Bærekraftsrapport

Trøndelag fylkeskommune

2024

Trøndelag fylkeskommune
Tröndelagen fylhkentjielte

Innholdsfortegnelse

1. Introduksjon

Om denne rapporten

Hva menes med bærekraft?

Oversikt over innhold og metodikk

2. Trøndelag fylke

Om Trøndelag fylke

Arbeid med bærekraft

Suksesshistorier fra Trøndelag

3. Hvordan Trøndelag møter FNs bærekraftsmål

4. Kartlegging av materialer

5. Bærekraftsundersøkelser

Innbyggerundersøkelsen

Bærekraftsundersøkelsen 2023 - Sparebank 1 Midt-Norge

6. Nasjonale og regionale rammer for å arbeide med bærekraft

Nasjonale forventninger og oversikt regionale planer

Rød tråd i plan og styringssystem

Oversikt tilskudd og virkemidler

Oversikt kunnskapsgrunnlag

7. Vedlegg

1

Introduksjon

- Om denne rapporten
- Hva menes med bærekraft?
- Oversikt over innhold og metodikk

Om denne rapporten

I arbeidet med FNs bærekraftsmål peker regjeringen på kommunene som en av de viktigste aktørene i arbeidet for å nå bærekraftsmålene. Så langt har det ikke blitt etablert felles standarder for hvordan kommunene og fylkeskommunene bør organisere arbeidet med bærekraftsmålene, i tillegg til at vurdering av måloppnåelse er utfordrende uten et felles måle- og rapporteringsverktøy.

Felles bærekraftsnettverk i Trøndelag
For å styrke arbeidet med bærekraftsmålene i Trøndelag er kommunene invitert av fylkeskommunen til å bli med i et felles bærekraftsnettverk. I dag er mange av kommunene i Trøndelag involvert i det regionale bærekraftsnettverket, med formål om å hjelpe hverandre i arbeidet med bærekraftsmålene. Nettverket fungerer som et kunnskaps- og erfaringsdelingsnettverk. I styringsgruppa for nettverket deltar Statsforvalteren i Trøndelag, KS, representanter fra næringsalliansen i Trøndelag og tre av kommunene.

Rapporten skal gi et overblikk over nåsituasjonen i fylket
Bærekraftsnettverket ønsket å få utarbeidet en rapport som gir kommunene i fylket et kunnskapsgrunnlag for å vurdere status innen FNs bærekraftsmål. Et godt kunnskapsgrunnlag er en forutsetning for å vite hvor man står, og hvilket utviklingsbehov man har.

Et felles kunnskapsgrunnlag som skal bidra til å mobilisere næringsliv, akademia og innbyggere til en felles innsats for bærekraftig utvikling
Kunnskapsgrunnlaget skal gi en oversikt over hvordan kommunene i fylket ligger an med bærekraftsarbeidet, basert på etablerte måleindikatorer innen FNs bærekraftsmål. Når en ståstedsanalyse og et felles kunnskapsgrunnlag er på plass, er det lettere å mobilisere og støtte innbyggere, næringsliv, organisasjoner og akademia i deres bidrag til bærekraftig utvikling. Det tas forbehold om at rapporten ikke gir en fasit på resultater innen bærekraft, men en status for fylket basert på valgte indikatorer med offentlige tilgjengelige data. Indikatorene bør sees i sammenheng med hverandre, og må ikke stå for seg selv.

Rapporten er utarbeidet av PricewaterhouseCoopers (PwC) som har vært ansvarlig for planlegging av rapporten, datainnsamling og fremstilling av funn.

Hva menes med bærekraft?

Bærekraftsbegrepet ble satt på den internasjonale agendaen etter at Brundtlandkommisjonen lanserte rapporten «Vår felles fremtid» på oppdrag fra FN i 1987. Brundtlandkommisjonen introduserte begrepet bærekraftig utvikling som "en utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov"[1]. En viktig del av bærekraftsbegrepet er erkjennelsen av at økonomisk vekst og utvikling må skje innenfor planetens begrensede ressurser. I sum handler bærekraft om å finne en balanse mellom økonomisk fremgang, sosial rettferdighet og miljøbeskyttelse, samt å sikre en fremtid som tar hensyn til både dagens og fremtidige generasjoners behov.

I 2015 ble 2030-agendaen med de 17 bærekraftsmålene vedtatt av alle FNs medlemsland. 2030-agendaen er verdens handlingsplan for å oppnå en bærekraftig utvikling, og utgjør det politiske hovedsporet for å ta tak i vår tids største nasjonale og globale utfordringer. Bærekraftsmålene ser miljø, sosiale forhold og økonomi i sammenheng. De 17 målene inkluderer 169 delmål som sier noe om hvilke områder som er særlig viktige, som å utrydde fattigdom og sult, sikre god helse og utdanning til alle, redusere ulikhet i verden og stanse klimaendringene. 2030-agendaen slår fast at det er et felles ansvar å styre utviklingen på en bærekraftig måte. Dette er et løft fra fattigdomsfokuset i tusenårsmålene som ble vedtatt av FN i år 2000, til en universell agenda med målsettinger som gjelder alle land, uavhengig av utviklingsnivå. For å nå bærekraftsmålene kreves det en felles innsats fra både myndigheter, sivilsamfunn, privat sektor og akademia i alle land[2].

1] World Commission on Environment and Development (WCED) (1987) Our Common Future
2] Regjeringen (2021) Stortingsmelding nr. 40 (2020-2021): Mål med mening

Oversikt over innhold og metodikk

Denne rapporten skal gi en oversikt og en ståstedsanalyse av arbeidet med bærekraft i kommunen. Rapporten er bygd opp og strukturert rundt FNs bærekraftsmål. Dette gir en etablert ramme for å arbeide med bærekraft og sikrer at rapporten hensyntar de ulike dimensjonene ved bærekraft. Rapporten har brukt en kombinasjon av kvantitative og kvalitative metoder og skal belyse:

Om Trøndelag fylke og arbeid med bærekraft: Kapittel 2 gir et øyeblikksbilde av fylket, gjennom *Trøndelag i tall*. Videre beskrives Trøndelag fylkeskommunes organisering og arbeid med bærekraft, basert på intervjuer og gjennomgang av dokumentasjon. Fylkeskommunens samarbeid med frivillig sektor om bærekraftsarbeidet beskrives også. I kapittelet presenteres det også en oversikt over suksesshistorier fra Trøndelag knyttet til bærekraft.

Ståstedsanalyse: Data for ulike indikatorer knyttet til FNs bærekraftsmål er samlet inn fra offisielle kilder slik som SSB, FHI, Miljødirektoratet og DSB. Ståstedsanalysen gir et oversiktsbilde av fylkets utvikling innen ulike bærekraftsindikatorer, samt en oversikt over de beste kommunene innen hver indikator. Disse dataene er samlet og analysert, og presenteres i kapittel 3.

Kartlegging av materialer: Kartleggingen har som formål å øke forståelsen av materialstrømmene i Trøndelag. Målet er å identifisere potensial for effektivisering som kan bidra til økt sirkularitet i bruk av materialer. Analysen tar for seg områdene vann og avløp, avfall og byggeråstoff. Resultatene presenteres i kapittel 4.

Bærekraftsundersøkelser: Respons Analyse har gjennomført en innbyggerundersøkelse om bærekraft blant innbyggerne i Trøndelag, på oppdrag fra fylkeskommunen. Videre har Sparebank 1 Midt-Norge i også gjennomført en bærekraftsundersøkelse til både bedrifter, kommuner og innbyggere. I kapittel 5 presenteres utvalgte svar fra disse to undersøkelsene.

Nasjonale og regionale rammer for å arbeide med bærekraft: Kapittel 6 oppsummerer hvilke forventninger man har nasjonalt til bærekraftsarbeidet, en oversikt over regionale planer og strategier, og hvordan dette henger sammen med styringssystemet. Kapittelet viser også til et bibliotek med oversikt over tilskudd og virkemidler mht. bærekraft. Her vil det være endringer år for år utfra hva ulike aktører/myndigheter har som fokus områder. Oversikten er ikke uttømmende. I tillegg presenteres en oversikt over relevante kunnskapsgrunnlag.

2

Trøndelag fylke

- Om Trøndelag fylke
- Arbeid med bærekraft
- Suksesshistorier fra Trøndelag

Trøndelag i tall

Trøndelag ligger geografisk midt i landet med Nordland i nord, Møre og Romsdal i sørvest og Innlandet i sør. I øst grenser Trøndelag mot Sverige og Jämtlands län.

Trøndelag fylke ble opprettet etter en sammenslåing av tidligere Nord- og Sør-Trøndelag 1. januar 2018, men fylket er en historisk landsdel i Norge. Fylket består av 38 kommuner etter at kommunereformen trådte i kraft i 2020.

Trøndelag er et historisk fylke, og Nidaros bispedømme er et av Norges fem historiske bispedømmer fra kristningen i landet. Trondheim er den største byen i fylket, og landets tredje mest folkerike kommune.

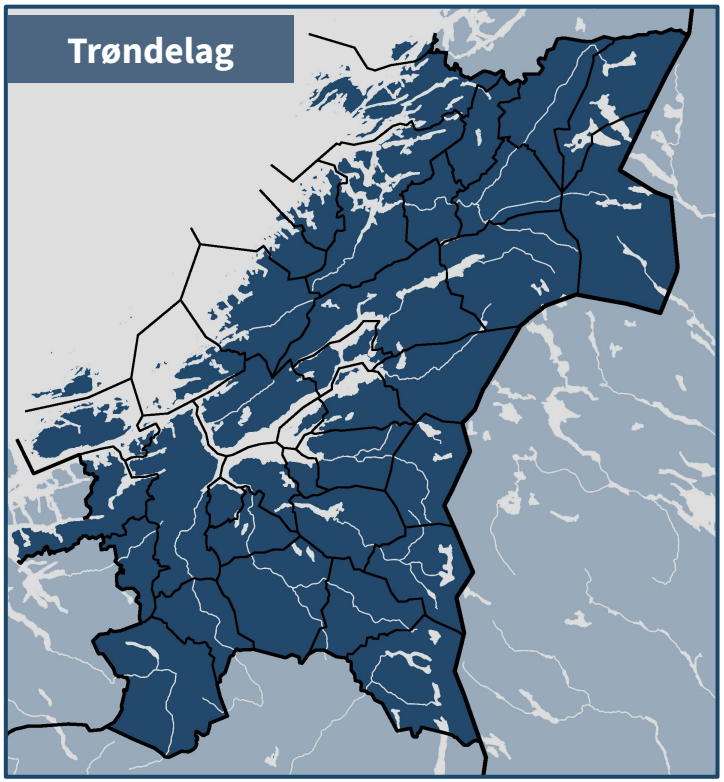

478 470
Innbyggere (2023)

494 873
Innbyggere, forventet utvikling i 2030

98 869
Fylkeskommunale driftsutgifter per innbygger (2022)

11,3
Innbyggere per km²
Befolkningstetthet 2022

15 476
Pendling ut av fylket
(2022)

13 586
Pendling inn til fylket
(2022)

1] SSB

Trøndelag fylkeskommunes arbeid med bærekraft

Organisering
I Trøndelag fylkeskommune ligger ansvaret for bærekraft i avdeling for plan, næring og kulturminner.

Planer og samarbeid
Trøndelagsplanen 2019-2030 er fylkets overordnede plan, som gir mål og strategisk retning for utviklingen av sentrale samfunnsområder. Denne er bygd opp rundt FNs bærekraftsmål, noe som fungerer som en rød tråd i hele planstrategien. Planstrategien er Trøndelagsplanens kortsiktige del, med mål og satsinger for fylkestingsperioden.

Prioriteringer
Trøndelagsplanen er bygd opp rundt tre innsatsområder og ni prioriterte retningsmål. Målene kobles ikke direkte opp mot bærekraftsmålene, men planen viser tydelig hvilke bærekraftsmål som treffer de ulike temaene.

Bolyst og livskvalitet
- I 2030 skal god livskvalitet og mangfold kjennetegne Trøndelag
- I 2030 er kunst og kultur en viktig drivkraft for samfunnsutvikling i Trøndelag
- I 2030 er Trøndelag best i Norge på regional samhandling

Kompetanse, verdiskaping og naturressurser
- I 2030 har Trøndelag et omstillingsdyktig og framtidsrettet arbeids- og næringsliv
- I 2030 er trøndersk næringsliv basert på miljøvennlig næringsutvikling og teknologi
- I 2030 har Trøndelag bærekraftig produksjon av mat og bioråstoff

Regionale tyngdepunkt og kommunikasjoner
- I 2030 har Trøndelag en bærekraftig areal og transportstruktur
- I 2030 har Trøndelag en balansert utbyggings- og bosettingsmønster
- I 2030 har Trøndelag et samordnet transport og samferdselssystem

Trøndelag i tall: Trøndelag i tall er en statistisk beskrivelse av Trøndelag. Statistikk og informasjon er samlet i en digital portal som kan brukes i analyser og i overordnet og langsiktig planlegging. Portalen har en egen del om bærekraft som kobler FNs bærekraftsmål med indikatorer for fylket.

Bærekraftsnettverket: Trønderske kommuner, Statsforvalteren, KS, Næringsalliansen og fylkeskommunen har gått sammen om å etablere et bærekraftsnettverk med fokus på å samarbeide for en bærekraftig omstilling. Nettverket ble etablert i 2021, og fylkeskommunen er initativtaker og koordinator for nettverket.

Klimaregnskap og budsjett: Trøndelag fylkeskommune har utarbeidet klimaregnskap siden 2018 som viser status for klimagassutslipp. For 2021, 2022 og 2024 er det også utarbeidet et klimabudsjett som er en fremskriving av hvordan klimagassutslippene utvikler seg, med og uten klimatiltak.

Planer og strategier knyttet til klima, energi og areal
Trøndelag har en strategi for klimaomstilling, denne skal gi inspirasjon og være en ledesnor for hvordan klimaarbeid skal gjøres i Trøndelag. I handlingsplan for klimaomstilling vises hvordan fylkeskommunen gjennom konkrete prosjekter vil arbeide med klimaomstilling i perioden 2021-2023. Fylkeskommunen har en strategi for utbygging av ladeinfrastruktur for elbil for perioden 2022-2025, og en regional plan for (bærekraftig) arealbruk 2022-2030. Det jobbes med en energistrategi 2050.

Bærekraft i egen organisasjon: Store nye prosjekter som Heimdal videregående skole og Mære landbruksskole har hatt fokus på bærekraft og energieffektivisering. Fylkeskommunen har også hatt en satsing på kollektivtransport og arbeidet med utslippsfrie hurtigbåter. I anskaffelsesstrategi for 2022-2025 er det fastsatt mål om at anskaffelser skal bidra til en bærekraftig samfunnsutvikling og bidra til å redusere klimautslipp. 61 enheter i fylket er miljøfyrtårnsertifisert, noe som gjør Trøndelag har nest flest miljøfyrtårnsertifiseringer (kun slått av Viken med 91).

Noen eksempler på hvordan fylkeskommunen jobber med bærekraft i samarbeid med andre aktører

Bærekraft er et stort tema, som omfatter mange dimensjoner. Her viser vi noen eksempler på hvordan fylkeskommunen jobber med dette i samarbeid med andre aktører. Listen er på ingen måte uttømmende, men gir et bilde på hvordan Fylkeskommunen jobber med dette og samarbeider med andre.

Drivkraft - konferanse for kultur og folkehelse
Trøndelag fylkeskommune arrangerte for første gang en tredagers konferanse for kultur og folkehelse høsten 2023. Konferansen heter Drivkraft og var skreddersydd for de som jobber innen kultur, folkehelse og frivillighet. Konferansen ble arrangert i tett samarbeid med Folkehelsealliansen Trøndelag, Frivillighet Norge, Norsk Kulturforum, KS og Norges Idrettsforbund.

Arena Trøndelag
KS, Statsforvalteren i Trøndelag og fylkeskommunen i Trøndelag har skapt en felles møteplass for politiske og administrative ledere i kommunene og fylkeskommune i Trøndelag. I 2023 ble det arrangert to samlinger (februar og november), og det skal også arrangeres samlinger i mars og oktober 2024.

I LAG - Distriktssatsing i Trøndelag
Trøndelag fylkeskommune har igangsatt en distriktssatsing kalt I LAG, som skal styrke utviklingsarbeidet i kommunen. Leka, Høylandet, Snåsa, Meråker, Tydal og Rennebu er med i satsingen. Satsingen begynte våren 2023 og prosjektet skal vare i to år.

Mange distriktskommuner med få innbyggere har utfordringer med å ha nok kapasitet og kraft til å ta tak i de utviklingsmulighetene som finnes lokalt. Gjennom Distriktssatsinga I LAG har deltakerkommunene fått tilført ressurser for å jobbe mer systematisk med utvikling. Kommunene vil lære av hverandres erfaringer og få tilgang til et nettverk av distriktskommuner i Trøndelag. En enhetlig og koordinert dialog mellom distriktskommunene, fylkeskommunen, Statsforvalteren, KS, Innovasjon Norge og Distriktssenteret skal bidra til at kommunen kommer lenger og får til mer.

Eksempler på flere viktige nettverk, samarbeidsarenaer og prosjekter hvor Trøndelag fylkeskommune deltar

Klimapartnere Trøndelag
Jobber for grønn næringsutvikling og omstilling i alle sektorer og samfunnsområder. Partnervirksomheter fra akademia, næringsliv, offentlig sektor og frivillig sektor.

Kompetanseforum Trøndelag
Skal sørge for helhetlig og samordnet oppfølging av Trøndelags kompetansestrategi. Partene i forumet er NAV Trøndelag, LO Trøndelag, NHO Trøndelag, VOFO, KS Trøndelag, NTNU, Nord universitet, Statsforvalteren i Trøndelag og Trøndelag fylkeskommune.

Næringspartnerskap
Et rådgivende organ for næringsutvikling i Trøndelag. Bidra til økt bærekraftig verdiskaping og internasjonal konkurranseevne i Trøndelag. Sentrale oppgaver er blant annet å utvikle samhandling og samarbeid i det regionale partnerskapet og følge opp sentrale strategier for næringsutvikling i fylket.

FoU i offentlig sektor
Partnerskap for forskning, utvikling og innovasjon i offentlig sektor, med mål om at Trøndelag som region skal være ledende i Norge til å ta i bruk forskning og innovasjon i offentlig sektor. Partnerskapet består av representanter fra Statsforvalteren i Trøndelag, Trøndelag fylkeskommune, Forskningsrådet region Trøndelag og KS Trøndelag.

TrønderNett
Trøndelag fylkeskommune, KS og Fylkesmannen samarbeider for økt mobilisering til forskning, utvikling og innovasjon i de trønderske kommunene, og inviterte representanter fra innovasjonsselskap og kommuner til TrønderNett-samling for å se på samarbeidsmuligheter for økt FoU i kommunal sektor.

DiGi Trøndelag:
Støtter trønderske kommuner i prosessen med å innføre nasjonale og regionale løsninger. Ønsker å gi påfyll av digital kompetanse og legger til rette for at aktørene sammen kan dele informasjon.

Folkehelsealliansen i Trøndelag
Et forum for ikke-kommersielle aktører i fylket som ønsker å stimulere til helsefremmende levevaner og helsefremmende bo- og arbeidsmiljø, lære-, leke- og fritidsmiljø.

Bygdevekstavtalene
Bygdevektsavtalene skal være langsiktige avtaler mellom staten og distriktskommuner med særlig behov for støtte til nærings-, og samfunnsutvikling. I juni 2022 lyste Kommunal- og distriktsdepartementet ut midler for å delta i ordningen, og i november samme år ble det klart at Trøndelag fikk to bygdevekstpiloter. Den ene piloten er i Indre Namdal, med kommunene Namsskogan, Røyrvik, Lierne og Grong, og den andre piloten er et samarbeid mellom Rindal og Holtålen kommuner.

Bygdevekstavtaler er et nasjonalt virkemiddel, men Trøndelag fylkeskommune har vedtatt politisk at vi ønsker å være en part i avtalene sammen med de to bygdevekstpilotene i Trøndelag og statlige myndigheter.

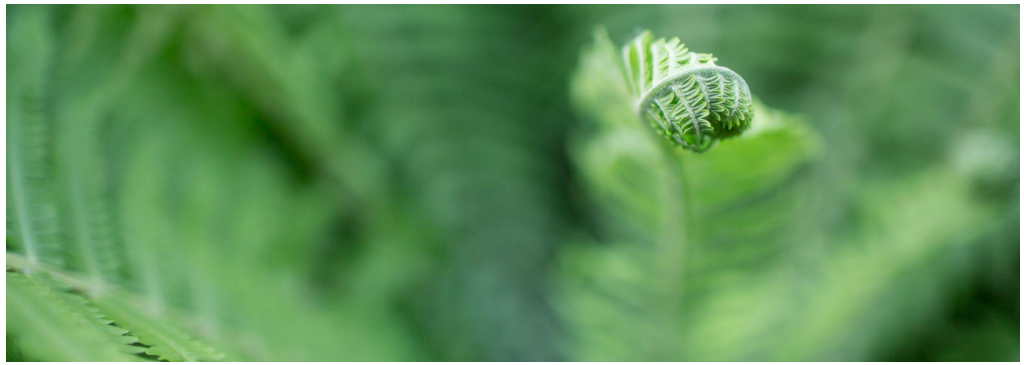

Suksesshistorier fra Trøndelag

Det gjøres mye målrettet arbeid knyttet til bærekraft i kommunene i Trøndelag. Noe av arbeidet som gjøres har blitt presentert som *suksesshistorier* i kommunenes egne bærekraftsrapporter. I tabellen nedenfor vises en oversikt over disse suksesshistoriene og historiene fra de respektive kommunene kan leses i vedlegg.

Flatanger kommune	Kinderegg med enkle grep - Bedre inneklima, lavere strømforbruk og mindre CO2-avtrykk
Frøya kommune	Morgendagens omsorg
Grong kommune	Foreldre på sidelinja - et nytt folkehelsetiltak i Grong
Heim kommune	Heltidskultur - en historie om stort og godt bærekraftsarbeid i Heim kommune
Hitra kommune	For å vite hvor vi skal - må vi vite hvor vi er og har vært
Holtålen kommune	Tettere, smartere og mer effektiv pleie- og omsorgstjeneste
Inderøy kommune	Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy
Indre Fosen kommune	Mindre og smartere bilbruk
Leka kommune	Leknes gamle skole - et nytt samlingspunkt for frivilligheten bidrar til å skape et bærekraftig lokalsamfunn
Lierne kommune	Lierne - bærekraftig kommune 2030
Malvik kommune	Heltidskultur og kvalitet i tjenestene i Malvik
Meråker kommune	Kartlegging av kritiske punkt i bekker og vassdrag
Midtre Gauldal kommune	Langsiktig drifts- og investeringsanalyse mot 2043 “Ved å være i forkant, er det mulig å omstille for å sikre en bærekraftig utvikling.”
Namsos kommune	Redusert matsvinn var hovedmålet - resulterte også i reduksjon av klimautslipp, reduserte kostnader og bedre ernæring
Nærøysund kommune	“Rydde med jobben-dagen” i Nærøysund sin skjærgård
Oppdal kommune	Flyktninger i Oppdal skal få et godt liv, egen inntekt og bli en del av det norske samfunnet

Suksesshistorier fra Trøndelag

Orkland kommune	Fra varmtvann rett i sjøen til byutvikling, velvære og arbeidsplasser
Osen kommune	Svært god ladeinfrastruktur for elbil
Overhalla kommune	Kommunens tilrettelegging for barnefamilier førte til utbygging av Norges første svanemerkede barnehage
Rennebu kommune	Ungdom i sentrum
Røros kommune	Miljøfyrtårnsertifisering har vært en viktig faktor for Røros kommunes grønne omstilling
Selbu kommune	Bærekraftige investeringsprosjekter
Skaun kommune	Sammen om fremtidens helsetjenester
Stjørdal kommune	Fosslia omsorgssenter - kortreist energi gir klima- og kostnadskutt
Trondheim kommune	+CityxChange - To energipositive distrikt Nytt prosjekt skal gjøre det enklere å ombruke byggematerialer Innbyggernes modell - 16 millioner direkte til innbyggerne
Tydal kommune	Nytt helse- og administrasjonsbygg
Verdal kommune	Miljøassistenter på Verdal bo- og behandlingssenter
Åfjord kommune	Åfjord kommune - et mer bærekraftig reisemål

3

Hvordan Trøndelag møter FNs bærekraftsmål

Ståstedsanalysen skal gi en oversikt over fylkets utvikling innen FNs bærekraftsmål

Ståstedsanalyse
Ståstedsanalysen skal si noe om hvordan kommunene i Trøndelag ligger an i bærekraftsarbeidet, og inkluderer en analyse av en rekke indikatorer som kan knyttes opp mot FNs bærekraftsmål. Analysen skal gi en oversikt over fylkets resultater og utvikling innen hver indikator.

Hva menes med indikatorer?
En indikator er statistikk eller data som brukes for å få forståelse av en tilstand eller en utvikling på et område. Bærekraft er omfattende og komplisert. For å si noe om bærekraft er det viktig å se på utvikling over tid, samt sammenligne seg med andre. I dette tilfellet sammenlignes fylkets resultater med de beste kommunene i Trøndelag innen hver indikator.

Hvordan måle bærekraft?
Analysen er basert på etablerte indikatorer innen FNs bærekraftsmål. Utvalget av indikatorer har tatt utgangspunkt i anerkjente indikatorer som anbefales for å måle bærekraft, blant annet FNs indikatorsett, EU håndbok "Voluntary Local Reviews" , Mål med mening, KS og SSBs arbeid med taksonomi og United 4 Smart Sustainable Cities (U4SSC) . I samarbeid med Trøndelag fylkeskommune er det valgt ut et indikatorsett basert på hvor det finnes god tilgjengelig statistikk for de ulike delmålene. Til sammen har det blitt samlet inn og sammenstilt 71 indikatorer.

Offentlig tilgjengelige data
For å sikre konsistens og høy grad av gjenbrukbarhet er offentlig tilgjengelig informasjon lagt til grunn i analysene. Dette gir et godt sammenligningsgrunnlag på tvers av kommunene i rapportserien. I sammenslåtte kommuner har man tatt utgangspunkt i data fra opprinnelige kommuner og sammenstilt, og evt gjort forutsetninger. Det samme gjelder for data før fylkessammenslåingen. Noen kommuner mangler data på enkelte indikatorer som følge av manglende tallgrunnlag i databasen til kildene (eks. SSB). Dette kan være på grunn av manglende innrapporterte data eller anonymisierte data.

Det tas forbehold om at rapporten ikke gir en fasit på resultater innen bærekraft, men en status for fylket basert på valgte indikatorer med offentlige tilgjengelige data. Indikatorene bør sees i sammenheng med hverandre, og må ikke stå for seg selv.

71 indikatorer som måler kommunens ståsted innen FNs bærekraftsmål

1 UTRYDDE FATTIGDOM

- Andel innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt
- Andel personer i husholdninger med vedv. lavinntekt
- Andel barn i husholdninger med vedv. lavinntekt
- Andel mottakere av stønad til livsopphold
- Inntektsulikhet - GINI

2 UTRYDDE SULT

- Andel voksne kvinner med overvekt og fedme
- Andel voksne menn med overvekt og fedme
- Andel jenter som spiser frokost før første skoletime
- Andel gutter som spiser frokost før første skoletime
- Årlig omdisponert dyrket mark til andre formål enn landbruk

3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET

- Vaksinasjonsdekning blant 16-åringer (kvinner)
- Andel 65 år og eldre som er influensavaksinert
- Antall dødsfall forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer
- Andel ungdomsskoleelever med mange psykiske plager
- Forskjeller i antall leveår (høy/lav utdanning)
- Antall fastleger per tusen innbyggere

4 GOD UTDANNING

- Andel barn med grunnleggende kompetanse - lesing
- Andel barn med grunnleggende kompetanse - regning
- Andel personer utenfor arbeid, utdanning og arb.tiltak
- Andel personer som kun har gjennomført grunnskole
- Andel elever som fullfører videregående opplæring
- Andel barnehageansatte med pedagogisk utdannelse
- Andel barn som oppgir at de trives på skolen

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

- Andel fedre som tar ut hele fedrekvoten
- Andel kvinnelige ledere
- Andel kvinnelige kommunestyrerepresentanter
- Kjønnsbalanse - sysselsatte med innvandrerbakgrunn
- Andel kvinner i arbeidsstyrken
- Forskjell gjennomsnittlig bruttolønn menn og kvinner
- Andel sysselsatte kvinner som jobber deltid

6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

- Andel fornyet kommunalt ledningsnett
- Andel produsert drikkevann som går til spille pga. lekkasje i ledningsnettet
- Andel befolkning tilknyttet kommunal avløpstjeneste
- Andel fornyet kommunalt spillvannsnett

7 REN ENERGI TIL ALLE

- Nettoforbruk av elektrisk kraft for husholdninger per innbygger
- Energibruk per m^2 eid areal i kommunale formålsbygg

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

- Andel av befolkningen som er sysselsatt
- Sysselsettingsbidrag
- Andel sysselsatte som jobber i privat sektor eller offentlig eide foretak
- Sysselsettingsrater for unge og - innvandrere
- Gjennomsnittlig bruttolønn per måned
- Legemeldt sykefravær for lønnstakere

9 INDUSTRI, INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

- Andel befolkning med tilgang til fast bredbånd
- Andel befolkning med tilgang til mobildata
- Andel elbiler av alle personbiler
- Antall ladepunkt for elbiler per 10.000 innbyggere

10 MINDRE ULIKHET

- Sysselsettingsandel for menn og kvinner
- Uføretrygdeandel
- Andel som har fullført VGS og høyere utdanning
- Andel som leier bolig blant alle boforhold

11 BÆREKRAFTIGE BYER OG LOKALSAMFUNN

- Andel barn som bor trangt
- Andel befolkning som bor i tettbygde strøk
- Forsørgerbrøk for eldre
- Grønne områder som andel av totalt bebygd areal

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

- Tonn matavfall per årsinnbygger
- Farlig avfall fra husholdningene per årsinnbygger
- Gjenvinningsgrad for husholdning
- Husholdningsavfall per årsinnbygger

13 STOPPE KLIMAENDRINGENE

- Utslipp av tonn CO_2-ekvivalenter per innbygger
- Hensyntatt risiko og sårbarhet for alvorlige naturhendelser i kommunal planlegging

14 LIVET I HAVET

- Antall kg avfall innsamlet i ryddeaksjoner
- Vernet areal til havs

15 LIVET PÅ LAND

- Andel skog av totalt arealbruk
- Endring i ubebygd areal
- Utvikling fysisk nedbygd areal
- Andel vernet areal på land

16 FRED, RETTFERDIGHET OG VELFUNGERENDE INSTITUSJONER

- Årlige anmeldelser vold, mishandling og seksuallovbrudd
- Andel barn/unge på tiltak gjennom barnevernet
- Valgdeltakelse kommunevalg

17 SAMARBEID FOR Å NÅ MÅLENE

Det finnes få indikatorer som baserer seg på offentlig tilgjengelig data med god datakvalitet for å måle bærekraftsmål 17. Derfor er ikke dette bærekraftsmålet inkludert i analysen.

Ståstedsanalysen viser at kommunene i Trøndelag har kommet langt med bærekraftsarbeidet, men har flere områder med forbedringspotensial

FNs bærekraftsmål har stor innvirkning på norsk politikk – både nasjonalt, regionalt og lokalt. En oppsummering av hvordan kommunene i Trøndelag ligger an i forhold til målene vil gi en oversikt over hvor man står, og vil være et godt kunnskapsgrunnlag for vurdering av utviklingsbehov i fylket. Oppsummeringen av fylkets ståsted innen bærekraftsmålene presenteres over de påfølgende sidene, etterfulgt av en analyse av hver enkelt indikator.

Økning i relativ fattigdom, men bedre enn landssnittet
Bærekraftsmål 1 har som mål å utrydde all ekstrem fattigdom og halvere andelen mennesker som lever i relativ fattigdom. Ifølge den internasjonale rapporten om bærekraftsmålene har Norge oppnådd delen av målet som handler om å utrydde ekstrem fattigdom, men har utfordringer med en økende andel relativ fattigdom i landet. Kommunene i Trøndelag har også hatt en økning både andel personer og andel barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt de siste årene, selv om fylket ligger under gjennomsnittet for landet. Inntektsulikheten i fylket har også økt de siste ti årene, men fylket har en gjennomsnittlig lavere ulikhet enn landet som helhet. Når det gjelder andelen innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt har denne hatt en positiv utvikling, og fylket har en lavere andel enn resten av landet.

Norge har generelt utfordringer med overvekt og fedme
Bærekraftsmål 2 handler om at alle skal ha tilgang på næringsrik og bærekraftig mat, og at ingen skal sulte. Norge har utryddet sult, og matsikkerheten er god. Landets største utfordring er imidlertid økt overvekt og fedme, usunt kosthold og feilernæring blant eldre. I tillegg har 15-21% av barn i Norge overvekt eller fedme. For kommunene i Trøndelag har både andelen voksne kvinner og menn med overvekt eller fedme økt de siste 30 årene. Overvekt blant menn har hatt en større økning enn blant kvinner. Andel barn på ungdomstrinnet i fylket som spiser frokost er også relativt lavt, spesielt for jenter. Kun litt over halvparten av jenter spiser frokost før første skoletime fem dager i uken. For gutter er andelen noe høyere med 62 prosent. Frokost anses som en del av en sunn livsstil, og kan påvirke barns helse og velvære.

Økte utfordringer med psykisk helse i regionen
Bærekraftsmål 3 har som mål å sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder. God helse er en forutsetning for menneskers mulighet til å nå sitt fulle potensial og for å bidra til utvikling i samfunnet. Norge har et velutviklet helsesystem, med god helsedekning. Selv om mange rapporterer at de har det godt, er det flere som har det dårligere enn før. Norge skårer dårligere på lykkeindeksen enn de andre nordiske landene. Kommunene i Trøndelag har blant annet hatt en stor økning i elever med mange psykiske plager, og ligger litt over gjennomsnittet i landet. Ellers har fylket bedre fastlegedekning, lavere ulikhet i levealder og færre tidlige dødsfall enn landssnittet. Kommunene i fylket har også god vaksinasjonsdekning blant befolkningen.

Et godt utdanningssystem, men likevel færre som trives
Bærekraftsmål 4 handler om å sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle. Inkluderende opplæring av god kvalitet er en av de viktigste byggeklossene for velstand, helse og likeverd i samfunnet. Norge har et godt utdanningssystem, men har mangel på kvalifiserte lærere og barnehageansatte. Kommunene i Trøndelag har en høyere andel barnehageansatte med pedagogisk utdannelse enn landssnittet. De har også en høyere utdanningsandel og færre innbyggere utenfor arbeid og arbeidstiltak enn gjennomsnittet i Norge. Fylket har også en høyere andel elever med grunnleggende kompetanse i lesing, men ligger bak snittet når det kommer til kompetanse i regning. I tillegg har kommunene en nedgang i antall barn som oppgir at de trives på skolen.

Har kommet langt i arbeidet med likestilling i samfunnet
Bærekraftsmål 5 har som mål om å oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet. Norge har kommet langt, og har en høy grad av likestilling i samfunnet. Likevel er det fortsatt en vei å gå. Kvinner har gjennomsnittlig lavere lønn enn menn, og i næringslivet er det færre kvinner i lederstillinger og i styrerom. Trøndelag fylke har blant annet mindre inntektsulikhet mellom kvinner og menn, flere kvinner i arbeidsstyrken, og omtrent like mange kvinnelige ledere som landssnittet. Kommunene i Trøndelag har imidlertid en høyere andel kvinner i deltidsstillinger enn gjennomsnittet i Norge, til tross for at denne har hatt en positiv utvikling.

Mindre fornyet ledningsnett enn landssnittet
Bærekraftsmål 6 handler om å sikre bærekraftig vannforvaltning, tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle. Vannkvaliteten i Norge er god, men vi har utfordringer knyttet til forurensning og rensing av avløpsvann. Norge må reparere gamle vannledninger og -nett slik at kvaliteten på drikkevannet holder seg god og rørene ikke lekker. I snitt lekker 30 prosent av vannet ut før det når forbrukeren. Trøndelag fylke har et lavere lekkasjenivå enn landssnittet, men dette har økt de siste ti årene. Trøndelag har imidlertid en lavere andel av befolkningen som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste enn landet forøvrig, og har også mindre fornyet ledningsnett og spillvannsnett enn landssnittet. Det betyr at kommunene i fylket har eldre rør, og større risiko for lekkasjer i fremtiden.

Økt energiforbruk per innbygger i Trøndelag
Bærekraftsmål 7 handler om å sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris. I Norge er alle delmålene i mål nummer 7 så godt som oppnådd ifølge Regjeringen. Det Norge har å jobbe med er å øke energieffektiviteten, og bli flinkere til å spare på strømmen. Strømbehovet i Norge forventes å øke når industri og transport også elektrifiseres. I Trøndelag har det vært en økning i strømforbruk per innbygger den siste tiårsperioden, og fylket har et høyere forbruk enn landssnittet. Energibruk per kvadratmeter eid areal i kommunale formålsbygg har hatt en nedgang i fylket, hvor Trøndelag har et lavere energiforbruk per kvadratmeter enn gjennomsnittet i Norge.

Høy sysselsettingsgrad, men lavere lønn
Bærekraftsmål 8 skal fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle. Norsk arbeidsliv er blant de mest produktive i verden, men må gjøre mer for å hindre at unge mennesker ikke faller ut av skole og næringsliv. I Trøndelag fylke er det flere som er sysselsatt enn gjennomsnittet i landet. Fylket har også hatt en økning både i andel sysselsatte unge og sysselsatte innvandrere. Kommunene i Trøndelag har imidlertid en noe lavere gjennomsnittslønn per måned. De har også en høyere andel lønnstakere med legemeldt sykefravær enn gjennomsnittet for Norge. Ellers har kommunene i Trøndelag en høyere andel sysselsatte som jobber i offentlig sektor enn landssnittet.

Trøndelag henger etter i utbygging av infrastruktur
Bærekraftsmål 9 handler om å bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon. Infrastruktur er den underliggende strukturen som må være på plass for at et samfunn skal fungere. I Norge er infrastrukturen godt utbygd, og neste steg vil være å gjøre industrien i landet mer bærekraftig. I Trøndelag har omtrent 99,7 prosent tilgang til fast bredbånd, men under 20 prosent har tilgang til bredbånd med høy hastighet. I fylket har andelen elbiler av alle personbiler skutt fart det siste året, og kommunene har hatt en jevn økning i antall ladepunkter per innbygger. Sammenlignet med landet forøvrig har fylket likevel en lavere andel elbiler og færre ladepunkt per innbygger, noe som betyr at Trøndelag fortsatt har en vei å gå i elektrifiseringen.

Høyere andel uføretrygdede enn landssnittet
Bærekraftsmål 10 innebærer å redusere ulikhet i og mellom land. I det store bildet har Norge generelt små lønns-forskjeller, og Norge scorer høyt når det gjelder likestilling. Likevel har forskjellene mellom fattig og rik økt siden 1980. Hoveddriveren til økte forskjeller er inntektsutviklingen blant de rikeste. Selv om inntekstulikheten er mindre mellom menn og kvinner i Trøndelag enn i landet forøvrig, har forskjellen i sysselsettingsgrad mellom menn og kvinner økt. Utviklingen er også i tråd med utviklingen i Norge, som også ser en økende ulikhet i sysselsetting. Uføretrygdeandelen i fylket har også økt i tiårsperioden, hvor Trøndelag har en høyere uføretrygdeandel enn landssnittet.

Økende forsørgerbrøk er en trend i hele Norge
Bærekraftsmål 11 handler om å gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige. I Norge bor rundt 80 prosent av befolkningen i byer og tettsteder, og de fleste har tilgang til vann, veier, tjenester, energi og søppelhåndtering. I Trøndelag har andelen av befolkningen som bor i tettbygde strøk økt, men ligger litt under snittet for landet. Trøndelag har færre barn som bor trangt enn snittet i Norge. Videre har fylket en litt høyere forsørgerbrøk enn landssnittet, noe som betyr at Trøndelag har færre yrkesaktive per eldre. I likhet med landet forøvrig har også forsørgerbrøken økt, og er forventet å øke enda mer de neste ti årene.

Har kommet langt i omstillingen mot bærekraftig forbruk
Bærekraftsmål 12 handler om å sikre bærekraftig forbruk og produksjon, som innebærer å gjøre mer med mindre ressurser. Norge er relativt gode på gjenvinning av avfall, men er også ett av landene med verdens høyeste forbruk per innbygger. Norge henger generelt etter i omstillingen til en såkalt sirkulær økonomi, der ressurser og produkter repareres, gjenbrukes og resirkuleres. Trøndelag har kommet lengre enn landet forøvrig når det gjelder omstilling mot et mer bærekraftig forbruk. Kommunene i Trøndelag har generelt en høyere gjenvinningsgrad enn landet forøvrig, og har også både mindre mat- og husholdningsavfall per innbygger enn landssnittet.

Trøndelag har høyere klimagassutslipp enn landssnittet
Bærekraftsmål 13 har som mål å stoppe klimaendringene. Dette innebærer å handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem. Norge har så langt gjort flere tiltak for å bekjempe klimaendringene, slik som å øke CO_2-avgiften og redusere kostnaden for klimavennlige alternativer. Blant annet gjennom bruk og kjøp av elbiler, og innen resirkulering. Norge er imidlertid en betydelig eksportør av olje og gass, noe som betyr at vi er en mye større bidragsyter til klimaendringene enn våre nasjonale utslipp skulle tilsi. I Trøndelag har klimagassutslippet hatt en nedgang den siste tiårsperioden. Likevel er utslippet noe høyere per innbygger enn landet forøvrig.

Reduksjon i ryddeaksjoner de siste årene
Bærekraftsmål 14 handler om å bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling. Norge har utviklet en reguleringsplan for Barentshavet, Norskehavet og Nordsjøen. Myndighetene har også identifisert viktige områder for biomangfold. Det er likevel flere områder som Norge må arbeide med. Norske myndigheter mangler bla. en plan for bevaring av sjøfugl, fisketrålere får med seg tilleggsfangst som rammer truede arter, man mangler et juridisk instrument for opprettelse av beskyttede marine områder i den økonomiske sonen mm. Trøndelag står for under 1 prosent av Norges vernede havområder. Ser man på ryddedata fra aksjoner har det blitt samlet inn vesentlig mye mindre avfall i Trøndelag fra ryddeaksjoner i årene 2021-2023, sammenlignet med tidligere.

Fylket har bevart skogareal, og økt vernet areal
Bærekraftsmål 15 innebærer å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse samt stanse tap av artsmangfold. I Norge har man et omfattende regelverk for bærekraftig bruk og bevaring av naturen. Norge ligger ikke an til å nå bærekraftmålene om gjenoppretting av tapt natur, og er heller ikke på vei til å kunne nå disse delmålene. Vi er også langt unna å oppfylle målet som er satt for beskyttelse og verning av økosystemer. Selv om Trøndelag har hatt en økning i fysisk nedbygd areal de siste årene, har fylket likevel bevart skogareal. I tillegg har fylket hatt en liten økning i andel vernet areal av totalt landareal siste ti år.

Økning i årlige anmeldelser per innbygger
Bærekraftsmål 16 handler om å fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge velfungerende, ansvarlige og inkluderende institusjoner på alle nivåer. Norge har lenge hatt et levedyktig demokrati med relativt små forskjeller. Det norske samfunnet kjennetegnes av høy grad av tillit, gode velferdsordninger, og et velorganisert arbeidsliv. I Trøndelag har antall årlige anmeldelser for vold, mishandling og seksuallovbrudd per innbygger hatt en økning de siste ti årene. Likevel har fylket færre anmeldelser enn landssnittet. Fylket har også en høyere andel barn med tiltak gjennom barnevernet enn landet forøvrig. Valgdeltakelsen i Trøndelag var også lavere enn snittet i Norge.

Oppsummering av fylkesdekkende utviklingsområder

Oppsummeringen av ståstedsanalysen viser at Trøndelag ligger godt an i forhold til mange indikatorer, men fylket har likevel forbedringspotensiale på flere områder.

Områdene hvor Trøndelag fylke har størst utfordringer legges frem som utviklingsområder på tvers av hele fylket. Dette er områder som anbefales å vurdere nærmere, samt legge ekstra fokus på i det videre arbeidet med bærekraftig utvikling i fylket.

Det bør presiseres at innspillene til utviklingsområder er basert på ovennevnte dataanalyser, og områdene bør kartlegges grundigere før igangsettelse av tiltak. Følgende utviklingsområder bør vurderes i videre arbeid med bærekraftig utvikling i Trøndelag fylke:

- *Mål 3: God helse og livskvalitet:* Kommunene i Trøndelag har utfordringer med en økende andel barn og unge med psykiske helseutfordringer, og ligger over landssnittet når det gjelder *andel elever med mange psykiske plager*.
- *Mål 4: God utdanning:* Kommunene i Trøndelag ligger godt an på kompetansemål i lesing, men henger etter på regneferdigheter. I tillegg har fylket stadig færre elever som trives på skolen.
- *Mål 6: Rent vann og gode sanitærforhold:* Kommunene i Trøndelag har hatt en økning i lekkasjenivå de siste ti årene, og ligger under landssnittet når det gjelder fornyelse av lednings- og spillvannsnett.
- *Mål 10: Mindre ulikhet:* Kommunene i Trøndelag har større ulikhet i sysselsettingandel mellom menn og kvinner, samt en høyere uføretrygdeandel enn landssnittet.
- *Mål 11: Bærekraftige byer og lokalsamfunn:* I likhet med utviklingen i hele Norge, ser kommunene i Trøndelag en økende eldre befolkning relativt til yrkesaktive, hvor fylket har en høyere forsørgerbrøk enn landssnittet. Denne forventes også å øke i tiden fremover.
- *Mål 13: Stoppe klimaendringene:* Kommunene i Trøndelag har hatt en reduksjon i klimagassutslipp de siste ti årene, men har fortsatt høyere utslipp per innbygger enn landssnittet.

Samarbeid er nøkkelen for å nå målene
Dette er forbedringsområder som er utfordrende å løse for én enkelt kommune alene. Et godt samarbeid på tvers vil derfor være avgjørende for å lykkes med arbeidet med bærekraftig omstilling i fylket. Dette er man allerede godt i gang med gjennom etableringen av *Bærekraftsnettverket i Trøndelag*.

I dag brukes nettverket som en arena for å ta opp problemstillinger som er krevende å jobbe med, samt å dele god praksis mellom kommunene. Nettverket har allerede diskutert viktige temaer slik som bærekraft i politiske saker, kommunale plan- og styringssystemer, bærekraftige anskaffelser, matsvinn, folkehelse og bærekraftsmål, samt indikatorer.

Videre anbefales det at man benytter bærekraftsnettverket aktivt til å arbeide med problemstillingene som er spesielt relevant for hele Trøndelag. Flere av utfordringsområdene er også relevante på nasjonalt nivå, hvor nasjonale samarbeid kan være aktuelt. I dag inviteres kommunene allerede til Teamsmøtene "bærekraftfredag" i regi av det nasjonale bærekraftsnettverket. Møtene tar opp relevante temaer som det nasjonale nettverket er opptatt av. I tillegg vil bærekraftsrapportene til hver enkelt kommune være et godt kunnskapsgrunnlag for å vurdere kommunespesifikke utviklingsområder.

Det finnes også en rekke tilskudd og virkemidler som kan kobles opp mot flere av utviklingsområdene i fylket. Disse presenteres i en egen oversikt i kapittel 6.

Mål 1 - Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Delmål 1.1: Utrydde all ekstrem fattigdom

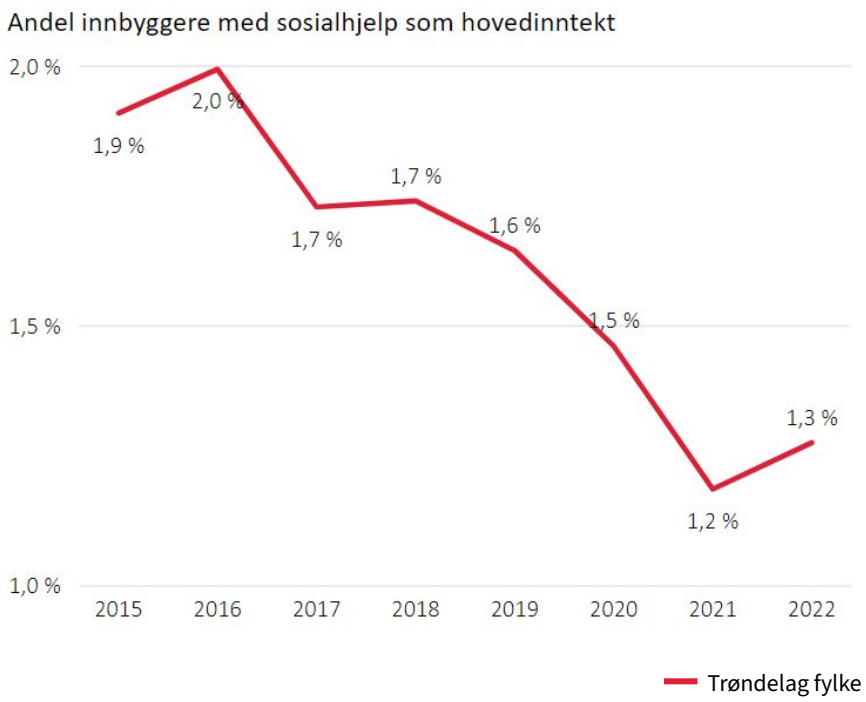

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Åfjord**	**0,37 %**	**Frosta**	**0,53 %**
2	Oppdal	0,43 %	Inderøy	0,63 %
3	Rennebu	0,52 %	Holtålen	0,64 %
4	Midtre Gauldal	0,54 %	Oppdal	0,64 %
5	Inderøy	0,69 %	Røros	0,81 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 7 av 38 kommuner.

Andelen innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt sier noe om hvor stor del av befolkningen som er avhengig av stønad som sin primære inntektskilde. Andel innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt i Trøndelag har hatt en nedgang siden 2015. Dette er en positiv utvikling for fylket, hvor stadig færre innbyggere har dette som sin primære inntekt. Andelen i fylket er også litt lavere enn for snittet for landet som er på 1,5 prosent.

Frosta kommune har lavest andel innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt i fylket i 2022, etterfulgt av kommunene Inderøy, Holtålen, Oppdal, og Røros. Kommunene med høyest andel innbyggere med sosialhjelp som hovedinntekt ligger forholdsvis mellom 2,8 og 3,2 prosent. Det er dermed en differanse på 2,6 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] SSB 13992

Mål 1 - Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

1 UTRYDDE FATTIGDOM

Delmål 1.2: Halvere relativ fattigdom

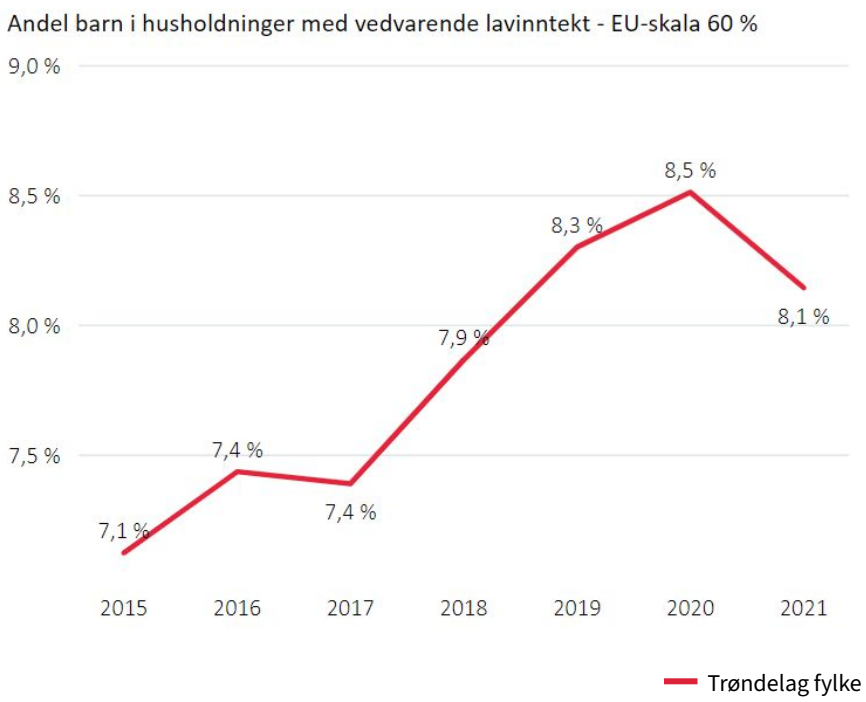

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Flatanger**	**4,60 %**	**Osen**	**1,95 %**
2	Malvik	4,96 %	Frøya	4,10 %
3	Rindal	5,63 %	Malvik	4,80 %
4	Frøya	5,67 %	Selbu	5,04 %
5	Skaun	6,26 %	Skaun	6,01 %

Vedvarende lavinntekt måles ved å slå sammen husholdningens inntekt over en treårsperiode, og dele summen på tre. Dette gir den gjennomsnittlige husholdningsinntekten i treårsperioden, hvor siste årstall for perioden fremstilles i grafen. Inntekten måles ved beregne husholdningens samlede inntekt, etter at skatt er trukket fra. Vedvarende lavinntekt måles ut fra medianinntekten til husholdninger i samme periode, hvor lavinntektsgrensen er på 60 prosent av nasjonal medianinntekt over en treårsperiode, beregnet etter EU-skala. Grensen er ulik for ulike typer husholdninger, hvor 2021-grensen for *enslig forsørger med ett barn* eksempelvis er 327.100 kr og *par med to barn* er 528.400 kr.

I Trøndelag har andelen andelen barn (0-17 år) i husholdninger med vedvarende lavinntekt hatt en økning på ett prosentpoeng i perioden 2015 til 2021. Likevel er fylket lavere enn snittet for landet, som er på 11,3 prosent i 2021.

Kommunene med lavest andel barn i lavinntektshusholdninger i 2021 er Osen, etterfulgt av Frøya, Malvik, Selbu, og Skaun. Osen kommune har mindre enn 2 prosent barn i husholdninger med vedvarende lavinntekt, som er under halvparten av andelen for nest beste kommune. I den andre enden av skalaen ligger de tre høyeste andelene på mellom 14 og 16 prosent.

1] SSB 12944

Mål 1 - Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Delmål 1.2: Halvere relativ fattigdom

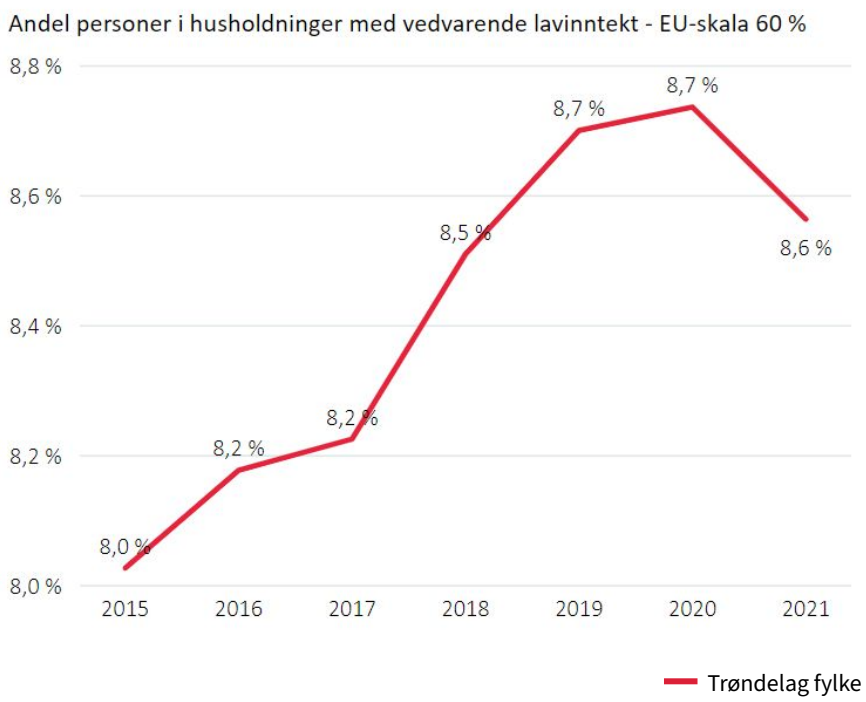

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Malvik**	**5,75 %**	**Skaun**	**5,43 %**
2	Skaun	5,89 %	Malvik	5,76 %
3	Tydal	5,98 %	Selbu	5,97 %
4	Rindal	6,39 %	Holtålen	6,15 %
5	Selbu	6,70 %	Rindal	6,69 %

Ser man på andelen *personer* i husholdninger med vedvarende lavinntekt har fylket også hatt en økning på 0,6 prosentpoeng over perioden. Andel personer i husholdninger med vedvarende lavinntekt i fylket er jevnt høyere enn andelen barn i husholdninger med lavinntekt. Sammenlignet med landet forøvrig har Trøndelag færre personer med lavinntekt, hvor landssnittet er 9,9 prosent.

Kommunene med lavest andel personer i husholdninger med lavinntekt i 2021 er Skaun, etterfulgt av Malvik, Selbu, Holtålen og Rindal. Kommunene med høyest andel ligger mellom 10 til 11 prosent. De beste kommune har en andel som er halvparten så lav som de svakeste kommunene.

1] SSB 12944

Mål 1 - Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

Delmål 1.3: Innføre nasjonalt tilpassede sosiale velferdsordninger

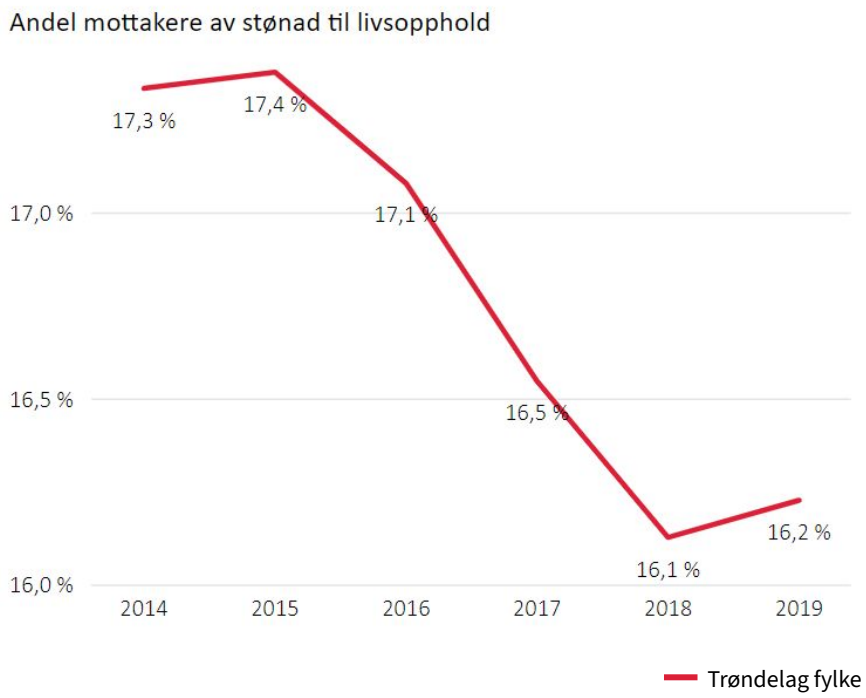

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2018		2019	
1	**Røyrvik**	**5,9 %**	**Røyrvik**	**5,8 %**
2	Høylandet	7,5 %	Høylandet	7,2 %
3	Røros	8,2 %	Lierne	8,3 %
4	Lierne	8,6 %	Røros	8,5 %
5	Osen	8,7 %	Trondheim	8,8 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 3 av 38 kommuner.

Andel mottakere av stønad til livsopphold viser kun utviklingen fra 2014 til 2019, da det ikke er tilgjengelig data for senere år, men gir likevel en god indikasjon på utviklingen av stønadsmottakere til livsopphold i fylket. Analysen viser at antall stønadsmottakere i fylket har hatt en nedgang på 1,1 prosent i tidsperioden.

Røyrvik kommune har lavest andel stønadsmottakere til livsopphold i fylket i 2019, etterfulgt av Høylandet, Lierne, Røros, og Trondheim. Kommunene i fylket med størst andel ligger på rundt 12,5 prosent.

1] FHI

Mål 1 - Utrydde alle former for fattigdom i hele verden

1 UTRYDDE FATTIGDOM

Delmål 1.4: Sikre at alle menn og kvinner har lik rett til økonomiske ressurser og tilgang til grunnleggende tjenester

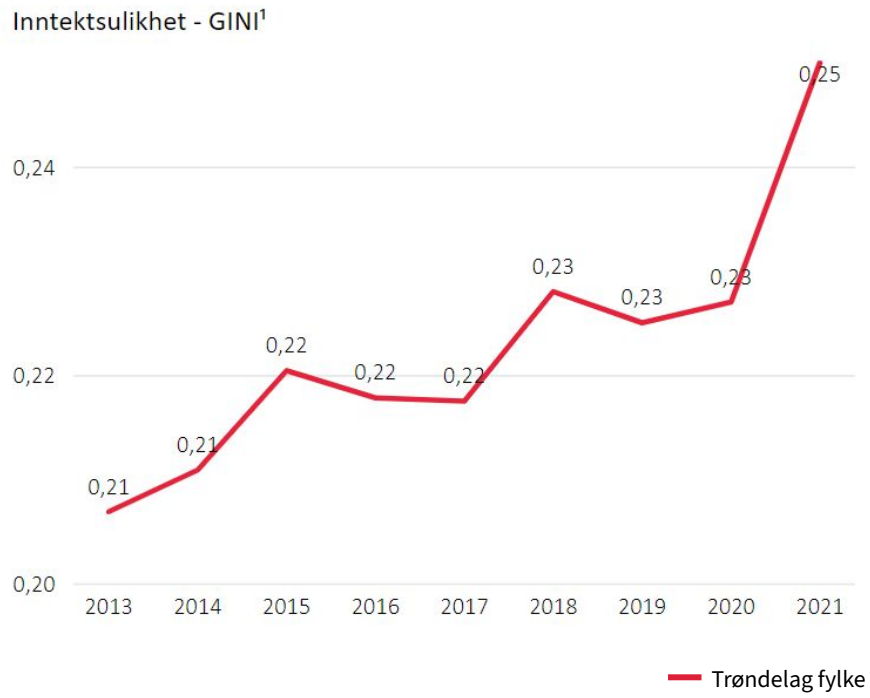

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Holtålen**	**0,183**	**Rindal**	**0,189**
2	Høylandet	0,186	Holtålen	0,193
3	Rindal	0,186	Skaun	0,194
4	Skaun	0,189	Høylandet	0,195
5	Selbu	0,190	Røyrvik	0,198

Gini-koeffisienten måler inntektsulikhet innenfor et land eller en befolkning. Utregningen er komplisert, men kort forklart ser man på hvor mye inntekt og formue det totalt sett finnes i landet, og deretter på hvordan dette er fordelt i befolkningen. Resultatet er et tall som vil ligge et sted mellom 0 og 1. Jo større koeffisient, desto større ulikhet.

Dersom et land har Gini-koeffisient på 0, betyr det at alle i landet har akkurat like mye inntekt og formue. En Gini-koeffisient på 1 betyr at én enkelt person har all inntekt og formue i landet. Norge er blant landene i verden med minst ulikhet.

Inntektsulikheten i fylket har økt de siste ti årene, spesielt fra 2020 til 2021. Dette indikerer større ulikhet i dag, enn det var for ti år siden. Trøndelag har imidlertid en litt lavere inntektsulikhet enn landet som helhet, som lå på 0,28 i 2021.

Kommunene med lavest inntektsulikhet i 2021 er Rindal, Holtålen, Skaun, Høylandet og Røyrvik. I kommunene med høyest ulikhet er koeffisienten til sammenligning opp mot 0,3, med unntak av avvik. Inntektsulikheten til Frøya kommune anses som et avvik, hvor inntektsulikheten er 0,5. Dette kan trolig være en følge av enkelttilfeller.

1] SSB 09114

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Delmål 2.2: Utrydde alle former for feilernæring

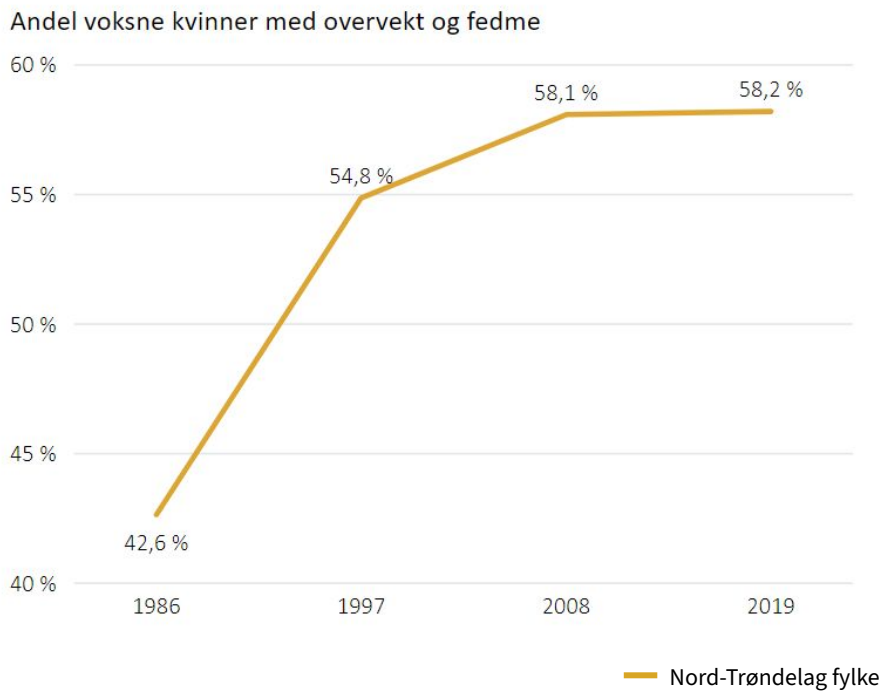

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste målinger

	2008		2019	
1	**Snåsa**	**54,9 %**	**Levanger**	**54,5 %**
2	**Steinkjer**	**54,9 %**	Frosta	55,6 %
3	Stjørdal	55,0 %	Stjørdal	55,8 %
4	Indre Fosen	55,1 %	Meråker	55,9 %
5	Grong	55,1 %	Indre Fosen	56,6 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 19 av 38 kommuner.

Overvekt og fedme gir økt risiko for en rekke sykdommer. BMI på 25,0-29,9 kg/m^2 blir definert som overvekt, mens BMI på 30 kg/m^2 og høyere blir definert som fedme. Andel voksne kvinner og menn med overvekt og fedme er målt gjennom Helseundersøkelsen i Trøndelag (HUNT) som er en stor, norsk befolkningsbasert helseundersøkelse som omfatter helseopplysninger og biologisk materiale fra innbyggerne i Trøndelag. Undersøkelsen gjennomføres omtrent hvert tiende år. I Trøndelag fylke har andelen kvinner med overvekt og fedme økt siden 1986, men økningen har flatet ut etter 2008.

Levanger er kommunen med lavest andel kvinner med overvekt og fedme i siste måling, etterfulgt av Frosta, Stjørdal, Meråker og Indre Fosen. Til sammenligning ligger de tre kommunene med høyest andel på mellom 62 og 73 prosent, noe som gir en differanse på 18,5 prosentpoeng mellom laveste og høyeste andel.

Helseundersøkelsen ble gjennomført i Nord-Trøndelag, noe som forklarer det høye antallet kommuner uten rapporterte tall.

1] HUNT

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Delmål 2.2: Utrydde alle former for feilernæring

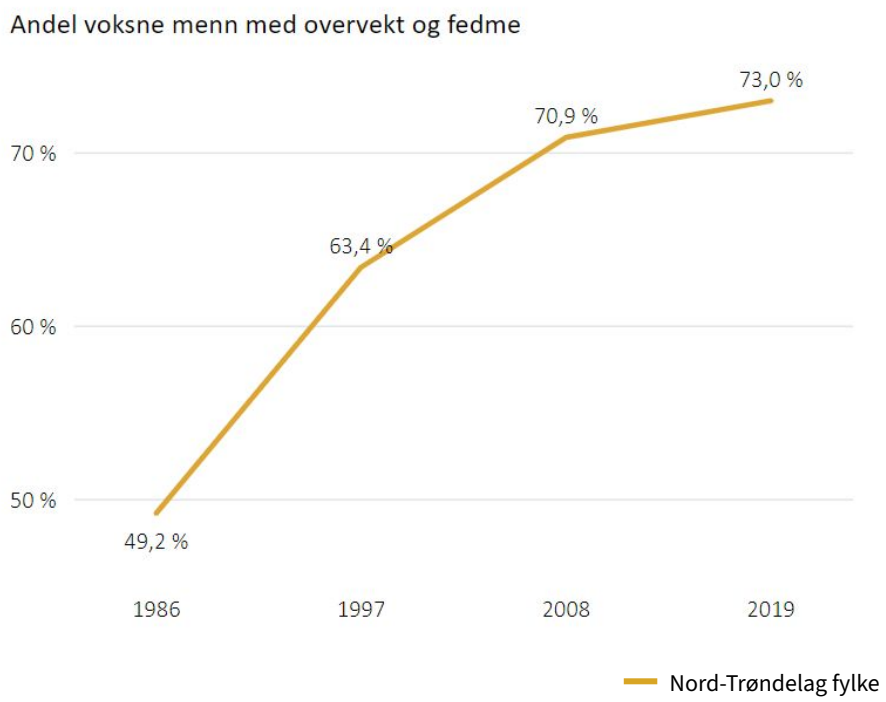

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste målinger

	2008		2019	
1	**Røyrvik**	**62,6 %**	**Røyrvik**	**63,7 %**
2	Indre Fosen	66,1 %	Lierne	68,8 %
3	Levanger	67,1 %	Snåsa	70,1 %
4	Lierne	67,2 %	Levanger	70,4 %
5	Steinkjer	67,9 %	Steinkjer	71,0 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 19 av 38 kommuner.

I fylket har andelen voksne menn med overvekt og fedme hatt en oppgang siden 1986. Andel menn med overvekt og fedme er høyere enn andelen kvinner over hele analyseperioden. Andelen for menn har kontinuerlig økt etter 2008, mens utviklingen for kvinner flatet ut etter 2008.

Røyrvik er kommunen med lavest andel voksne menn med overvekt og fedme i siste måling, etterfulgt av Lierne, Snåsa, Levanger, og Steinkjer. Kommunene med høyest tall har andeler opp mot 80 prosent.

Helseundersøkelsen ble gjennomført i Nord-Trøndelag, noe forklarer det høye antallet kommuner uten rapporterte tall.

1] HUNT

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Delmål 2.2: Utrydde alle former for feilernæring

Andel jenter som spiser frokost før første skoletime 5 dager i uken

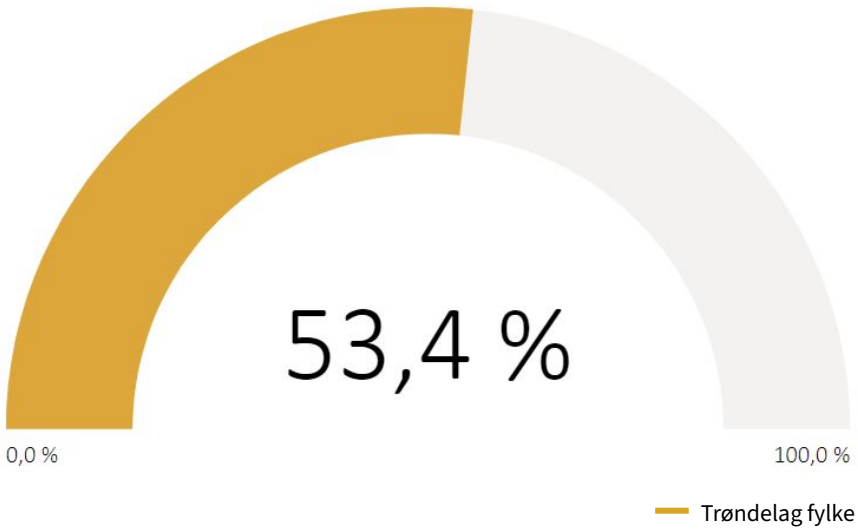

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, i perioden 2020-2022

2020-2022	
Osen	**70,6 %**
Indre Fosen	64,2 %
Oppdal	60,6 %
Selbu	60,3 %
Høylandet	60,0 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 5 av 38 kommuner.

På skoler der mange spiser frokost, opplever man mer ro, bedre konsentrasjon og trivsel. Konklusjonen fra en rekke studier er at frokost som en del av en sunn livsstil, kan påvirke barns helse og velvære.

I Trøndelag spiser litt over halvparten av jenter på ungdomstrinnet frokost før første skoletime fem dager i uken (20202-2022). I undersøkelsen fra Ungdata deltok 12 859 elever fra Trøndelag.

Osen kommune har høyest andel jenter som spiser frokost før første skoletime 5 dager i uken, etterfulgt av Indre Fosen, Oppdal, Selbu og Høylandet. Til sammenligning ligger kommunene med lavest andel på mellom 30 og 40 prosent, noe som tilsier at denne indikatoren har en stor spredning mellom kommunene i fylket.

1] Ungdata

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Delmål 2.2: Utrydde alle former for feilernæring

Andel gutter som spiser frokost før første skoletime 5 dager i uken

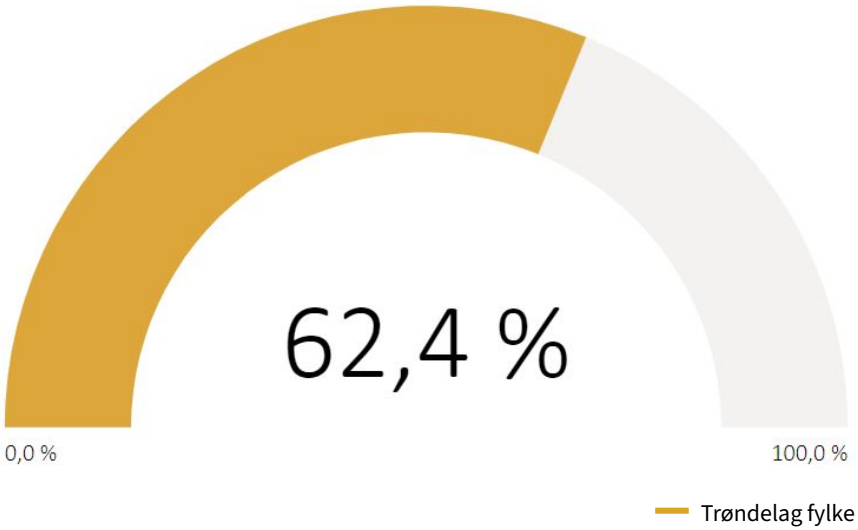

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, i perioden 2020-2022

2020-2022	
Oppdal	**82,7 %**
Høylandet	78,1 %
Indre Fosen	77,1 %
Rindal	74,3 %
Lierne	70,8 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 5 av 38 kommuner.

Andel av gutter på ungdomstrinnet som spiser frokost før første skoletime fem dager i uken i fylket er over 60 prosent. Dette er nesten 10 prosentpoeng høyere enn andelen jenter.

Oppdal kommune er kommunen med høyest andel, etterfulgt av Høylandet, Indre Fosen, Rindal og Lierne. Indre Fosen, Oppdal og Høylandet er blant de fem kommunene med høyest andel både for jenter og gutter.

Kommunene med lavest andel ligger på mellom 40 og 50 prosent, noe som tilsier at det også er stor spredning mellom kommunene for gutter som spiser frokost.

1] Ungdata

Mål 2 - Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Delmål 2.4: Sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon

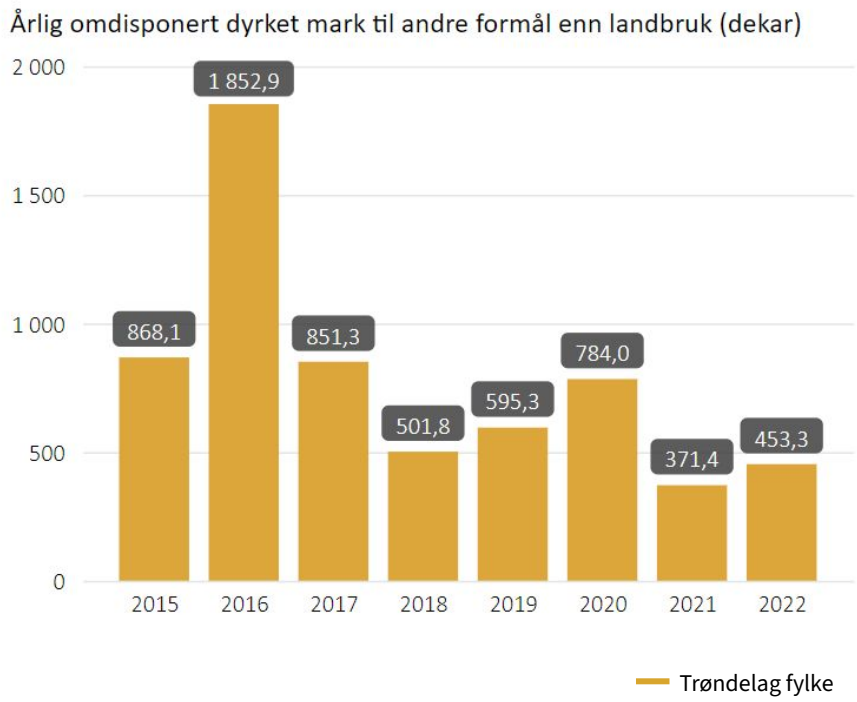

Trøndelag fylkeskommune og kommunene i Trøndelag spiller en viktig rolle i å sikre at det finnes bærekraftige systemer for matproduksjon. En måte å måle dette på er å se på hvor mye landområde som blir omdisponert til andre formål enn landbruk.

Årlig omdisponert dyrket mark i fylket har nesten blitt halvert fra 2015 til 2022. Det er likevel store årlige variasjoner når det gjelder omdisponering.

1] SSB 11950

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET

Delmål 3.3: Stanse epidemiene av bl.a. Aids, tuberkulose, malaria, samt bekjempe hepatitt, vannbårne sykdommer og andre smittsomme sykdommer

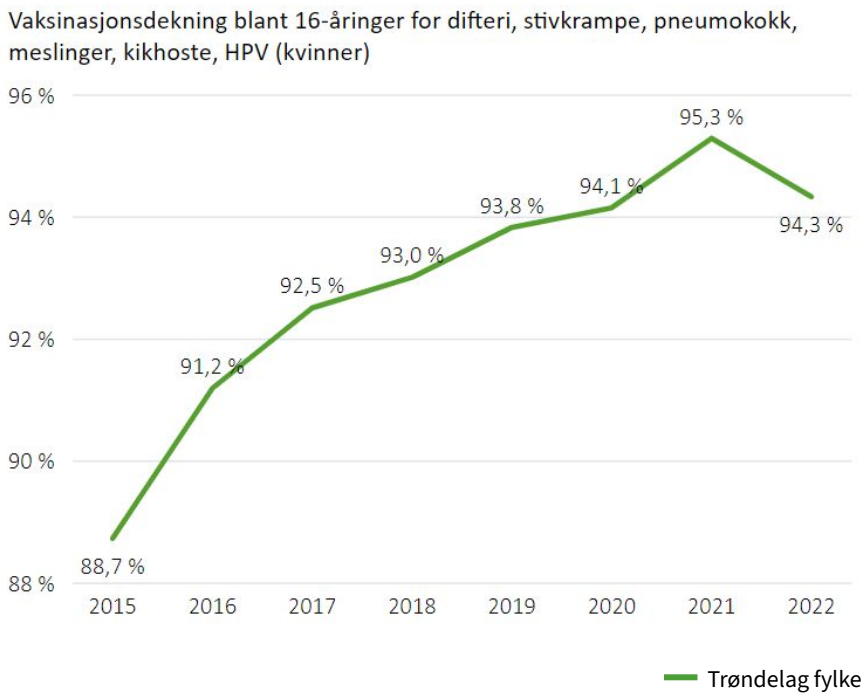

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Levanger**	**97,20 %**	**Orkland**	**96,90 %**
2	Trondheim	96,84 %	Trondheim	95,56 %
3	Orkland	96,68 %	Malvik	94,92 %
4	Steinkjer	95,95 %	Stjørdal	94,74 %
5	Malvik	95,70 %	Levanger	93,88 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 25 av 38 kommuner.

Vaksinasjonsdekningen blant 16-åringer har i Trøndelag fylke hatt en oppgang siden 2015, men hadde en nedgang på ett prosentpoeng det siste året. Dette er omtrent på linje med gjennomsnittet i landet.

Orkland er kommunen med høyest vaksinasjonsdekning blant 16-åringer i 2022, etterfulgt av Trondheim, Malvik, Stjørdal og Levanger. Som følge av det store befolkningstallet i Trondheim kommune er det kun 4 av disse som er over snittet til fylket. De kommunene med lavest dekningsgrad ligger på mellom 87 og 92 prosent. Differansen mellom de som ligger på topp og de som er på bunn er rundt 5 prosentpoeng.

1] FHI

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET

Delmål 3.3: Stanse epidemiene av bl.a. Aids, tuberkulose, malaria, samt bekjempe hepatitt, vannbårne sykdommer og andre smittsomme sykdommer

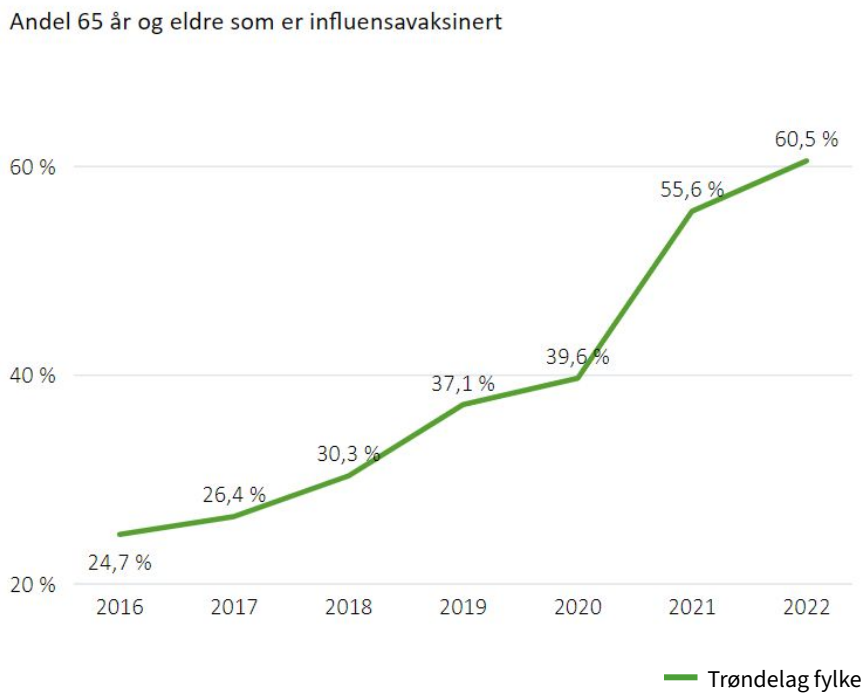

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Snåsa**	**76,5 %**	**Snåsa**	**74,6 %**
2	Frosta	68,4 %	Overhalla	74,2 %
3	Røyrvik	67,2 %	Frosta	72,9 %
4	Flatanger	67,0 %	Heim	70,9 %
5	Inderøy	64,6 %	Inderøy	65,3 %

Andelen 65 år og eldre som er influensavaksinert har den hatt en stabil oppgang over hele perioden. Etter 2020 har andelen vaksinerte hatt en sterk vekst, noe som trolig kan forklares av koronapandemien. Andelen influensavaksinerte i fylket er imidlertid litt lavere enn andelen for landssnittet som er 62,2 prosent.

Snåsa er kommunen med høyest andel 65 år og eldre som er influensavaksinert i 2022, etterfulgt av Overhalla, Frosta, Heim og Inderøy. Kommunene med lavest andel influensavaksinert er forholdningsvis mellom 41 og 49 prosent. Differansen mellom de som ligger på topp og de som ligger på bunn er omtrent 25 prosentpoeng.

1] FHI

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Delmål 3.4: Redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer og fremme mental helse

Antall dødsfall forårsaket av ikke-smittsomme dødsårsaker per 100.000* innbygger (0-74 år)

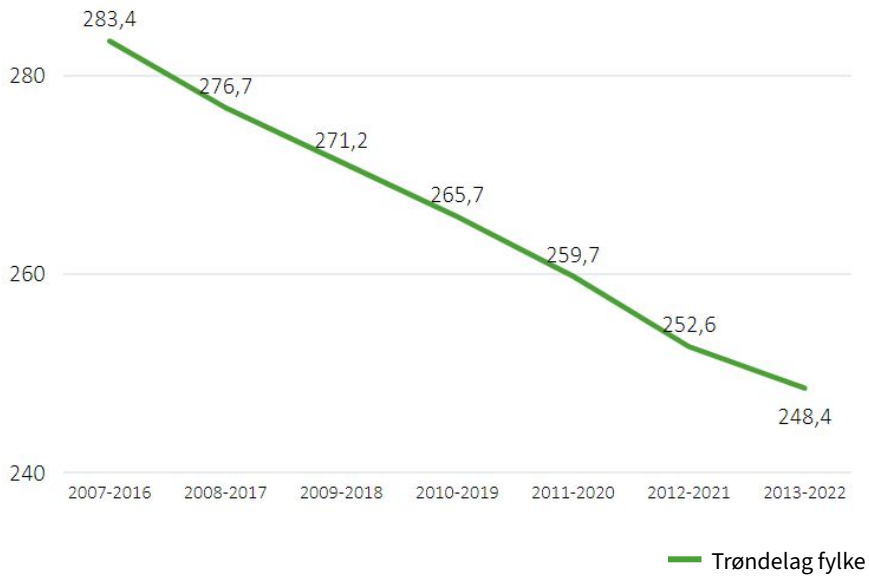

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste årsperioder

	2012-2021		2013-2022	
1	**Rindal**	**153,3 %**	**Rindal**	**151,7**
2	Høylandet	185,2 %	Høylandet	191,1
3	Flatanger	190,3 %	Flatanger	195,5
4	Osen	193,4 %	Malvik	200,3
5	Malvik	199,9 %	Osen	200,6

Utviklingen i tidlige dødsfall er målt per 100.000 innbygger for aldersgruppen 0-74 år som et gjennomsnitt over tiårsperioder. I Trøndelag fylke har antallet hatt en nedgang hvert år siden første tiårsperiode. Tallet for hele landet i perioden 2013-2022 var på 262 dødsfall per 100.000 innbyggere, noe som betyr at Trøndelag har færre tidlige dødsfall enn snittet i landet.

Rindal er kommunen med lavest antall tidlige dødsfall den siste perioden, etterfulgt av Høylandet, Flatanger, Malvik og Osen. Kommunene med høyest antall tidlige dødsfall ligger forholdningsvis på mellom 300 og 380 per 100.000 innbyggere, hvor Rindal kommune har under halvparten av dette.

*Ikke-smittsomme dødsårsaker består av diabetes, hjerte- og karsykdommer, KOLS, kreft, selvmord og ulykker.

1] FHI

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

3 GOD HELSE OG LIVSKVALITET

Delmål 3.4: Redusere prematur dødelighet forårsaket av ikke-smittsomme sykdommer og fremme mental helse

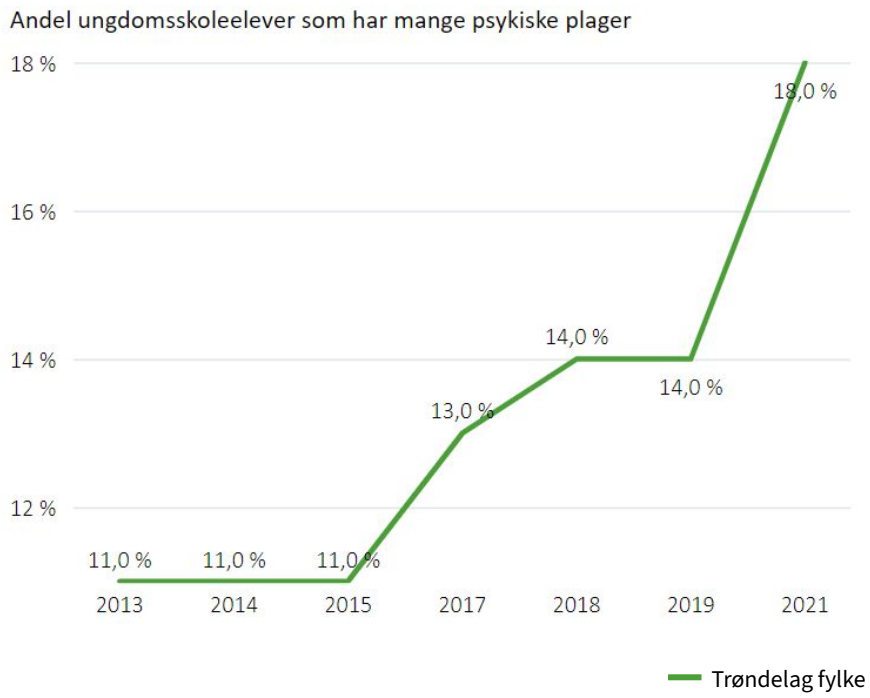

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Selbu**	**9,0 %**	**Rennebu**	**10,0 %**
2	Oppdal	10,0 %	Snåsa	11,0 %
3	Melhus	11,0 %	Midtre Gauldal	11,0 %
4	Indre Fosen	12,0 %	Overhalla	12,0 %
5	Stjørdal	14,0 %	Skaun	14,0 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 16 av 38 kommuner.

Analysen av andel ungdomsskoleelever som har mange psykiske plager viser at fylket har hatt en økning siden 2015. Ungdataundersøkelsen gjennomføres med jevne mellomrom i kommunene, hvor data for hver kommune ikke vil finnes tilgjengelig for hvert år. Andelen for landet forøvrig var på 17 prosent i 2021, hvor fylket ligger med ett prosentpoeng over landssnittet.

Rennebu var kommunen med lavest andel ungdomselever med psykiske plager ved siste måling, etterfulgt av Snåsa, Midtre Gauldal, Overhalla og Skaun. Kommunene med høyest andel har måltall på mellom 20 og 34 prosent. Dette tilsier at det er relativt stor spredning mellom kommunene i fylket for denne indikatoren.

1] Ungdata

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Delmål 3.8: Oppnå allmenn dekning av helsetjenester

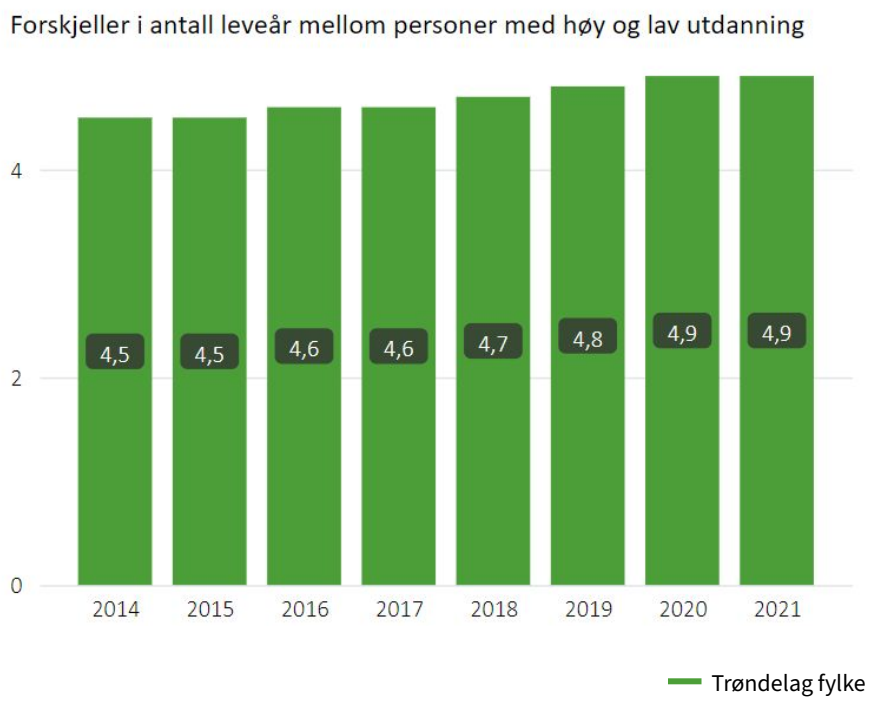

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Røros**	**2,2**	**Røros**	**2,2**
2	Orkland	4,0	Stjørdal	4,0
3	Namsos	4,2	Orkland	4,0
4	Stjørdal	4,2	Namsos	4,2
5	Nærøysund	4,3	Oppdal	4,5

Antall kommuner uten rapporterte tall: 22 av 38 kommuner.

I Meld. St. 40 (2020-2021) nevnes det at Norge har utfordringer med ulikhet i helse mellom enkeltpersoner og befolkningsgrupper. Disse ulikhetene kommer blant annet til uttrykk i ulik forventet levealder etter utdanning, inntekt og andre sosioøkonomiske kjennetegn. Personer med bare grunnskole kan forvente å leve mellom 5 og 6 år kortere enn personer med høyere utdanning.

Analysen for Trøndelag fylke viser at forskjellen på levealder mellom personer med høy og lav utdanning har gått opp siden 2014. Trøndelag har likevel mindre ulikhet i levealder enn landssnittet, som ligger på 5,1 år i 2021.

Røros er kommunen med lavest forskjell i antall leveår i 2021, etterfulgt av Stjørdal, Orkland, Namsos og Oppdal. Kommunene med størst forskjell i antall leveår har en forskjell på forholdsvis mellom 5,2 og 6 år. Røros kommune har mindre enn halvparten av dette.

1] FHI

Mål 3 - Sikre god helse og fremme livskvalitet for alle, uansett alder

Delmål 3.8: Oppnå allmenn dekning av helsetjenester

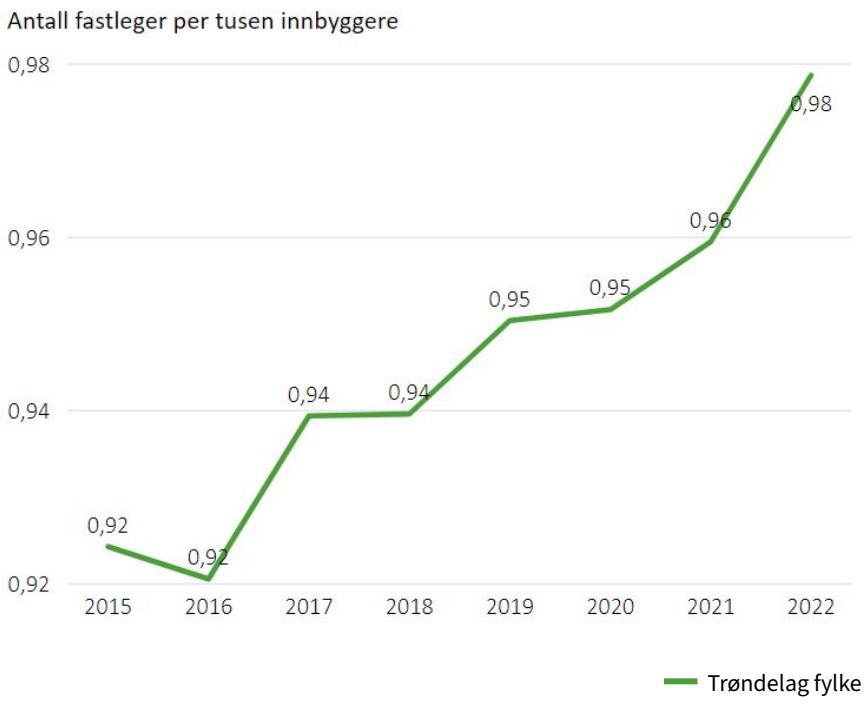

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Leka**	**1,78**	**Tydal**	**2,67**
2	Høylandet	1,65	Leka	1,75
3	Rindal	1,51	Høylandet	1,68
4	Snåsa	1,46	Holtålen	1,54
5	Tydal	1,32	Rindal	1,52

Antall kommuner uten rapporterte tall: 1 av 38 kommuner.

God fastlegedekning er viktig for å ivareta helsen hos befolkningen. I distrikter kan det være utfordrende å sikre god nok dekning i en spredt bebyggelse, og i byene er det flere pasienter som har behov for fastlege. I Trøndelag har antall fastleger per tusen innbyggere gått opp siden 2016, og ligger nå nesten på én fastlege per tusen innbyggere. Dette er høyere fastlegedekning enn landet forøvrig som ligger på 0,94 fastleger per tusen innbyggere i 2022.

Tydal er kommunen med flest antall fastleger i 2022, etterfulgt av Leka, Høylandet, Holtålen og Rindal. Kommunen med lavest antall fastleger per innbyggere, har til sammenligning kun 0,4 fastleger per tusen innbyggere.

1] FHI

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring

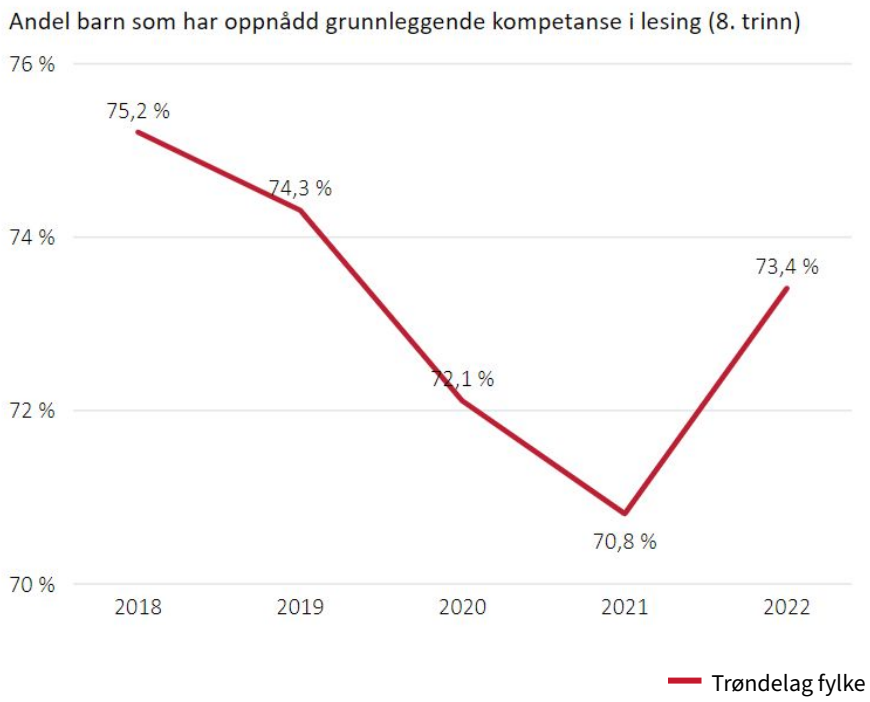

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Rindal**	**86,4 %**	**Lierne**	**100 %**
2	Holtålen	84,6 %	Holtålen	95,5 %
3	Meråker	83,3 %	Frosta	83,3 %
4	Selbu	81,4 %	Oppdal	81,8 %
5	Høylandet	81,3 %	Høylandet	81,3 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 8 av 38 kommuner.

Nasjonale prøver i lesing og regning gir en indikasjon på kompetansenivået i kommunen. Andel barn som har oppnådd grunnleggende kompetanse i lesing (mestringsnivå 3-5 i nasjonale prøver, 8. trinn) i fylket hadde en oppgang i 2022, men er fortsatt mindre enn det var i 2018. Landssnittet det siste året var på 70,5 prosent, noe som viser at fylket ligger noe høyere.

Lierne kommune har høyest andel barn med grunnleggende kompetanse i lesing i 2022, med hele 100 prosent. Deretter følger kommunene Holtålen, Frosta, Oppdal og Høylandet. Kommunene med lavest andel som har oppnådd grunnleggende kompetanse i lesing lå på mellom 53 og 65 prosent. Differansen mellom de som ligger på topp og de som er på bunn er omtrent 40 prosentpoeng.

1] Udir

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring

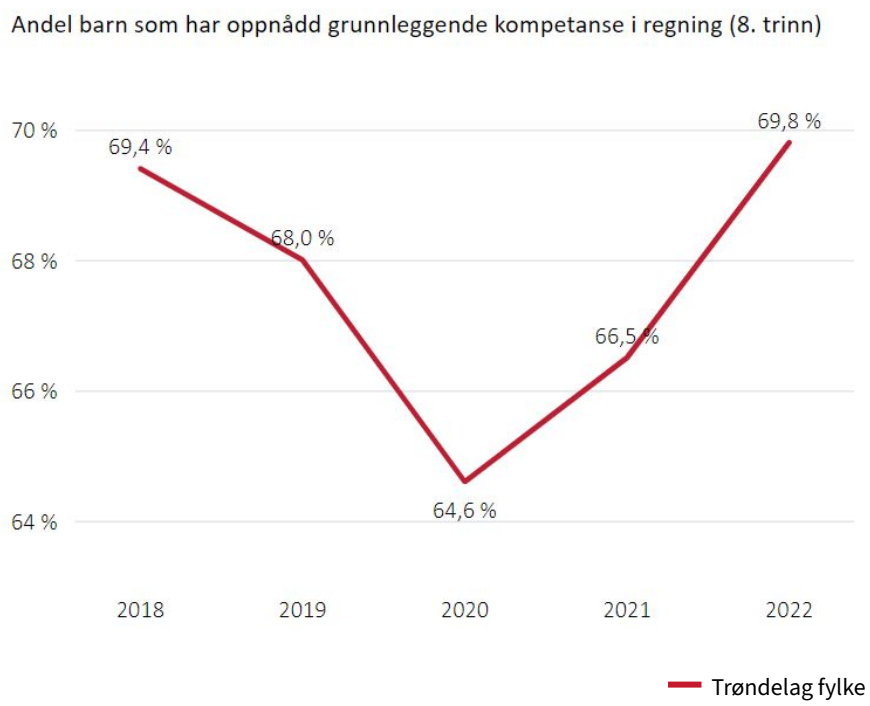

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Osen**	**90,9 %**	**Holtålen**	**90,9 %**
2	Høylandet	87,5 %	Rennebu	90,0 %
3	Selbu	81,0 %	Hitra	87,2 %
4	Rennebu	76,9 %	Frosta	82,8 %
5	Oppdal	74,6 %	Høylandet	81,3 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 9 av 38 kommuner.

Andel barn som har oppnådd grunnleggende kompetanse i regning (mestringsnivå 3-5 i nasjonale prøver, 8. trinn) i fylket hadde en oppgang i 2021 og 2022, og er nå større enn det var i 2018. Her ligger Trøndelag noe bak landssnittet for det siste året, som ligger på 71,2 prosent.

Holtålen kommune har høyest andel barn med grunnleggende kompetanse i regning i 2022, etterfulgt av Rennebu, Hitra, Frosta og Høylandet. Kommunene med lavest andel som oppnådd grunnleggende kompetanse i regning lå på mellom 49 og 64 prosent. Differansen mellom de som ligger på topp og de som er på bunn er omtrent 35 prosentpoeng.

1] Udir

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring

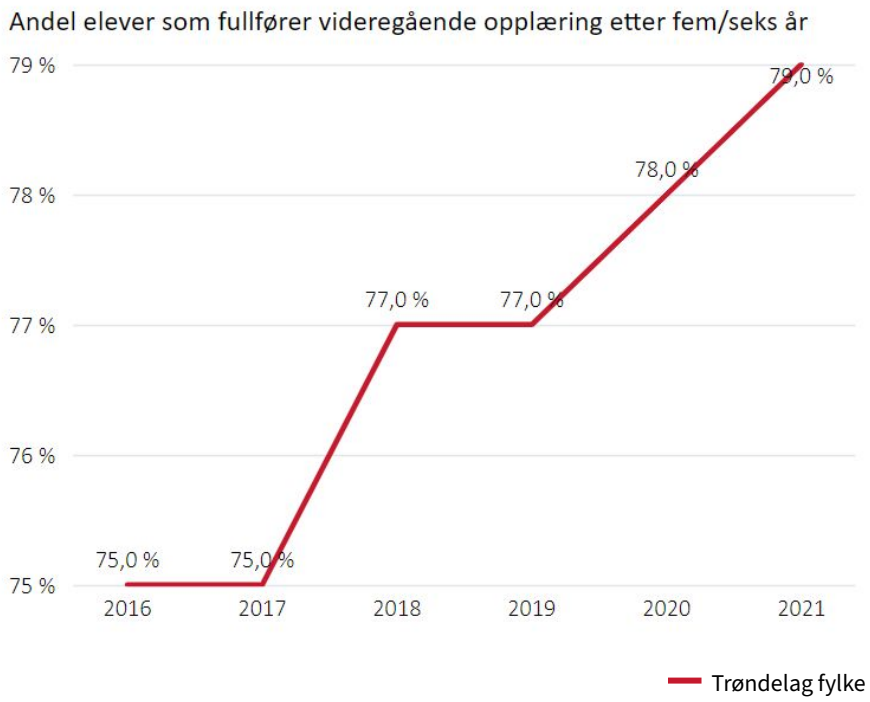

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Holtålen**	**90 %**	**Holtålen**	**87 %**
2	Rennebu	88 %	**Lierne**	**87 %**
3	Rindal	88 %	Frosta	85 %
4	Lierne	84 %	Høylandet	84 %
5	Høylandet	83 %	Oppdal	84 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 4 av 38 kommuner.

Hvor mange elever som fullfører videregående opplæring viser i hvilken grad fylket evner å sikre at befolkningen får grunnleggende kompetanse. Analysen viser at Trøndelag har hatt en økning i andelen elever som fullfører videregående skole etter fem/seks år. Andelen som fullfører videregående opplæring i fylket er 79 prosent i 2021, som også er på linje med landssnittet.

Holtålen kommune har høyest andel elever som fullfører videregående opplæring i 2021, etterfulgt av Lierne, Frosta, Høylandet og Oppdal. Kommunene med lavest andel ligger mellom 69 og 75 prosent, og det er dermed en differanse på opp mot 15 prosentpoeng mellom kommunene i fylket.

1] SSB 12971

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring

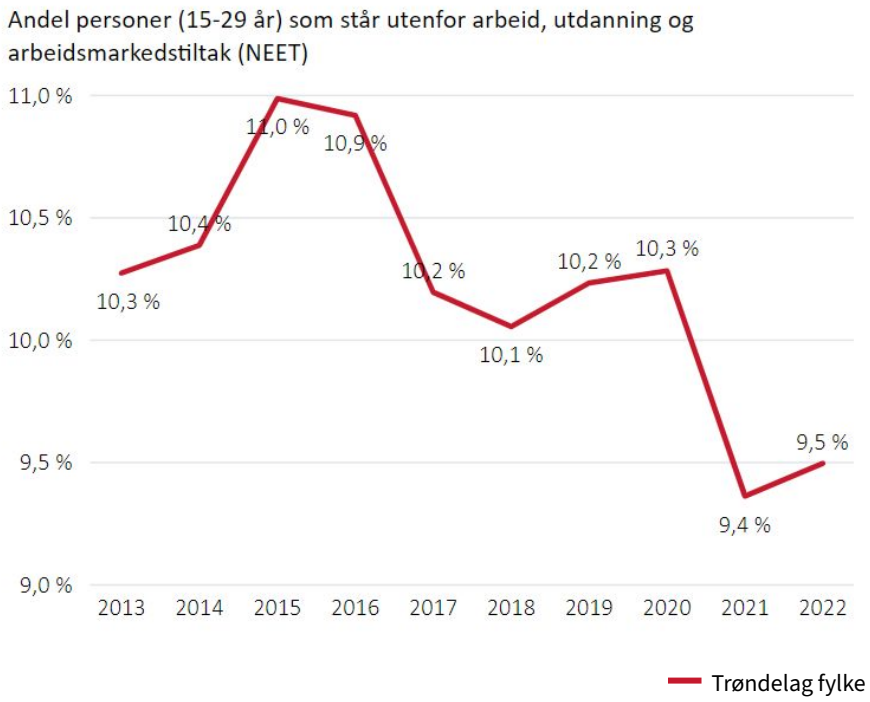

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Osen**	**2,10 %**	**Tydal**	**3,30 %**
2	Tydal	2,80 %	Leka	3,85 %
3	Leka	3,90 %	Røyrvik	4,48 %
4	Røyrvik	4,17 %	Namsskogan	4,69 %
5	Lierne	4,19 %	Flatanger	4,84 %

Andel personer 15-29 år som står utenfor arbeid, utdanning og arbeidsmarkedstiltak har hatt en nedgang i fylket i tiårsperioden. Sammenlignet med landet forøvrig har fylket en litt lavere andel utenfor disse kategoriene, hvor landssnittet i 2022 er på 9,7 prosent.

Tydal kommune har lavest andel som står utenfor arbeid, utdanning og arbeidsmarkedstiltak i 2022, etterfulgt av Leka, Røyrvik, Namsskogan og Flatanger. Kommunene med høyest andel ligger mellom 10,5 og 13,5 prosent. Differansen mellom de høyeste og laveste er opp mot 9 prosentpoeng, og tilsier at det er relativt stor spredning i fylket.

1] SSB 13556

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.1: Sikre at alle jenter og gutter fullfører gratis og likeverdig grunnskole og videregående opplæring

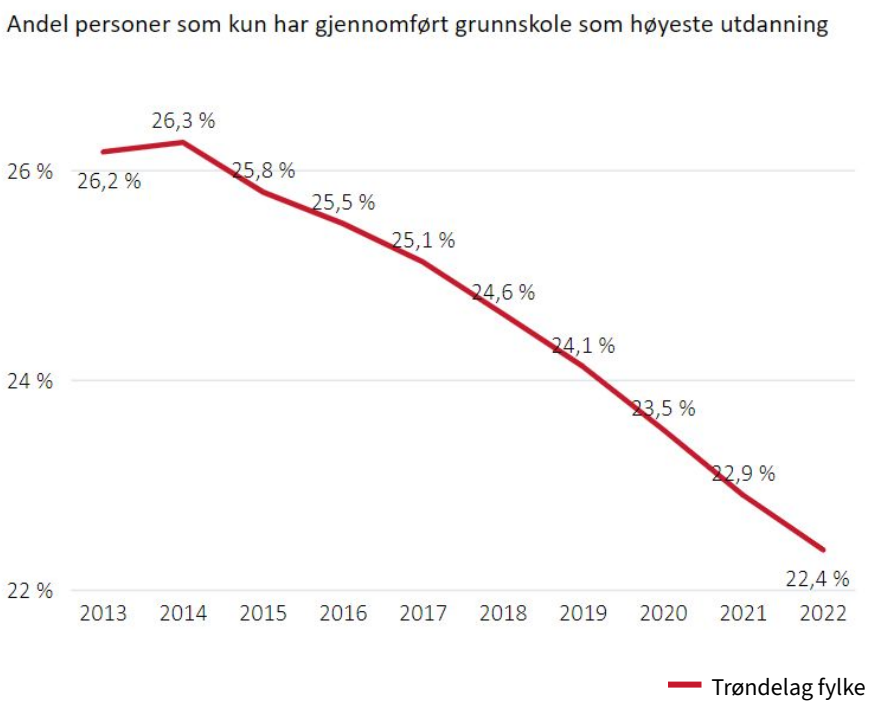

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Trondheim**	**19,65 %**	**Trondheim**	**20,93 %**
2	Røros	20,53 %	Levanger	22,59 %
3	Levanger	21,00 %	Røros	22,76 %
4	Malvik	21,18 %	Malvik	22,82 %
5	Inderøy	21,29 %	Inderøy	23,10 %

Høyere utdanning er viktig for at befolkningen skal klare å takle endringer i arbeidsform og dekke fremtidige behov i arbeidsmarkedet. Andel personer i fylket som kun har gjennomført grunnskole som høyeste utdanning har en positiv trend, hvor stadig færre faller inn under denne kategorien. Andelen som kun har gjennomført grunnskole i landet forøvrig er på 23,7 prosent i 2022, hvor fylket dermed har en høyere utdanningsandel.

Trondheim kommune har lavest andel som kun har gjennomført grunnskole i 2022, etterfulgt av Levanger, Røros, Malvik og Inderøy. Kommunene med høyest andel ligger på omtrent 35 prosent. Differansen mellom de høyeste og laveste kommunene er opp mot 15 prosentpoeng, men de fleste kommunene har en positiv trend hvor stadig færre kun gjennomfører grunnskole.

1] SSB 09429

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.2: Sikre alle jenter og gutter mulighet for god tidlig utvikling og omsorg og tilgang til førskole

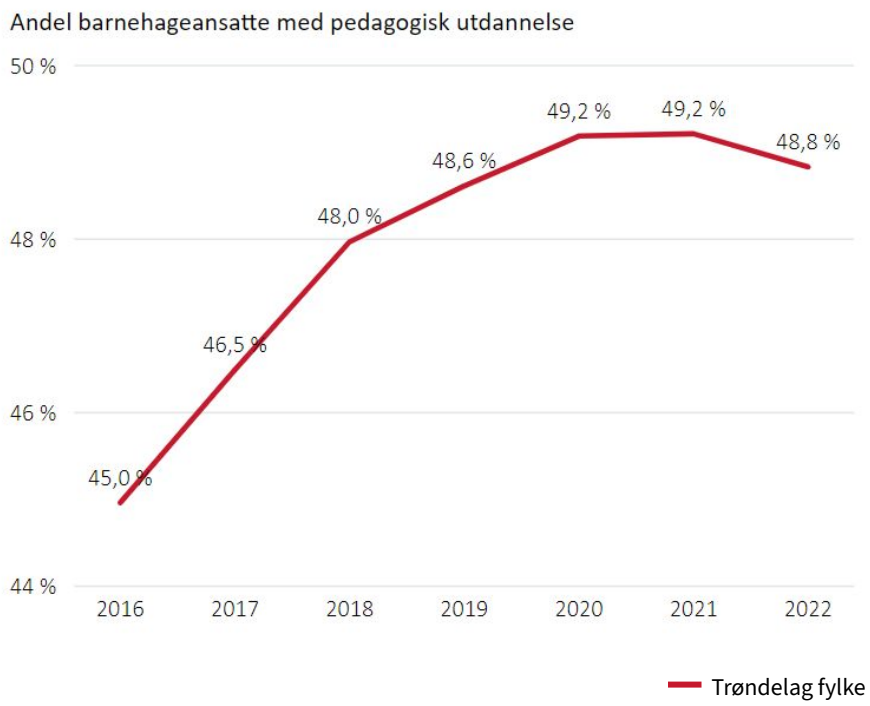

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Osen**	**62 %**	**Osen**	**64 %**
2	Leka	60 %	**Tydal**	**64 %**
3	Lierne	59 %	Rindal	59 %
4	Rindal	59 %	Lierne	58 %
5	Tydal	58 %	Leka	54 %

Andel barnehageansatte med pedagogisk utdannelse sier noe om evnen til å sikre kompetent arbeidskraft. I Trøndelag har andelen barnehageansatte med pedagogisk utdannelse økt med 3,6 prosentpoeng fra 2016 til 2022. Fra 2021 til 2022 sank andelen imidlertid med 0,4 prosentpoeng. Sammenlignet med landet som helhet er andelen på 43,1 prosent i 2022.

Osen og Tydal utmerker seg som kommunene med høyest andel barnehageansatte med pedagogisk utdannelse i 2022, etterfulgt av Rindal, Lierne og Leka. De tre kommunene med lavest andel barnehageansatte med pedagogisk utdannelse ligger på 36, 38 og 39 prosent til sammenligning. Kommunen med høyest andel ligger 15 prosentpoeng høyere enn gjennomsnittet i Trøndelag.

1] SSB 12436

Mål 4 - Sikre inkluderende, rettferdig og god utdanning og fremme muligheter for livslang læring for alle

Delmål 4.a: Etablere og oppgradere utdanningstilbud som er barnevennlige

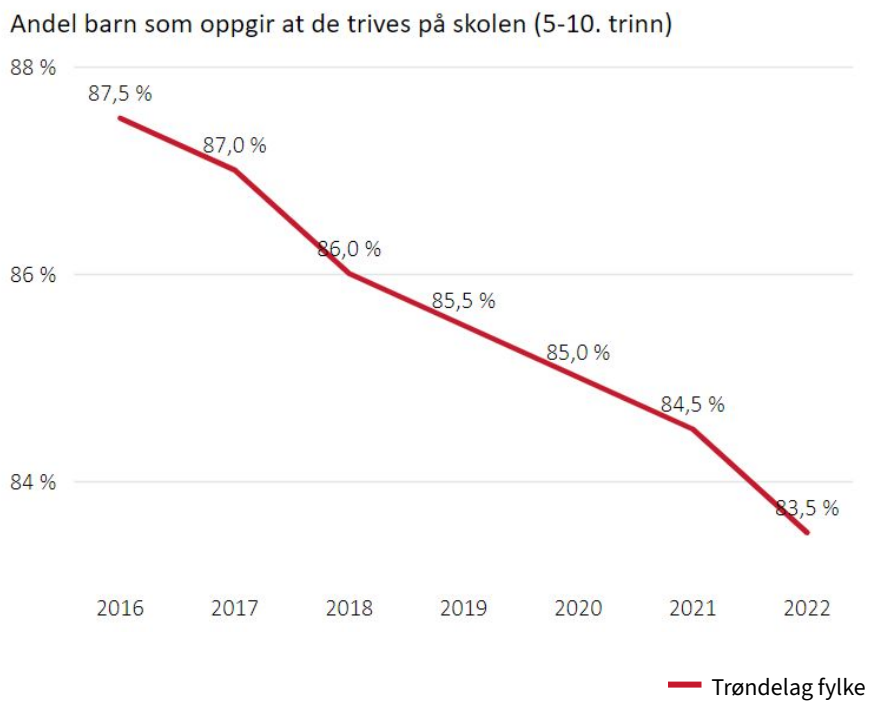

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Rennebu**	**90,5 %**	**Melhus**	**87,0 %**
2	Rindal	90,0 %	**Oppdal**	**87,0 %**
3	Oppdal	89,5 %	Orkland	86,5 %
4	Skaun	88,0 %	Skaun	86,0 %
5	Melhus	87,0 %	Røros	85,5 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 9 av 38 kommuner.

At elevene trives på skolen er et viktig mål i seg selv, og alle elever i norsk skole har en individuell rett til et miljø på skolen som fremmer trivsel i henhold til Opplæringsloven. Når det gjelder andel barn som opplever at de trives på skolen, er det en negativ trend fra 2016-2022. I perioden har Trøndelag totalt hatt en reduksjon på 4 prosentpoeng.

Melhus og Oppdal er kommunene med høyest trivsel blant skolebarn i fylket ved siste måling, etterfulgt av Orkland, Skaun og Røros. De tre kommunene med lavest andel ligger forholdsvis mellom 73,5 og 77,0 prosent, og det er dermed en differanse på 13,5 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] Udir

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.4: Anerkjenne og verdsette ubetalt omsorgs- og husarbeid

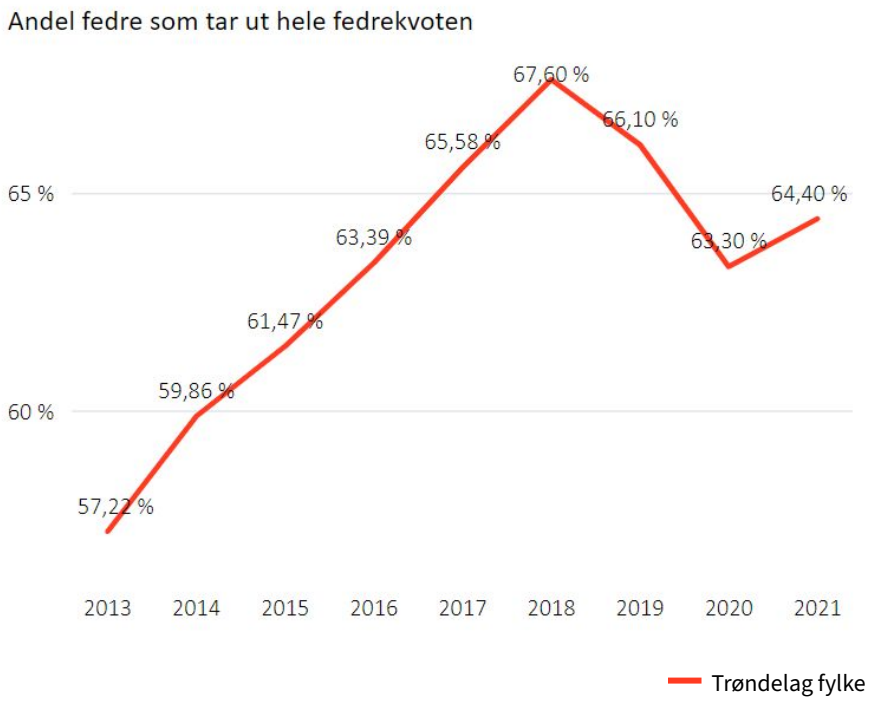

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Leka**	**77,8 %**	**Grong**	**81,8 %**
2	Flatanger	75,0 %	Leka	80,0 %
3	Malvik	72,6 %	Skaun	74,9 %
4	Skaun	72,5 %	Malvik	73,4 %
5	Melhus	66,7 %	Heim	68,8 %

Andel fedre som tar ut hele fedrekvoten varierer fra år til år. I perioden 2013 til 2018 har det vært en en økning i andel fedre som tar ut fedrekvoten i fylket, mens de siste tre årene har andelen blitt redusert. Dette er imidlertid litt høyere enn landet forøvrig, som ligger på 62 prosent i 2021.

Grong kommune har høyest andel fedre som tar ut hele fedrekvoten i 2021, etterfulgt av Leka, Skaun, Malvik og Heim. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på 50 prosent, og det er dermed en differanse på 31,8 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] SSB 09293

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.5: Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger

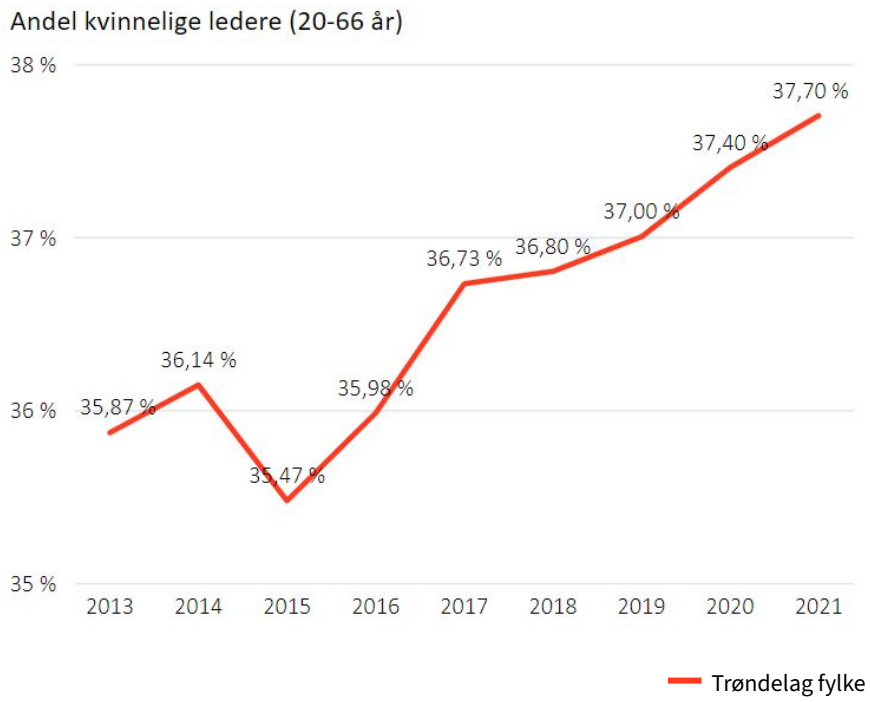

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Namsskogan**	**63,3 %**	**Tydal**	**57,1 %**
2	Tydal	62,5 %	Namsskogan	55,2 %
3	Leka	53,8 %	Snåsa	54,1 %
4	Grong	51,4 %	Leka	53,3 %
5	Snåsa	50,0 %	Røyrvik	52,9 %

Norge er ett av verdens mest likestilte land. Men i toppen av norsk næringsliv deltar kvinner i større grad på lik linje som menn. Andel kvinnelige ledere i alderen 20-66 år har økt i Trøndelag etter 2015, hvor andelen i 2021 var på 37,7 prosent. Dette er på linje med snittet i hele landet, som har omtrent samme andel det siste året.

Tydal utmerker seg som kommunen med høyest andel kvinnelige ledere i 2021, etterfulgt av Namsskogan, Snåsa, Leka og Røyrvik. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 31,9 og 33,1 prosent, og det er dermed en differanse på omtrent 25 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] SSB 09293

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.5: Sikre kvinner fullstendig og reell deltakelse og like muligheter til ledende stillinger

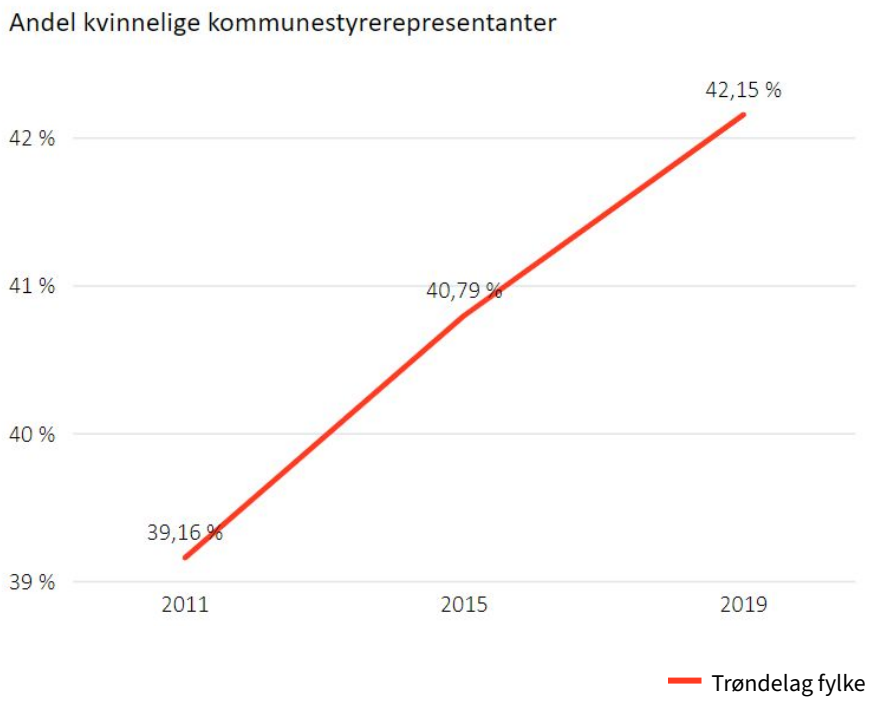

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste perioder

	2015		2019	
1	**Flatanger**	**53,3 %**	**Skaun**	**60,9 %**
2	Frosta	52,9 %	Namsos	59,5 %
3	Snåsa	52,4 %	Malvik	58,1 %
4	Verdal	51,4 %	Røyrvik	54,5 %
5	Malvik	48,4 %	Osen	53,3 %

Likestilling i kommunestyret er viktig for å sikre at lokalpolitikken utøves av en folkegruppe som representerer et bredt mangfold. Andelen kvinnelige kommunestyrerepresentanter har økt mellom valgperiodene i Trøndelag, og er en trend som også gjenspeiles i hele landet.

Skaun kommune har høyest andel kvinnelige kommunestyrerepresentanter ved siste periode, etterfulgt av Namsos, Malvik, Røyrvik og Osen. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 26,1 og 28,0 prosent. Andelen til Skaun kommune er dermed over dobbelt så høy som kommunen med færrest kvinnelige representanter.

1] SSB 01182

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.a: Lik rett til økonomiske ressurser og muligheter for kvinner

Kjønnsbalanse mellom sysselsatte med innvandrerbakgrunn, menn og kvinner (15-74 år)

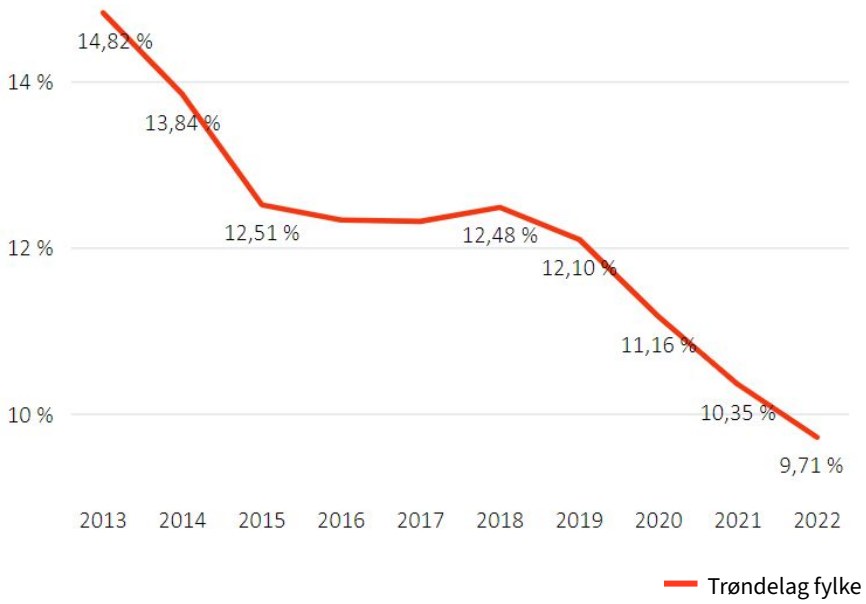

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Indre Fosen**	**0,0 %**	**Namsos**	**0,7 %**
2	Namsos	0,4 %	Skaun	- 0,9 %
3	Inderøy	0,5 %	Indre Fosen	1,1 %
4	Heim	- 1,2 %	Flatanger	- 1,6 %
5	Ørland	- 1,6 %	Ørland	- 2,0 %

En lav forskjell i antall sysselsatte med innvandrerbakgrunn mellom menn og kvinner er sentralt for å fremme like muligheter og rettigheter til samfunnsdeltakelse og frihet fra diskriminering. Denne måles ved kjønnsbalansen av antall sysselsatte menn og kvinner med innvandrerbakgrunn.

Trøndelag har positiv trend når det gjelder kjønnsbalansen mellom sysselsatte menn og kvinner med innvandrerbakgrunn, hvor man tidligere har hatt en overvekt av sysselsatte menn. Fylket har imidlertid hatt en en reduksjon på 5,1 prosentpoeng de siste ti årene.

I 2022 utmerker Namsos kommune seg som kommunen med best kjønnsbalanse mellom sysselsatte menn og kvinner med innvandrerbakrunn, med en verdi på 0,7 prosent. Den samme kommunen lå også på andreplass i 2021, hvor Indre Fosen lå øverst.

Enkelte kommuner har en negativ verdi, som betyr at kommunen har flere sysselsatte kvinner enn menn.

1] SSB 11607

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.a: Lik rett til økonomiske ressurser og muligheter for kvinner

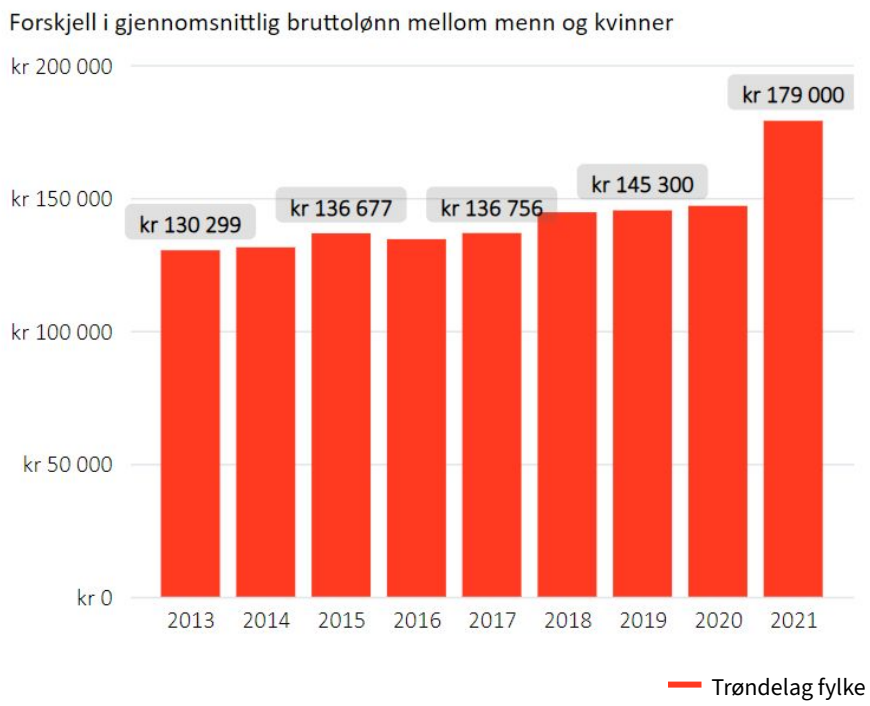

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Røyrvik**	**62 800 kr**	**Røyrvik**	**43 300 kr**
2	Snåsa	86 900 kr	Meråker	98 900 kr
3	Røros	95 600 kr	Snåsa	104 200 kr
4	Meråker	99 600 kr	Røros	112 200 kr
5	Rindal	111 300 kr	Leka	118 800 kr

Likelønn handler om både lik lønn for likt arbeid, og lik lønn for arbeid av lik verdi. Ulikheten i gjennomsnittlig bruttolønn mellom menn og kvinner i Trøndelag har økt totalt sett. I løpet av hele perioden har Trøndelag imidlertid hatt en lavere forskjell enn gjennomsnittet til Norge. Hele landet opplevde en markant økning i forskjellen fra 2020 til 2021. I 2022 var forskjellen i Trøndelag 32 000 kr lavere enn landsgjennomsnittet.

Røyrvik kommune hadde lavest forskjell i gjennomsnittlig bruttolønn mellom menn og kvinner i 2021, etterfulgt av Meråker, Snåsa, Røros og Leka. Til sammenligning ligger de tre kommunene med høyest forskjell på mellom 206 200 kr og 274 200 kr, sett bort fra avviker. Det er dermed en differanse på omtrent 230 900 kr mellom kommunene med lavest og høyest forskjell i fylket.

1] SSB 09293

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.a: Lik rett til økonomiske ressurser og muligheter for kvinner

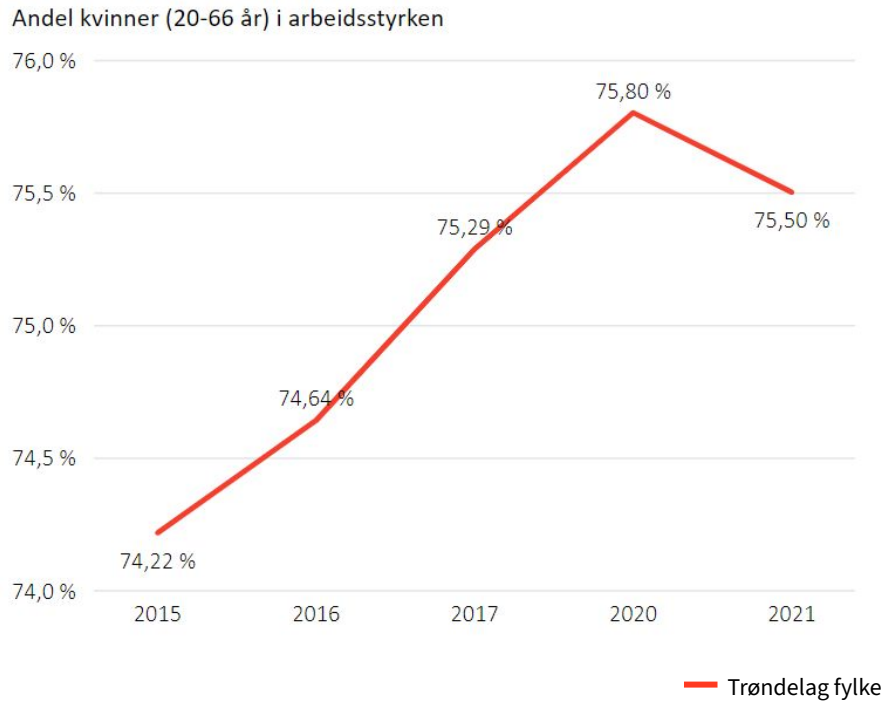

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Røyrvik**	**88,0 %**	**Røyrvik**	**84,5 %**
2	Høylandet	83,3 %	Lierne	81,6 %
3	Rindal	80,8 %	Skaun	80,9 %
4	Skaun	80,6 %	Røros	80,4 %
5	Lierne	80,4 %	Høylandet	80,3 %

Arbeidsstyrken er definert som summen av alle lønnstakere, selvstendig næringsdrivende og arbeidsledige, i alderen 20-66 år. Dette inkluderer også f.eks. studenter som har deltidsarbeid ved siden av studiet. Andel kvinner 20-66 år i arbeidsstyrken har hatt en nedgang siden 2020, og lå i 2021 på 75,5 prosent (ikke tilgjengelig data for 2018-2019). For landet som helhet har andelen kvinner i arbeidsstyrken også hatt en nedgang de siste tre årene, hvor de i 2021 lå på 74,8. Det betyr at fylket har en litt høyere andel enn landssnittet.

Røyrvik kommune har høyest andel kvinner i arbeidsstyrken ved siste måling. Videre har Lierne, Skaun, Røros og Høylandet også en høy andel. Blant de tre kommunene med lavest andel ligger disse mellom 68 og 72 prosent. Det er dermed en differanse på omtrent 16 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] SSB 09293

Mål 5 - Oppnå likestilling og styrke jenters og kvinners stilling i samfunnet

5 LIKESTILLING MELLOM KJØNNENE

Delmål 5.a: Lik rett til økonomiske ressurser og muligheter for kvinner

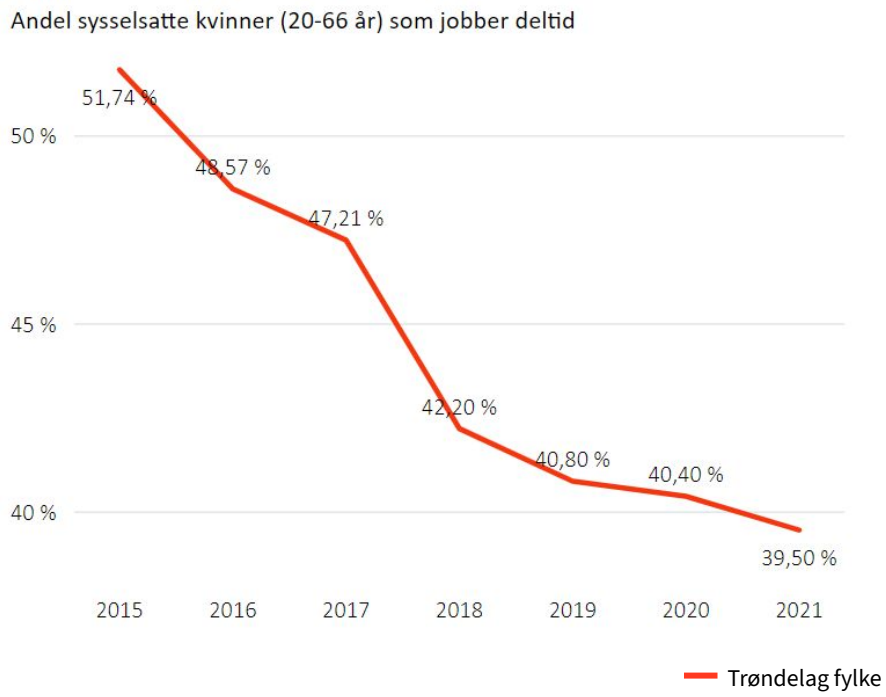

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Trondheim**	**33,9 %**	**Trondheim**	**33,7 %**
2	Malvik	36,0 %	Frøya	34,6 %
3	Frøya	37,3 %	Malvik	34,6 %
4	Hitra	38,9 %	Hitra	34,8 %
5	Skaun	39,1 %	Skaun	38,9 %

En indikator som kan si noe om lik rett til økonomiske ressurser og muligheter for kvinner, er andelen sysselsatte som jobber deltid. Andelen sysselsatte kvinner som jobber deltid har hatt en nedgang på omtrent 12 prosentpoeng siden 2015. Dette er likevel høyere enn snittet for hele landet, som ligger på 36,6 prosent i 2021.

Trondheim kommune har lavest andel kvinner som jobber deltid i 2021, etterfulgt av Frøya, Malvik, Hitra og Skaun. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 58,9 og 60,5 prosent. Andelen til Trondheim kommune er dermed 26,8 prosentpoeng lavere enn kommunen med høyest andel.

1] SSB 09293

Mål 6 - Sikre bærekraftig vannforvaltning, tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

Delmål 6.1: Sørge for at alle har tilgang til rent drikkevann

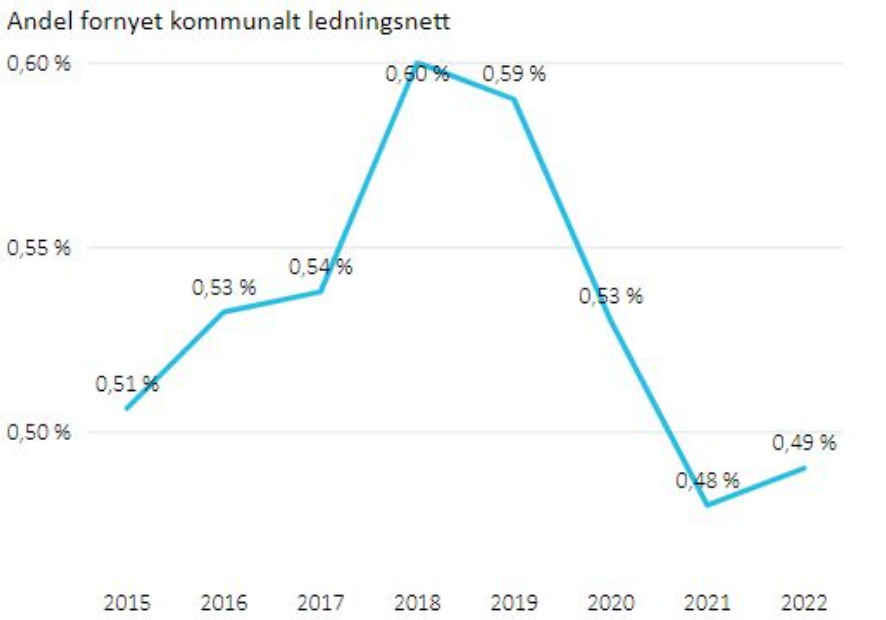

Antall kommuner uten rapporterte tall: 3 av 38 kommuner.

Trøndelag fylke

Andel fornyet kommunalt ledningsnett har variert over perioden, og ligger i dag på omtrent samme nivå som i 2015. Landssnittet var i 2022 på omtrent 0,63 prosent, noe som betyr at andelen for fylket er noe lavere.

Andelen fornyet kommunalt spillvannsnett har også variert, og andelen i Trøndelag ble betydelig redusert fra 2021 til 2022. Landsgjennomsnittet har siden 2016 ligget mellom 0,6 og 0,5 prosent.

Delmål 6.3: Bedre vannkvaliteten gjennom reduserte utslipp, økt rensing og gjenbruk av spillvann

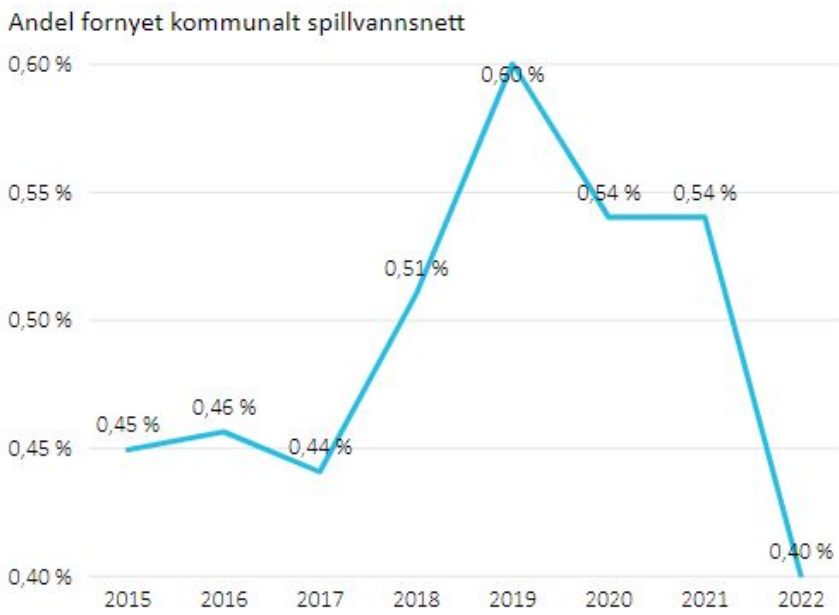

Antall kommuner uten rapporterte tall: 4 av 38 kommuner.

Trøndelag fylke

Fornying av ledningsnett varierer fra år til år, og det kan derfor være tilfeldig hvilke kommuner som har mest fornyet spillvannsnett hvert år. Derfor er det ikke hensiktsmessig å vise hvilke kommuner som har mest fornyet ledningsnett de siste årene.

1] SSB 13143, 13144

Mål 6 - Sikre bærekraftig vannforvaltning, tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

Delmål 6.3: Bedre vannkvaliteten gjennom reduserte utslipp, økt rensing og gjenbruk av spillvann

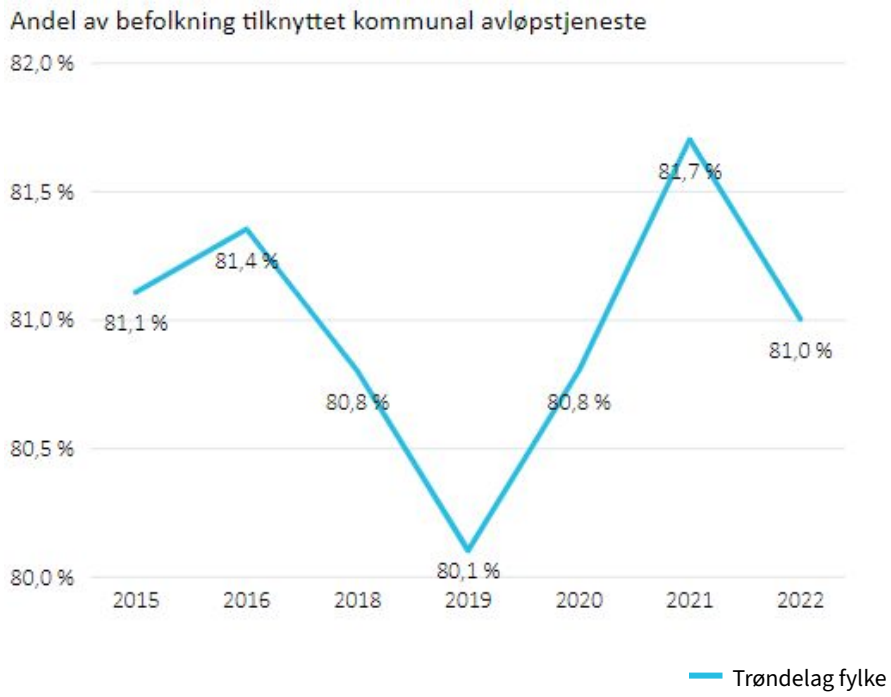

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Snåsa**	**100 %**	**Snåsa**	**97,2 %**
2	Trondheim	98,1 %	Trondheim	96,9 %
3	Malvik	92,3 %	Tydal	91,2 %
4	Tydal	91,5 %	Malvik	90,8 %
5	Steinkjer	89,7 %	Steinkjer	89,9 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 1 av 38 kommuner.

Dagens andel av befolkningen i Trøndelag som er tilknyttet kommunal avløpstjeneste er omtrent på samme nivå som i 2015. I 2022 var andelen i Trøndelag 4,6 prosent lavere enn landsgjennomsnittet.

I 2022 hadde Snåsa kommune den høyeste andelen av innbyggere tilknyttet kommunal avløpstjeneste. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 21,5 og 35,9 prosent. Snåsa sin andel er dermed over fire ganger så høy som kommunen med lavest andel.

1] SSB 13144

Mål 6 - Sikre bærekraftig vannforvaltning, tilgang til vann og gode sanitærforhold for alle

6 RENT VANN OG GODE SANITÆRFORHOLD

Delmål 6.4: Bedre utnyttelsen av vann og sikre bærekraftig uttak av og tilgang til ferskvann

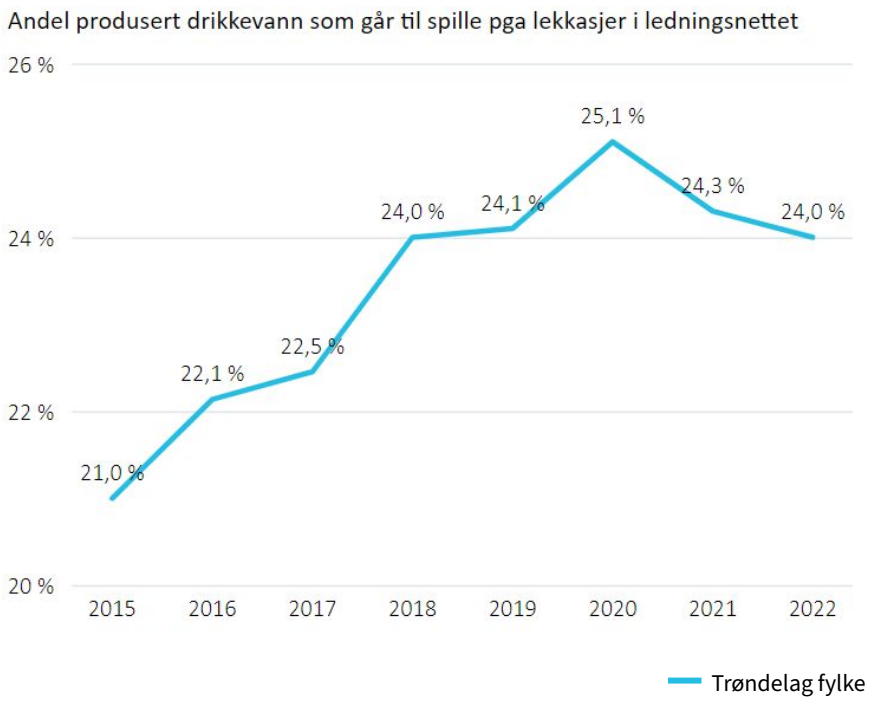

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Rennebu**	**3,1 %**	**Rennebu**	**3,1 %**
2	Lierne	4,7 %	Lierne	4,7 %
3	Namsos	5,7 %	Namsos	5,7 %
4	Høylandet	6,1 %	Høylanet	6,1 %
5	Tydal	6,9 %	Tydal	6,6 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 4 av 38 kommuner.

Det er viktig å overvåke andel produsert drikkevann som går til spille grunnet lekkasjer i ledningsnettet for å sikre god ressursutnyttelse. For Trøndelag har andelen steget over perioden, men trenden har vært synkende etter 2020. Andelen for Trøndelag har vært lavere enn landsgjennomsnittet gjennom hele perioden. I 2022 var andelen til Trøndelag 5,7 prosent lavere enn gjennomsnittet for hele landet.

Rennebu utmerker seg som kommunen med lavest andel produsert drikkevann som går til spille siste år, etterfulgt av Lierne, Namsos, Høylandet og Tydal. Til sammenligning ligger de tre kommunene med høyest andel på mellom 51,9 og 39,3 prosent, og det er dermed en differanse på 48,8 prosentpoeng mellom kommunene med lavest og høyest andel i fylket.

1] SSB 11787

Mål 7 - Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

7 REN ENERGI TIL ALLE

Delmål 7.3: Få forbedringen av energieffektivitet på verdensbasis til å gå dobbelt så fort

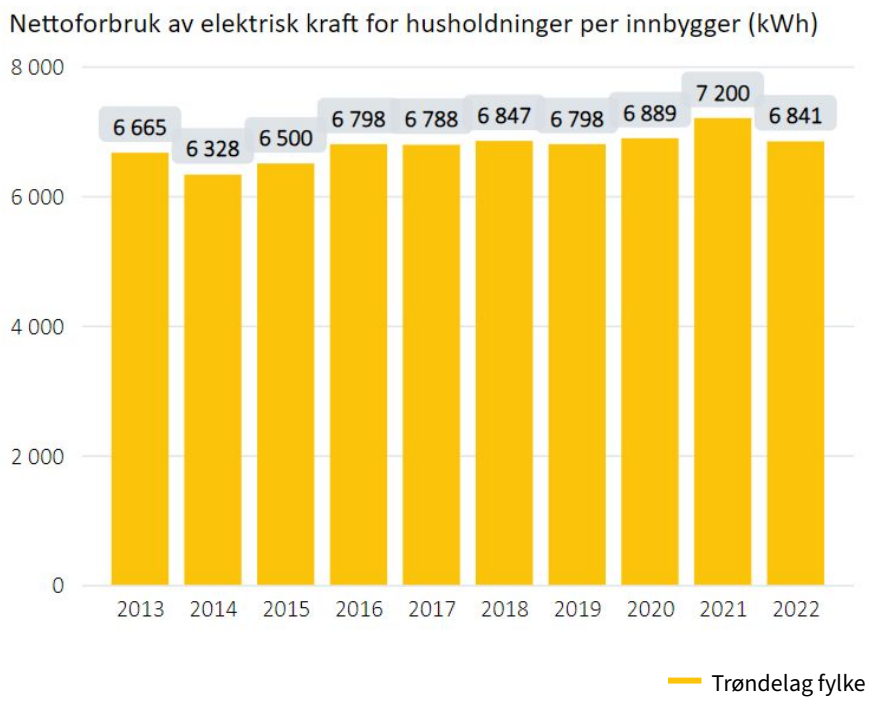

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Nærøysund**	**4 080 kWh**	**Snåsa**	**5 853 kWh**
2	Snåsa	6 183 kWh	Nærøysund	6 051 kWh
3	Levanger	6 494 kWh	Flatanger	6 267 kWh
4	Verdal	6 592 kWh	Levanger	6 281 kWh
5	Stjørdal	6 642 kWh	Stjørdal	6 312 kWh

Energieffektivitet blir stadig et viktigere tema i debatten om knappheten på energiressurser. I den ene enden bidrar energieffektivisering av boliger til å redusere forbruksutviklingen, men i den andre enden akselererer elektrifiseringen av samfunnet utviklingen i forbruk. Økende elbilandel er blant annet en hoveddriver til økningen i forbruk av elektrisk kraft i husholdninger.

Nettoforbruk av elektrisk kraft for husholdninger per innbygger i Trøndelag har økt med 176 kWh de siste ti årene. Sammenlignet med landssnittet ligger forbruket på 6449 KWh per innbygger i 2022.

Snåsa kommune hadde lavest nettoforbruk av elektrisk kraft for husholdninger per innbygger i 2022. I den andre enden av skalaen lå de tre høyeste forbruksverdiene mellom 8 660 kWh og 10 400 kWh per innbygger. Differansen mellom kommunen med høyest og lavest energiforbruk var dermed 4 547 kWh.

1] SSB 10314

Mål 7 - Sikre tilgang til pålitelig, bærekraftig og moderne energi til en overkommelig pris

7 REN ENERGI TIL ALLE

Delmål 7.3: Få forbedringen av energieffektivitet på verdensbasis til å gå dobbelt så fort

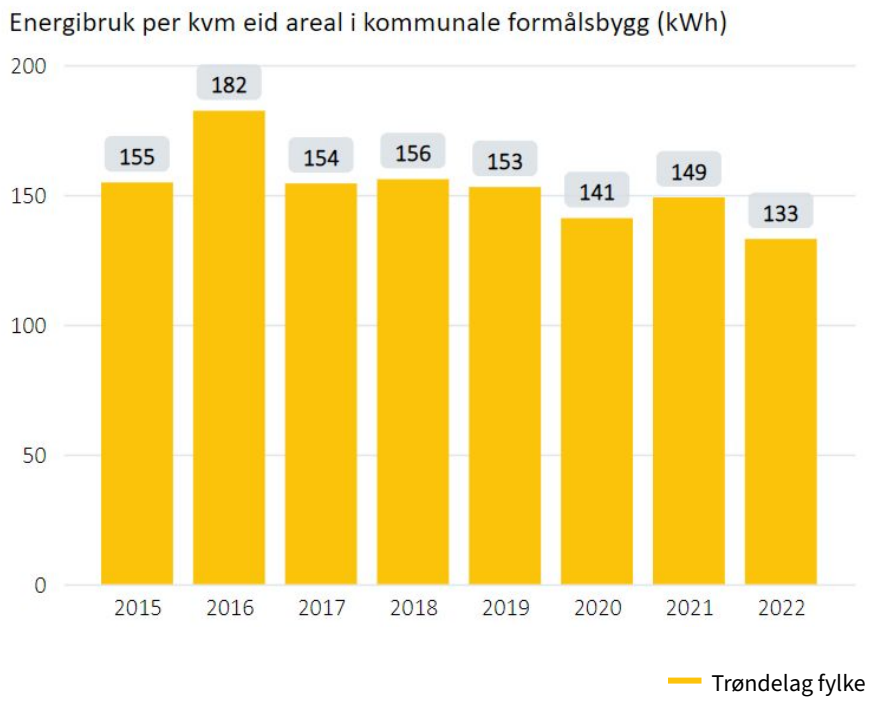

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Inderøy**	**83 kWh**	**Inderøy**	**109 kWh**
2	Meråker	99 kWh	**Steinkjer**	**109 kWh**
3	Holtålen	106 kWh	Trondheim	111 kWh
4	Stjørdal	128 kWh	Holtålen	117 kWh
5	Nærøysund	130 kWh	Ørland	124 kWh

Et lavt energiforbruk i kommunale formålsbygg gir besparelser på strømregningen, og bidrar til å forsterke Trøndelag sin kraftbalanse. Trøndelag sitt energiforbruk per kvadratmeter eid areal i kommunale formålsbygg har blitt redusert med omtrent 14 prosent fra 2015 til 2022. Energibruk per kvadratmeter i landet forøvrig ligger på 143 KWh i 2022, noe som betyr at kommunene i Trøndelag er mer energieffektive i sine bygg. Tiltak for energieffektivisering, som etterisolering og forbedret ventilasjonssystemer, er generelt en viktig driver for redusert energibruk i bygg.

Inderøy og Steinkjer kommune hadde lavest energiforbruk per kvadratmeter eid areal i kommunale formålsbygg i 2022. Til sammenligning ligger de tre kommunene med høyest forbruk på mellom 210 kWh og 223 kWh. Differansen mellom kommunen med høyest og lavest energiforbruk var dermed 114 kWh.

1] SSB 12150

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.1: Opprettholde en økonomisk vekst per innbygger som er i samsvar med forholdene i de respektive landene

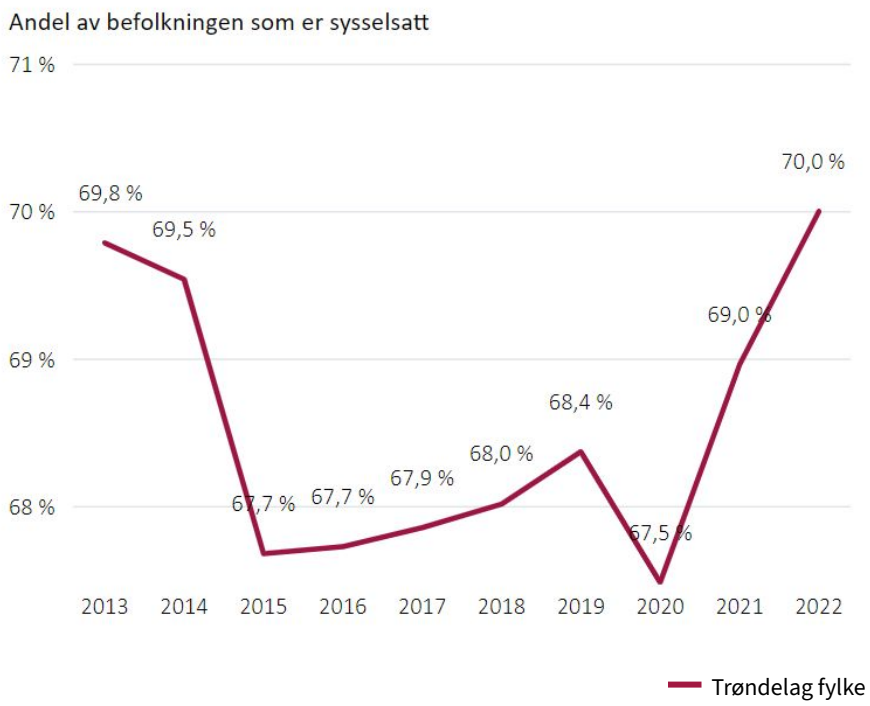

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Skaun**	**72,9 %**	**Skaun**	**74,7 %**
2	Frøya	72,6 %	Høylandet	73,5 %
3	Selbu	72,3 %	Selbu	73,3 %
4	Lierne	71,6 %	Tydal	72,4 %
5	Oppdal	71,1 %	Lierne	72,4 %

Økonomisk vekst har sterk korrelasjon med bærekraftig utvikling. Økonomisk vekst skaper et økonomisk mulighetsrom og motiverer aktører til å tenke langsiktig. I dag er det 70 prosent av befolkningen mellom 15-74 år i Trøndelag som er sysselsatt, hvor denne totalt sett har økt med 0,2 prosentpoeng siden 2013. Fylket er også inne i en positiv trend etter bunnpunktet i 2020. I Norge er omtrent 68 prosent av befolkningen sysselsatt, noe som betyr at Trøndelag har flere sysselsatte enn snittet.

Skaun kommune har i 2022 høyest sysselsettingsandel i fylket. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 61,2 og 65,3 prosent. Andelen til Skaun kommune er dermed 13,5 prosentpoeng høyere enn kommunen med lavest andel.

1] SSB 13472

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.1: Opprettholde en økonomisk vekst per innbygger som er i samsvar med forholdene i de respektive landene

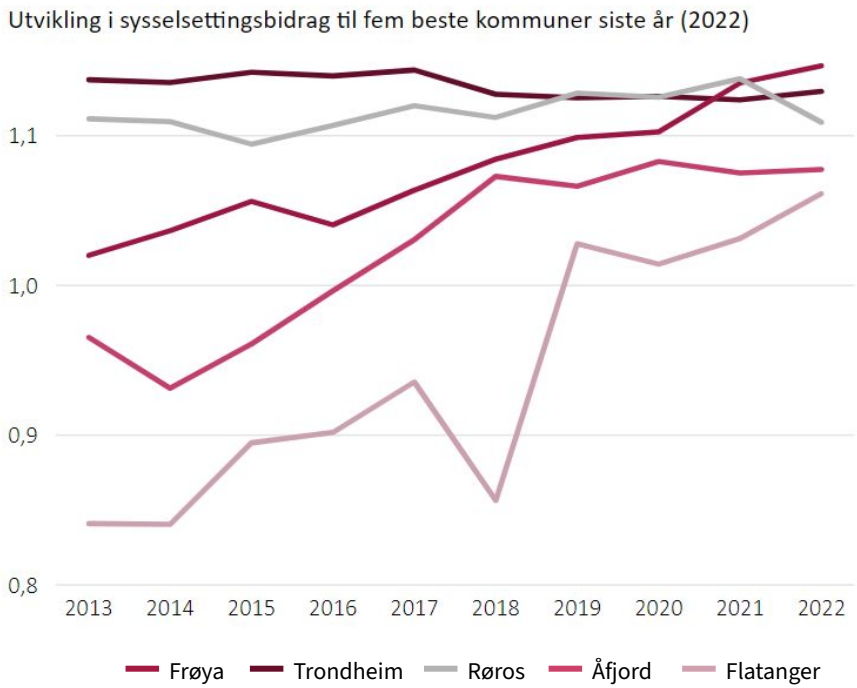

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Røros**	**1,14**	**Frøya**	**1,15**
2	Frøya	1,13	Trondheim	1,13
3	Trondheim	1,12	Røros	1,11
4	Åfjord	1,07	Åfjord	1,08
5	Namsos	1,03	Flatanger	1,06

Sysselsettingsbidraget er regnet ut ved at dele antall sysselsatte etter arbeidssted på antall sysselsatte etter bosted. Dette gir innsikt i hvordan kommunens økonomiske situasjon blir påvirket av pendling.

I 2022 hadde Frøya høyest sysselsettingsbidrag, etterfulgt av Trondheim, Røros, Åfjord og Flatanger. Grafen ovenfor viser utvikling i sysselsettingsbidrag til disse kommunene. Sysselsettingsbidraget i Frøya kommune har hatt en kontinuerlig vekst siden 2013, og 2022 var første året kommunen hadde høyest bidrag i Trøndelag.

Trondheim sitt sysselsettingsbidrag har vært stabilt gjennom de siste ti årene. Kommunen hadde høyest bidrag i Trøndelag i perioden 2013-2018, og i 2020 (delt med Røros). Sysselsettingsbidraget i Røros ligger i dag på samme nivå som i 2013 etter et fall fra 2021 til 2022. Kommunen hadde høyest bidrag i Trøndelag i 2019, 2020 (delt med Trondheim) og 2021. Åfjord og Flatanger har hatt sterk vekst med en respektiv økning i sysselsettingsbidrag på 12,5 og 26,2 prosentpoeng over tiårsperioden. De tre laveste sysselsettingsbidragene i Trøndelag i 2022 lå på mellom 0,39 og 0,59.

1] SSB 13470

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.2: Øke den økonomiske produktiviteten gjennom diversifisering, teknologisk fremgang og innovasjon

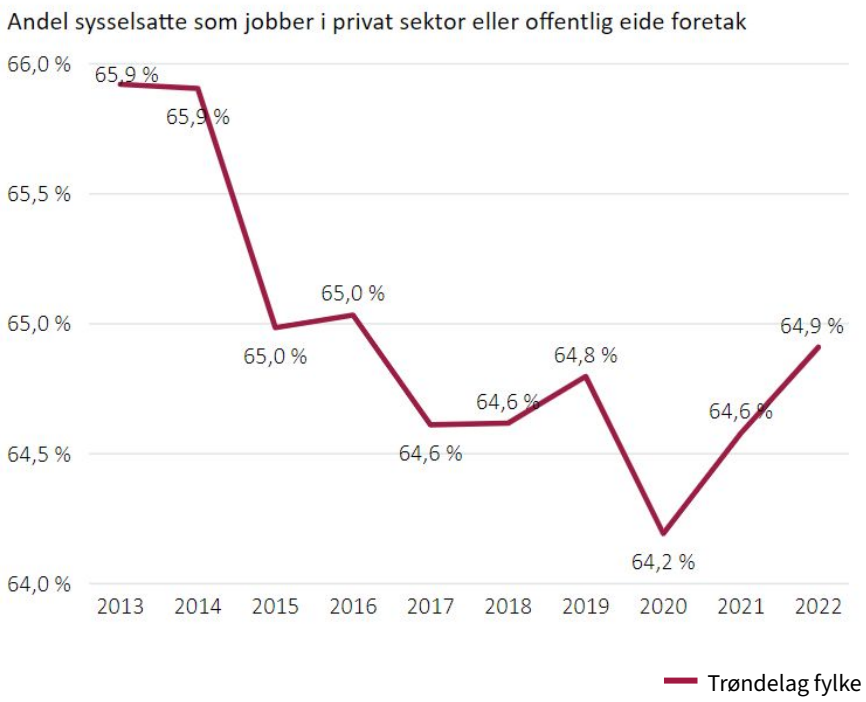

Sysselsatte i privat og offentlig sektor i kommuner i Trøndelag (2022)

	Høyest andel sysselsatte i privat sektor/offentlig eide foretak		Høyest andel sysselsatte i offentlige forvaltning	
1	**Frøya**	**77,2 %**	**Skaun**	**54,0 %**
2	Verdal	74,2 %	Levanger	44,8 %
3	Flatanger	73,6 %	Høylandet	44,8 %
4	Oppdal	73,0 %	Grong	44,4 %
5	Heim	72,6 %	Holtålen	44,0 %

Andelen sysselsatte som jobber i det private er en indikator på økonomisk diversifisering og potensiell innovasjonsgrad i kommunene. Andel sysselsatte som jobber i private i Trøndelag har totalt sett hatt en nedgang på ett prosentpoeng de siste ti årene, men trenden har vært stigende siden 2020. Andelen sysselsatte som jobber i privat sektor eller offentlig eide foretak var for landet forøvrig var 69 prosent i 2022. Det betyr at kommunene i Trøndelag har en høyere andel offentlige sysselsatte enn landet.

Frøya kommune har den høyeste andelen sysselsatte som jobber i privat sektor eller offentlig eide foretak i 2022, etterfulgt av Verdal, Flatanger, Oppdal og Heim. Frøya er en industritung kommune med store hjørnesteinsbedrifter slik som Salmar og Nutrimar.

Skaun kommune har den høyeste andelen sysselsatte i offentlig forvaltning, etterfulgt av Levanger, Høylandet, Grong og Holtålen. Offentlig forvaltning omfatter både kommunal, fylkeskommunal og statlig forvaltning. Differansen i andel mellom Frøya og Skaun er 31,2 prosentpoeng.

1] SSB 13472

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.5: Oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Røros**	**65,5 %**	**Osen**	**60,5 %**
2	Holtålen	58,8 %	Røros	60,3 %
3	Selbu	57,4 %	Meråker	58,8 %
4	Oppdal	55,7 %	Oppdal	58,3 %
5	Tydal	53,8 %	Holtålen	58,2 %

Sysselsetting er en viktig indikator på produktivitet og er avgjørende for langsiktig velferd i samfunnet og for dets innbyggere. Sysselsettingsrater for unge (15-19 år) i Trøndelag har økt med omtrent 10 prosentpoeng de siste 10 årene. Sysselsettingsraten har hatt en markant økning etter 2020, og fylket er inne i en god trend.

Blant kommunene i Trøndelag har Osen høyest sysselsettingsrate for unge i 2022. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest andel på mellom 35,5 og 38,7 prosent. Andelen til Osen kommune er dermed 25 prosentpoeng høyere enn kommunen med lavest andel.

1] SSB 07984

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.5: Oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom

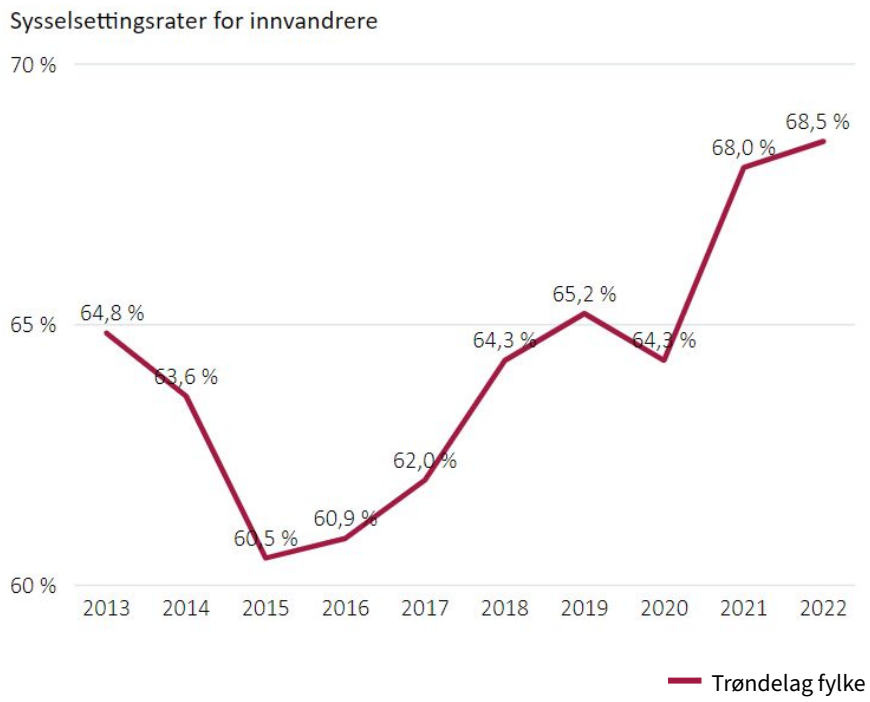

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Røyrvik**	**83,3 %**	**Hitra**	**77,9 %**
2	Leka	82,9 %	Røyrvik	76,9 %
3	Lierne	79,7 %	Leka	75,6 %
4	Hitra	78,5 %	Skaun	75,3 %
5	Frøya	77,6 %	Røros	74,8 %

Deltakelse i arbeid er viktig for innvandreres integrering. Konsekvensene av manglende deltakelse i arbeidslivet er omfattende, både for den enkelte og for samfunnet som helhet.

Sysselsettingsraten for innvandrere (20-66 år) i Trøndelag har økt med 3,7 prosentpoeng over de siste ti årene. Fylket er inne i en god trend etter en nedgang fra 2019 til 2020. I 2022 var sysselsettingsraten i Trøndelag 0,4 prosentpoeng lavere enn landsgjennomsnittet.

Hitra kommune hadde den høyeste sysselsettingsraten for innvandrere i 2022. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest sysselsettingsrate på mellom 50 og 57 prosent. Differansen mellom kommunen med høyest og lavest sysselsettingsrate var dermed på 27,9 prosentpoeng.

1] SSB 11607

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.5: Oppnå full og produktiv sysselsetting og anstendig arbeid for alle kvinner og menn, inkludert ungdom

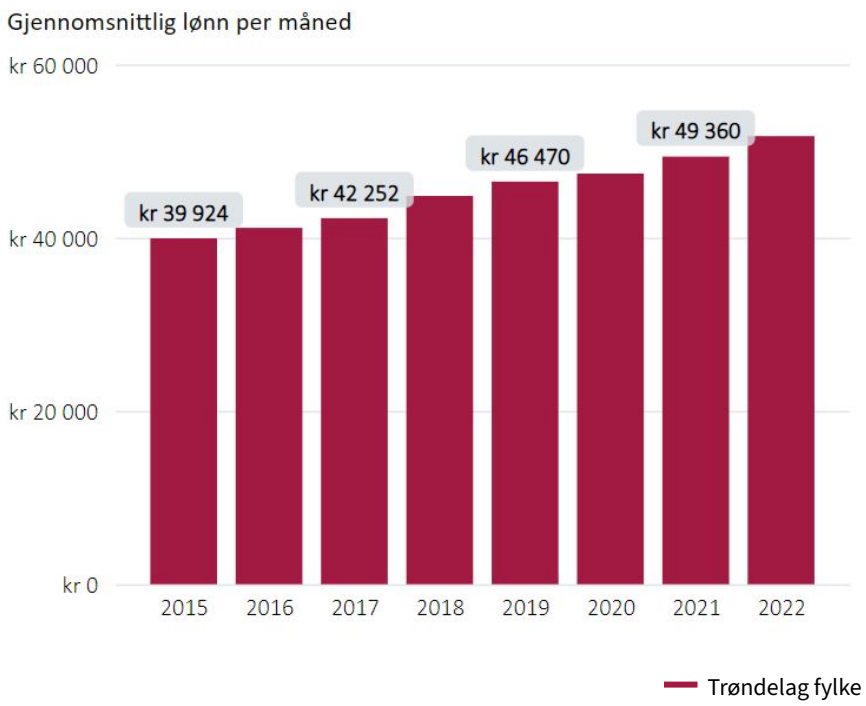

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Malvik**	**52 230 kr**	**Malvik**	**54 870 kr**
2	Trondheim	52 110 kr	Trondheim	54 650 kr
3	Stjørdal	48 570 kr	Stjørdal	50 760 kr
4	Skaun	48 380 kr	Skaun	50 700 kr
5	Ørland	47 760 kr	Ørland	49 740 kr

Hvert år forhandles det i lønnsoppgjøret om ny lønn til flertallet av arbeidstakerne i Norge. Det er flere grunner til at lønnen forhandles årlig, blant annet for å sikre kjøpekraft hos befolkningen i takt med prisøkning på varer og tjenester.

Gjennomsnittlig månedslønn har økt jevnt siden 2015 i Trøndelag. I 2022 var gjennomsnittlig lønn per måned 51 720 kr i fylket, noe som var 1 430 kr lavere enn landsgjennomsnittet.

Malvik kommune hadde høyest gjennomsnittlig lønn per måned i 2022. Til sammenligning ligger de tre kommunene med lavest gjennomsnittlig månedslønn på mellom 44 420 kr og 45 390 kr. Differansen mellom kommunen med høyest og lavest månedslønn er dermed 10 450 kr.

1] SSB 12852

Mål 8 - Fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst, full sysselsetting og anstendig arbeid for alle

8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Delmål 8.8: Beskytte arbeidsrettigheter og fremme et trygt og sikkert arbeidsmiljø for alle arbeidstakere

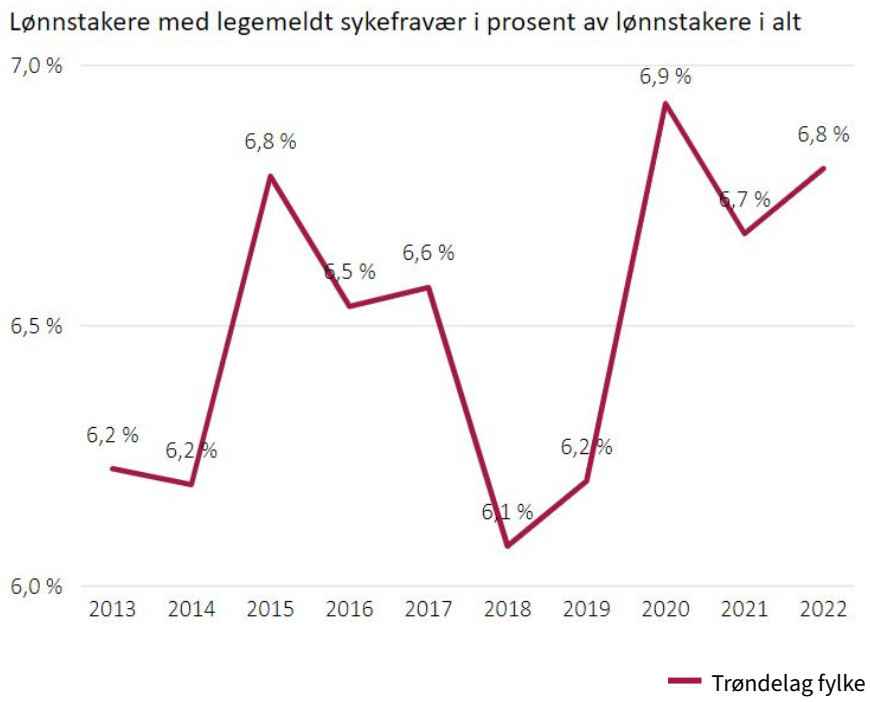

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Namsskogan**	**4,5 %**	**Røyrvik**	**5,0 %**
2	Åfjord	6,0 %	Lierne	5,8 %
3	Trondheim	6,1 %	Heim	6,1 %
4	Leka	6,1 %	Røros	6,2 %
5	Rennebu	6,1 %	Trondheim	6,2 %

Legemeldt sykefravær er en indikator på sykefraværet i arbeidsstokken. Lønnstakere med legemeldt sykefravær i prosent av lønnstakere i alt har økt med 0,6 prosentpoeng de siste ti årene, med en del årlige variasjoner. I 2022 var andelen for Trøndelag også 0,2 prosentpoeng høyere enn landsgjennomsnittet.

Røyrvik kommune hadde lavest legemeldt sykefravær i prosent av lønnstakere i 2022, etterfulgt av Lierne, Heim, Røros og Trondheim. Til sammenligning ligger de tre kommunene med høyest andel på mellom 8,1 og 8,5 prosent. Differansen mellom kommunen med høyest og lavest legemeldt sykefravær i prosent av lønnstakere er dermed 3,5 prosentpoeng.

1] SSB 12448

Mål 9 - Bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon

Delmål 9.3: Øke tilgangen til informasjons- og kommunikasjonsteknologi

Andel av befolkning med tilgang til fast bredbånd, hastighet ≥ 30

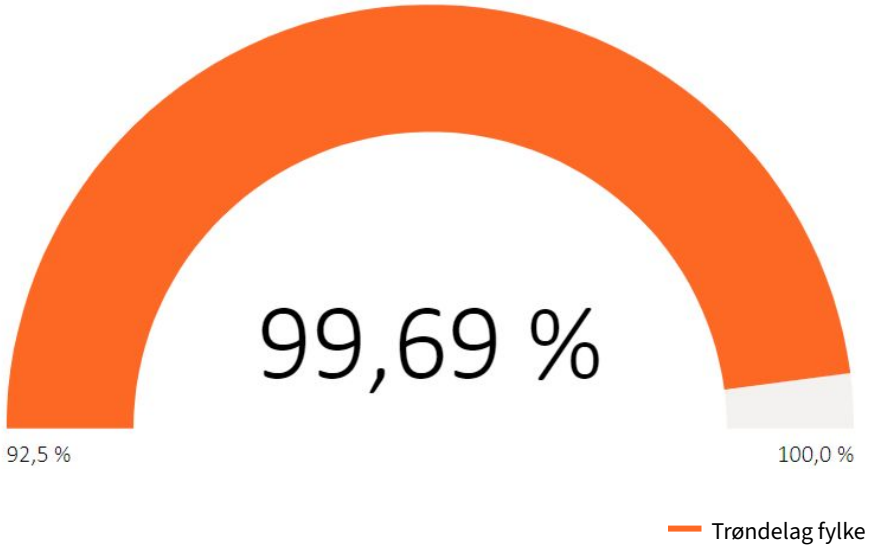

Andel av befolkning med tilgang til mobildata, hastighet ≥ 30

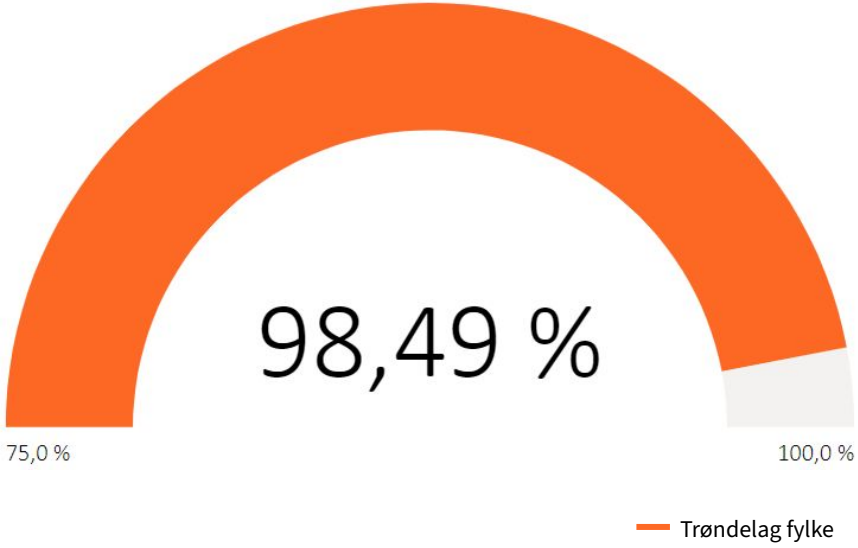

Tilgang til internett er viktig for at folk skal ha tilgang til oppdatert informasjon og være i stand til å kommunisere effektivt. Denne indikatoren ble målt ved å se på andelen av befolkningen som er knyttet til internett via fast bredbånd og mobildata.

I snitt har omtrent 99,7 prosent av fylket tilgang på fast bredbånd. Ser man imidlertid på hvor mange som har tilgang til bredbånd med høy hastighet (100 Mbit/s eller mer) er andelen i fylket 94,2 prosent.

Kommunene med best tilgang til høyhastighetsnett er Trondheim (99,5), Malvik (98,8) og Steinkjer (98,0). De tre kommunene med dårligst tilgang til høyhastighetsnett er Hitra (48,2), Midtre Gauldal (64,1) og Rennebu (64,3).

Ser man på snittet i fylket med tilgang til *mobildata*, ligger denne noe lavere enn snittet for fast bredbånd, men likevel høyt på 98,5 prosent. Trondheim kommune har den høyeste andelen med mobildatatilgang, med en andel på nesten 100 prosent. Kommunen med dårligst tilgang til mobildata ligger på 76 prosent.

1] Ekomstatistikken

Mål 9 - Bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon

9 INDUSTRI, INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

Delmål 9.4: Oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig

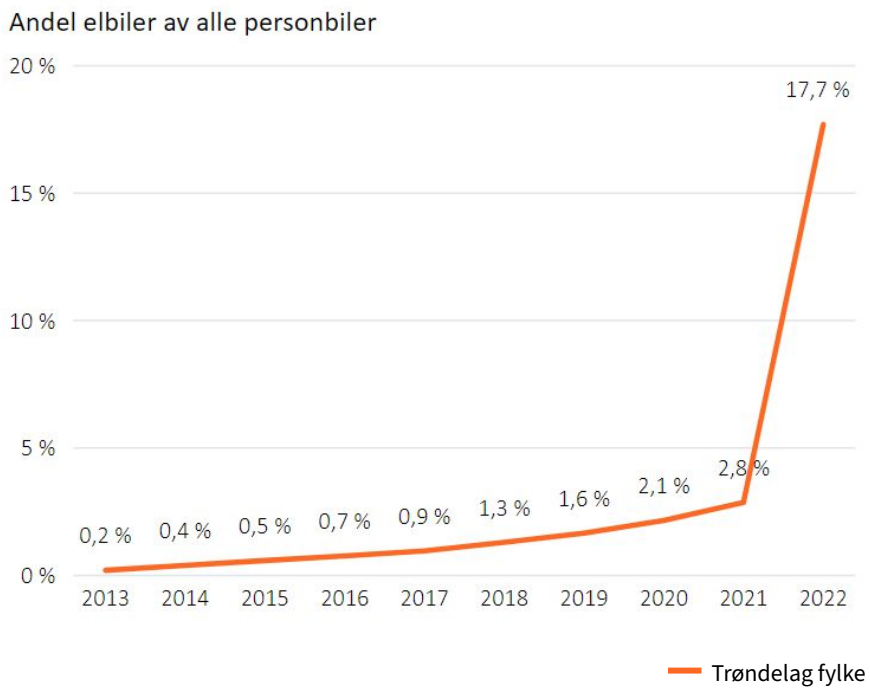

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Malvik**	**26,1 %**	**Malvik**	**32,1 %**
2	Trondheim	20,8 %	Trondheim	27,0 %
3	Skaun	18,2 %	Skaun	24,6 %
4	Melhus	16,9 %	Melhus	22,7 %
5	Stjørdal	15,8 %	Stjørdal	20,5 %

Elektrifisering av transportsystemer spiller en nøkkelrolle i å sørge for at næringslivet blir mer bærekraftig på lang sikt. For dette målet ble andel elbiler og antall ladepunkter per 10 000 innbyggere målt.

Andel elbiler i fylket har hatt en jevn økning i tiårsperioden, men andelen skjøt virkelig fart i 2022. Siden 2013 har antall elbiler mangedoblet seg i Trøndelag. Likevel ligger fylket bak resten av landet, som har en andel på 20,6 prosent av personbilparken i 2022.

Kommunen med desidert størst andel elbiler i 2022 er Malvik kommune, hvor hele 32 prosent av personbilene er elbiler. Andre kommuner med høy elbilandel er Trondheim, Skaun, Melhus og Stjørdal. Til sammenligning har kommunen med færrest elbiler av totalt antall biler, kun en andel på 2 prosent.

1] SSB 07849

Mål 9 - Bygge solid infrastruktur og fremme inkluderende og bærekraftig industrialisering og innovasjon

9 INDUSTRI, INNOVASJON OG INFRASTRUKTUR

Delmål 9.4: Oppgradere infrastruktur og omstille næringslivet til å bli mer bærekraftig

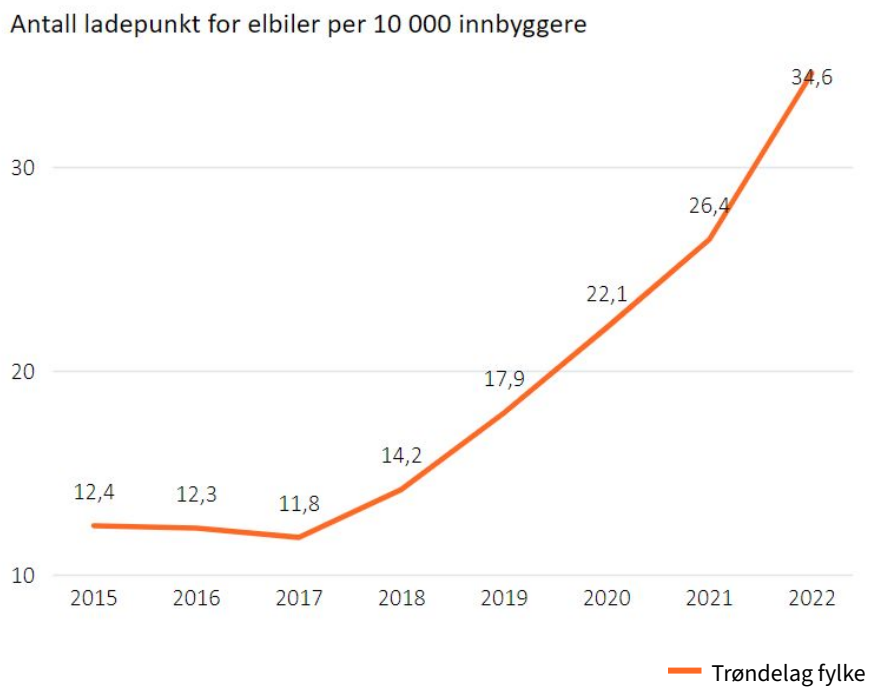

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Osen**	**173,0**	**Namsskogan**	**317,9**
2	Namsskogan	165,5	Flatanger	272,5
3	Grong	106,5	Rennebu	180,1
4	Rennebu	106,0	Osen	177,0
5	Tydal	92,2	Overhalla	112,7

Antall kommuner uten rapporterte tall: 2 av 38 kommuner.

Antall ladepunkter i Trøndelag har hatt en økning i tidsperioden, hvor fylket nå har 34,6 ladepunkt per 10 000 innbyggere. Dette samsvarer med økningen i antall elbiler i fylket, og den økende trenden i antall ladepunkter vil tilrettelegge godt for den forventede veksten i andel elbiler. Landet forøvrig ligger på 43,5 ladepunkt per 10 000 innbyggere, noe som betyr at Trøndelag likevel henger noe bak til tross for god utvikling.

Namsskogan kommune har flest antall ladepunkt for elbiler, med hele 317,9 ladepunkt per 10 000 innbygger i 2022. Deretter finner man kommunene Flatanger, Rennebu, Osen og Overhalla, som alle har en høy andel ladepunkt per innbygger. Kommunene med færrest antall ladepunkter ligger på 9 ladepunkter per 10 000 innbyggere, som er nesten fire ganger mindre enn snittet i fylket.

1] SSB 13227

Mål 10 - Redusere ulikhet i og mellom land

10 MINDRE ULIKHET

Delmål 10.2: Sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle

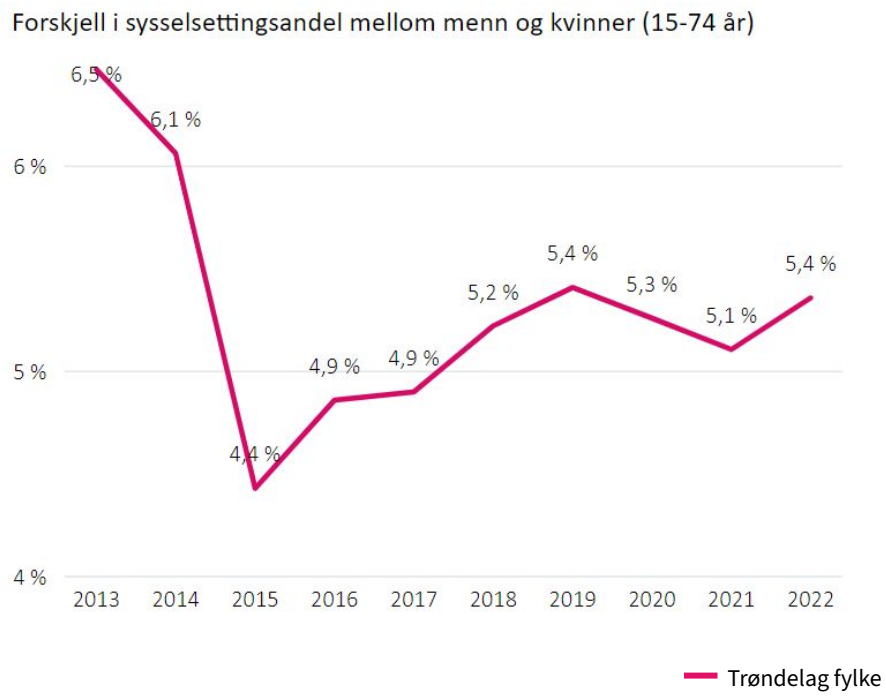

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Frosta**	**- 0,1 %**	**Røyrvik**	**0,4 %**
2	Namsskogan	- 2,3 %	Namsskogan	- 0,8 %
3	Grong	2,3 %	Grong	1,1 %
4	Meråker	2,8 %	Meråker	1,7 %
5	Lierne	3,1 %	Osen	2,0 %

Ulikhet utgjør en utfordring i kampen mot fattigdom globalt. I Norge er det relativt små inntekts- og levekårsforskjeller sammenlignet med andre land. Likevel har ulikhetene mellom fattig og rik økt siden 1980-tallet.

Forskjell i sysselsettingsandel mellom menn og kvinner i fylket har variert i tiårsperioden. Frem mot 2015 sank ulikheten i sysselsettingsandel, men har deretter hatt en økning. Likevel er ulikheten lavere enn den var i 2013, hvor fylket i 2022 hadde 5,4 prosentpoeng flere sysselsatte menn enn kvinner. I Norge var forskjellen i sysselsettingsandel 5,2 prosent i 2022.

Kommunene med lavest ulikhet i sysselsettingsandel mellom menn og kvinner i 2022 er Røyrvik, Namsskogan, Grong, Meråker og Osen. Namsskogan har gjennom 2021 og 2022 hatt høyere sysselsettingsandel av kvinner enn menn. Sammenligner man med kommunen som har størst ulikhet i sysselsettingsandel, ligger ulikheten på 13,7 prosentpoeng mellom menn og kvinner. Det betyr at kommunen har vesentlig flere sysselsatte menn enn sysselsatte kvinner.

1] SSB 11607

Mål 10 - Redusere ulikhet i og mellom land

10 MINDRE ULIKHET

Delmål 10.2: Sikre myndiggjøring og fremme sosial, økonomisk og politisk inkludering av alle

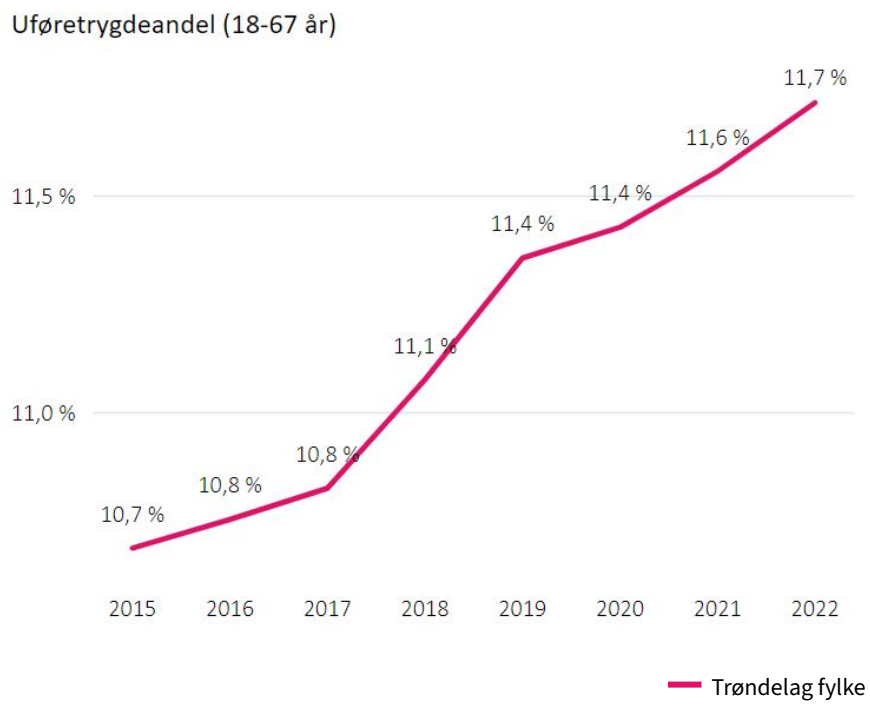

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Røyrvik**	**9,1 %**	**Røyrvik**	**9 %**
2	**Trondheim**	**9,1 %**	Trondheim	9,2 %
3	Malvik	10,7 %	Malvik	10,9 %
4	Lierne	11,3 %	Høylandet	11,1 %
5	Skaun	11,3 %	Lierne	11,3 %

Andel uføretrygdede i prosent av befolkningen 18-67 år har hatt en gradvis økning de siste åtte årene, hvor uføretrygdeandelen i fylket nå er ett prosentpoeng høyere enn i 2015. Sammenlignet med landet forøvrig ligger Trøndelag noe høyere, hvor landsgjennomsnittet var 10,7 prosent i 2022.

Kommunene med lavest uføretrygdeandel i 2022 er Røyrvik, Trondheim, Malvik, Høylandet og Lierne. Kommunen med høyest uføretrygdeandel ligger på 18,7 prosent av befolkningen 18-67 år, som er dobbelt så høyt som kommunen med lavest andel uføretrygdede.

1] SSB 11715

Mål 10 - Redusere ulikhet i og mellom land

10 MINDRE ULIKHET

Delmål 10.3: Sikre like muligheter og redusere forskjeller i levekår

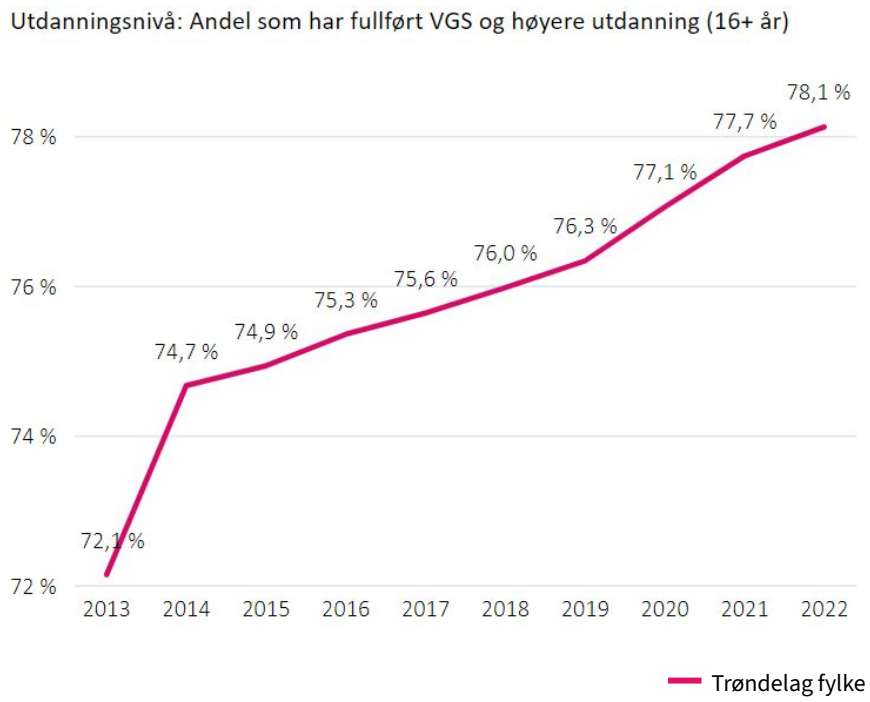

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Trondheim**	**81,6 %**	**Trondheim**	**81,7 %**
2	Inderøy	79,9 %	Malvik	80,6 %
3	Røros	79,1 %	Levanger	80,1 %
4	Levanger	79,1 %	Inderøy	80,1 %
5	Malvik	78,9 %	Røros	79,4 %

Et jevnt, høyt utdanningsnivå i befolkningen kan bidra til å redusere fremtidig ulikhet blant annet i lønn og levekår. Andelen som har fullført videregående opplæring, fagskoleutdanning eller universitet- og høgskoleutdanning i Trøndelag har hatt en jevn økning gjennom tiårsperioden, hvor stadig flere fullfører utdanningen.

Kommunene som har høyest andel med fullført utdanning (VGS eller høyere) i 2022 er Trondheim, etterfulgt av Malvik, Levanger, Inderøy og Røros. Til sammenligning har kommunen med lavest utdanningsnivå en andel på 66 prosent som fullfører VGS eller høyere.

1] SSB 09429

Mål 10 - Redusere ulikhet i og mellom land

10 MINDRE ULIKHET

Delmål 10.3: Sikre like muligheter og redusere forskjeller i levekår

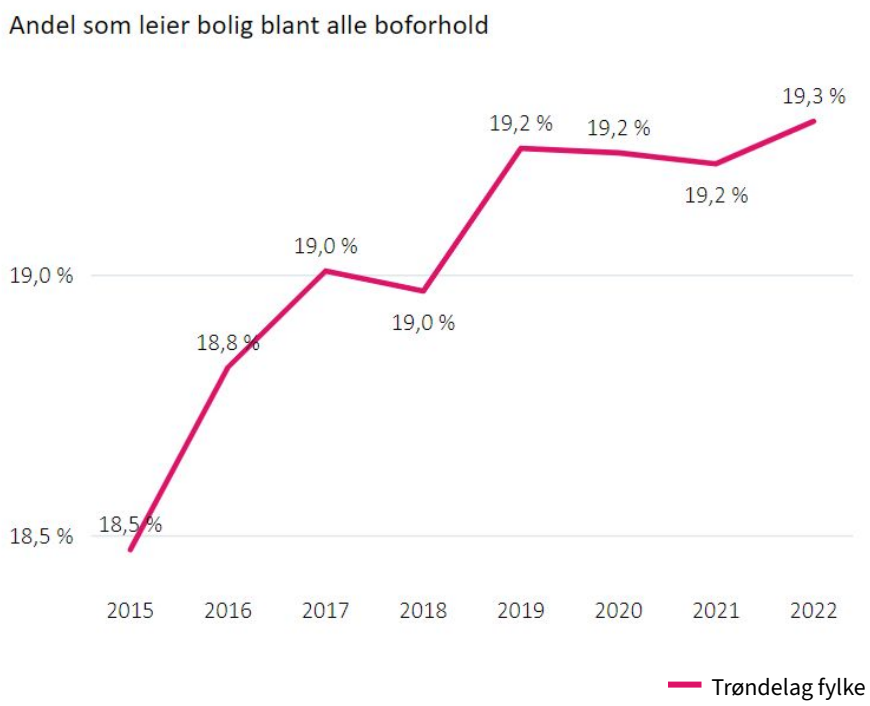

Andel som leier bolig i Trøndelag - flest og færrest (2022)

	Flest som leier bolig		Færrest som leier bolig	
1	**Trondheim**	**23,7 %**	**Malvik**	**11,3 %**
2	Frosta	21,5 %	Skaun	11,8 %
3	Røyrvik	19,6 %	Rindal	12,8 %
4	Grong	18,7 %	Holtålen	13 %
5	Oppdal	18,7 %	Tydal	13,3 %

Boforhold påvirker også hvor ulikt et samfunn er, hvor andel personer som eier vs. leier kan si noe om bosituasjonen i fylket. Ulikheter i kommunene kan påvirkes av bla. boligtilbud, boligpriser, utleiepriser m.m. Andelen som leier bolig i Trøndelag har hatt en svak økning de siste åtte årene, hvor det i dag er 0,8 prosentpoeng mer som leier enn i 2015.

Kommunene som har høyest andel av befolkningen som leier bolig i 2022 er Trondheim, etterfulgt Frosta, Røyrvik, Grong og Oppdal. Kommunene med færrest som leier bolig er Malvik, Skaun, Rindal, Holtålen og Tydal.

1] SSB 11038

Mål 11 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Delmål 11.1: Sikre at alle har tilgang til tilfredsstillende og trygge boliger grunnleggende tjenester

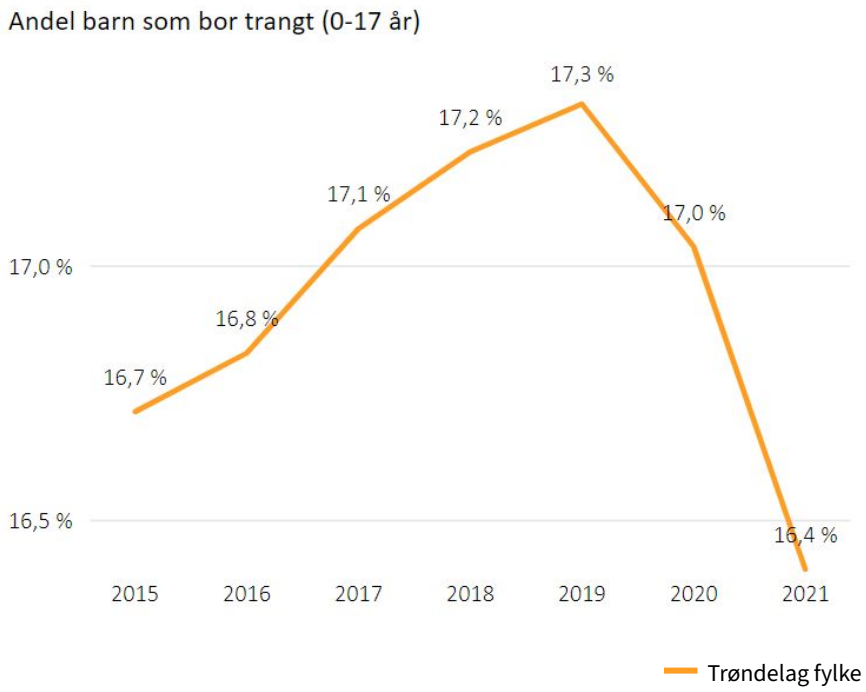

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Tydal**	**9,68 %**	**Tydal**	**9 %**
2	Frosta	9,77 %	Rindal	9,2 %
3	Malvik	10,36 %	Malvik	9,8 %
4	Selbu	10,96 %	Frosta	10,3 %
5	Rindal	11,25 %	Selbu	11 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 2 av 38 kommuner.

Et barn som bor trangt, bor i en bolig hvor det er under 25 kvadratmeter per person eller at det er ett eller færre rom per person. Andelen barn som bor trangt i Trøndelag har økt i perioden 2015-2019, men hadde deretter en reduksjon. I dag er andelen barn som bor trangt lavere enn for syv år siden. Dette er også lavere enn snittet i landet forøvrig.

Tydal kommune utmerker seg som kommunen med laveste andel barn som bor trangt i 2021, etterfulgt av Rindal, Malvik, Frosta og Selbu. De tre kommunene med størst andel barn som bor trangt ligger på 34,6, 22 og 20,7 prosent til sammenligning. Kommunen med høyest andel har dermed over dobbelt så høy andel som gjennomsnittet i Trøndelag.

1] FHI

Mål 11 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Delmål 11.3: Styrke inkluderende og bærekraftig urbanisering

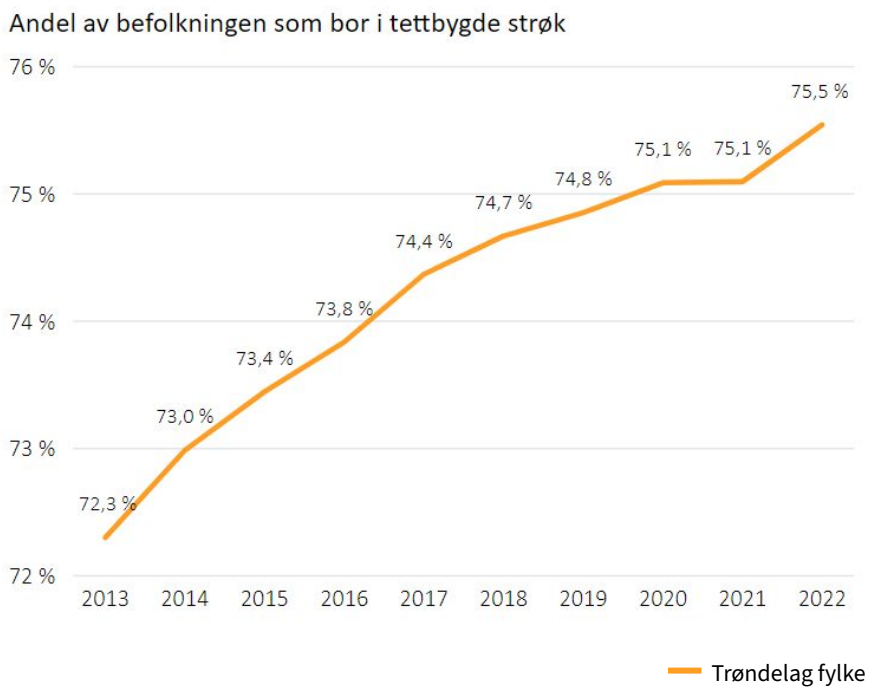

Mest tettbygde og minst tettbygde kommuner i Trøndelag (2022)

	Mest tettbygde kommuner		Minst tettbygde kommuner	
1	**Trondheim**	**96,8 %**	**Lierne**	**16,5 %**
2	Malvik	87,6 %	Namsskogan	26,5 %
3	Namsos	72,4 %	Høylandet	28,1 %
4	Stjørdal	72,2 %	Holtålen	29,1 %
5	Verdal	68,9 %	Hitra	29,5 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 4 av 38 kommuner.

Bærekraftig urbanisering refererer til en utvikling og vekst av byområder på en måte som tar hensyn til sosiale, økonomiske og miljømessige faktorer for å sikre langsiktig levedyktighet og livskvalitet.

Definisjonen av tettbygde strøk er de områdene som omfattes av tettsteder, hvor et tettsted er et geografisk område som har en dynamisk avgrensing. Antall tettsteder og deres yttergrenser vil endre seg over tid avhengig av byggeaktivitet og befolkningsutvikling. En hussamling er et tettsted hvis det bor minst 200 personer der. Avstanden mellom husene skal normalt ikke overstige 50 meter, men for noen arealkrevende bygningstyper (blokker, industribygg, kontor, skoler mm.) kan avstanden økes til 200 meter.

Husklynger med minst 5 næringsbygninger eller 5 boligbygninger tas med inntil en avstand på 400 meter fra tettstedskjernen.

Analysen viser tegn til en økt urbanisering i fylket, med en svak økning i andel av befolkningen som bor i tettbygde strøk de siste ti årene. Dette er i tråd med utviklingen i resten av landet, selv om Trøndelag har en lavere tettbygdhet enn landet forøvrig på 82,7 prosent. Trondheim er den mest tettbygde kommunen i 2022, med nesten 97 prosent av befolkningen som bor i tettbygde strøk. De minst tettbygde kommunene er Lierne, Namsskogan, Høylandet, Holtålen og Hitra med en større andel av befolkningen som bor spredtbygd.

1] SSB 05212

Mål 11 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Delmål 11.3: Styrke inkluderende og bærekraftig urbanisering

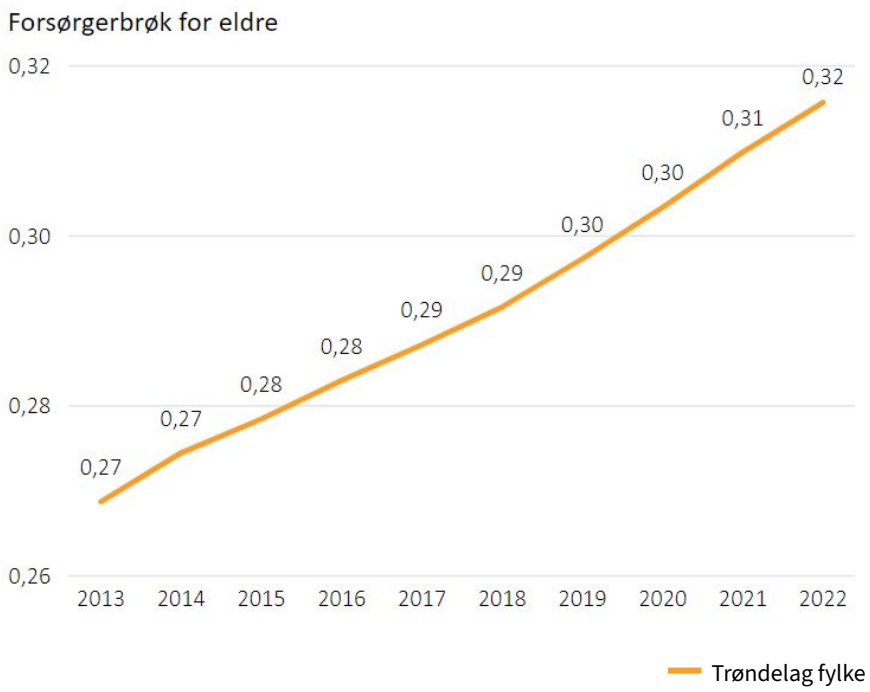

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Trondheim**	**0,24**	**Trondheim**	**0,24**
2	Malvik	0,25	Malvik	0,26
3	Skaun	0,27	Skaun	0,28
4	Frøya	0,28	Frøya	0,28
5	Melhus	0,31	Melhus	0,31

Forsørgerbrøken sier noe om hvor mange personer i aldre der man ofte er ferdig med sin yrkesaktive periode (65 år og eldre) relativt til antall personer i normalt yrkesaktiv alder (20-64 år). Forsørgerbrøken i fylket har hatt en jevn økning den siste tiårsperioden, noe som også er i tråd med den forventede demografiske utviklingen hvor det stadig blir flere eldre. Utviklingen viser at det i dag er færre yrkesaktive per eldre, enn for ti år siden. Forsørgerbrøken i Norge lå på 0,31 i 2022, noe som betyr at Trøndelag har en lavere andel yrkesaktive per eldre sammenlignet med landet forøvrig.

Blant kommunene med flest antall yrkesaktive per eldre i 2022, og dermed best forsørgerbrøk, finner vi Trondheim, Malvik, Skaun, Frøya og Melhus. Til sammenligning har de tre kommunene med flest eldre per yrkesaktiv innbygger en forsørgerbrøk på 0,66, 0,63 og 0,62. Dette tilsvarer dobbelt så mange eldre per yrkesaktive innbygger som gjennomsnittet i fylket.

1] SSB 07459

Mål 11 - Gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige

Delmål 11.3: Styrke inkluderende og bærekraftig urbanisering

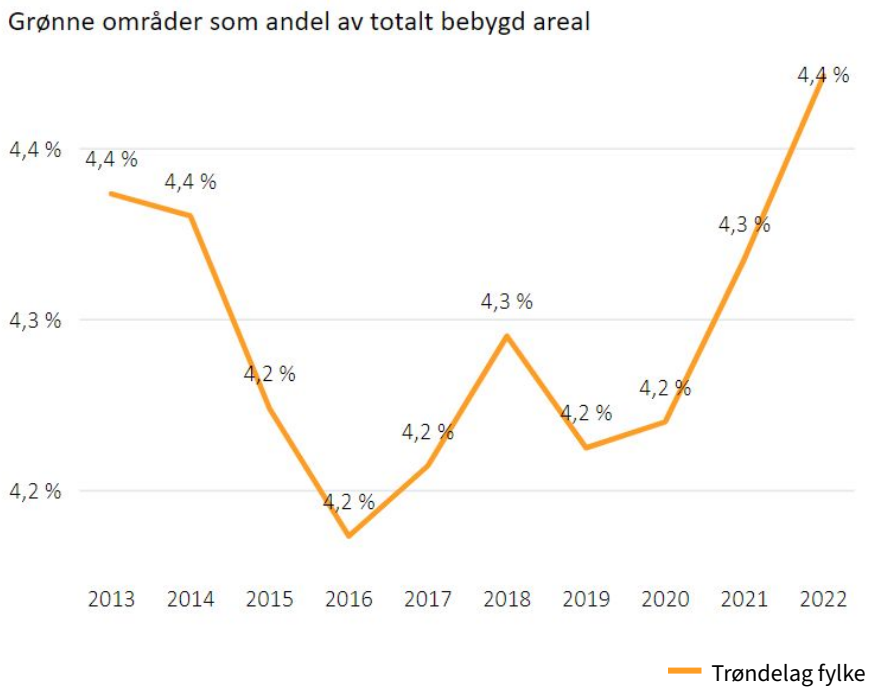

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Oppdal**	**22,4 %**	**Oppdal**	**22,1%**
2	Trondheim	7,7 %	Trondheim	8,3 %
3	Meråker	7,6 %	Meråker	7,5 %
4	Holtålen	5,9 %	Holtålen	5,8 %
5	Stjørdal	5,1 %	Overhalla	5,5 %

Med økende urbanisering av samfunnet er det viktig å ta hensyn til grønne områder i samfunnsplanlegging og forvaltning. *Grønne områder* defineres i dette tilfellet som park, grav- og urnelund, lekeplass, fornøyelsespark og idretts- og sportsområder i følge Statistisk Sentralbyrå.

Grønne områder i fylket har variert mellom 4,2 og 4,4 prosent av totalt bebygd areal, og har økt de siste tre årene.

Gjennomsnittet i fylket påvirkes noe av kommunene med en spesielt høy andel av areal som klassifiseres som *grønne områder*, slik som Oppdal, Trondheim og Meråker. Sammenlignet med kommunene med en liten andel grønne områder finner vi kommuner med kun 0,9, 1,5 og 1,7 prosent av totalt bebygd areal. Her er det imidlertid viktig å nevne at indikatoren ikke tar hensyn til andre grøntområder som klassifiseres utenom, hvor flere av kommunene andre “grønne områder” som skog, natur og friluftsområder i nær omkrets.

1] SSB 09594

Mål 12 - Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Delmål 12.3: Halvere matsvinn per innbygger

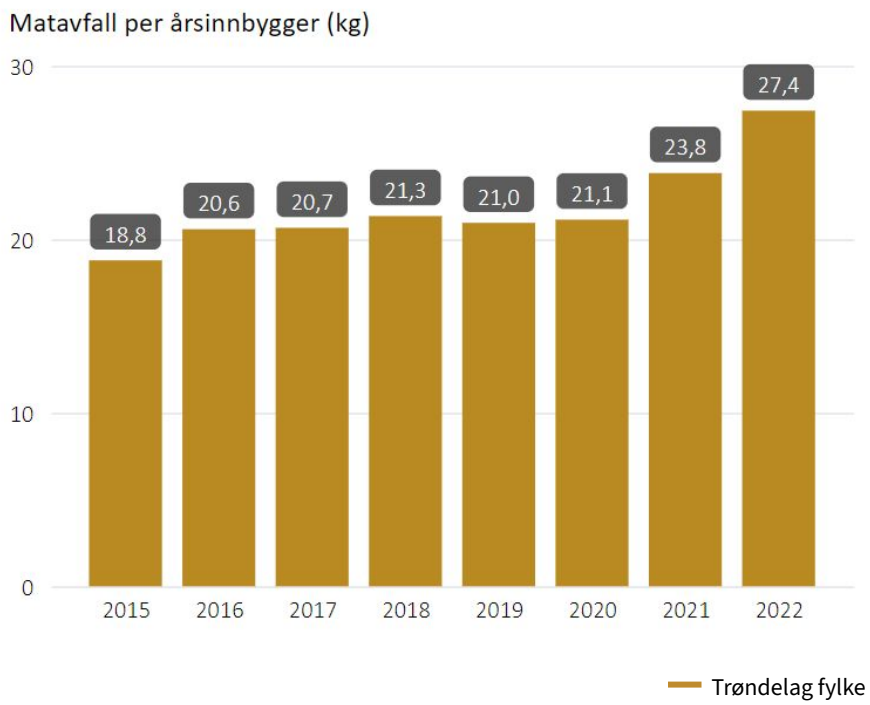

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Røros**	**34,5 kg**	**Oppdal**	**33,2 kg**
2	Holtålen	34,7 kg	Frøya	33,4 kg
3	Ørland	39,6 kg	Røros	33,7 kg
4	Indre Fosen	40,0 kg	Hitra	33,8 kg
5	Åfjord	40,0 kg	Melhus	33,8 kg

Avfall er en god indikator på hvor bærekraftige forbruks- og produksjonsmønstre innbyggerne i en kommune har, siden det også representerer det som skjer oppstrøms i verdikjeden. Avfall analyseres per årsinnbygger for å ta høyde for kommuner som eksempelvis har mange hytter, slik at avfallsmengden per innbygger blir mest mulig korrekt. Årsinnbyggere er definert som fastboende pluss fritidsboliger dividert med 3.

Mengden matavfall per årsinnbyggere har hatt en svak økning i fylket siden 2015. En av grunnene til dette kan være økt sortering, hvor flere kommuner har innført sortering av matavfall de siste to-tre årene. Likevel har fylket mindre avfall per innbygger enn landet forøvrig, som hadde 36,8 kg avfall per innbygger i 2022.

Kommunene med minst matavfall per årsinnbygger i 2022 er Oppdal, Frøya, Røros, Hitra og Melhus. Til sammenligning har kommunen med mest matavfall 0,0597 tonn eller 59,7 kg per årsinnbygger. Trondheim kommune har blitt tatt ut i denne rangeringen, ettersom kommunen ikke har rullert ordningen fullt ut til innbyggere ennå og derfor har en kunstig lav mengde avfall per innbygger.

1] SSB 13136

Mål 12 - Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Delmål 12.4: Oppnå en mer miljøvennlig forvaltning av kjemikalier og alle former for avfall

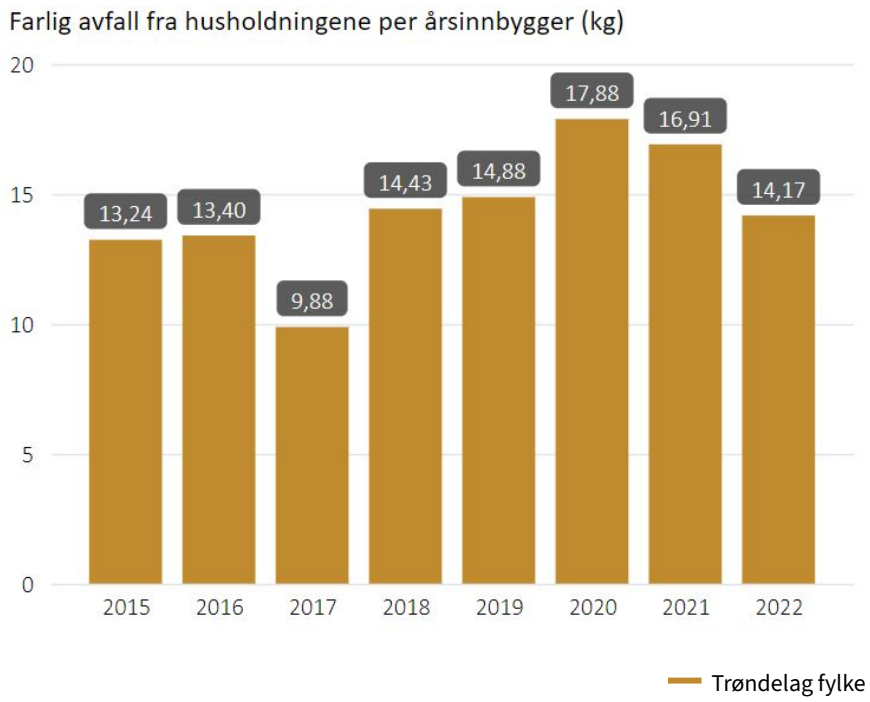

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Snåsa**	**10,19**	**Holtålen**	**2,79**
2	Trondheim	10,20	Røros	2,99
3	Røros	14,30	Trondheim	9,29
4	Holtålen	14,53	Steinkjer	10,10
5	Ørland	15,58	Ørland	10,54

Mengden farlig avfall per årsinnbygger i Trøndelag har hatt noe variasjon gjennom tidsperioden, og var på sitt høyeste i 2020. Deretter har mengden gått ned, men er fortsatt høyere enn det var i 2015 og 2016.

Kommunene med lavest mengde farlig avfall per årsinnbygger i 2022 er Holtålen, Røros, Trondheim, Steinkjer og Ørland. Spesielt Holtålen og Røros kommune har vesentlig mye mindre farlig avfall per innbygger enn gjennomsnittet i fylket. Til sammenligning har kommunene med mest farlig avfall hele 23 kg per innbygger.

1] SSB 13136

Mål 12 - Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Delmål 12.5: Redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk

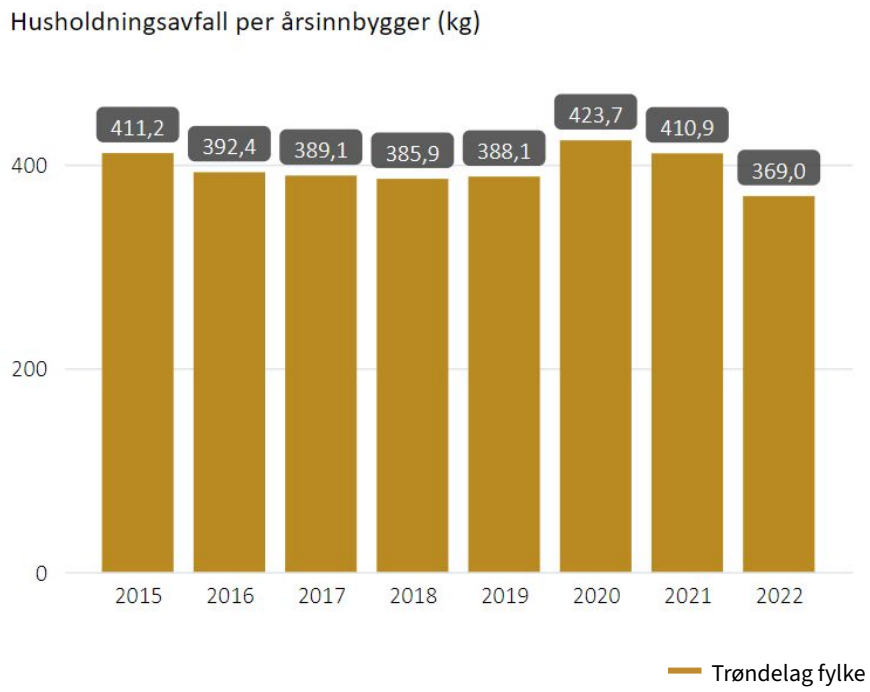

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Trondheim**	**305,0 kg**	**Trondheim**	**292,7 kg**
2	Lierne	365,9 kg	Lierne	298,4 kg
3	Snåse	373,5 kg	Leka	323,6 kg
4	Steinkjer	410,8 kg	Nærøysund	328,6 kg
5	Nærøysund	412,3 kg	Røyrvik	335,1 kg

Mengden husholdningsavfall per innbygger i fylket hadde en økning i 2020. Dette kan trolig forklares av koronapandemien, hvor mengden avfall trolig har økt som følge av flere hjemmeværende i perioden. Mengden avfall per årsinnbygger har gått ned siden da, og er lavere nå enn i 2015. I 2022 hadde fylket en avfallsmengde på 369 kg per innbygger, som lavere enn landssnittet på 387 kg per innbygger i samme år.

Kommunene med lavest mengde husholdningsavfall per årsinnbygger i 2022 er Trondheim, etterfulgt av Lierne, Leka, Nærøysund og Røyrvik. Trondheim kommune har nesten 80 kg mindre avfall per innbygger enn snittet i fylket. Til sammenligning har de tre kommunene med mest avfall per årsinnbygger en mengde på 480, 475 og 473 kg per årsinnbygger.

1] SSB 13136

Mål 12 - Sikre bærekraftig forbruks- og produksjonsmønstre

12 ANSVARLIG FORBRUK OG PRODUKSJON

Delmål 12.5: Redusere avfallsmengden betydelig gjennom forebygging, reduksjon, materialgjenvinning og ombruk

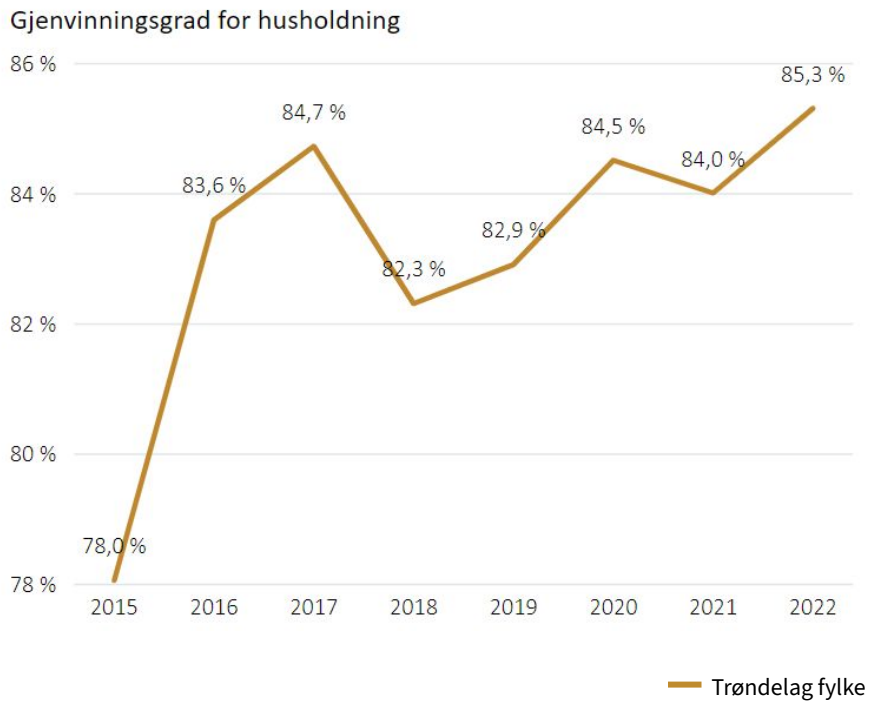

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Frosta**	**89,0 %**	**Tydal**	**89,2 %**
2	Inderøy	89,0 %	Frosta	89,1 %
3	Levanger	89,0 %	Inderøy	89,1 %
4	Malvik	89,0 %	Levanger	89,1 %
5	Meråker	89,0 %	Malvik	89,1 %
	Selbu	89,0 %	Meråker	89,1 %
	Stjørdal	89,0 %	Selbu	89,1 %
	Verdal	89,0 %	Stjørdal	89,1 %
			Røyrvik	89,1 %

Gjenvinningsgraden i Trøndelag har også hatt en positiv utvikling i tidsperioden, hvor den har økt fra 78 prosent i 2015 til 85,3 prosent i 2022. Dette er også en høyere gjenvinningsgrad enn landet forøvrig, hvor snittet ligger på 83,9 prosent i 2022.

Det er relativt mange kommuner som har høy gjenvinningsgrad, hvor Tydal ligger marginalt øverst med en gjenvinningsgrad på 89,2 % i 2022. Videre er det hele åtte kommuner som har lik gjenvinningsgrad på 89,1 %. Det er heller ikke spesielt stort sprik til kommunene med laveste gjenvinningsgrad, som ligger på 82,2 %. Det betyr at fylket jevnt over er flinke på gjenvinning av avfall.

1] SSB 12241

Mål 13 - Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

13 STOPPE KLIMAENDRINGENE

Delmål 13.2: Innarbeide tiltak mot klimaendringer i politikk, strategier og planlegging på nasjonalt nivå

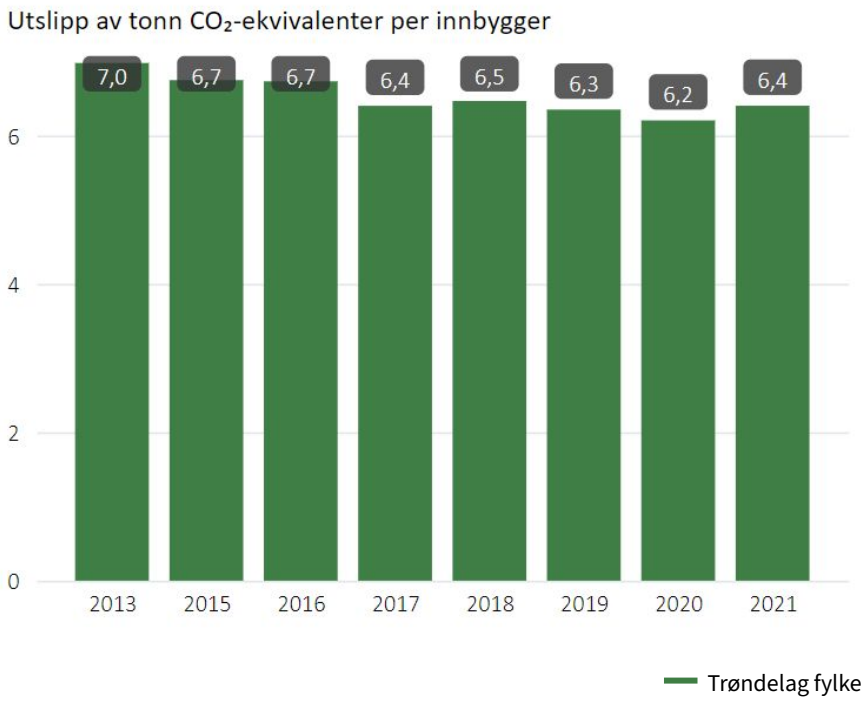

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2020		2021	
1	**Trondheim**	**1,90**	**Trondheim**	**1,94**
2	Malvik	2,95	Malvik	3,04
3	Skaun	3,04	Skaun	3,05
4	Melhus	3,83	Melhus	3,80
5	Røros	4,07	Røros	3,99

Utslipp av CO_2 og andre klimagasser er det som bidrar mest til fortsatte klimaendringer, og mengde utslipp av CO_2-ekvivalenter per innbygger er derfor den viktigste indikatoren for å måle en kommunes påvirkning på klimakrisen. Dataen omfatter de direkte, fysiske utslippene som skjer innenfor kommunens geografiske grenser.

Siden 2013 har klimagassutslipp per innbygger hatt en svak nedgang i Trøndelag. Dette er en utvikling i riktig retning for fylket, selv om nedgangen er relativt lav.

Sammenlignet med landet som helhet har Trøndelag likevel høyere utslipp, hvor landssnittet er 6,2 tonn CO_2-ekvivalenter per innbygger.

Trondheim kommune har kommet lengst, og har det laveste klimagassutslippet per innbygger i Trøndelag. Deretter finner man kommunene Malvik, Skaun, Melhus og Røros, som alle ligger godt under gjennomsnittlig utslipp i fylket.

Til sammenligning har de tre kommunene med høyest klimagassutslipp hele 79, 28 og 18 CO_2-ekvivalenter per innbygger.

1] Miljødirektoratet

Mål 13 - Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Delmål 13.3: Styrke enkeltpersoners og institusjoners evne til å motvirke, tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer og deres evne til tidlig varsling, samt styrke kunnskapen og bevisstgjøringen om dette

Hensyntatt risiko og sårbarhet for alvorlig naturhendelser i kommunal planlegging

Kommuner som **i stor grad** har tatt hensyn til økt risiko som følge av klimaendringer

Frøya	Melhus	Skaun
Grong	Meråker	Stjørdal
Heim	Midtre Gauldal	Tydal
Hitra	Nærøysund	Verdal
Inderøy	Namsos	Flatanger
Leka	Oppdal	Ørland
Levanger	Orkland	Åfjord
Malvik	Selbu	

Trøndelag fylke

Vi ser allerede konsekvensene av klimaendringer. For å redusere risiko og sårbarhet må kommuner legge til rette for at enkeltpersoner og institusjoner evner å tilpasse seg og redusere konsekvensene av klimaendringer. Planlegging er det viktigste verktøyet som kommunen kan bruke for å sikre seg dette. DSB gjennomfører *Kommuneundersøkelsen* årlig hvor blant annet dette er et tema som blir adressert. I denne undersøkelsen er det kommunen selv som svarer på spørreundersøkelsen.

Majoriteten av kommunene i Trøndelag oppgir at de ***i stor grad*** tar hensyn til økt risiko og sårbarhet som følge av klimaendringer i sin kommunale planlegging. Noen kommuner har svart *ikke sikker*, mens kun én kommune har svart at de i liten grad har hensyntatt dette i kommunal planlegging.

1] DSB

Mål 13 - Handle umiddelbart for å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem

Klimaregnskap

Nedenfor vises fylkets utslippsstatistikk over direkte utslipp fra Miljødirektoratet. Tilgjengelig data finnes på *Trøndelag i tall*.

3,016,473

tonn CO2-ekvivalenter

Endring i utslipp (tonn CO2-ekv) 2009 - 2021 i Trøndelag

10 %

Endring %

279,238

Endring tonn

Utslippskilde	Utslipp (tonn CO2-ekvivalenter)
Industri, olje og gass	936,196
Fordøyelsesprosesser husdyr	385,008
Tunge kjøretøy	229,477
Personbiler	214,291
Jordbruksarealer	207,162
Gjødselhåndtering	180,033
Avfallsforbrenning	82,185
Bygg og anlegg	76,554
Passasjer	76,152
Total	**3,016,473**

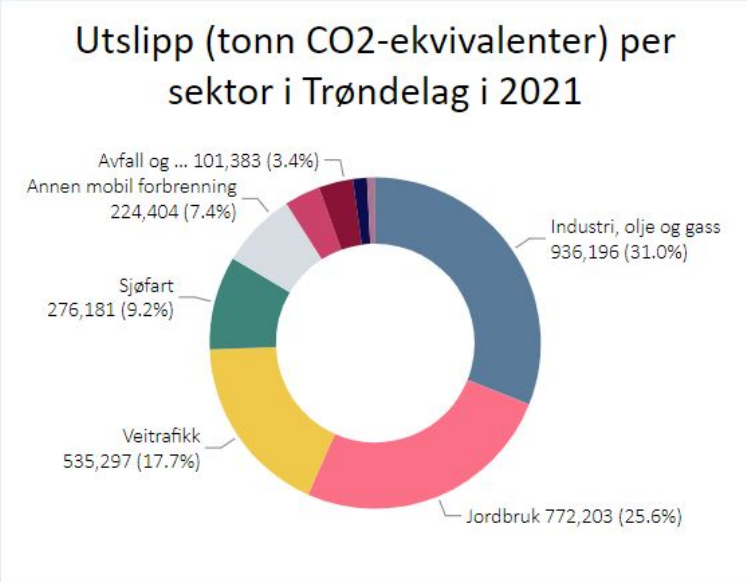

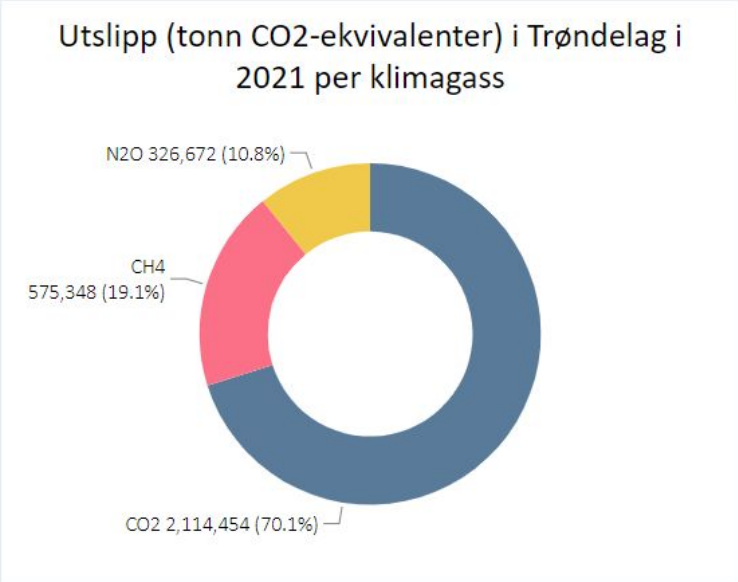

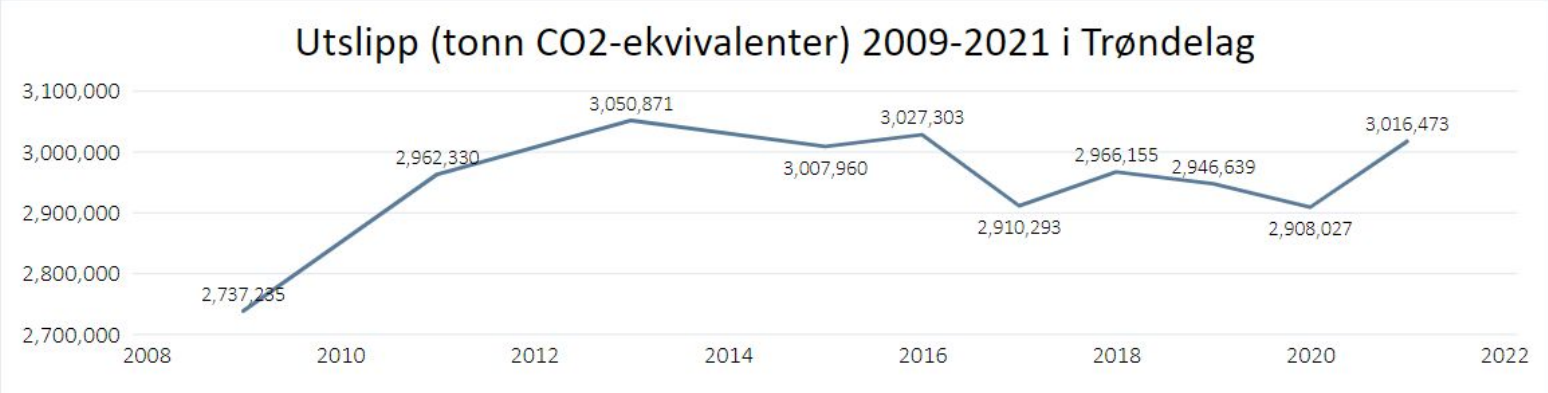

1] Trøndelag i tall - data fra Miljødirektoratet

Mål 14 - Bevare og bruke havet og de marine ressursene på en måte som fremmer bærekraftig utvikling

Delmål 14.1: Innen 2025 forhindre og i betydelig grad redusere alle former for havforurensning

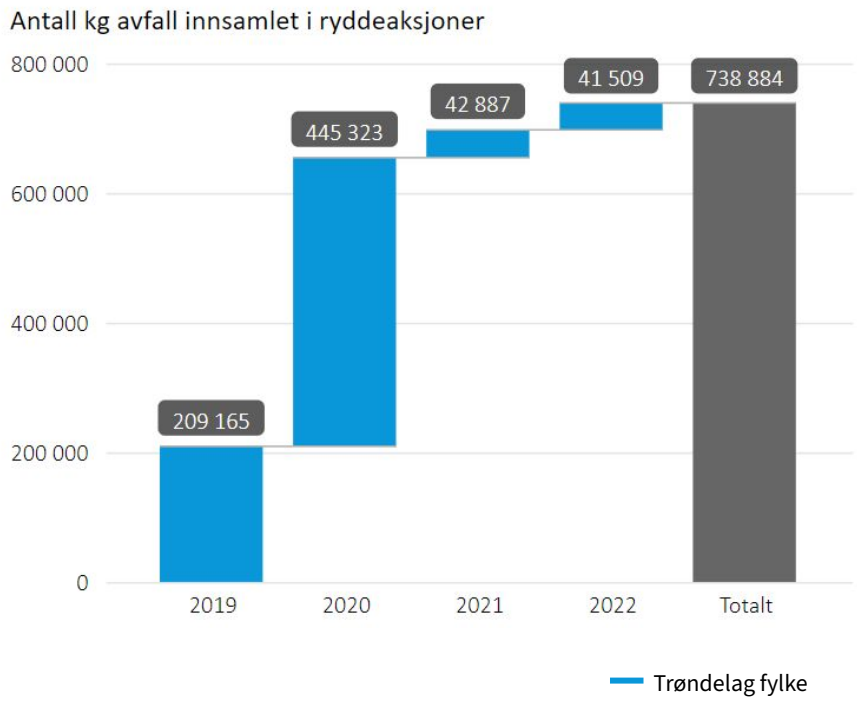

Delmål 14.5: Bevare minst 10 prosent av kyst- og havområdene

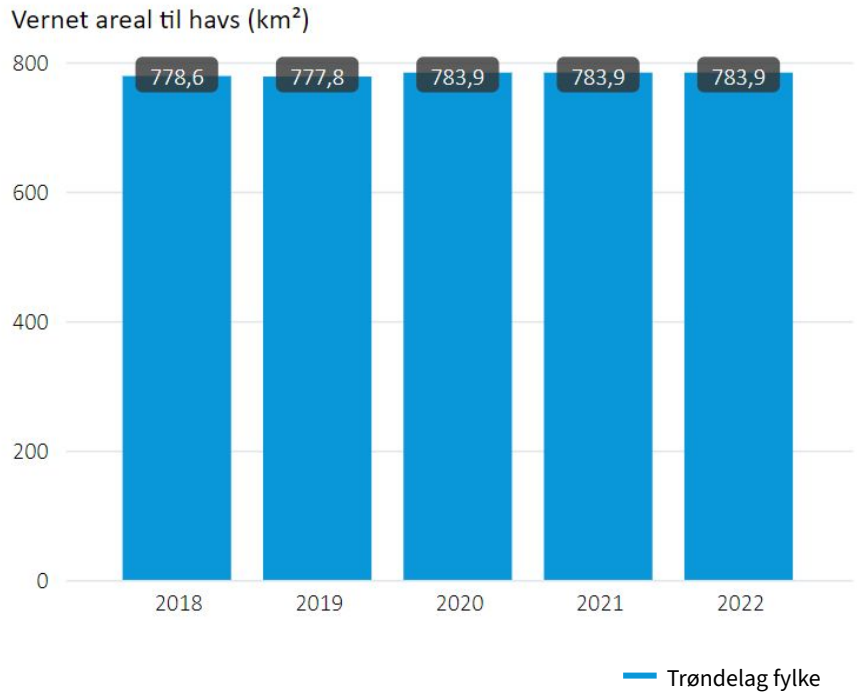

Havet er en av Norges viktigste naturressurser, og det er derfor avgjørende å verne om det, og å sørge for at vi bruker det på en bærekraftig måte.

For å redusere havforurensning er det viktig både å redusere mengden utslipp av materialer, og rydde i eksisterende forurensning. Indikatorene som er benyttet for å måle dette er antall kg innsamlet avfall fra ryddeaksjoner og vernet areal til havs. I Trøndelag har det totalt sett blitt samlet nesten 739 tonn avfall de siste fire årene. Dette tallet kan være høyere ettersom 15 kommuner ikke har rapportert inn data på innsamlet avfall fra ryddeaksjoner.

Samtidig har det vært en vesentlig lavere innrapportert mengde innsamlet avfall de siste to årene, sammenlignet med 2019 og 2020.

Ser man på andel vernet areal til havs har Trøndelag hatt en liten økning i femårsperioden. Økningen fra 2018 til 2022 var på 5,3 km^2. I 2022 hadde fylket nesten 784 km^2 vernet areal, noe tilsvarer 0,9 prosent av totalt vernet havareal i Norge.

1] Ryddenorge, SSB 08936

Mål 15 - Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer

Delmål 15.1: Bevaring, gjenoppretting og bærekraftig bruk av land- og ferskvannsbaserte økosystemer

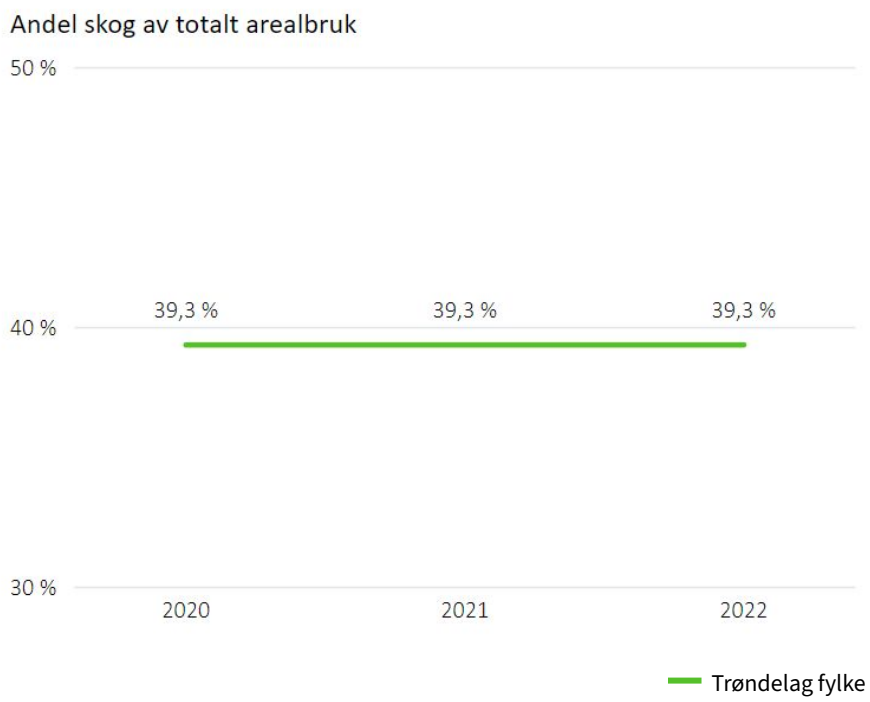

Mest skogrike kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Malvik**	**73,6 %**	**Malvik**	**73,5 %**
2	Skaun	69,7 %	Skaun	69,7 %
3	Inderøy	66,2 %	Inderøy	66,0 %
4	Melhus	61,4 %	Melhus	61,4 %
5	Stjørdal	58,7 %	Stjørdal	58,7 %

Gjennom FNs naturavtale er det satt høye mål for å redde og bevare natur- og biomangfoldet i verden. Norge har sluttet seg til denne avtalen som skal bidra til å stoppe den menneskelige ødeleggelsen av naturen, og begynne og gjenopprette det som allerede har gått tapt.

Andel skogareal av totalt arealbruk har vært stabil de siste tre årene i fylket. Andelen er også høyere enn gjennomsnittet for landet, som ligger på 37,6 prosent i 2022.

De mest skogrike kommunene er Malvik, Skaun, Inderøy, Melhus og Stjørdal. Malvik kommune har hele 73,5 prosent skog av totalt areal i kommunen. Øykommunen Frøya har lavest andel skog med 1,9 prosent.

1] SSB 12942

Mål 15 - Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer

Delmål 15.1: Bevaring, gjenoppretting og bærekraftig bruk av land- og ferskvannsbaserte økosystemer

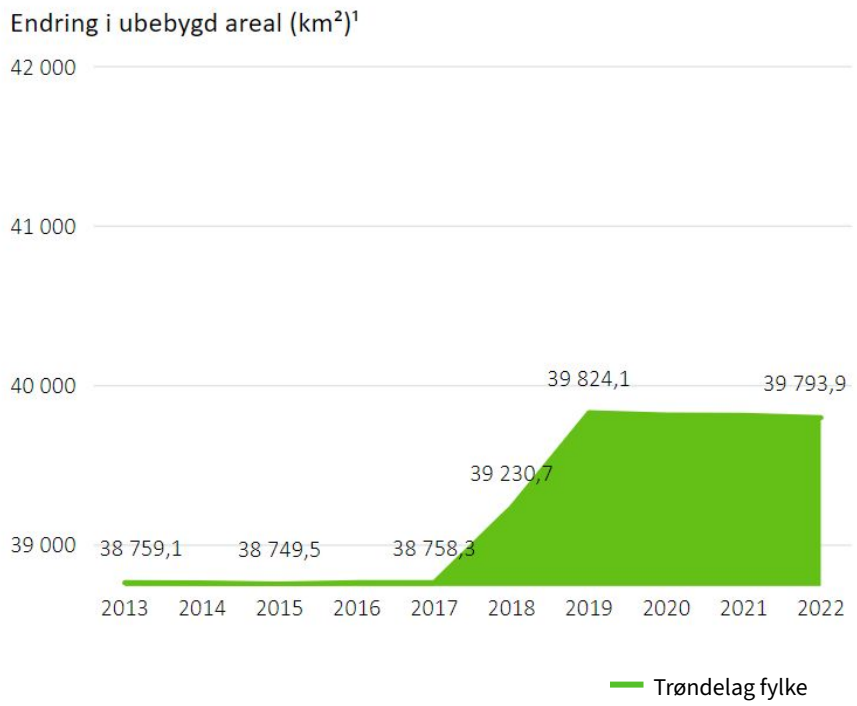

Trøndelag har hatt en økning i ubebygd areal på omtrent 800 km^2 den siste tiårsperioden. Dette kan ha en sammenheng med endringer i fylkesgrenser, hvor bla. Rindal ble en del av Trøndelag fylke i 2019. I 2020 var det også flere kommuner som slo seg sammen, og en ny endring i fylkesgrenser.

Delmål 15.5: Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater

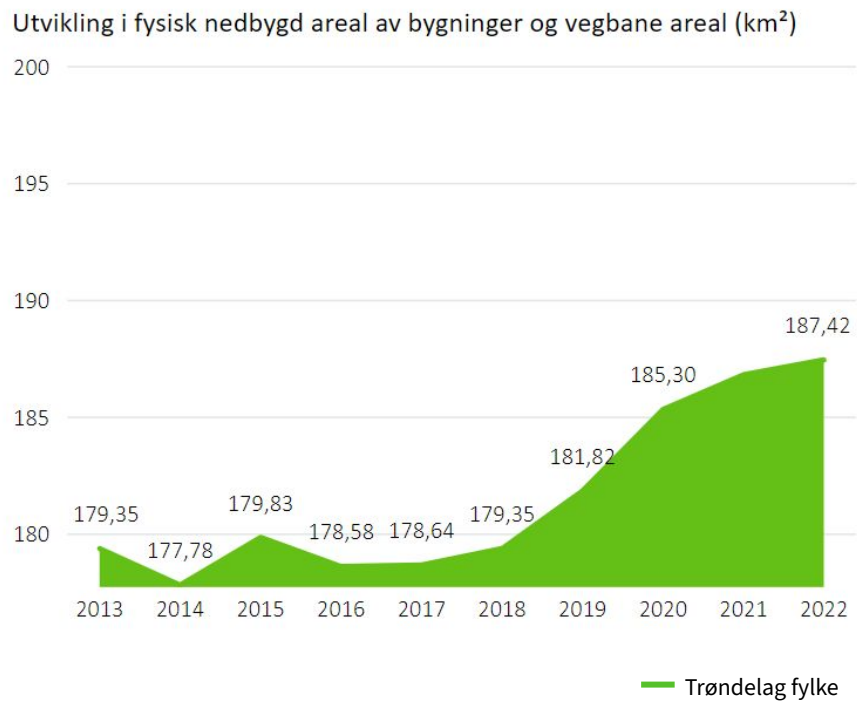

Selv om Trøndelag har hatt en økning i ubebygd areal, har fylket også hatt en økning av fysisk nedbygd areal som følge av bygninger og vegbane. Med andre ord ser man en økende trend når det gjelder utbygging i fylket, noe som også er tilfellet i landet forøvrig.

[1]Ubebygd areal består av skog, ferskvann, åpen fastmark og myr, bart fjell, grus- og blokkmark, samt varig snø, is og bre.

1] SSB 10781, 09594

Mål 15 - Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer

Delmål 15.5: Iverksette umiddelbare og omfattende tiltak for å redusere ødeleggelsen av habitater

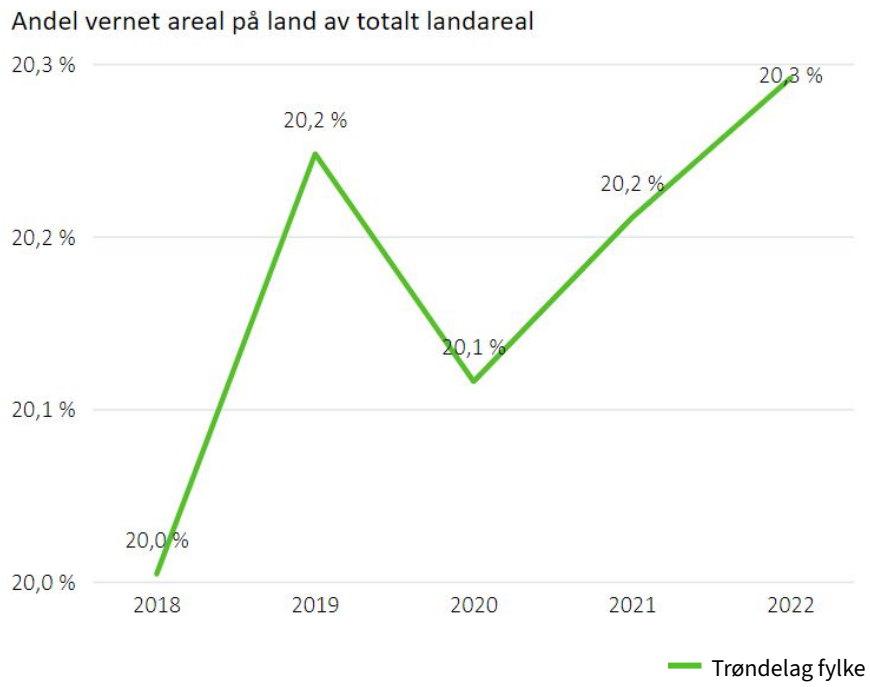

Kommuner i Trøndelag med mest vernet areal, siste to år

	2021		2022	
1	**Oppdal**	**59,1 %**	**Oppdal**	**59,1 %**
2	Snåsa	47,9 %	Snåsa	47,9 %
3	Lierne	38,7 %	Lierne	38,7 %
4	Røyrvik	34,9 %	Røyrvik	34,9 %
5	Tydal	32,7 %	Tydal	32,7 %

Vernet areal i prosent av totalt landareal har siden 2018 holdt seg på rundt 20 prosent, selv om det har vært små variasjoner. I 2022 økte andelen vernet areal i Trøndelag til 20,3 prosent, som er det høyeste i femårsperioden.

Ser man på kommunene med mest vernet areal i prosent av totalt landareal finner man Oppdal kommune, med hele 59 prosent vernet areal. Deretter kommer Snåsa, Lierne, Røyrvik og Tydal, som også har vesentlig mer vernet areal enn snittet i fylket. Til sammenligning har kommunen med minst vernet areal kun 0,33 prosent av totalt areal.

1] SSB 08936

Mål 15 - Beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer

Trøndelag - Tröndelage

Arealregnskap for Trøndelag - Tröndelage 2023

Departementet anbefaler at kommunene utarbeider et arealregnskap som del av kommuneplanarbeidet. Planer skal være realistiske og gjennomførbare og arealregnskap er et verktøy som er nyttig for å kunne gjøre vurderinger rundt disponering av areal i kommuneplan.

Det arbeides med et arealregnskap for Trøndelag og kommunene i fylket. Arealregnskapet kan gi oversikt over planlagte endringer i arealbruk, samt vise til utbyggings- potensial som ligger inne i eksisterende planer. Arealregnskapet kan også brukes til å fremheve kvalitetene til arealer som vurderes eller foreslås omdisponert til utbyggingsformål, og bidra til økt bevissthet rundt konsekvensene av arealendringer.

Man kan kartlegge og føre arealregnskap over blant annet karbonrike myrområder, skog og jordbruksarealer, samt beregne klimapåvirkning av planforslag. Dette gir et bedre kunnskapsgrunnlag for å gjøre alternativvurderinger for omdisponering for å unngå tap og nedbygging av særlig verdifulle arealer.

Naturregnskap skal utvikles og vil kunne oppgi mer detaljer om arealenes naturkvaliteter.

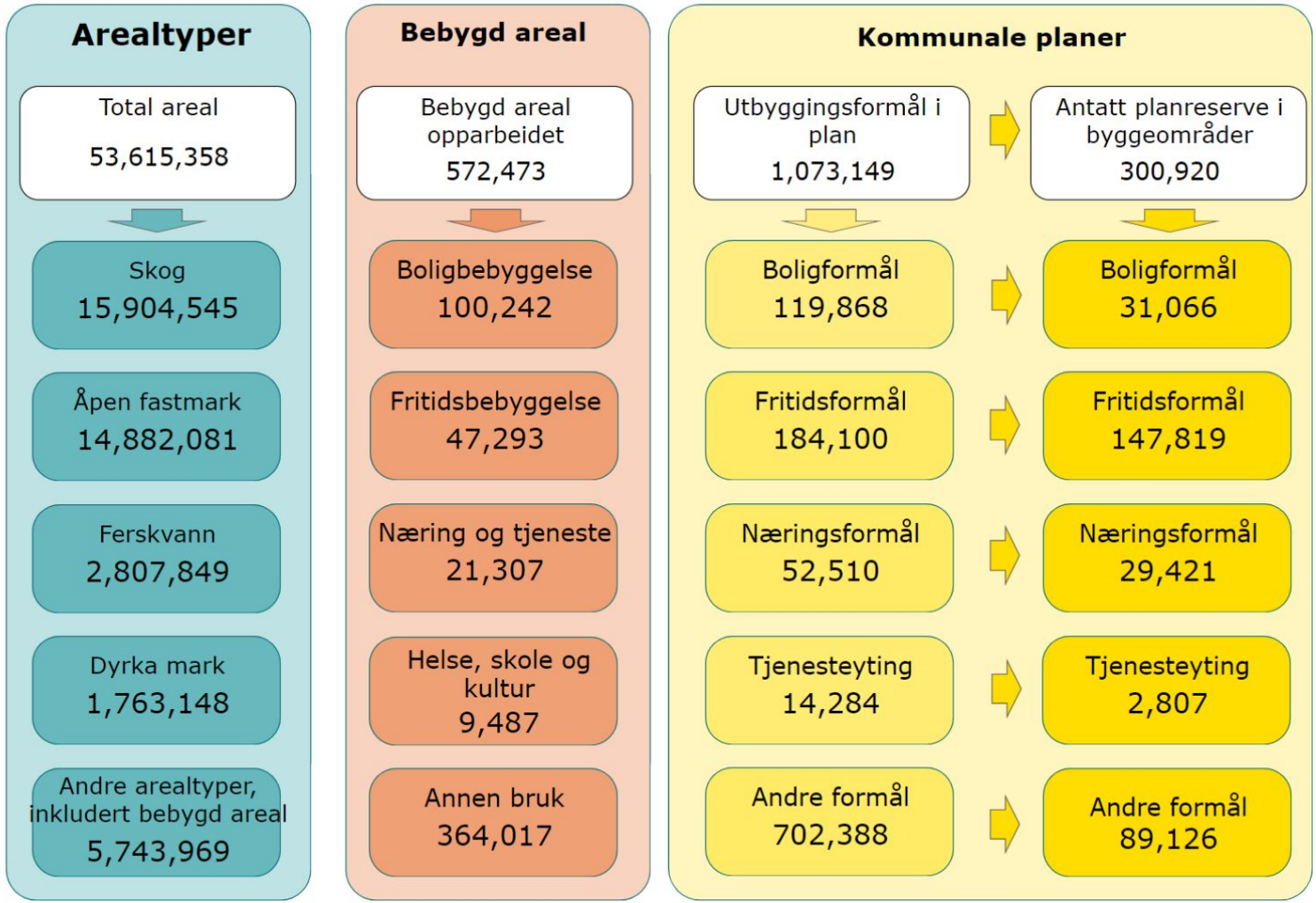

1] Arealregnskap | Trøndelag fylkeskommune

Mål 16 - Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge gode institusjoner

Delmål 16.1: Betydelig redusere alle former for vold

Antall årlige anmeldelser for vold, mishandling og seksuallovbrudd per 1000 innbygger

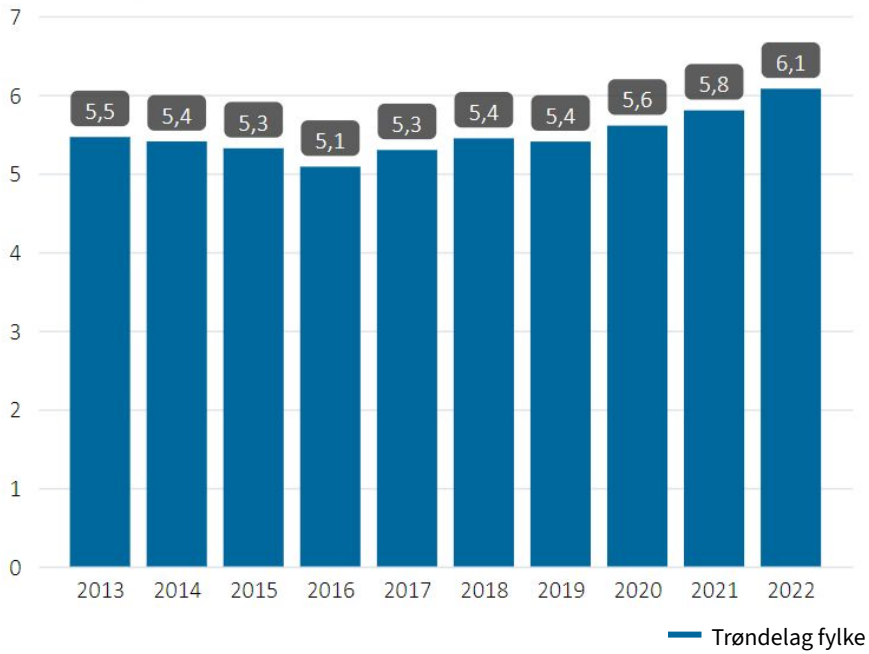

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Skaun**	**2,63**	**Overhalla**	**2,88**
2	Inderøy	2,81	Heim	2,89
3	Heim	2,86	Skaun	3,23
4	Åfjord	3,04	Inderøy	3,39
5	Midtre Gauldal	3,20	Grong	3,50

Antall kommuner uten rapporterte tall (2022): 9 av 38 kommuner.

Verden er fortsatt langt unna å oppnå målet om fredfulle, rettferdige og inkluderende samfunn. Norge har lenge hatt et levedyktig demokrati og har et omdømme som en fredsnasjon. Fokus på å fremme fredelige og inkludere samfunn er sentralt for å fortsette i dette sporet.

Et lavt antall årlige anmeldelser for vold, mishandling og seksuallovbrudd er viktig for å sikre et trygt og fredelig lokalsamfunn. I Trøndelag har antall årlige anmeldelser per 1000 innbygger økt over tiårsperioden, og var på sitt høyeste i 2022.

Sammenlignet med landssnittet har Trøndelag færre anmeldelser, hvor landet forøvrig lå på 6,9 anmeldelser per 1000 innbygger.

Kommunene med færrest antall anmeldelser per 1000 innbygger i 2022 er Overhalla, Heim, Skaun, Inderøy og Grong. Den beste kommunen har under halvparten så mange anmeldelser per innbygger som snittet. Til sammenligning har kommunen med flest antall anmeldelser hele 9,78 anmeldelser per 1000 innbygger.

1] SSB 08487

Mål 16 - Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge gode institusjoner

Delmål 16.2: Stanse overgrep, utnytting, menneskehandel og alle former for vold og tortur mot barn

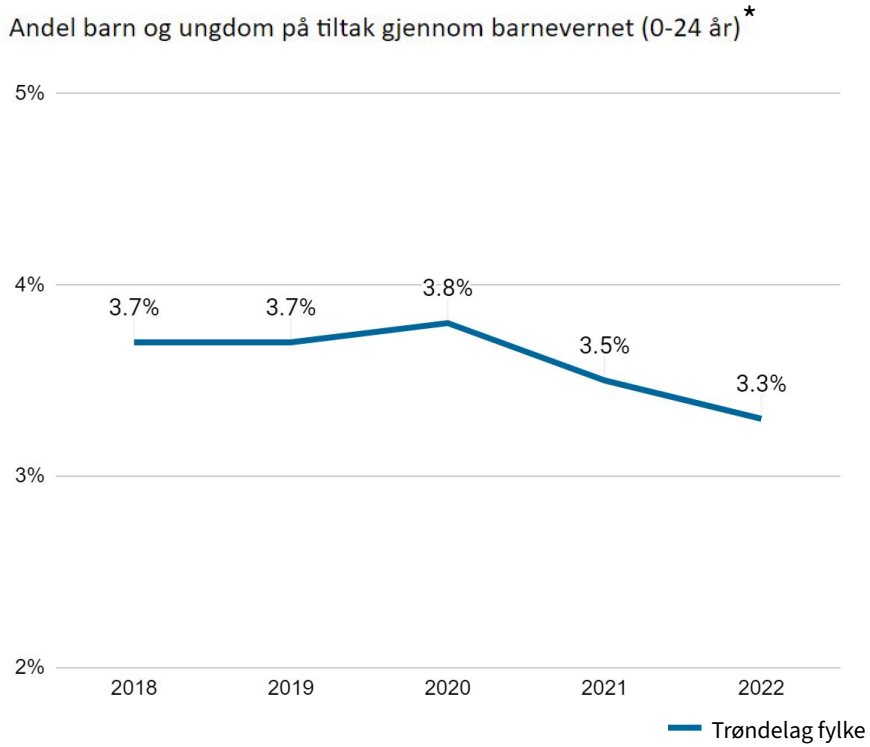

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år

	2021		2022	
1	**Snåsa**	**1,5 %**	**Lierne**	**1,5 %**
2	Rindal	1,6 %	**Rindal**	**1,5 %**
3	Lierne	1,7 %	Leka	2,1 %
4	Selbu	2,1 %	Skaun	2,1 %
5	Høylandet	2,2 %	Snåsa	2,3 %

Antall kommuner uten rapporterte tall: 1 av 38 kommuner.

Andel barn og ungdom med tiltak gjennom barnevernet har tidligere vært relativt stabilt i Trøndelag, men fylket har de to siste årene hatt en nedgang i barn med tiltak. Dette er en positiv utvikling for fylket. Likevel har fylket en høyere andel barn med tiltak enn landssnittet, som ligger på 3,0 prosent i 2022.

Kommunene med færrest barn med barnevernstiltak i prosent av antall barn i 2022 er Lierne og Rindal, som begge har 1,5 prosent. Deretter finner man også Leka, Skaun og Snåsa kommuner, som alle ligger under gjennomsnittet for barnevernstiltak.
Sammenligner man dette med kommunene som har flest barn på tiltak gjennom barnevernet, ligger denne på 7,2 prosent.

*Illustrasjonen består av to sammenslåtte tabeller: “Barn med barnevernstiltak ift. innbyggarar 0-22 år” fra 2018-2020, og “barn med barnevernstiltak ift. innbyggarar 0-24 år” fra 2021-2022.

1] SSB 12280

Mål 16 - Fremme fredelige og inkluderende samfunn for å sikre bærekraftig utvikling, sørge for tilgang til rettsvern for alle, og bygge gode institusjoner

Delmål 16.7: Sikre lydhøre, inkluderende, deltakelsesbaserte og representative beslutningsprosesser på alle nivåer

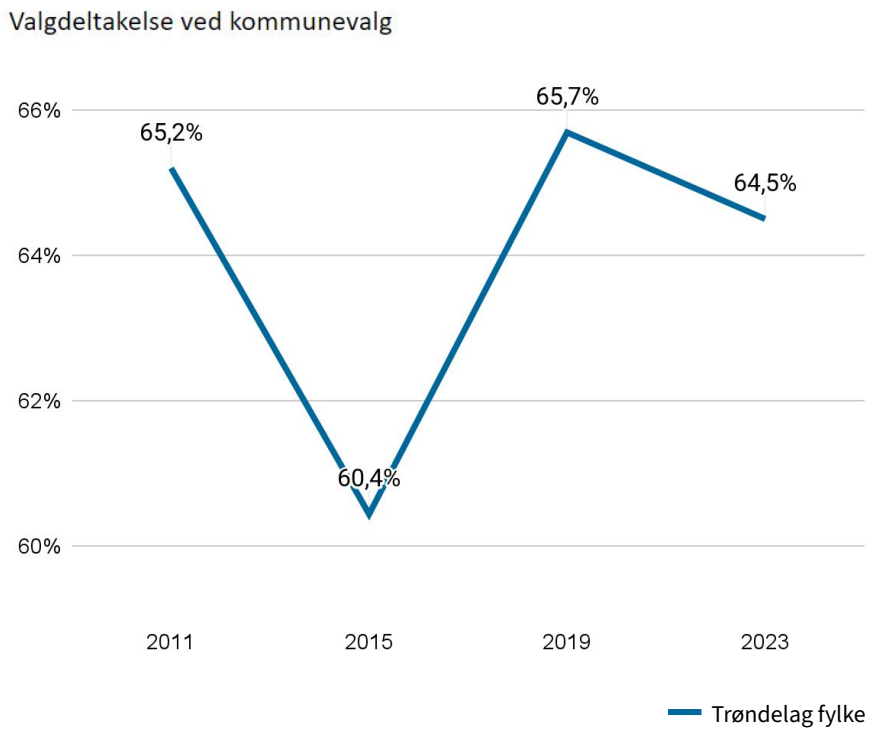

Høyest rangerte kommuner i Trøndelag, siste to år *

	2019		2023	
1	**Leka**	**81,8 %**	**Røyrvik**	**83,4 %**
2	Holtålen	79,4 %	Leka	78,9 %
3	Tydal	77,7 %	Tydal	77,2 %
4	Snåsa	75,6 %	Flatanger	76,8 %
5	Namsskogan	75,0 %	Holtålen	75,6 %

Valgdeltakelsen ved kommunevalg viser at gjennomsnittlig deltakelse hadde et fall ved valget i 2015, men var tilbake til 65 prosent i 2019. Sist valgår i 2023 hadde valgdeltakelsen et nytt fall, hvor deltakelsen også var det laveste av de fire siste valgperiodene. Sammenlignet med valgdeltakelsen i hele Norge hadde Trøndelag en lavere deltakelse. Landsnittet lå på 62,4 prosent for sist valg.

Kommunen med høyest valgdeltakelse i 2023, er Røyrvik med hele 83,4 prosent valgdeltakelse. Andre kommuner med høy deltakelse er Leka, Tydal, Flatanger og Holtålen. Til sammenligning hadde kommunen med laveste valgdeltakelse kun 55,8 prosent.

1] SSB 09475

4 Kartlegging av materialer

Metode og avgrensinger

Formål
Kartlegging av materialstrømmer skal bidra til å øke forståelsen av hvordan råvarer og ulike komponenter transporteres gjennom en verdikjede. Målet er å kartlegge potensial for effektivisering som kan bidra til økt sirkularitet i bruk av materialer i fylket. Analysen skal også gi en indikasjon på størrelsesforholdet mellom ulike materialstrømmer, samt aktivitetsnivå for de ulike delene av verdikjeden.

Kort beskrivelse av metoden
Kartleggingen av materialstrømmer tar utgangspunkt i deler av rammeverket for materialstrømanalyser (Material Flow Analysis; MFA), som er godt verktøy for å få avdekke eventuelle ineffektiviteter og potensial for sirkularitet.

Kartleggingen tar utgangspunkt i data fra Trøndelag fylkeskommune og offentlig tilgjengelige data, hovedsakelig fra Statistisk Sentralbyrå og Direktoratet for Mineralforvaltning. For å forenkle analysene har volumene blitt avrundet, og noen av analysene er estimert ved hjelp av forbruksvarer grunnet varierende datakvalitet.

På grunn av begrenset datatilgang har det ikke vært mulig å gjennomføre en fullstendig materialstrømsanalyse, og analysen har derfor begrenset seg til kartlegging av individuelle materialstrømmer. Det etterlyses bedre tilgjengelighet til relevante data, spesielt på byggeråstoff, slik at en fullstendig materialstrømsanalyse kan gjennomføres. Analysen har imidlertid definert systemgrensene, slik at det er mulig å fylle inn manglende kvantifiserte materialstrømmer dersom data tilgjengeliggjøres.

Systemgrensene, eller avgrensningene, for analysen er satt til Trøndelags geografiske område i tidsrommet 2022. Der data fra 2022 ikke er tilgjengelig, har man benyttet data fra 2021. For enkelte materialer er det kun begrenset til offentlig tilgjengelige data, noe som begrenser deler av analysene.

Analyserte materialer
Kartleggingen av materialstrømmer er avgrenset til tre ulike områder:

Vann og avløp

Vann

Avfall

Restavfall, glass, papp, plast, metaller, farlig avfall, tre-, mat- og hageavfall

Byggeråstoff

Pukk og løsmasser

Economy Wide Material Flow Accounts

Rammeverket som analysen bygger på kalles *Economy Wide Material Flow Accounts* (EW-MFA) utviklet av Eurostat. Rammeverket tar for seg både import, eksport og utvinning av ressurser i et gitt område, og er godt egnet for materialstrømanalyser av byer og kommuner.

2] EUROSTAT, Economy-wide material flow accounts, 2018

Kartleggingen av vann og avløp tar for seg verdikjeden rundt vannforsyning, men ikke vannutvinning eller avløpshåndtering

Systemgrenser
Systemgrensen for denne verdikjeden er definert rundt forbruk, og ekskluderer dermed vannutvinning og avløpsanlegg, samt import og eksport fra alle prosesser. Denne vurderingen ble gjort på bakgrunn av innledende analyser av volum, samt tilgjengelighet av data på kommunenivå.

Analyserte materialer

Vann
Vann i denne analysen er drikkevann som blir levert via kommunenes vannforsyningssystem. Dette systemet består av fire elementer: vanntilsigsområde, råvannskilde, vannbehandlingsanlegg og distribusjonssystem. I analysen kartlegges materialstrømmen til vann fra vannbehandlingsanlegg til forbruk.

Overordnet illustrasjon av verdikjeden for vann og avløp i fylket (2022)

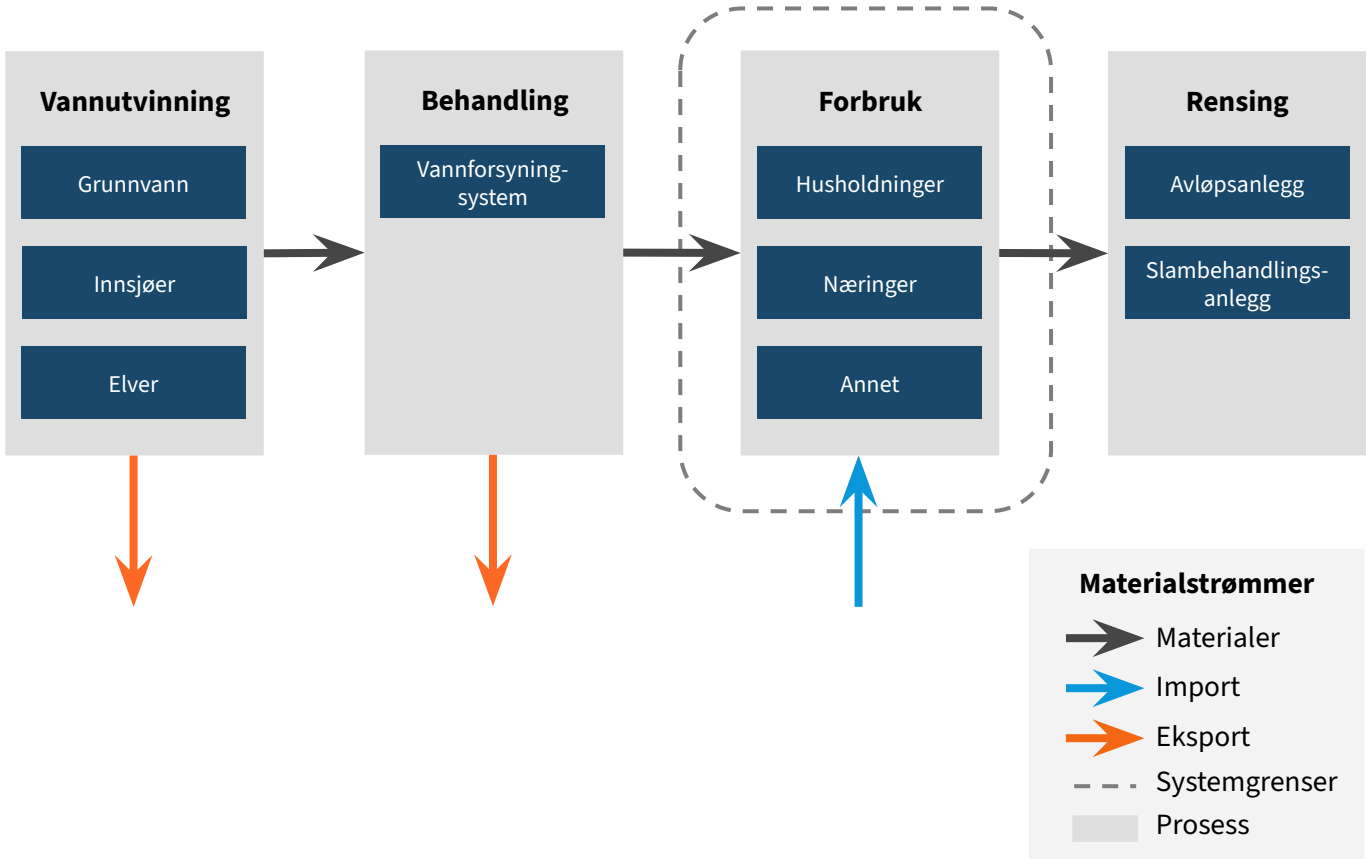

1] *https://www.ssb.no/natur-og-miljo/vann-og-avlop/statistikk/kommunal-vannforsyning*

Majoriteten av vannforsyningen i fylket går til husholdninger

Distribusjon av vannforsyning
Vannforsyningssystemet i Trøndelag leverer årlig 53.105.000 m^3 vann fra vannbehandlingsanlegg. Av denne vannforsyningen går 46 prosent til husholdninger, mens litt mindre enn en fjerdedel går tapt på grunn av lekkasjer. Næringssektoren, som inkluderer både industri og tjenesteytende næringer, står for omtrent 19 prosent av vannforbruket.

Utsnitt av verdikjeden med kvantifiserte strømmer for vannforsyning i fylket (2022)

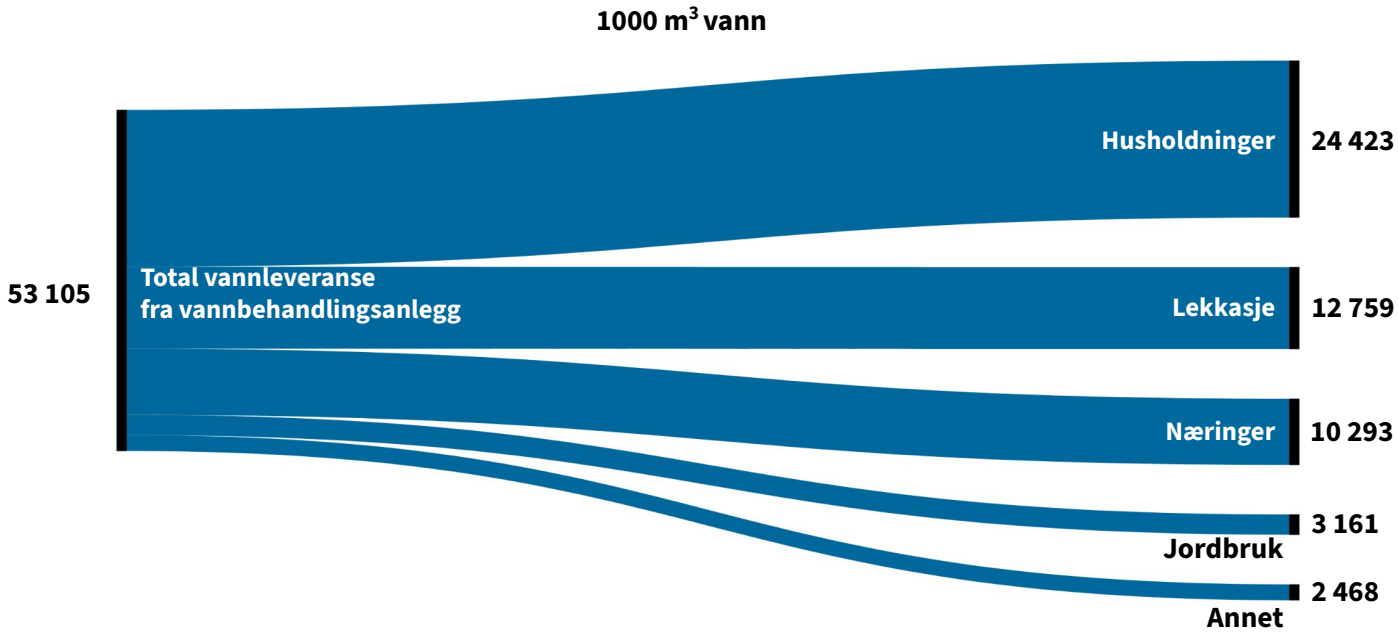

1] *Data fra SSB. Tabeller: 11787*

Vannforbruket i fylket gikk opp i 2020, men har deretter gått ned

Utvikling av vannforbruk i Trøndelag
Vannforbruket i Trøndelag har i analyseperioden holdt seg relativt stabilt rundt 53.000.000 m^3 vann per år, med unntak av 2020. I 2020 hadde fylket en økning i forbruket, men har deretter hatt en reduksjon. Mengden lekkasje hadde en tilsvarende økning i 2020, men har for de øvrige årene ligget stabilt på omtrent 13.000.000 m^3 per år.

Fylket bruker nå mindre vann per innbygger
Vannforbruket per innbygger har holdt seg mellom 125 m^3 og 112 m^3, med unntak av 2020. Dette representerer en normal variasjon i vannforbrukseffektivitet over tid.

Totalt vannforbruk i Trøndelag (2018-2022)

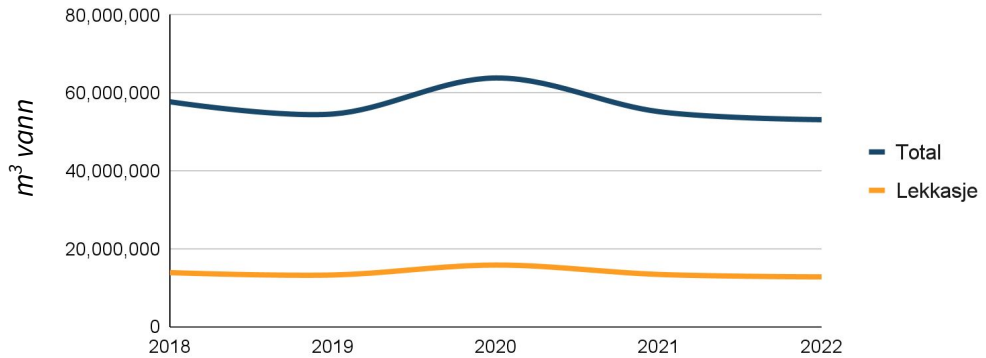

Vannforbruk per innbygger i Trøndelag (2018-2022)

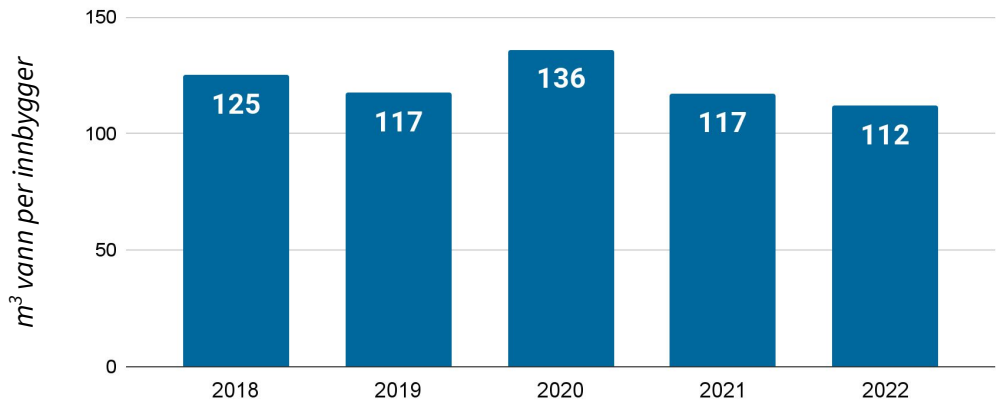

1] *Data fra SSB. Tabeller: 11787, 06913*

Det høye vannforbruket kan i stor grad skyldes et vannintensivt jordbruk

Vannfordeling i fylket
Vannfordelingen i fylket har ikke hatt noen vesentlige endringer i analyseperioden.

Andelen vann som går til lekkasje har vært rundt 24 prosent, og fylkets lekkasjenivå er dermed lavere enn gjennomsnittlig lekkasje i Norge (26 prosent). Fylket har et estimert vannlekkasje per meter ledning på 1,5 m^3.

Utvikling av vannfordeling i fylket (2018-2022)

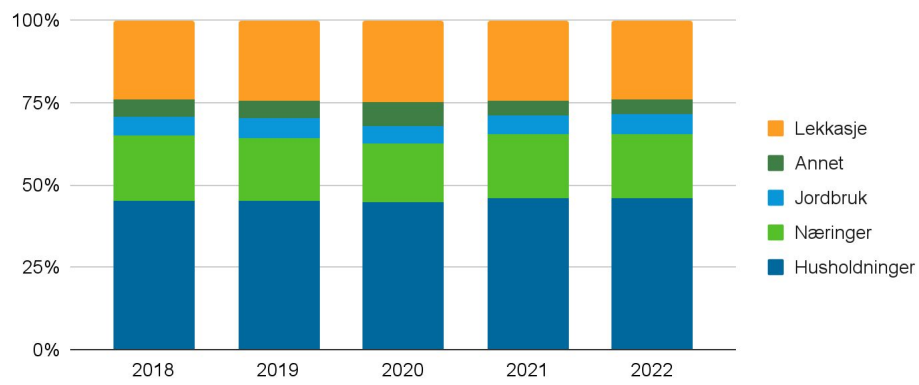

Estimert vannlekkasje per meter ledning (2022)

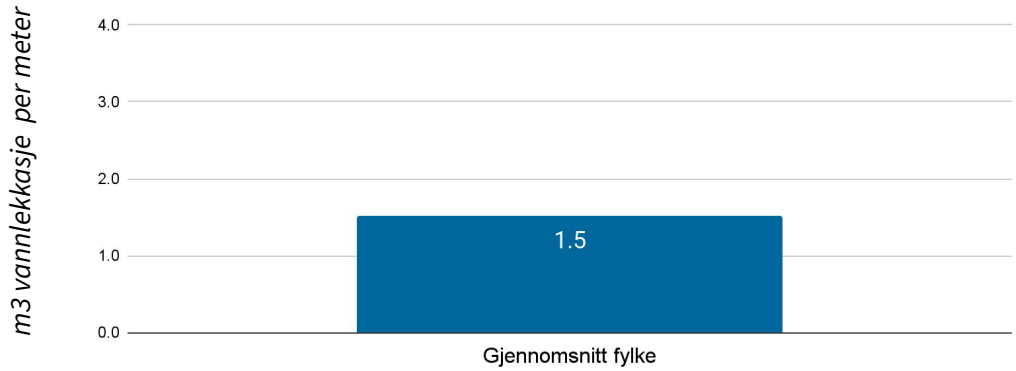

1] *Data fra SSB. Tabeller: 11787, 06913*

Kartleggingen av avfall tar for seg verdikjeden fra avfallshåndtering til behandling for 11 forskjellige materialgrupper

Systemgrenser
Systemgrensen for denne verdikjeden er definert rundt avfallshåndtering, sortering og behandling. Analysen tar kun for seg avfall fra husholdninger som følge av datatilgjengelighet på kommunenivå. Eksport og import av materialer er heller ikke inkludert i analysen.

Analyserte materialer

Restavfall
Avfall som blir igjen etter rene materialfraksjoner er utsortert, f.eks. brennbart.

Glass
Glassemballasjer og ikke-laminert vindusglass.

Papp
Blandet papp og papir, drikkekartonger, aviser og bøker.

Plast
Blandet plastemballasje og plast/hardplast. Ikke gummi.

Metaller
Kasserte forbruksvarer og emballasje av jern. Ikke bilvrak.

EE-avfall
Hvitevarer elektronikk, kabler, ledninger, lyskilder, og annet elektronisk.

Matavfall
Organisk avfall som lett kan brytes ned i biologiske prosesser. F.eks. Mat, blomster og bleier.

Treavfall
Ubehandlet trevirke, paller og tremøbler.

Hageavfall
Planterester, røtter, jord og bark.

Annet avfall
Avfall som ikke er definert av de andre kategoriene, f.eks. madrasser.

Overordnet illustrasjon av verdikjeden for avfall i fylket (2022)

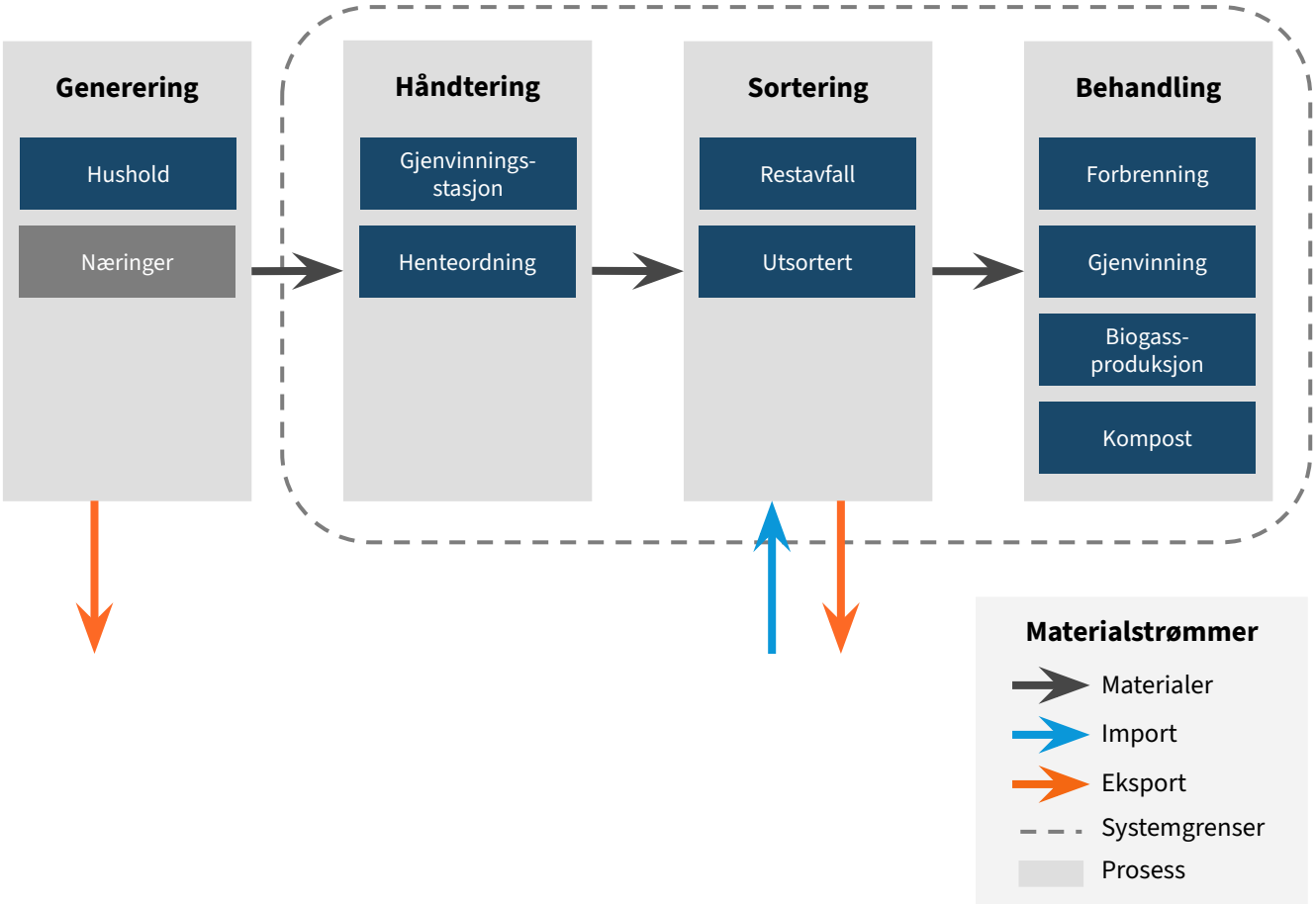

1] https://www.ssb.no/natur-og-miljo/avfall/statistikk/avfall-fra-hushalda

En majoritet av avfallet i kommunen sorteres

Avfallskilder
47 prosent av avfallet i fylket genereres ved gjenvinningsstasjoner der innbyggerne selv transporterer og sorterer avfall i containere. De resterende 53 prosentene føres til sortering ved henteordninger.

Avfallsbehandling
Mengden avfall som sorteres i fylket er 58 prosent. Det resterende avfallet er restavfall som i hovedsak behandles ved forbrenning. Forbrenning er den største avfallsbehandlingsmetoden i fylket, og står for 46 prosent av allt avfall. Den nest største behandlingsmetoden er materialgjenvinning som står for 34 prosent. Det resterende avfallet er fordelt på biogassproduksjon, kompostering, deponi, og annet.

Utsnitt av verdikjeden med kvantifiserte strømmer for avfall i fylket (2022)

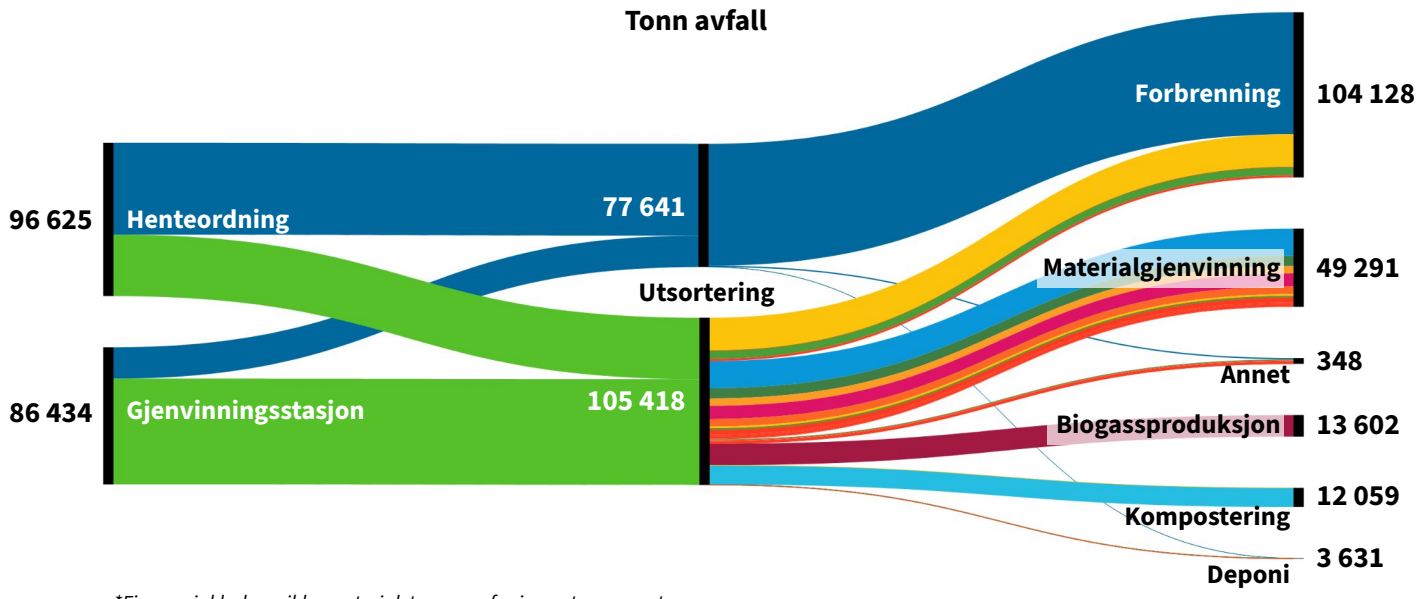

*Figuren inkluderer ikke materialstrømmer fra import og export

Restavfall	Plast	Treavfall
Utsorterbart avfall	Metaller	Hageavfall
Papp	EE-avfall	Farlig avfall
Glass	Matavfall	Annet avfall

1] *Data fra SSB. Tabeller: 13136*

Trøndelag fylke har fra 2020 redusert avfallsmengden per innbygger

Utvikling av avfallsmengde i kommunen
I løpet av 2021 og 2022 har avfallsmengden i fylket blitt redusert fra omtrent 207 000 tonn til omtrent 183 000 tonn. Dette representerer en nedgang på 12 prosent, og reduksjonen ser ut til å skyldes en nedgang i både mengden sortert avfall og restavfall.

Total mengde avfall per innbygger i kommunen (2020-2022)

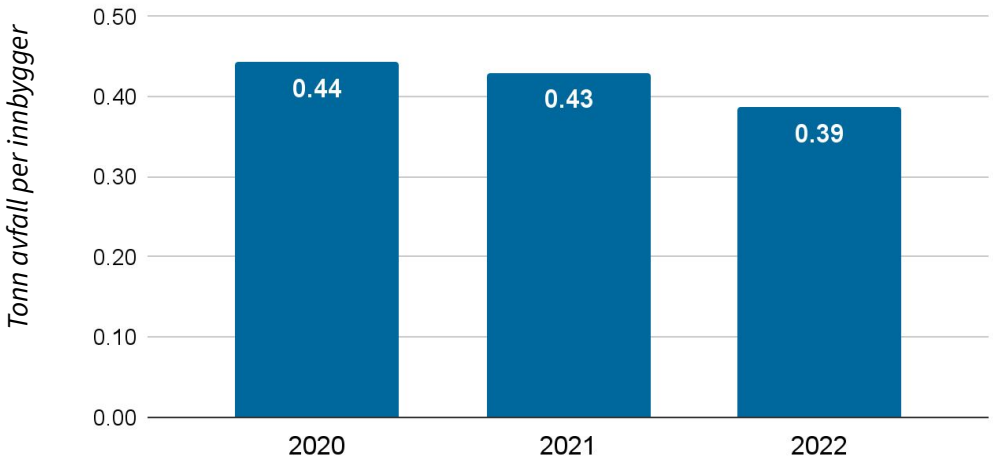

Total mengde avfall i kommunen (2020-2022)

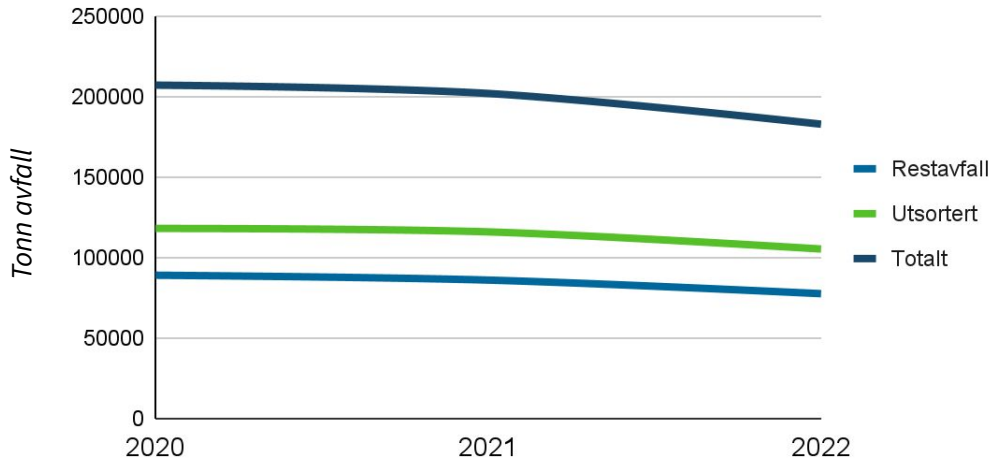

1] *Data fra SSB. Tabeller: 13136*

Treavfall og restavfall står for mesteparten av avfallsreduksjonen

Avfallsreduksjon
Reduksjonen i fylkets avfallsmengde kan i hovedsak tilskrives to hovedkategorier: treavfall (-27 prosent) og restavfall (-13 prosent). Fylket har også hatt en reduksjon i andre avfallsmaterialer, slik som papp (-16 prosent), farlig avfall (-20 prosent) og metaller (-16 prosent). Disse utgjør imidlertid en mindre andel av det totale avfallet, og har således ikke hatt stor innvirkning på den generelle avfallsreduksjonen.

I tidsperioden har også mengden matavfall økt som følge av at flere kommuner har begynt å sortere det ut.

Påvirkning på omfang av avfallsbehandlingsmetoder
Ettersom materialene med størst reduksjon behandles ved forbrenning (tre og rest), har dermed også denne avfallsbehandlingen redusert tilsvarende med 17 prosent. Som følge av reduksjonen i andre materialer har også mengden avfall som gjenvinnes gått ned med 11 prosent.

Utvikling av fordeling av avfallsmaterialer (2020-2022)

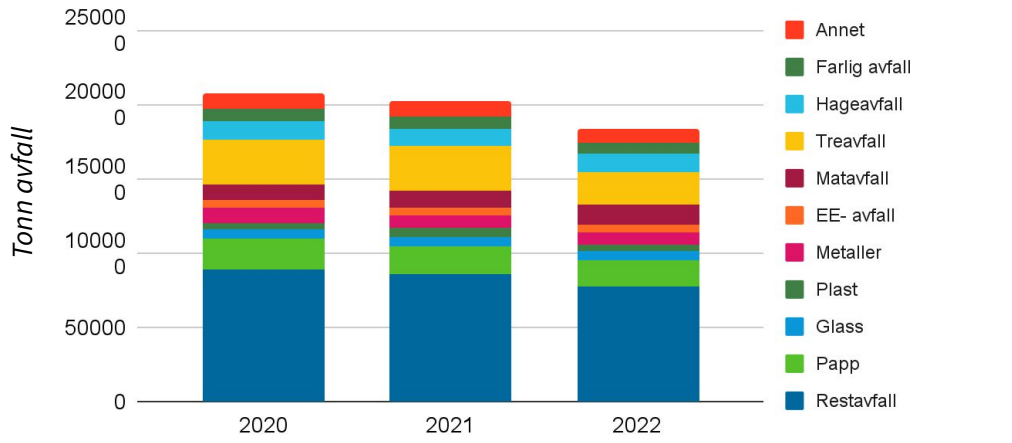

Mengde avfallsbehandling (2020-2022)

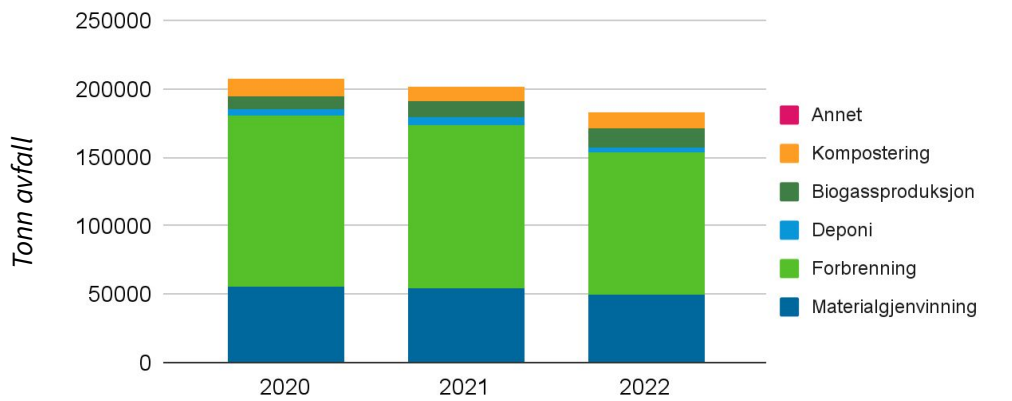

1] *Data fra SSB. Tabeller: 13136*

Kartleggingen av byggeråstoff tar for seg verdikjeden fra materialutvinning til avfall, men bygger på et ufullstendig datagrunnlag

Verdikjeden til byggeråstoff påvirker bærekraft i fylket på flere måter, eksempelvis gjennom sirkulærpotensial (for å redusere avfall, redusere uttak og miljøpåvirkning), lokal produksjon og forbruk som minimerer transport.

Systemgrenser
Systemgrensen for analysen er definert til hele verdikjeden for byggeråstoff i fylket, fra materialutvinning til avfall. På grunn av svært begrenset tilgang til førstehånds datakilder har det imidlertid vært nødvendig å estimere flere av materialstrømmene, hvor noen har blitt forkastet fra analysen. Eksempelvis estimeres avfall fra bygg ved hjelp av offentlig tilgjengelige data på nyopprettet bygningsmasse og avfallsfaktorer for ulike typer bygg. I figuren på neste side angis status for datakilden til hver materialstrøm i ulike farger.

Som følge av begrenset tilgjengelighet på datakilder ekskluderer analysen bla. hogst og andre byggematerialer som kartlegger denne materialgruppen.

Analyserte materialer

Pukk: *Byggeråstoff som produseres ved å knuse fjell. Dette er ofte seig naturstein, slik som granitt og gneis.*

Løsmasser: *Stein, sand og grus som ligger drappert over berggrunner.*

Avfall: *Avfall fra byggevirksomhet. Inkluderer både produsert avfall og overskuddsmasser.*

Overordnet illustrasjon av verdikjeden for byggeråstoff

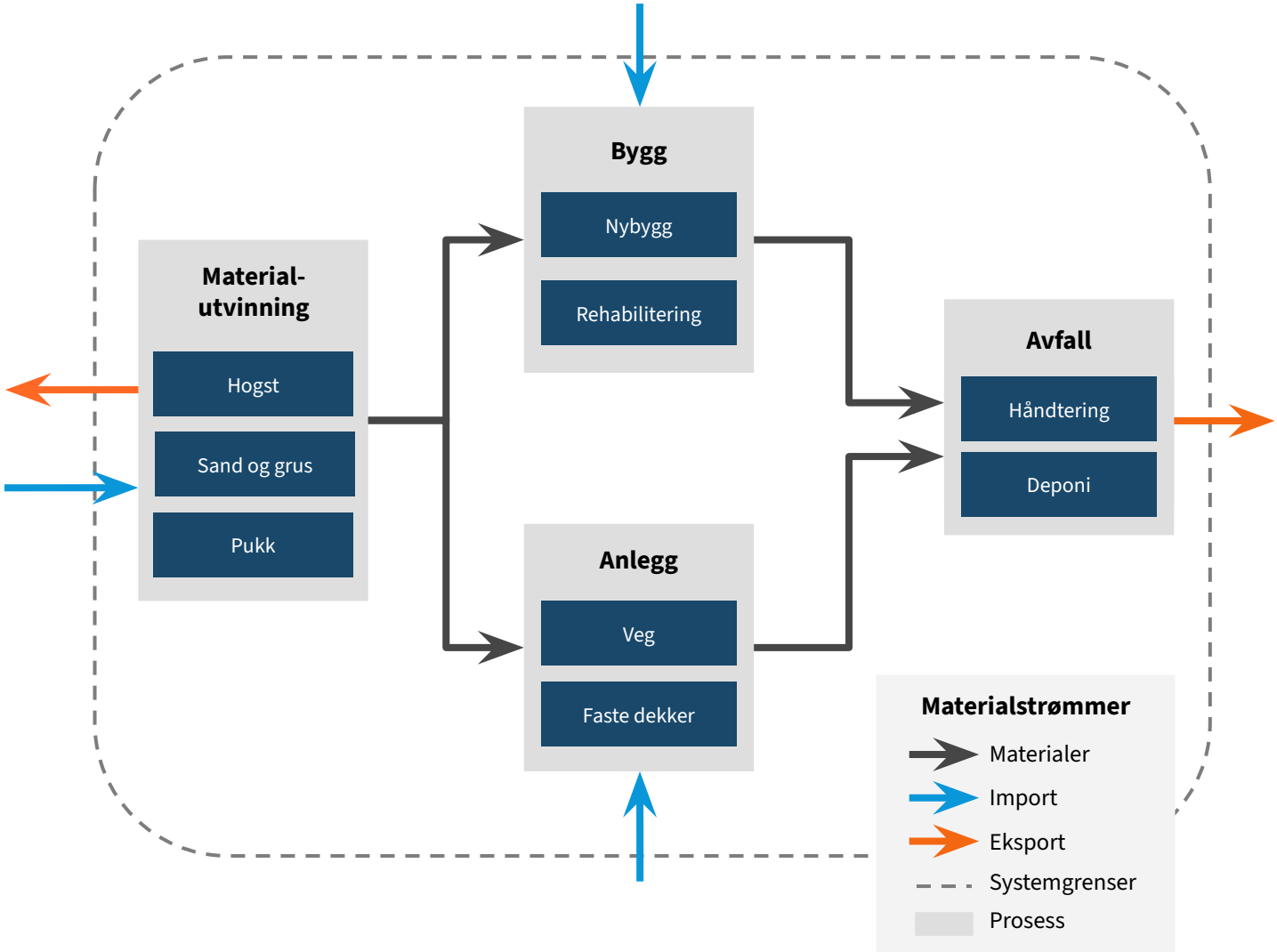

For å ta hensyn til årlige variasjoner er materialstrømmene for byggeråstoff i fylket beregnet med gjennomsnitt for de tre siste årene

Bygg og anlegg er både en material- og utslippsintensiv næring, men samtidig en viktig næring for mange kommuner. Sammen med store avfallsmengder og lite gjenbruk av materialer indikerer dette et stort sirkulært potensial i næringen. Dette støttes av kunnskapsgrunnlaget til den nasjonale strategien for sirkulær økonomi, der bygg og anlegg er identifisert som næringen med størst potensial for sirkularitet.

Materialstrømmer for byggeråstoff
Gjennomsnittlig uttak av kjemikalier og mineraler i fylket var 8.184.000 i perioden 2020-2022. Dette tilsvarer 17,4 tonn per innbygger.

Fylket er en nettoeksportør av byggeråstoff, men en nettoimportør av materialer til bygg og anlegg. Av byggeråstoffet som utvinnes og produseres til byggematerialer i fylket går omtrent 84 prosent til bygg av anlegg.

Kartlegging av materialstrømmer for byggeråstoff (snitt 2020-2022)

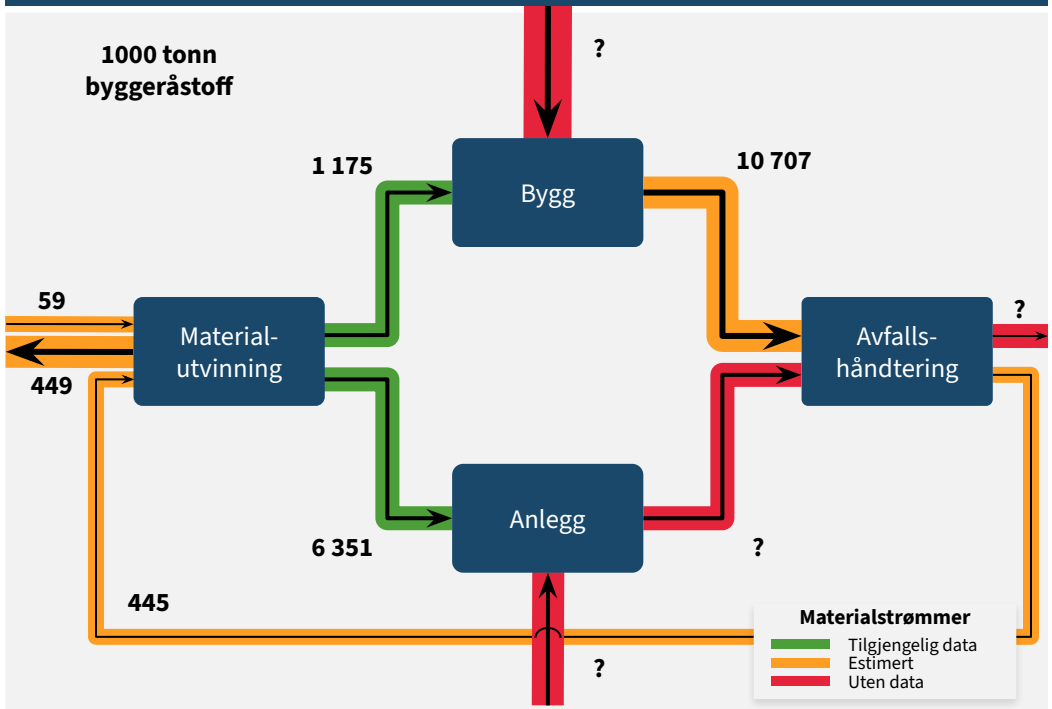

Begrensninger i materialstrømmer
Manglende tilgjengelighet til datakilder begrenser kartleggingen for flere av materialstrømmene innen byggeråstoff. For å forbedre innsikten i dette området, etterlyses det et behov for utvikling av systemer for innhenting av denne typen data.

Figuren bidrar til å identifisere de manglende kildene og illustrerer potensialet for innsikter som kan oppnås hvis det etableres bedre systemer for datainnsamling. Grønne materialstrømmer baserer seg på offentlige data fra Direktoratet for Miljøforvaltning sitt ressursregnskap for byggeråstoff.

Gule materialstrømmer er estimert basert på eksisterende data, eksempelvis basert på data om oppføring av bygg og relaterte avfallsfaktorer. Røde materialstrømmer har ikke offentlig tilgjengelige datakilder. Dette omfatter:

1. Oppdaterte og spesifikke tall på import og eksport av byggeråstoff (både råmaterialer og bruksmaterialer), samt hva det skal brukes til.
2. Tall på avfallshåndtering av byggeråstoff (fra næringer), med hensyn til kilde, material og behandling.

1] *Data fra SSB. Tabeller: 05939, 05940*
2] *Dirmin. DMFs ressursregnskap for byggeråstoff*
3] *Kartlegging overskuddsmasser 2020 (MEF)*
4] *Ressursregnskap for Byggeråstoffer, Trøndelag 2018*

5

Bærekraftsundersøkelser

- Innbyggerundersøkelsen
- Bærekraftsundersøkelsen 2023 - Sparebank 1 Midt-Norge

17 871 respondenter i Trøndelag har svart på spørsmål om bærekraft og innbyggermedvirkning

Respons Analyse gjennomførte en spørreundersøkelse til innbyggerne i Trøndelag på oppdrag fra Trøndelag fylkeskommune. Et utvalg av svarene presenteres over de påfølgende sidene.

Formålet med undersøkelsen var å sette søkelys på tema bærekraft og bidra til innbyggermedvirkning i kommunenes beslutningsprosesser før ny planstrategi.

Undersøkelsen foregikk fra 5. september til 17. september 2023 og ble sendt ut som SMS med link til et web-spørreskjema. Målgruppen var alle innbyggerne i Trøndelag fylke.

Respondentene ble spurt om hvor enige de var i ulike utsagn. Hvert utsagn er besvart på en skala fra 1 til 6, hvor 1 = Helt uenig og 6 = Helt enig. I denne rapporten presenteres en prosentandel som er enig i utsagnet (har svart 4, 5 eller 6). Resultatene fra undersøkelsen viser svarene med og uten Trondheim. Grunnen til dette er at Trondheim har en stor andel respondenter, noe som kan vippe svarene i den ene eller den andre retningen.

Svarene fra innbyggerne i Trøndelag tyder på at:

- Under halvparten av innbyggerne er fornøyde med sine lokale institusjoner
- Kommunene oppleves som gode å vokse opp i, men få opplever at man kan påvirke utviklingen av kommunene
- Mange er opptatt av klima og miljø, men færre tar bærekraftige valg selv
- Mange opplever en viss grad av ulik behandling i kommunene, både som følge av økonomi og ulike grupper (kjønn, funksjonsevne, etnisitet, religion, seksuell orientering e.l.)

17 871
respondenter i Trøndelag

51 % **menn**

49 % **kvinner**

46 % **Grunnskole/ Videregående/ Yrkesskole**

27 % **1-3 år ved Univ./Høgskole**

28 % **4 år eller mer ved Univ./Høgskole**

65 % **Yrkesaktive**

26 % **Trygdet/ pensjonist**

5 % **Student/ skoleelev**

Innbyggerne i Trøndelag opplever kommunen sin som god å vokse opp i, men få opplever mulighet til å påvirke utviklingen i lokalsamfunnet

Andelen som er enige i følgende utsagn

48 %

Det er viktig for meg å engasjere meg i frivillig arbeid
(48 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
67 % Høylandet, 67 % Røyrvik, 63 % Tydal)

73 %

Jeg opplever at min kommune er god å vokse opp i
(73 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
87 % Høylandet, 86 % Lierne, 86 % Rindal)

32 %

Jeg opplever at jeg har mulighet til å være med å påvirke utviklingen i mitt lokalsamfunn
(33 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
62 % Røyrvik, 56 % Høylandet, 55 % Lierne)

Spørreundersøkelsen viser at over to tredjedeler av innbyggerne opplever kommunen sin som god å vokse opp i. Likevel er det kun én tredjedel som opplever at de kan påvirke utviklingen i lokalsamfunnet. Omtrent halvparten av innbyggerne mener det er viktig å engasjere seg i frivillig arbeid, noe som betyr at den andre halvparten ikke er like opptatt av dette i sin kommune.

I disse spørsmålene er det spesielt tre kommuner som går igjen som mest positive. Det er Høylandet, Røyrvik og Lierne kommuner, som går igjen i disse spørsmålene. I Høylandet kommune mener hele 87 prosent at kommunen er god å vokse opp i.

Under halvparten av innbyggerne er fornøyde med sine lokale institusjoner i Trøndelag

Andelen som er enige i følgende utsagn

32 %

Kommunen bruker ressursene (tid og penger) på en god måte (32 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
61 % Flatanger, 60 % Lierne, 56 % Høylandet)

41 %

Jeg har tillit til kommunepolitikerne (41 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
77 % Lierne, 74 % Høylandet, 65 % Grong)

51 %

Kommunen informerer innbyggerne på en enkel og forståelig måte (51 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
78 % Høylandet, 72 % Holtålen, 69 % Lierne)

Kun 32 prosent av innbyggerne i fylket mener at kommunen sin bruker ressurser på en god måte, og kun 41 prosent oppgir at de har tillit til sine kommunepolitikere.

Omtrent halvparten mener at kommunen informerer innbyggerne på en enkelt og forståelig måte, mens resten er uenig i varierende grad.

I det store bildet tyder undersøkelsen på at under halvparten er fornøyde når det kommer til medvirkning og tillit til sine lokale institusjoner.

To av kommunene går igjen som mer fornøyde i samtlige av spørsmålene. Det er Høylandet og Lierne, som har vært blant kommunene som er mest positive til sine lokale institusjoner.

13 STOPPE KLIMAENDRINGENE

Majoriteten av innbyggerne er opptatt av klima og miljø, men under halvparten tar bærekraftige valg selv om det koster mer

Andelen som er enige i følgende utsagn

43 %

Fremkommeligheten for syklister og gående bør prioriteres fremfor bilister (41 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
56 % Inderøy, 53 % Røros, 53 % Trondheim)

48 %

Jeg tar bærekraftige valg selv når det koster meg mer (47 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
64 % Flatanger, 57 % Røros, 54 % Malvik, 54 % Trondheim)

60 %

Det er viktig for meg at min kommune bidrar til å redusere klimagassutslippene i Norge (58 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
75 % Trondheim, 70 % Malvik, 66 % Levanger)

60 prosent av respondentene mener det er viktig at sin respektive kommune bidrar til å redusere klimagassutslippene i Norge. Det er også 63 prosent av innbyggerne som har gjort endringer i egen hverdag for å leve mer bærekraftig.

Under halvparten oppgir derimot at de tar bærekraftige valg, også når det koster de mer. Det betyr at innbyggere er opptatt av bærekraft, men ikke i like stor grad når det går på bekostning av økonomi. Det er også under halvparten som mener at fremkommelighet for syklister og gående bør prioriteres fremfor bilister.

Innbyggerne i Trondheim kommune fremstår som kommunen med størst interesse i å redusere klimagassutslipp, etterfulgt av Malvik og Levanger. Flatanger kommune skiller seg imidlertid ut blant innbyggere som tar bærekraftige valg, selv om det koster mer.

1 UTRYDDE FATTIGDOM
10 MINDRE ULIKHET
8 ANSTENDIG ARBEID OG ØKONOMISK VEKST

Over 60 prosent kjenner til et barn som ikke kan delta på fritidsaktiviteter på grunn av økonomi

Andelen som er enige i følgende utsagn

38 %

Jeg kjenner ikke til barn og unge i min kommune som er forhindret fra å delta på fritidsaktiviteter på grunn av økonomi (38 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
65 % Tydal, 64 % Røyrvik, 62 % Lierne)

56 %

Jeg er trygg på at kommunen behandler alle grupper rettferdig uavhengig av kjønn, funksjonsevne, etnisitet, religion, seksuell orientering e.l. (56 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
78 % Høylandet, 73 % Lierne, 72 %Flatanger)

74 %

Jeg er ikke bekymret for at min arbeidsplass blir overflødig i fremtiden (74 prosent u/ Trondheim)

Mest enige kommuner
80 % Flatanger, 80 % Overhalla, 79 % Osen)

Hele 62 prosent av innbyggerne i Trøndelag oppgir at de i en eller annen grad har opplevd at barn og unge blir ekskludert fra fritidsaktiviteter på grunn av økonomi. Kommunene som i minst grad har opplevd dette er Tydal, Røyrvik og Lierne.

Videre opplever litt over halvparten av innbyggerne at kommunen sin behandler alle grupper likt, uavhengig av kjønn, funksjonsevne, etnisitet, religion, seksuell orientering e.l. Kommunene som oppleves best på likestilling er Høylandet, Lierne og Flatanger.

Videre antyder svarene fra spørreundersøkelsen at de fleste ikke er bekymret for at arbeidsplassen sin blir overflødig i fremtiden.

Bærekraftsundersøkelsen 2023 - Sparebank 1 Midt-Norge

Norge har forpliktet seg til FNs bærekraftsmål, og målene har stor innvirkning på norsk politikk i kommuner, lokalsamfunn og nasjonalt. Bedrifter og kommuner har en viktig rolle i arbeidet med å nå bærekraftsmålene. På den ene siden møter bedrifter og kommuner nye lover og reguleringer som krever endring, og på den andre siden opplever flere at rammebetingelsene endrer seg som følge av klimaendringene.

Om undersøkelsen
Bærekraftsundersøkelsen er gjennomført i hele Norge, og er rettet mot privatpersoner, bedrifter og kommuner. Rapporten presenterer funnene for bankregionen SMN (Midt-Norge), som omfatter Trøndelag og Møre og Romsdal.

Målgruppe	Antall intervju i regionen	Antall intervju totalt i landet
Bedrifter	676	2100
Kommuner	51	253
Befolkning	1138	6032

Bedrifter: Undersøkelsen rettet mot bedrifter ble gjennomført blant et tilfeldig utvalg av bedriftsledere. Utvalget er trukket blant bedrifter med ansatte. Enkelte bransjer er derfor dårligere representert enn andre, som en følge av tilfeldigheter.
Kommuner: Undersøkelsen ble sendt til alle 356 kommuner, hvor 253 kommuner har svart. Undersøkelsen ble besvart av ordfører, kommunedirektør, eller andre i administrasjonen.
Befolkning: Utvalget ble tilfeldig trukket blant deltakere i et av Norges største web-panel. Utvalget er representativt for befolkningen i regionen og landet totalt.

Rapporten for peker på hva bedrifter og kommuner i Midt-Norge mener om ulike tema, slik som bærekraftig utvikling og mulighetene og utfordringene som følger med det. Drivere, barrierer for omstilling og utvikling, prioriteringer og viktigheten av forskjellige tiltak analyseres og forskjeller fremheves.

Bærekraftsundersøkelsen 2023 - Sparebank 1 Midt-Norge

Bærekraftsindeks
Basert på undersøkelsen er det utarbeidet en bærekraftsindeks, som er et mål på bedriftenes og kommunenes arbeid med bærekraft innen følgende områder: Strategi, innovasjon, kunder og marked, vekst og lønnsomhet og kompetanse. Indeksen går fra 0 til 100, hvor 0 er dårligst og 100 er best mulig resultat.

I gjennomsnitt får bedriftene i Midt-Norge en bærekraftsscore på 49,1 poeng, noe som er omtrent på det nasjonale gjennomsnittet (48,8 poeng). Det er en tydelig sammenheng mellom bedrifters størrelse og bærekraftsscore, hvor større bedrifter har en høyere indeks.

Kommunene i Midt-Norge får en gjennomsnittlig bærekraftsscore på 55,6 poeng, noe som er nesten like høyt som det nasjonale gjennomsnittet for kommuner (56,5 poeng). Kommuner med 10.000 eller flere innbyggere oppnår en noe høyere bærekraftsscore enn de mindre kommunene.

Bærekraftsindeks bedrifter

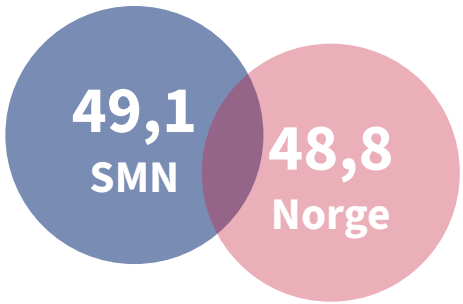

Bærekraftsindeks kommuner

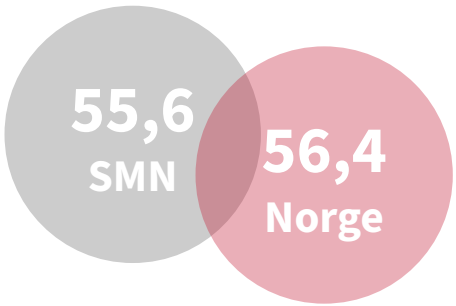

Halvparten av bedriftene vurderer arbeid med bærekraft som strategisk viktig
Omtrent halvparten av bedriftene i Midt-Norge vurderer at bedriftens arbeid med bærekraft i stor grad er strategisk viktig, noe som er i tråd med gjennomsnittet for Norge (52 prosent).

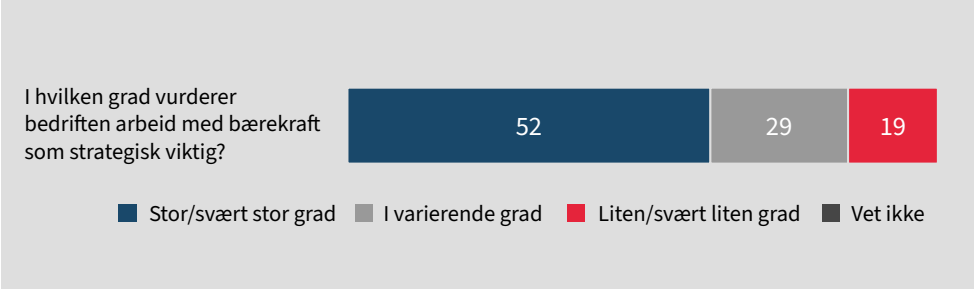

De fleste kommunene vurderer arbeid med bærekraft som strategisk viktig
En vesentlig større andel av kommunene vurderer arbeidet med bærekraft som strategisk viktig, hvor Midt-Norge ligger litt høyere enn gjennomsnittet for Norge (82 prosent).

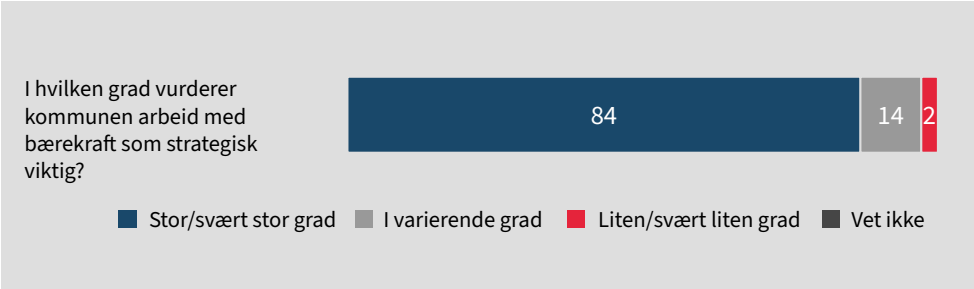

6

Nasjonale og regionale rammer for bærekraftsarbeid

- Nasjonale forventninger og oversikt regionale planer
- Rød tråd i plan og styringssystem
- Oversikt tilskudd og virkemidler
- Oversikt kunnskapsgrunnlag

Nasjonale forventninger og oversikt over regionale planer

Regjeringen legger hvert fjerde år fram nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging for å fremme bærekraftig utvikling i hele landet. Forventningene skal følges opp i arbeidet med planstrategier og planer i fylkeskommunene og kommunene, og legges til grunn av statlige myndigheter når de deltar i planprosessene.

Forventninger til regional og kommunal planlegging for 2023-2027 ble vedtatt 20. juni 2023.

De nasjonale forventningenes rolle i plansystemet
Hensikten med forventningsdokumentet er å etablere et felles grunnlag for fylkeskommunene, kommunene og statlige myndigheter slik at planprosessene blir effektive og målrettet og at unødige innsigelser unngås. Forventningsdokumentet er retningsgivende, og gjelder for hele landet og for ulike plansituasjoner. De må derfor tilpasses regionale og lokale forhold gjennom gode planprosesser.

Planleggingen skal fremme bærekraftig utvikling
Som samfunnsutviklere, tjenesteytere og planmyndigheter er fylkeskommunene og kommunene avgjørende for at Norge skal lykkes med å realisere en bærekraftig samfunnsutvikling i hele landet. Nasjonale klima- og miljømål gir rammer for planleggingen og er sentrale for at bærekraftsmålene kan nås.

Viktige planutfordringer fremover
Norge har gode forutsetninger for å nå mange av bærekraftsmålene innen 2030. Likevel er det utfordringer med å nå målene om reduserte klimatutslipp, ansvarlig forbruk, ressursbruk, bevaring av naturmangfold og mindre ulikhet. Dette er utfordringer som må løses gjennom planlegging. I tillegg møter kommunene andre store samfunnsutfordringer som følge av en aldrende befolkning med større omsorgsbehov og mangel på arbeidskraft.

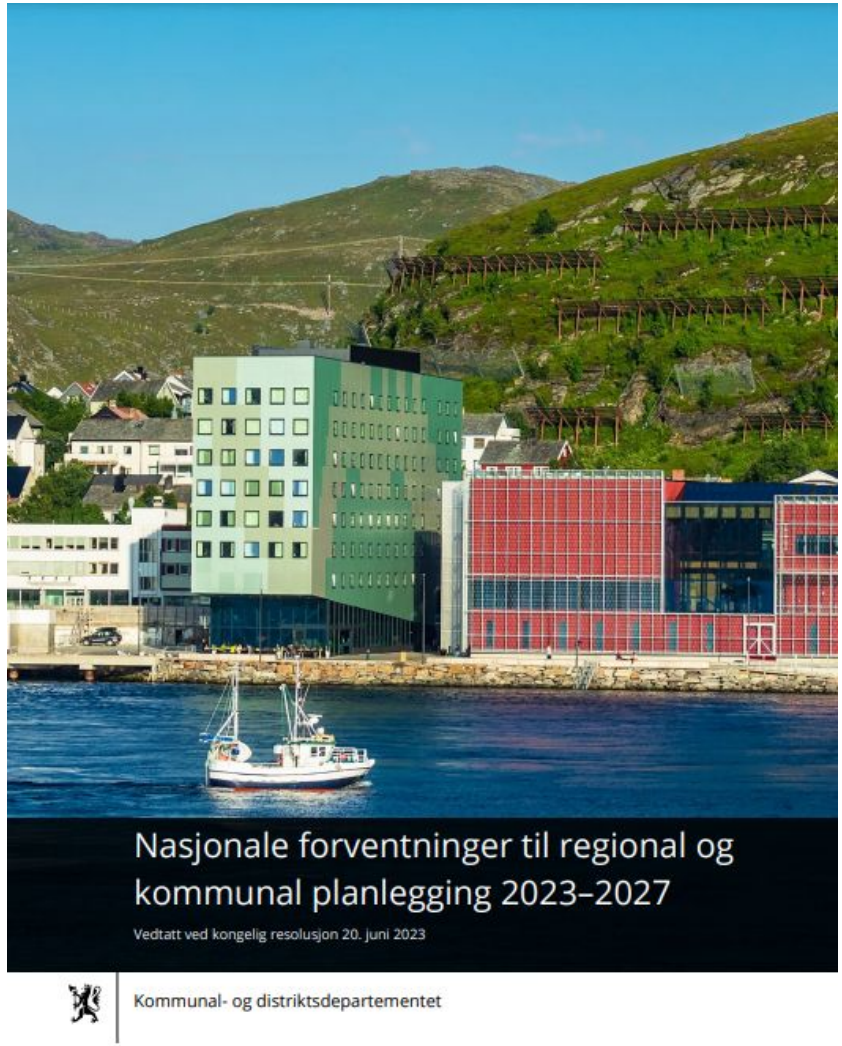

Forventningsdokumentet er bygd opp rundt FNs bærekraftsmål og 2030 agendaen

Forventningsdokumentet er bygd opp rundt 2030 agendaens fem overordnede perspektiver:

Samordning og samarbeid i planleggingen *(mål 11, 16 og 17)*
Regional og kommunal planlegging er fylkeskommunenes og kommunenes viktigste styringsverktøy for en bærekraftig samfunnsutvikling basert på et lokalt folkestyret. Oppdaterte planer som bygges på et godt kunnskapsgrunnlag er nødvendig for å ta tak i aktuelle utfordringer og for å sikre at nasjonale rammer og mål følges opp. Planprosesser som er åpne og involverende gir legitimitet til vedtatte planer. Det er samtidig viktig at planene er realistiske og legger til rette for effektiv ressursbruk i det offentlige og i det private.

Trygge og inkluderende lokalsamfunn *(mål 1, 3, 5, 8, 10, 11, 12 ,13 og 15)*
Et sosialt bærekraftig samfunn forutsetter at vi lykkes med å utvikle store og små byer, større og mindre tettsteder og spredtbygde strøk, slik at det er godt å bo, leve og arbeide der. Samfunns- og arealplanleggeren skal sikre fysiske omgivelser og sosiale arenaer som er varierte, inkluderende og varige, med tilgang til nødvendige tjenester for alle deler av befolkningen. Gode lokalsamfunn og nabolag gir grunnlag for stabile bomiljøer og livskvalitet i ulike deler av livet. Attraktive og godt planlagte omgivelser, tilgang til natur og varierte tilbud og møteplasser er viktig for identitet, folkehelse og miljø.

Velferd og bærekraftig verdiskaping *(mål 2, 3, 4, 7, 8, 9, 11, 12, 12 og 14)*
Regional og kommunal planlegging er viktige verktøy for å legge til rette for grønne næringer og overgangen til en mer sirkulær økonomi, sikre god infrastruktur og bidra til omstilling i offentlig sektor. Helhetlig planlegging er nødvendig for å sikre ressursgrunnlaget for utvikling av natur og kulturbaserte næringer som landbruk, reindrift, fiskeri og reiseliv. Planlegging og kunnskap om regionale og lokale forutsetninger kan gi et betydningsfullt bidrag til å stimulere bærekraftig næringsutvikling i hele bredden av næringslivet og bidra til vekstrkaftige regioner og lokalsamfunn.

Klima, natur og miljø for fremtiden *(mål 3, 6, 7, 11, 13, 14 og 15)*
Langsiktig velferd, verdiskaping og livskvalitet i tråd med bærekraftsmålene er avhengig av at mange hensyn ivaretas samtidig. Helhetlig samfunns- og arealplanlegging må bidra til at innsatsen for klima og miljø ses i sammenheng og på tvers av sektorene. Viktige tema i regionale og kommunale planer framover vil være hensyn til naturmangfold, omstilling til et klimarobust lavutslippssamfunn, langsiktige arealvurderinger for å minimere arealtapet av natur og helhetlig forvaltning av vannressursene.

Samfunnssikkerhet og beredskap *(mål 2, 3, 6, 11, 13 og 16)*
Sikre og oversiktlige lokalsamfunn er den viktigste rammen for at vi alle skal ha en trygg hverdag. Fylkeskommunene og kommunene kan som planmyndigheter bidra til dette ved å legge til rette for at ny utbygging er trygg mot naturfarer nå og i framtidens klima, og mot ulykker og annen samfunnsrisiko. Dette sikres best gjennom tverrfaglig og helhetlig arbeid med samfunns- og arealplaner, risiko- og sårbarhetsanalyser og beredskapsplaner. Samfunnet er avhengig av at planleggingen sikrer arealer for matproduksjon og bidrar til tilgang til rent og tilstrekkelig drikkevann, kraftforsyning og kommunikasjon. God beredskap er også avhengig av at Forsvarets arealbehov ivaretas.

Regjeringen forventer at fylkeskommunene og kommunene legger bærekraftsmålene, de nasjonale klima- og miljømålene og lokalt folkestyre til grunn for samfunns- og arealplanleggingen, og legger til rette for trygge, bærekraftige og levende lokalsamfunn i hele landet.

Oversikt over regionale planer og strategier

Regional planlegging skal etter plan- og bygningsloven stimulere den fysiske, miljømessige, helsemessige, økonomiske, sosiale og kulturelle utviklingen i regionen.

Planer og strategier er stadig i utvikling, og alle oppdaterte planer finnes på Trøndelag fylkeskommunes hjemmeside for regional planlegging.

Trøndelagsplanen 2019-2030 skal vise i hvilken retning vi vil at Trøndelag skal utvikle seg – hvor Trøndelag skal være i 2030. Planen skal mobilisere til samarbeid og felles satsing for å få den utviklinga vi ønsker i regionen.

Trøndelagsplanen, regional planstrategi i fylkestingsperioden 2020–2023 angir hvilke prioriterte satsingsområder det skal arbeides med i kommende fylkestingsperiode. Det betyr at de vedtatte satsingsområdene skal videreføres inn i Utfordringsdokumentet til Økonomiplanen.

Utfordringsdokumentet 2024-2027 skal gi innsikt i fylkeskommunens utfordringer, muligheter og utvikling. Dokumentet skal gi politikerne et kunnskapsgrunnlag for å kunne gjøre politiske prioriteringer, der de gir tydelige styringssignaler til fylkeskommunens arbeid. Videre viser Økonomiplan 2023-2026 hvilke satsinger fylkestinget har vedtatt og prioritert.

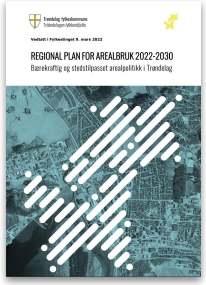

Regional plan for arealbruk (RPA) skal være et dokument som kommunene bruker som støtte i deres planarbeid. Planen skal være et redskap for god samfunnsutvikling på tvers av kommunegrenser og peke på en retning for utviklingen av Trøndelag mot 2030.

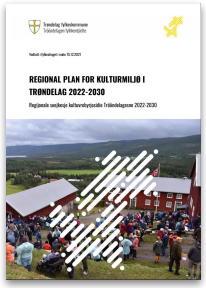

Regional plan for kulturmiljø skal gi føringer for en regional kulturmiljøpolitikk for Trøndelag. Planen er avgrenset til faste kulturminner, kulturmiljø, kulturlandskap og fartøy, uavhengig av om de har formelt vern eller ikke. Planen gjelder i perioden 2022–2030.

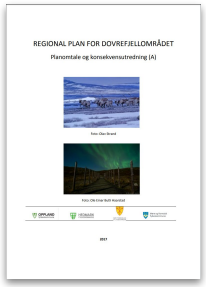

Regional plan for Dovrefjellområdet skal fastlegge en langsiktig og helhetlig strategi for arealforvaltningen i planområdet. Planen skal forene målene om lokal omstilling og utvikling med nasjonale mål om en helhetlig forvaltning av fjellområdene og sikring av villreinens leveområder.

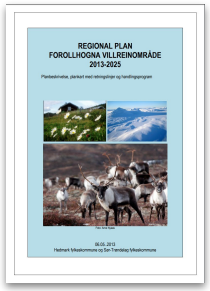

Regional plan for Forollhogna villreinområde er en langsiktig og helhetlig strategi for forvaltningen av et prioritert fjellområde som er spesielt viktig for villreinens framtid i Norge. Planen skal i tillegg til å ivareta villreinens leveområde også avklare rammer og muligheter for bærekraftig verdiskaping og næringsutvikling i området og samordne hensynet til forsvarlig villreinforvaltning og lokalsamfunnenes behov for utvikling.

Oversikt over regionale planer og strategier

Regional plan for vannforvaltning for Trøndelag vannregion beskriver hvordan vi ønsker å forvalte vannmiljøet og vann-ressursene i vannregionen i et langsiktig perspektiv.

Sånn gjør vi det - Trøndelags strategi for klimaomstilling skal gi inspirasjon og være en ledesnor for hvordan klimaarbeid skal gjøres i Trøndelag. Trøndelags strategi for klimaomstilling skal være et nyttig verktøy for fylkeskommunen og kommunene.

Kompetansestrategi for Trøndelag har som mål at enkeltmennesker og virksomheter har en kompetanse som gir Trøndelag et konkurransedyktig næringsliv, en effektiv og god offentlig sektor og at færrest mulig står utenfor arbeidslivet.

Et verdiskapende Trøndelag - Strategi for innovasjon og verdiskaping har som mål at trøndersk næringsliv skal være konkurransedyktig både nasjonalt og internasjonalt. Det er et mål at verdiskaping og vekst skal skje i hele Trøndelag.

Balansekunst - kulturstrategi for Trøndelag har som ambisjon å gi innhold til og retning for samfunnsutvikling i Trøndelag. Her er kultur i bred forstand en sentral faktor.

Strategi for ladeinfrastruktur i Trøndelag ble etablert for å bidra til å utvikle og opprettholde et godt nettverk for hurtigladere i fylket.

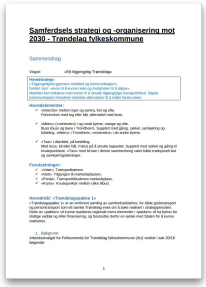

Samferdselsstrategien i Trøndelag har en visjon om “Ett tilgjengelig Trøndelag” for å samle Trøndelag til en region og da må ha et felles samferdselstilbud.

Vegstrategien skal kommunisere til samarbeidspartnere om hvilke overordnede mål og strategier fylkeskommunen har for å løse utfordringer og behov innenfor vegområdet. Det er gitt mål innenfor temaene trafikksikkerhet, fremkommelighet, klima og miljø og vegeierrollen.

Delstrategi trafikksikkerhet skal bidra til å operasjonalisere og konkretisere de føringer som er lagt i Trøndelagsplanen og samferdselsstrategien innenfor området trafikksikkerhet.

Delstrategi Gods har som mål Trøndelag skal ha et vegnett og en jernbane og havnestruktur som legger til rette for konkurranse-kraftig næringsliv nært råstoffene, og at fylkeskommunen skal bidra til at godstransport på sjø og bane blir gode og reelle alternativer til veg.

Delstrategi Sjø har som formål å operasjonalisere og utdype linjene som ble vedtatt i samferdselsstrategien.

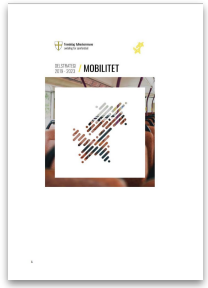

Delstrategi Mobilitet operasjonaliserer og konkretiserer føringer og forventninger innenfor mobilitetsområdet som ligger i Trøndelagsplanen og samferdselsstrategien.

Rød tråd i plan og styringssystem

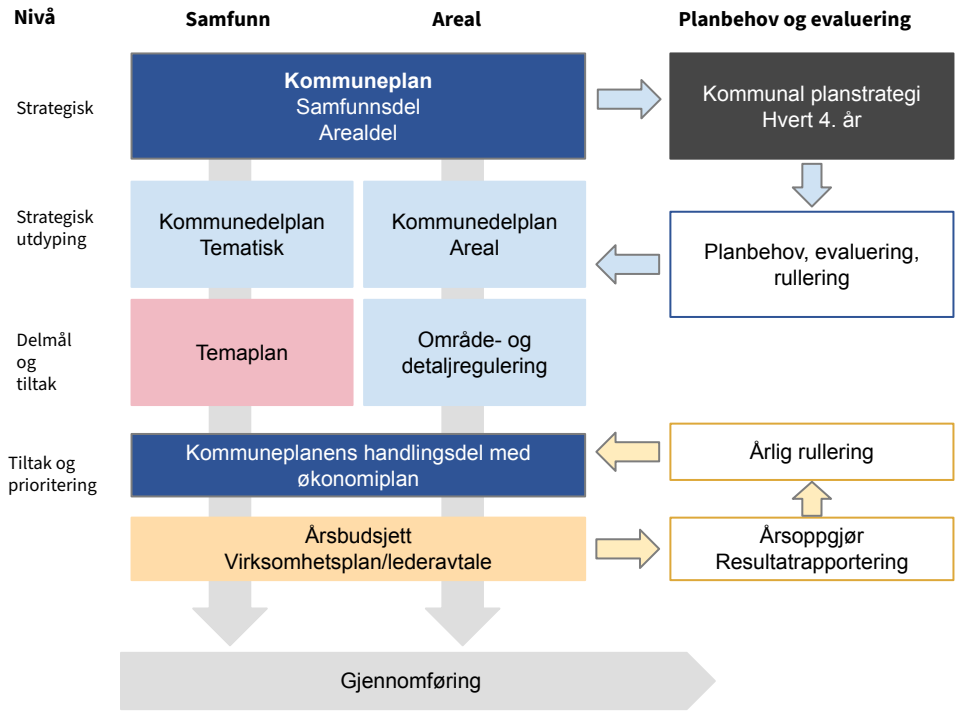

Figuren viser hvilke planer en kommune er forutsatt å skulle lage og hvordan de forholder seg til hverandre. Alle planer vedtas politisk med unntak av virksomhetsplaner.

Planstrategi: Planstrategi er første ledd i kommunens plansystem og langsiktige samfunnsplanlegging. Kommunestyret skal minst en gang i hver valgperiode (fireårsperiode), og senest innen ett år etter konstituering, utarbeide og vedta en kommunal planstrategi. Hensikten med planstrategien er å vurdere hvilke planer som skal utarbeides og revideres i valgperioden. Det skal i tillegg vurderes om det er behov for å revidere hele eller deler av kommuneplanen.

Kommuneplan: Kommuneplanen er kommunens overordnede strategiske styringsdokument og inneholder mål og retningsvalg for kommunens utvikling. Kommuneplanen består av en samfunnsdel og en arealdel. Samfunnsdelen beskriver langsiktige utfordringer, mål og strategier for lokalsamfunnet som helhet og kommunen som organisasjon. Samfunnsdelen bør også inneholde en langsiktig arealstrategi som kan legge føringer for arealdelen. Arealdelen beskriver hovedtrekkene i arealdisponeringen, og angir rammer og betingelser for hvilke nye tiltak og ny arealbruk som kan iverksettes. Kommuneplanen har en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp i fireårsperioden, og denne revideres årlig.

Virksomhetsplaner: Alle virksomheter skal hvert år utarbeide en virksomhetsplan for sin virksomhet, og denne skal oppdateres løpende. Virksomhetsplanen er et administrativt verktøy som skal sikre sammenheng mellom organisasjonens mål, tiltak og resultater, samt oppfølging av politiske vedtak, lover og forskrifter. Mål, strategier og oppdrag fra kommuneplanen, temaplaner og handlings-programmet følges opp og implementeres i virksomhetene gjennom virksomhetsplanene.

Plan- og bygningslovens §3.1 slår fast at planleggingen skal bygge på økonomiske og andre ressursmessige forutsetninger for gjennomføring. Det er viktig at det er en god sammenheng mellom de politisk vedtatte kommunale planene og den samlede virksomhetsstyringen i kommunen, men også mellom planene og de ulike tjenesteområdene. Konkrete og etterprøvbare målsettinger og tiltak vil gjøre det lettere å få til denne sammenhengen og kunne sikre en bedre oppfølging av planene. Samfunnsdelen bør være et reelt styringsverktøy som blir konkretisert gjennom en handlingsplan, og tjenesteområdene i kommunen bør ha et selvstendig ansvar for å følge opp samfunnsdelen og tilhørende handlingsplan. Jevnlige rapporteringer og evalueringer er viktig for at politikere og administrasjon skal kunne få et godt kunnskapsgrunnlag for videre arbeid. En langsiktig arealstrategi, utarbeidet som del av kommuneplanens samfunnsdel (evt. som en del av planstrategien), er viktig for å få til en god kobling mellom samfunnsdel og arealdel.

Oversikt tilskudd og virkemidler

Kommuner oppgir at det er få dedikerte ressurspersoner i kommunene som jobber med søknadsskriving og rapportering. I tillegg er rapporteringen på bruk av midler omfattende og ressurskrevende. En nasjonal kartlegging viser også at få kommuner er gode på å søke tilskudd.

I dag finnes det ikke en lett tilgjengelig og oppdatert helhetlig oversikt over øremerkede tilskudd til kommunesektoren. Frem til en slik ordning er på plass har man valgt å lage en oversikt over tilskuddsordninger for Trønderske kommuner. Oversikten er ikke uttømmende (status per 01.11.2023).

Barne- og familiedepartementet

- Tilskudd til foreldrestøttende tiltak: Tilskuddsmidlene tildeles som stimuleringsmidler for å styrke kommunenes foreldrestøttende arbeid, og for å stimulere til økt samarbeid med frivillig sektor i det foreldrestøttende arbeidet.
- Tilskudd til fritidskasser i kommunene: Kommuner kan søke tilskudd til å dekke kostnader til utstyr, reise, cup, leir og/eller deltakeravgifter i faste, organiserte aktiviteter for målgruppen. Deltakeravgifter omfatter både kontingent og treningsavgift.
- Tilskudd til inkludering av barn og unge: Nasjonal tilskuddsordning for inkludering av barn og unge, Barne- og ungdomstiltak i større bysamfunn og Støtte til oppfølgings- og losfunksjoner for ungdom.
- Erasmus pluss ungdom: Støtteordninger til prosjekter for personer mellom 13 og 30 år eller som jobber med ungdom.

Digitaliseringsdirektoratet

- Dette er Stimulab | Digdir: Stimulab er stimuleringsordningen for innovasjon og tjenestedesign, og skal støtte og stimulere til brukerorientert eksperimentering og nyskaping i forvaltningen.

Distriktssenteret - Kompetansesenter for Distriktsutvikling

- Merkur-programmet: Merkur-programmet sikrer distrikta tilgang til nærbutikk og bokhandel av god kvalitet.

ENOVA

- Støtte til energitiltak i kommunale boliger: Regjeringen har gitt Enova et særlig oppdrag om å iverksette en ordning for energitiltak i kommunale boliger i 2022. Formålet er å motivere kommunene til å fremskynde investeringer i tiltak som medfører varige reduserte energikostnader hos leietakerne.

Helsedirektoratet

- Helhetlig støtte til pårørende med krevende omsorgsoppgaver: Hensikten med tilskuddsordningen er å bidra til å bedre pårørendes situasjon gjennom å styrke pårørendearbeid på individ, - tjeneste- og systemnivå.
- Rådgivnings-, støtte- og veiledningstjenester innen psykisk helse, rus og vold: Formålet med tilskuddet er å lette livssituasjonen, eller styrke evnen til å håndtere den, for mennesker som opplever vansker knyttet til psykisk helse, rus og vold.
- Kommunalt rusarbeid: Tilskuddsordningen skal bidra til forbedret livskvalitet, mestring og mulighet for en aktiv og meningsfull tilværelse for personer med rusmiddelrelaterte problemer og deres pårørende.
- Tilbud til barn og unge med psykiske plager og problematisk rusmiddelbruk og behov for sammensatte tjenester: Målet for ordningen er å styrke tilbudet til barn og unge som har behov for langvarig, tilpasset og/eller sammensatt oppfølging.
- Vertskommunene: Tilskuddsordningen skal kompensere vertskommunene for de beboerne som valgte å bli boende i institusjonskommunen.
- Tiltak for å øke kompetansen i helse- og omsorgstjenestene til personer med utviklingshemming: Målet er å styrke fag- og tjenesteutvikling og kompetanseheving hos personell som yter tjenester til personer med utviklingshemming.
- Etablering og utvikling av kommunale frisklivs-, lærings- og mestringstilbud - Helsedirektoratet: Tilskuddsordningen skal stimulere kommunene til etablering og videre utvikling av kommunale frisklivs-, lærings- og mestringstilbud som bidrar til å fremme helse og livskvalitet, forebygge sykdom, tidlig intervensjon, og til at brukerne lærer å mestre livet med sykdom

Oversikt tilskudd og virkemidler

Helsedirektoratet (forts.)

- Særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester: Alle kommuner som yter særlig ressurskrevende helse- og omsorgstjenester til enkeltmottakere kan søke om delvis refusjon av direkte lønnsutgifter knyttet til disse tjenestene.
- Aktivitetstiltak for å motvirke ensomhet og passivitet: Formålet med tilskuddsordningen er å motvirke ensomhet og passivitet og å skape aktivitet, deltakelse, sosialt fellesskap og møteplasser.
- Psykisk helse i skolen: Formålet med ordningen er å styrke området psykisk helse i skolen med fokus på bedre læringsmiljø, økt kompetanse, trivsel og samarbeid mellom instanser og tjenester for barn og unge.
- Styrking av legevakttjenesten i distriktskommuner: Målet med tilskuddsordningen er å bidra til bedre rekruttering og redusert vaktbelastning i kommunens legevaktordning, i kommuner med særlige rekrutteringsutfordringer. Alle kommuner i sentralitetsklasse 5 og 6 (SSB) med befolkningstall < 5000 kan søke tilskuddet.
- Styrking og utvikling av helsestasjons- og skolehelsetenesta: Tilskuddet går til å styrke kapasitet og videreutvikle tilbudet i helsestasjons- og skolehelsetjenesten. Tilskuddet skal, jf. regelverket, ikke kompensere for eventuelle kutt i stillinger kommunen finansierer over kommuneramma.

Husbanken

- Boligpolitiske virkemidler: Bostøtte, startlån, lån til: boligkvalitet, barnehager, studentboliger og utleieboliger. Investeringstilskudd, tilskudd utleieboliger, tilstandsvurdering og boligsosiale tiltak.

Justis- og beredskapsdepartement

- Tilskuddsordning for forebygging av radikalisering og voldelig ekstremisme i kommunene: Tilskuddet skal gå til konkrete kommunale prosjekter innen forebygging eller bekjempelse av radikalisering og voldelig ekstremisme.

Integerings- og mangfoldsdirektoratet

- Integreringstilskot: Formålet med tilskuddet er at kommunene skal gjennomføre et planmessig og aktivt busettings- og integreringsarbeid, slik at flyktningene kan forsørge seg selv og ta del i samfunnet.
- Tilskot for einslege mindreårige flyktningar med fleire: Tilskuddet skal dekke aktiviteter og tiltak som bidrar til at enslige mindreårige flyktninger blir busette så raskt som mulig og får et godt bo- og omsorgstilbud.
- Tilskudd for bosetting av personer med nedsatt funksjonsevne eller atferdsvansker: Kommunene kan søke tilskudd ved bosetting av personer med alvorlig funksjonsnedsettelse, alvorlige rus- eller adferdsproblemer.

Kommunal og distriktdepartement

- Tilskudd til politiske partier: Statlig partistøtte gis til registrerte politiske partier på nasjonalt, regionalt og kommunalt nivå. Utbetaling av tilskudd forutsetter at partileddet har oppnådd stemmer ved sist foregående valg.
- Tilskudd til økt digital deltakelse og kompetanse i 2023: Formålet med tilskuddet er å legge til rette for etablering av et lavterskel veiledningstilbud for personer med liten eller ingen digital kompetanse.
- Tilskuddsordning for utprøving av bygdevekstavtaler: Bygdevekstavtaler er eit nytt distriktspolitisk verkemiddel som skal bidra til busetjing, tilgang på arbeidskraft og framtidsretta næringsutvikling i nokre av dei mest spreiddbygde områda av Noreg.

Klima- og miljødepartement

- Tilskudd for å ivareta naturmangfold i kommuneplanleggingen: Kommuner kan søke om midler til tiltak som bidrar til å styrke arbeidet med naturmangfold. I Stortingsmeldingen Natur for Livet (Meld. St. 14 (2015 - 2016)) er utarbeiding av en kommunedelplan for naturmangfold pekt på som et viktig virkemiddel for å synliggjøre naturmangfoldverdiene i kommunenes eget planarbeid.

Oversikt tilskudd og virkemidler

Klima- og miljødepartement (forts.)

- Tilskudd til vassmiljøtiltak – generell vassforvaltning: Tilskuddsordninga skal bidra til å nå miljømåla i vassforskrifta. Overflatevann skal beskyttes mot forringing, forbedres og gjenopprettes med sikte på at vassforekomsten skal minst ha god økologisk og god kjemisk tilstand.
- Tilskudd til trua arter: Tilskuddsordningen omfatter blant annet tiltak som bidrar til å ta vare på økologiske funksjonsområder for prioriterte arter.

Miljødirektoratet

- Klimasats – støtte til klimatiltak: Klimasats er en støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil kutte utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet.
- Statlig sikring av friluftslivsområder: Kommuner og interkommunale friluftsråd kan søke Miljødirektoratet om økonomisk støtte til å sikre seg råderett over friluftslivsområder eller ferdselsårer gjennom kjøp eller bruksavtale.
- Tilskudd til nasjonale turiststier: Tilskuddsordningen skal bidra til å ta vare på opplevelses- og naturverdiene, bidra til godt og forebyggende beredskapsarbeid og bred lokal verdiskaping, samt god håndtering av store mengder besøkende gjennom en helhetlig og god besøksforvaltning.
- Tilskudd til klimatilpasning: Kommuner og fylkeskommuner kan søke om midler til kunnskapsoppbygging og utredninger om konkrete klimatilpasningstiltak.

Kultur- og likestillingsdepartementet

- Tilskudd til arrangementer for idrett og fysisk aktivitet for personer med funksjonsnedsettelser: Tilskuddsordningen gjelder tilskudd til arrangementer for idrett og fysisk aktivitet som enten tilrettelegger for eller er forbeholdt personer med funksjonsnedsettelser.
- Aktiv formidling i bibliotekene: Folkebibliotek og fylkesbibliotek kan søke om tilskudd for å drive aktiv formidling i 2023.
- Tilskudd til idrettsanlegg, kulturbygg og friluftslivsanlegg.
- Arkivutviklingsmidler: Arkivverket har siden 2015 disponert prosjekt- og utviklingsmidler for tiltak som styrker sikring og tilgjengeliggjøring av samfunnets arkiver
- Tilskudd til flom- og skredforebygging og miljøtiltak i vassdrag: Tilskuddsordning for kartlegging av fare for flom og skred, sikrings- og miljøtiltak, og for kartlegging av kritiske punkt i bekker og bratte vassdrag.
- Økonomiske støtteordninger til miljøtiltak, kartlegging og sikring mot naturfare: Økonomisk støtte til utredning av flom- og skredfare.

Kunnskapsdepartement

- Tilskudd til studentboliger for 2023: Ordningen skal sikre etablering av boliger for studenter ved høyere utdanningsinstitusjoner i Norge. Dette skal bidra til en mer forutsigbar og rimelig bosituasjon for studenter, og være et supplement til det private boligmarkedet.
- Tilskott til kompetanseutvikling i olje-, gass- og leverandørindustrien: Målet for tilskottsordninga er økt deltaking i kompetanseutvikling i de bransjene som inngår i bransjeprogramma. Tilskottsordninga skal føre til at bransjene får tilgang til relevant kompetanseutvikling.
- Tilskudd til videreutdanning for lærere 2024 – norsk som andrespråk: Utlysningen gjelder tilskudd til gjennomføring av videreutdanningstilbud i norsk som andrespråk, rettet mot lærere som underviser voksne innvandrere i norsk etter læreplan i norsk for voksne innvandrere, jf. forskrift til integreringsloven.
- Akkreditering for mobilitet: Ordningen retter seg mot aktører som regelmessig ønsker å sende elever, lærlinger, deltakere i voksne sin læring, fagskolestudenter eller ansette på et læringsopphold i utlandet. Ordningen gir tilgang til finansiering av mobilitetsaktiviteter over lengre tid.

Oversikt tilskudd og virkemidler

Kunnskapsdepartement (forts.)

- Prosjektetableringsstøtte: Alle norske institusjoner, organisasjoner og bedrifter som planlegger å etablere et prosjekt under Erasmus+ sentraliserte tiltak, kan søke om prosjektetableringsstøtte. Støtten skal bidra til at søkerne når opp i europeiske konkurranser om prosjektmidler fra Erasmus+.
- Språkassistenter: En språkassistent fra Frankrike, Spania eller Tyskland kan være til stor hjelp og inspirasjon i klasserommet og gjøre det enklere å gjennomføre tilpasset og variert opplæring.
- Trollstipend: Gjennom Troll-avtalen kan fransklærere i ungdomsskole eller videregående skole få individuell støtte til studieopphold i Frankrike. I tillegg kan elevgrupper få stipend til opphold i Frankrike for å få bedre kunnskap om fransk språk og kultur.
- Virtuell utveksling for høyere utdanning og ungdom: Gjennom virtuell utveksling for høyere utdanning og ungdom kan høyere utdanningsinstitusjoner eller ungdomsorganisasjoner utvikle og gjennomføre digitale studieopplegg og gruppediskusjoner for ungdom og unge voksne.
- Innovasjonsallianser: Innovasjonsallianser er større europeiske samarbeidsprosjekter innen høyere utdanning og fag- og yrkesopplæring. Målet med innovasjonsallianser er å utvikle nyskapende utdanningstilbud som fremmer innovasjon og entreprenørskap innen utdanning og arbeidsliv. Utvikling av ferdigheter og kompetanse står i fokus i 2023.
- Tilskudd til tillitsreformen i barnehage og skole: Tilskuddet skal stimulere kommunene til å prøve ut mer tillitsbaserte arbeidsformer i barnehager og skoler. Målet er at de ansatte kan utnytte sin kompetanse bedre gjennom mer faglig frihet og mer tid til barna og elevene.
- Tilskudd til svømmeopplæring i barnehager: Kommuner, frivillige organisasjoner og barnehager kan søke om tilskudd for at barnehagebarn blir trygge i vann og får bedre svømmeferdigheter.
- Tiltak for å styrke språkutviklingen blant minoritetsspråklige barn i barnehage: Tilskuddet skal bidra til at kommunene kan styrke språkutviklingen blant minoritetsspråklige barn i barnehage.
- Tilskudd til skolebibliotek og lesestimulering 2023: Midlene skal styrke skolebibliotekenes arbeid med lesestimulering i grunnskolen og bidra til at skolebibliotek sprer sleseglede, øker lærers kompetanse og er en inkluderende arena.
- Tilskudd til gratis SFO for familier med lav inntekt: Tilskuddsordningen for kommuner om å tilby utvidet gratis SFO til elever fra familier med lav inntekt, blir avviklet fra høsten 2023. Det kommer ingen ny søknadsfrist.
- Tilskudd til veiledning for nyutdannede lærere: Tilskuddet skal bidra til at nyutdannede lærere i grunnskolen får god veiledning og gjøre at overgangen fra utdanningen til læreyrket blir enklere. Målet er at nyutdannede lærere blir værende i skolen.
- Tilskott til læremiddel og pedagogisk barnehagemateriell: Søk om tilskott til å utvikle læremiddel for skole og pedagogisk barnehagemateriell på område uten markedsgrunnlag.
- Støtte til presse- og ytringsfrihet, bærekraftig utvikling, immateriell kulturarv, verdensarv, dokumentarv og demokratiutvikling: Tilskuddsordningen skal bidra til å styrke UNESCOs arbeid og ansvarsområder, gjøre UNESCO mer kjent i Norge, og gjennomføre UNESCO-kommisjonens vedtatte satsingsområder.

Landbruk- og matdepartement

- Støtte til organisasjoner som arbeider innenfor Landbruks- og matdepartementets målområde: Formålet med tilskuddsordningen er å støtte organisasjoner på nasjonalt nivå som arbeider innenfor Landbruks- og matdepartementets målområder.

Oversikt tilskudd og virkemidler

Nærings- og fiskeridepartement

- Tilskudd til kommunale fiskerihavnetiltak: Tilskuddsordningen for fiskerihavneanlegg er et virkemiddel for å realisere fiskerihavnetiltak som kommunene vurderer som viktige.
- Tilskudd til kommunale fiskerihavnetiltak: Norske kystkommuner kan søke Kystverket om tilskudd til fiskerihavneanlegg i henhold til retningslinjer gitt av Kystverket.
- Tilskudd til kommunale ungdomsfiskeprosjekt: Formålet med ordningen er å gi støtte til konkrete kommunale tiltak som tilrettelegger for at ungdom kan skaffe seg erfaring i fiskeriyrket.

Riksantikvaren

- Kulturminne i kommunen (KIK): Målet med KIK-prosjektet er å styrke kompetansen om kulturmiljø i kommunane og få betre oversikt over verneverdige kulturmiljø.

Samferdselsdepartement

- Tilskuddsordningen til trafikksikkerhetstiltak: Formålet med tilskuddet til trafikksikkerhetstiltak er å bidra til å støtte initiativ og engasjement i arbeidet med økt trafikksikkerhet, og i tråd med det overordnede målet om et transportsystem der ingen blir drept eller hardt skadd – nullvisjonen.
- Tilskudd til tryggere skoleveier og nærmiljø: Alle kommuner kan søke om tilskudd til mer trafikksikre skoleveier og nærmiljø, slik at flere barn og unge trygt kan sykle og gå til skolen.
- Byvekstavtaler og belønningsavtaler: Byvekstavtaler og belønningsavtaler er ordninger som har nullvekst for persontransport med bil som overordnet mål.

Statsforvalter

- Prosjektskjønn fornying og innovasjon 2024: Formålet med prosjektmidlene er å gi kommunene støtte til å prøve ut nye løsninger i sin virksomhet. Midlene skal stimulere kommunene til å kunne jobbe med fornying og innovasjon.
- Rapportering av utgifter til ressurskrevende tjenester til brukere født i 1953 og 1954: Statsforvalteren i Trøndelag ber om særskilt rapportering av påløpte utgifter i 2022 til ressurskrevende helse- og omsorgstjenester til enkeltmottakere født i 1953 eller 1954. Rapporteringen blir brukt som grunnlag for å tildele skjønnsmidler for 2024.
- Tilskudd til svømmeopplæring i barnehager 2023: Kommuner, frivillige organisasjoner og barnehager som ønsker å drive svømmeopplæring i barnehagen.
- Studiepermisjon for videreutdanning i samisk: Tilskudd til studiepermisjoner for videreutdanning i samisk gis for å styrke læreres kompetanse i samisk språk
- Barn og unge som har behov for langvarig, tilpasset og/eller sammensatt oppfølging: Målet for ordningen er å styrke tilbudet til barn og unge som har behov for langvarig, tilpasset og/eller sammensatt oppfølging, herunder FACT-ung team.
- Voksne med behov for langvarig oppfølging og sammensatte tjenester: Målet med ordningen er å styrke tilbudet til personer med langvarige og sammensatte tjenestebehov gjennom å etablere helhetlige, samtidige og tverrfaglige tjenester fra ulike nivåer og sektorer.
- Tilskudd til Kommunalt rusarbeid: Tilskuddsordningen skal bidra til bedret livskvalitet, mestring og mulighet for en aktiv og meningsfull tilværelse for personer med rusmiddelrelaterte problemer og deres pårørende gjennom å styrke tilbud innen forebygging, tidlig intervensjon, behandling og oppfølging

Oversikt tilskudd og virkemidler

Statsforvalter (forts.)

- Tilskudd til kompetansehevende tiltak for lindrende behandling og omsorg ved livets slutt: Tilskuddsordningen er etablert for å styrke kvaliteten i tilbudet til personer med behov for lindrende behandling og omsorg og deres pårørende, og for å bidra til kompetanseoppbygging i kommunene.
- Tilskudd til klimatiltak: Klimasats er en støtteordning for kommuner og fylkeskommuner som vil redusere utslipp av klimagasser og bidra til omstilling til lavutslippssamfunnet.
- Kompetanse og Tjenesteutvikling innen helse og omsorg: Målet med denne tilskuddsordningen er å bidra til å redusere mangelen på personell med relevant fagutdanning i helse- og omsorgstjenesten, og legge til rette for en bærekraftig omsorgstjeneste.
- Tilskudd til klimatilpasning: Kommuner og fylkeskommuner kan søke om midler til kunnskapsoppbygging og utredninger om konkrete klimatilpasningstiltak.
- Kunngjøring av tilskudd til kommunalt rusarbeid: Overgangsordningen er laget for å sikre at kommuner som i 2021 mottok tilskudd etter tidligere regelverk, kan søke om videreføring av tilskudd til stillinger.
- Tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV-kontoret: Arbeids- og velferdsdirektoratet har kunngjort tilskudd til utvikling av de sosiale tjenestene i NAV for 2023.
- Tilskudd til svømmeopplæring for nyankomne minoritetsspråklige barn, unge og voksne, som omfattes av grunnskoleopplæring 2023: Tilskuddsordningen skal stimulere kommunene til å gjøre en ekstra innsats rettet mot nyankomne minoritetsspråklige elevers svømmeferdigheter.
- Opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge: Tilskuddet skal bidra med finansiering og stimulere kommunene og fylkeskommunen til å gi grunnskole- og videregående opplæring til barn og unge som søker opphold i Norge.
- Skjønnsmidler uforutsette og særskilte forhold: Statsforvalteren fordeler en del av skjønnsrammen til utgiftskrevende forhold av betydning som kommunene selv ikke kan påvirke, og som ikke er fanget opp i den faste delen av inntektssystemet.
- Tilskudd til fjellandbruket i Trøndelag 2023: Tilskudd skal gis til utviklingsrettede fellestiltak som styrker bærekraftig verdiskaping i fjellområdene innenfor tradisjonelt landbruk og tilleggsnæringer. Det skal legges vekt på synergi med andre tilskuddsordninger og god forankring i landbruksnæringa.

Trøndelag fylkeskommune

- Tilskudd til folkehelsearbeid i Trøndelag: Tilskuddsordningen skal støtte tiltak som fremmer deltakelse i nærmiljøet, trivsel og livskvalitet samt er med og utjevner sosiale ulikheter.
- Tilskudd til idrett og idrettsrelaterte prosjekter: Mulighet til å søke om tilskudd til idrettskretsen, tilskudd til idrettsarrangement på internasjonalt og nasjonalt nivå, og arrangement rettet mot mennesker med nedsatt funksjonsevne og arrangement rettet mot inkludering på regionalt nivå. I tillegg til utviklingstilskudd til idretts- og friluftlivsprosjekter av regional betydning.
- Spillemidler til anlegg for idrett og fysisk aktivitet: Mulighet til å søke om spillemidler til idrettsanlegg, friluftslivsanlegg og nærmiljøanlegg.
- Spillemidler til friluftslivsanlegg: Nå kan man få finansiert flere anleggstyper til friluftsliv med spillemidler.
- Statlige midler til friluftsliv: Frivillige lag og organisasjoner kan søke om støtte til friluftslivsaktiviteter. Målgruppen er barn og unge, samt de lite aktive.
- Støtte til mindre tilretteleggingstiltak i friluftsliv: Gjennom god tilrettelegging skal friluftslivsområdene gjøres lett tilgjengelige og attraktive for allmenhetens friluftsliv.

Oversikt tilskudd og virkemidler

Trøndelag fylkeskommune (forts.)

- Utviklingstilskudd innenfor idrett og friluftsliv: Tilskudd til etablering av nye friluftsråd og andre større friluftslivsprosjekter.
- Prosjekt for friluftslivets ferdselsårer: Miljødirektoratet vil stimulere til at kommunene skaffer seg kunnskap om ferdselsårene som finnes i kommunen, hvilke behov de dekker og hvordan de kan utvikles til å skape mer aktivitet.
- Idrettsstipend for ungdom: Fylkeskommunen deler hvert år ut stipend til unge idrettsutøvere, trenere og tillitsvalgte i alderen 16 - 23 år.
- Tilskudd til regionale kultur- og frivillighetsorganisasjoner: Formålet med denne drifts- og aktivitetstilskuddsordningen er å stimulere til utvikling av regionale kultur og frivillighetsorganisasjoner i tråd med Trøndelagsplanen og Kulturstrategien «Balansekunst».
- Støtte til utstyrssentraler 2023 - 2025: Bidra og motivere til at det etableres og oppgraderes flere utstyrssentraler rundt i Trøndelag slik at sports-, frilufts-, musikk- og annet kunst- og kulturutstyr blir tilgjengelig i flere nærmiljø enn i dag.
- Tilskudd til friskliv, læring og mestring: Kommuner kan søke statlig tilskudd til etablering og utvikling av kommunale frisklivs-, lærings- og mestringstilbud.
- Regionale utviklingsmidler: Formålet med tilskuddsordningen er å støtte opp om prosjekter som bidrar til å realisere prioriterte mål og strategier i Verdiskapingsstrategien, regional strategi for verdiskaping i Trøndelag 2022-2025 – med tilhørende handlingsplan 2022-2023.
- Regionale midler til rekruttering og kompetanse (RK) og Regionale tilretteleggingsmidler (RT): Tilskuddsordningene skal legge til rette for regional næringsutvikling, rekruttering og kompetanseheving, med mål om å styrke verdiskapingen i landbruket.
- SkatteFUNN: Bedrifter som investerer i forsknings- og utviklingsaktivitet kan få inntil 20 prosent av prosjektkonstandene som skattefradrag på skatteoppgjøret.
- Regionalt forskningsfond Trøndelag: Regionalt forskningsfond Trøndelag har som formål å styrke FoU-innsatsen hos bedrifter, kommuner og FoU-miljøene i regionen.
- DistriktForsk: DistriktForsk er en egen mobiliseringsordning finansiert av Kunnskaps- og distriktsdepartementet (KDD), men som sees i sammenheng med arbeidet i Regionalt forskningsfond Trøndelag.
- Ungdomsfondet Trønderkassa: Målet med ordningen er at ungdommer skal kunne realisere sine egne prosjektideer, og gjennom dette lære og trene på utvikling, planlegging, og gjennomføring og utvikle entreprenørielle ferdigheter.
- BIO Trøndelag: Bedriftsintern opplæring (BIO) Trøndelag skal bidra til kompetansehevingstiltak i bedrifter.
- Samarbeidsprosjekter mellom oppvekst-/utdanningssektor og arbeids-/næringsliv: Tilskudd til å gi barn og unge kunnskap om, identifikasjon med og stolthet over lokalt arbeids- og næringsliv.
- Tilskudd til sommerjobb for ungdom: Trøndelag fylkeskommune fortsetter praksisen fra de siste tre årene og gir tilskudd til sommerjobb for ungdom også sommeren 2023.
- Kystskogmidler: Fylkeskommunene skal i forvaltningen av ordningen legge vekt på å bygge videre på det arbeidet som er gjort i kystskogbruket.
- Tilskudd til tekniske og industrielle kulturminner: Tilskudd til sikring, istandsetting, vedlikehold, tilstandsregistrering og annet for teknisk og industrielle kulturminner.
- Tilskudd til verdensarv: Tilskud til til sikring, istandsetting, skjøtsel, overvåking og andre nødvendige tiltak for kulturminner, kulturmiljøer og landskap i verdensarvområdet.
- Tilskudd til tilstandsanalyse av verneverdige bygninger og båter: Tilskudd til tilstandsvurdering av verneverdig bygning eller verneverdig båt.
- Tilskudd til brannsikring av tette trehusområder: Tilskudd til brannsikring for tette trehusområder med kulturhistorisk verdi.

Oversikt kunnskapsgrunnlag

KOSTRA/SSB	ssb.no	**HUNT**	HUNT dashbord	**Frivilligsentraler**	Norges Frivilligsentraler
Elevundersøkelse	udir.no	**Fiskeridir. – ygdrasil**	Akvakultur	**Kulturminnesøk**	Hjem - Kulturminnesøk
Ungdataundersøkelse	Rapporter - Ungdata	**KS status kommune**	Status kommune 2023 - KS	**Husbanken**	husbanken.no
Folkehelseprofil	Oppvekstprofil for kommuner og bydeler - FHI	**Kommunebilde Statsforvalteren**	Kommunebilde	**Fremtidsverktøy**	Velkommen til fremtidsverktøyet Norge 2040 - KS
Oppvekstprofil	Oppvekstprofil for kommuner og bydeler - FHI	**Kommuneareal**	Arealbruk i kommunene	**IMDi**	Tall og statistikk over innvandring og integrering | IMDi
Barnehageundersøkelse	udir.no	**Arealprofil**	Arealprofiler 2022	**Effektivitetsanalyse**	regjeringen.no
Klimagassutslipp	Miljødirektoratet	**Naturkampen**	sabima.no	**Kulturindeks**	Norsk kulturindeks
Trøndelag i tall	Trøndelag i tall	**Faktaside - frivillighet**	Frivillighet Norge	**Idrettsindeks**	Norsk idrettsindeks
NHO-norgesmesterskap	Kommune-NM	**Frivillige organisasjoner**	Frivillige organisasjoner | Trøndelag i tall	**Anleggsoversikt**	Anleggsregisteret.no
Vann-nett	VannNett-Portal	**Omdisponering dyrka og dyrkbar jord**	Omdisponering | Trøndelag i tall		

7

Vedlegg

- Suksesshistorier i Trøndelag

Flatanger kommune | Kinderegg med enkle grep - Bedre inneklima, lavere strømforbruk og mindre CO2-avtrykk

Bakgrunn

Det er stort fokus på energitiltak både internasjonalt, nasjonalt og lokalt. Tiltaket ble satt i gang som en del av Flatanger kommunes bidrag for å oppnå FNs bærekraftsmål. I kommunens siste klima- og energiplan (2009-2019), er to av målene å redusere energibruk og utslipp fra kommunens bilpark og å redusere energibruk i kommunale bygg og anlegg. Dette har også vært tatt opp i kommunestyret. I tillegg er kommunen pålagt å forholde seg til nasjonale og internasjonale mål rundt FNs bærekraftsmål.

Vi hadde ikke noe spesielt problem som skulle løses, men så samtidig at vi kunne øke trivsel, redusere strømregningene til beboere og redusere kommunens klimaavtrykk – alt i ett enkelt tiltak. Så når det dukket opp mulighet for støtte fra husbanken, satt vi i gang disse tiltakene.

Tiltak og prosess

Det ble fremmet budsjettforslag som ble vedtatt i kommunestyret, der tiltaket ble presentert. Da vi så at vi hadde muligheten - har vi etterisolert, skiftet vinduer og satt på solcellepanel på tre kommunale hus med til sammen 11 leiligheter. Der det har vært nødvendig har tak og vegger blitt skiftet ut. Helseetaten har vært involvert i prosessen, og beboerne har fått informasjon om tiltakene.

Effekt

Effekten er at vi sparer strøm og penger. Beboerne sier det er varmere. Tiltaket kommer beboerne til gode både ved bedre inneklima og at strømregning blir mindre. Arbeidet er gjort fra juni til november 2023. Det har påvirket sysselsettingen positivt ved at kommunen har holdt lokale snekkerfirma i arbeid, og kjøpt varer og tjenester. Den positive effekten for kommunen er redusert strømforbruk, bedre inneklima for beboerne, og at vi med dette tiltaket har gjort en liten innsats for å nå FNs bærekraftmål.

Resultat

Vi kommer til å gjennomføre tilsvarende prosjekt også i framtida. Vi prøver å utvikle forskjellige energibesparende tiltak på alle våre bygg, inkludert skole, Pleie- og omsorgstun og administrasjonsbygg. I tillegg skal ytterligere et utleiehus utbedres på samme vis. Kommunen har ikke møtt på hindringer i prosjektet. Dette er såpass små og ukompliserte tiltak, at det ikke var noen problemer. Samtidig har det stor virkning i hverdagen for beboere og ansatte.

Andre tiltak er at vi går over til elbiler i den grad det er mulig, og har installert el-ladere.

> Vi får mye skryt fra innbyggerne som nyter godt av tiltaket - politikerne er også fornøyd."
>
> Lars Morten Fløan, teknisk sjef Flatanger kommune

Frøya kommune | Morgendagens omsorg

Bakgrunn
Et viktig satsningsområde i de nærmeste årene vil være utviklingen av morgendagens omsorgstjenester.

Ambisjon
Framtidas omsorgstjenester omhandler ikke bare eldreomsorgen, men skal omfavne hele livsløpet - dvs. omsorg for alle. Dette krever at vi også definerer omsorg i et videre perspektiv enn hva vi gjør i dag.

Prosess
Prosjektet «Morgendagens omsorg» som ble startet i 2015, innbefatter fem områder for utvikling: Utforming av heldøgns omsorg, frivillighet og pårørendeomsorg, hverdagsrehabilitering og velferdsteknologi, rus og psykisk helsearbeid og organisering, bemanning og kompetanse. Prosjektet omtales også som et samfunnsprosjekt, da det innbefatter alle aldersgrupper, ulike fagpersonell, og som legger vekt på et godt samspill med pårørende, frivillige og lokalsamfunnet.

Gjennom prosjektet «morgendagens omsorg» er det utarbeidet en ny omsorgstrapp. Den beskriver en ny tjenestestruktur hvor helsefremmende og forebyggende arbeide vektlegges. Hverdagsmestring, hvor brukernes gjenværende ressurser vektlegges, skal bli et «tankesett» som skal ligge i bunnen for all tjenesteutøvelse.

Innbyggerne skal få tjenester ut fra det behovet de har, og ikke ut fra hvilken boform de har

Resultat
Kommunestyret vedtok i 2016 bygging av nytt helsehus med 28 plasser, og 48 omsorgsboliger med heldøgnstjenester. Disse skal ha en sentrumsnær beliggenhet. Kommunestyret har vektlagt samlokalisering av helsehus og omsorgsboliger, og at heldøgnsomsorgen skal samles på en plass. Dette vil bli særlig viktig i et framtidsperspektiv, med knapphet både på kompetanse og personellressurser. Det skal i tillegg også planlegges for en eventuell utvidelse av flere omsorgsboliger, som vil si bofellesskap med tilgang til personal. Dette for å sikre fremtidig behov.

Konklusjon
Morgendagens omsorgstjenester vil medføre en dreining fra institusjonstjenester – til hjelp i eget hjem. Innbyggerne skal få tjenester ut i fra det behovet de har, og ikke ut i fra hvilken boform de har. Bofellesskap med heldøgns tjenester skal i stor grad dekke dagens sykehjemsplasser. Vi skal framover skape muligheter for at brukere av tjenestene skal klare seg best mulig i eget liv - og i eget hjem.

Velferdsteknologiske løsninger skal også i større grad tas i bruk. Slik teknologisk assistanse vil bidra til gode trygghetsløsninger, økt mobilitet og sosial deltakelse for den enkelte. Teknologiske løsninger skal også vurderes i bygging av nye boliger.

Fremtidig innretning av kommunens helse- og omsorgstjenester vil nødvendigvis også påvirke dagens organisering, bemanning og ledelse. Samlokalisering av tjenester, større vekt på tverrfaglig samarbeid og teambasert arbeid, samt krav om tilstrekkelig kompetanse til å utføre de tjenester som kreves. En fleksibel og effektiv bemanning krever at vi ser sektoren under ett, og at vi har en helhetlig tilnærming for å yte best mulig bistand til kommunens innbyggere.

Grong kommune | Foreldre på sidelinja - et nytt folkehelsetiltak i Grong

Grong kommune v/Familiebasen har i samarbeid med Nord Universitet startet folkehelsetiltaket «Foreldre på sidelinja». Målet er å skape gode oppvekstsvilkår for ungdommene i Grong. Målgruppen er ungdom på 7. – 10. trinn og deres foreldre.

Bakgrunn
Bakgrunnen for dette tiltaket var behovet for å lage en tilpasset og moderne metodikk for bruk i skolen. Tittelen er valgt for å beskrive det brede spekteret av foreldre som finnes i ungdomsmiljøet. Noen er meget aktive og står på sidelinja for å heie på sine ungdommer. Andre stiller seg mer passive, dvs. på sidelinja.

Ambisjon
Hovedmålet med «Foreldre på sidelinja» er å styrke nettverket rundt ungdommen, foreldre, foreldregruppa og ungdomsgruppa selv.

Gjennom «Foreldre på sidelinja» skal:
- Ungdommene få mulighet til å fortelle hvordan de har de
- Foreldrene få mulighet til å forstå ungdommene bedre
- Foreldrenettverket bli sterkere
- Foreldrene bli tryggere

Organisering
«Foreldre på sidelinja» skal fortsette etter prosjektets slutt. Det settes i vanlig drift fra 2024. Innholdet i opplegget vil bli tilpasset hvert enkelt trinn hver høst, og følger utviklingen i samfunnet. Tiltaket er ferskvare og har ingen fast manual.

Det er fire treffpunkt:
- Besøk i klasserommet til den enkelte klasse
- Foreldremøte
- Besøk i klasserommet
- Felleskveld for foreldre og ungdommer, med mat. Casearbeid og diskusjoner i grupper rundt ulike spørsmål

Resultat
Alle som deltar på «Foreldre på sidelinja», som lærere på skolen, elever eller foreldre blir alle bedre kjent med Familiebasen. Dette er det forebygging i, og det blir lettere å ta kontakt ved behov, enten for seg selv, eller for andre.

Konklusjon
Familiebasen har fått gjenfortalt at en ungdom som hadde blitt mye plaget, og ikke hadde det så bra på skolen, ble kontaktet av en av mobberne med en beklagelse for dårlig oppførsel, og et ønske om å være støtte videre for den andre. Dette ble gjort som en følge av casearbeid gjennom «Foreldre på sidelinja».

Dersom vi er med på å bidra til at en ungdom får en sånn opplevelse hvert år, eller lignende er det verdt jobben.

Det at foreldrene har jobbet med caser om aktuelle tema vil forberede dem bedre på noe av det som kommer, i tillegg til å opplyse dem om hva som røres seg akkurat nå, og forhåpentligvis lette dialogen dem imellom når det er noe ekstra krevende.

Foto: Mari Leksås

Heim kommune | Heltidskultur - en historie om stort og godt bærekraftsarbeid i Heim kommune

Det umulige er mulig i Heim
Vilje, handlekraft og lagspill. Oppdrag bestilt av politisknivå, kommunedirektør med mot til å satse og dedikerte ansatte grep muligheten i en involverende prosess i et partsamarbeid. Resultatet viser at partssamarbeid er gull verd og forankring i alle nivå er veien til suksess.

Mål: 100 prosent stilling som norm i Heim kommune og avslutte ufrivillig deltid
Kommunestyret vedtok Moderniseringsprosjektet fra år 2022 med tre års virkning. Prosjektet har som hensikt å modernisere helse- og mestringstjenestene i Heim kommune, gjennom utvikling av heltidskultur og nye arbeidstidsordninger. Dette er tydelig utledet fra visjon/mål/strategier i (ny) samfunnsdel av kommuneplan. «Heim kommunes brukere skal sikres gode og trygge tjenester og kommunens ansatte skal oppleve arbeidsvelferd gjennom trygg, forutsigbar og inkluderende arbeidssituasjon.»

Strategi og tiltak
Det ble utarbeidet en overordnet plan for gjennomføring av prosjektet som tydelig viser logistikken, samhandling og møtetidspunkt på de forskjellige nivåene i organisasjonen, samt tidshorisont for prosessen og dato for ferdigstillelse av prosess. Det ble samtidig utformet en prosessplan som beskriver hvilke beslutninger som ble tatt i hvilken gruppe, som ble fortløpende oppdatert.

Prosjektet ble organisert med administrasjonsutvalget som styringsgruppe
Administrativt er prosjektet organisert med en overordnet styringsgruppe, en prosjektgruppe og en ressursgruppe for Heim turnus. Prosjektleder var gjennomgående representant i alle de administrative gruppene.

Fastsatte møtepunkter for ansatte sammen med prosjektleder, seksjonsledere og tillitsvalgte, hvor tema var kommunikasjon og dialog.

Nyhetsbrev er sendt ut hver uke til alle ansatte om hvor prosjektet var i prosessen, hva som er bestemt, samt hva jobber vi med nå og fremdriften til prosjektet.

Ressursgruppe for Heim turnus består av alle tillitsvalgte som organiserer ansatte i Helse og mestring, utvalgte seksjonsledere, turnusansvarlige og prosjektleder.

Kommunen konkluderte med at seksjonslederne er nøkkelen til suksess og at involvering og forankring på alle nivåer i organisasjonen var nødvendig for å fremdrift i prosjektet.

Politisk nivå ble orientert og involvert spesielt i begynnelsen av prosjektet helt til administrasjonsutvalget i september 2022 ga et tydelig mandat til kommunedirektøren om at 100 prosent stilling er normen i Heim kommune.

Tiltak og prosess
Heim kommune deltok i nettverk for heltidskultur i Trøndelag, i regi av KS, som ble en katalysator for fremdriften i arbeidetmed heltidskultur i egen kommune. Framlent sitt analyseverktøy for planlagt bemanning kontra faktisk bemanning medførte en “aha-opplevelse” når det ble fremlagt analyser av konkrete turnuser.

Kommunen ble nysgjerrig på status i Heim når det gjelder økonomiske midler brukt til vikarer i forhold til overtid, ekstrahjelp, sykevikar og vikarbyrå. Faktiske utgifter som Heim kommune har dokumentert i regnskap de siste 3 kalenderårene ble analysert. Målet ble; hvordan sette bemanning i system for allerede kjent fravær.

Ny rammeavtale for turnus og ny lokal turnusavtale ble fremforhandlet med tillitsvalgte. Analyse av forskjellige turnusmodeller ble gjennomført i ressursgruppa for Heim turnus. Valget ble den turnusmodellen som varmest bærekraftig i et lengre tidsperspektiv. Kommunen ønsket en fleksibel turnusordning med Flexa som metode hvor essensen er forhandlerturnus over 12 uker satt i system. Alle turnuser er oppbygd med helsefremmende tiltak og vilkår.

Kommunen har brukt Moland sine 6 prosesselement for å evaluere prosessen på alle nivå i kommunen 3 ganger siden 2021 til juni 2023. Dette har vært et effektivt verktøy for å justere kursen.

Heim kommune | Heltidskultur - en historie om stort og godt bærekraftsarbeid i Heim kommune

Resultater og effekt
Resultatet av prosjektet er at ansatte i deltidsstilling nå har fått den stillingsstørrelsen de ønsker uavhengig av kvalifikasjoner fra 04.09.2023.

Utgangspunkt: 175 ansatte i turnus tillinger

Før 03.09.2023
Ansatte i 100 prosent stilling: 57 ansatte = 35,57 prosent
Ansatte i deltidsstillinger: 118 ansatte = 67,43 prosent
Fra 04.09.2023
Ansatte i 100 prosent stilling: 119 ansatte = 68 prosent
Ansatte i deltidsstillinger: 56 ansatte = 32 prosent

Heim kommune har innhentet en intern arbeidskapital i organisasjonen på hele 24,4 årsverk.

Resultatmål
- Økt heltidsandel
- Økt gjennomsnittlig stillingsstørrelse
- Avslutte ufrivillig deltid
- Flere heltidsutlysninger
- Redusert vikarbruk
- Færre vakanser i turnus
- Økt grunnbemanning

Effektmål
- Felles forståelse mellom ledere, tillitsvalgte og ansatte om hva en heltidskultur innebærer, gjennom prosesser som involverer alle nivå i organisasjonen
- Heltid skal være hovedregelen
- Sette bemanning i system i forhold til kjent fravær
- Riktig bruk av økonomiske og menneskelige ressurser
- Bedre kontinuitet og kvalitet på tjenesten med kontinuitetsbærere i tjenestene
- Mer effektive tjenester
- Økt grad av fleksibilitet og robusthet for å møte fremtidens utfordringer
- Økt nærvær
- Bedre arbeidsmiljø
- Bedre rekruttering
- Økt kompetanse

Heim kommune sin analyse av valgt turnusmodell
Hvordan vil turnusmodellen påvirke kommunens rekrutteringsevne, mål om økt bosetting og bruk av vikarbyrå:
- Turnusmodellen vil påvirke rekrutteringsevnen i i positiv retning
- Endring av dagens turnusmodell til å jobbe 4. hver helg og samtidig tilrettelegge for å avslutte arbeidspraksisen med deltidsstilling og små helgevaktstillinger, vil på sikt skape bedre rekrutteringsmuligheter
- Ansatte tilbys stilling og en lønn de kan leve av. Sikre at personer som har tatt utdanning innen helse, velger å jobbe innen yrket de er utdannet til, som sikrer stabil inntekt og forutsigbarhet
- Tilrettelegger for det generasjonsskiftet som kommer eller allerede er påbegynt innen helse og omsorg i turnustjenestene og sikre rekruttering for fremtiden
- Vikarbyrå er en tjeneste som på sikt mest sannsynlig ikke vil være så tilgjengelig som nå i fremtiden og av den grunn må turnusplanlegging endres nå
- Norsk lovverk vil mest sannsynlig stramme inn på bruk av vikarer fra vikarbyrå for kortere og lengre perioder, og kommunen må selv ta ansvar for å ha nok kvalifisert arbeidskraft
- Kommunen tilrettelegger for økt bosetting ved å tilby 100 prosent stillinger som på sikt medfører mindre eller ingen bruk at vikarbyrå
- Demografien tilsier at det blir blir flere eldre. Dette medfører at Heim kommune har behov for å tiltrekke seg ungdom og unge voksne som kan sikre økt bolyst i distriktskommunen. Jobb er et lokkemiddel og et viktig verktøy for bosetting.

Heim kommune | Heltidskultur - en historie om stort og godt bærekraftsarbeid i Heim kommune

Samlet vurdering av suksesshistorien
Turnusmodellen gjør kommunen mindre sårbar og bedre rustet for fremtiden. De som er ansatt i dag får den stillingsstørrelsen de ønsker, og nyansettelser i 100 prosent stillinger gir en bedre rekrutteringsevne. Dette medfører bedre forutsigbarhet og faglig innhold og kvalitet på tjenestene som trygger ledere og ansatte til å stå i utfordringen over tid. En må planlegge ansettelser ut fra behov i årsverk, utover det en ordinær grunnturnus og budsjettrammer planlegger for.

Heim kommune må sørge for å planlegge med årsverk som dekker allerede kjent fravær, som rettigheter de ansatte har i henhold til ferielov, arbeidsmiljølov, folketrygdlov, samt kommunens lokale avtaleverk som livsfasepolitikk med mer.

Rekruttering blir en stor utfordring i konkurranse med mer attraktive yrkesgrupper og kommuner/helseforetak som tilbyr bedre vilkår. Jfr. de som jobber i ambulansetjenesten - jobber mye og intenst, men med lengre fri i friperioder.

> Vi er den første enheten der alle tjenesteområder opererer med heltidskultur. Dette fører til økt rekruttering, kontinuitet og kvalitet i tjenestetilbudet. Det skal vi være stolt av.
>
> Eli Mette Vitsø, Enhetsleder

Heltidsprosjektet har ikke gått på skinner

- Hva gjør vi hvis ansatte ikke ønsker 100 prosent stilling?
- Må alle søke 100 prosent stilling eller må den enkelte ansatte søke om permisjon hvis en ikke ønsker å gå i 100 prosent stilling?
- Må vi utforme et nytt permisjonsregelment?
- Kan vi tilby stillinger uten at stillinger blir utlyst?
- Er det praktisk mulig å få samme vakttyper i helle enheten?
- Betalt eller ikke betalt matpauser på langvakt, hva gjør vi?
- Hvor lang skal den enkelte langvakt være?
- Har vi tid og kapasitet til å komme i mål i forhold til oppsatt tidsplan?
- Felles forståelse for begreper og kultur
- Må vi innhente ekstern kompetanse for utarbeiding av nye turnuser?
- Psykologi og endringsprosess, hvem blir berørt og hva skjer hos enkelte ansatte og i ledelsen?
- Personalavdelinga må kobles på
- Døgnrytmeplan, bemanningsplan. Fortsette som før endringer eller hva er riktig bemanning ut ifra kartlagt døgnrytmeplan på den enkelte avdeling?
- Hvem gjør hvilke oppgaver til hvilken tid med hvilken kompetanse, oppgavevridning/TØRN?
- Klarer vi å få med alle tillitsvalgte slik at vi utad står samlet om samme vilkår, virkemidler og metode?
- Budsjett, hvilke konsekvenser får det?
- Utfordringer har stått i kø - må vi ærlig innrømme
- Vi er i gang - vi skal implementere organisasjonsendringen i ledelsen - endringen skal settes i drift
- Vi har satt tydelige må for evaluering og når evaluering skal skje

> Det vil ta noen år før vi ser effekten. Da må alle jobbe med seg selv. Det handler om politisk vilje. Det er ganske rart at vi ikke har skjønt at damer ikke skal ha full stilling. Jeg er stolt og glad for at vi er med på dette.
>
> Inger Lise Øyan Waade, Kommunalsjef helse, mestring, familie

Heim kommune | Heltidskultur - en historie om stort og godt bærekraftsarbeid i Heim kommune

Gratulerer med dagen 4. september 2023. I dag rulles Heltidskulturprosjektet ut og alle ansatte i Helse og mestring i Heim kommune, som ønsker det har 100 prosent stilling. Dette er stort for oss tillitsvalgte, som har jobbet for hele faste stillinger i mange år og kjempet for større stillingsprosent for våre medlemmer. Endelig er det Heltid som gjelder for kvinner. Nå har nettopp du og dine kollega mulighet til lån i banken og slipper å "shoppe" vakter. Heim kommune vil fra nå av bruke sin "arbeidskapital" mye bedre, du kjenner den du jobber sammen med og det gir økt kvalitet til de som mottar tjenestene. Det kommer til å bli humper i vegen, kanskje tryner vi i grøfta og må reise oss igjen. Men nå er alle i gang. Hurra. Vi vet at dette er vegen inn i fremtiden, og vårt håp og ønske er at alle ansatte i Heim kommune skal få tilbud om 100 prosent stilling om noen år.

Ann-Helen Kvingedal, Leder av fagforbundet i Heim

Hitra kommune | For å vite hvor vi skal - må vi vite hvor vi er og har vært

Hitra kommune har utarbeidet grunnlagsdokumentet «Hitra i tall»
Hitra i tall er en del av Hitra kommunes overordnede kunnskapsgrunnlag. Dokumentet er underlag for overordnet og langsiktig planlegging. Hitra i tall gir oss innsikt og oversikt og er grunnlaget for vårt arbeid mot framtidskommunen Hitra.

I vår forståelse av bærekraft legger Hitra kommune:
"Den lokale kraften som ligger i mennesker, miljø og økonomi, og som gir oss mulighet til å vokse i balanse med natur- og ressursgrunnlag."

Bærekraftsmålene skal hjelpe oss til å løfte blikket, styre i riktig retning og utvikle gode løsninger lokalt – som også bidrar globalt. Lokal handling er avgjørende for å nå de globale målene.

«Hitra i tall» bidrar til vår forståelse av helheten i samfunnet
Økologisk, økonomisk og sosial og kulturell bærekraft er faktorer som hver for seg er viktige for å nå bærekraftsmålene, men som til enhver tid må ses i sammenheng med hverandre og med de målsettinger vi arbeider for å nå.

Hitra i tall viser oss disse sammenhengene og er utarbeidet for å være tilgjengelig for alle – målet er å gi alle den samme helhetsforståelsen. Dokumentet har hovedfokus på statistikk for Hitra. I noen tilfeller sammenligner vi med nabokommuner og sammenlignbare kommuner i nærområdet og Trøndelag som helhet. Dette for å bidra til et bredere perspektiv på vår egen utvikling.

Dokumentet er inndelt i kapitlene:
- Hvem er vi?
- Hvor bor vi?
- Hva gjør vi?
- Hvordan har vi det?

Folkehelse og Hitra
Folkehelsearbeid har mye til felles med den sosiale dimensjonen i FNs bærekraftsmål. Både sosial bærekraft og folkehelse handler om å fremme en samfunnsutvikling som:
- Setter menneskelige behov i sentrum.
- Gir sosial rettferdighet og like livssjanser for alle.
- Legger til rette for at mennesker som bor i lokalsamfunnet, kan påvirke forhold i nærmiljøet og ellers i kommunen.
- Legger til rette for deltakelse og samarbeid (Hofstad, 2017; Bergem, 2019)

Hitra i tall er vår oversikt over befolkningens helsetilstand og påvirkningsfaktorer, og dermed også vår folkehelseoversikt.

Statistikk og tall i dokumentet er hentet fra flere kilder, og henvisning er angitt figurer og grafer i dokumentet. Innholdet på hvert enkelt område er basert på så ferske tall som mulig. Dette varierer alt ut fra tema. Tallene er hentet fra offentlig tilgjengelige tall. Hitra i tall er i sin helhet utarbeidet av Hitra kommune. Trøndelag fylkeskommune har bidratt og vært inspirasjon med sin versjon "Trøndelag i tall".

Hitra i tall brukes i dag som underlag for alle typer planprosesser og bidrar til forståelsen for helheten, og brukes aktivt også av politisk nivå. Dokumentet brukes i undervisningssammenheng i barne og ungdomsskole.

Hitra i tall oppdateres hvert år. Mer fra rapporten fremvises på neste side.

1] Hitra kommune | Hitra i tall

Hitra kommune | For å vite hvor vi skal - må vi vite hvor vi er og har vært

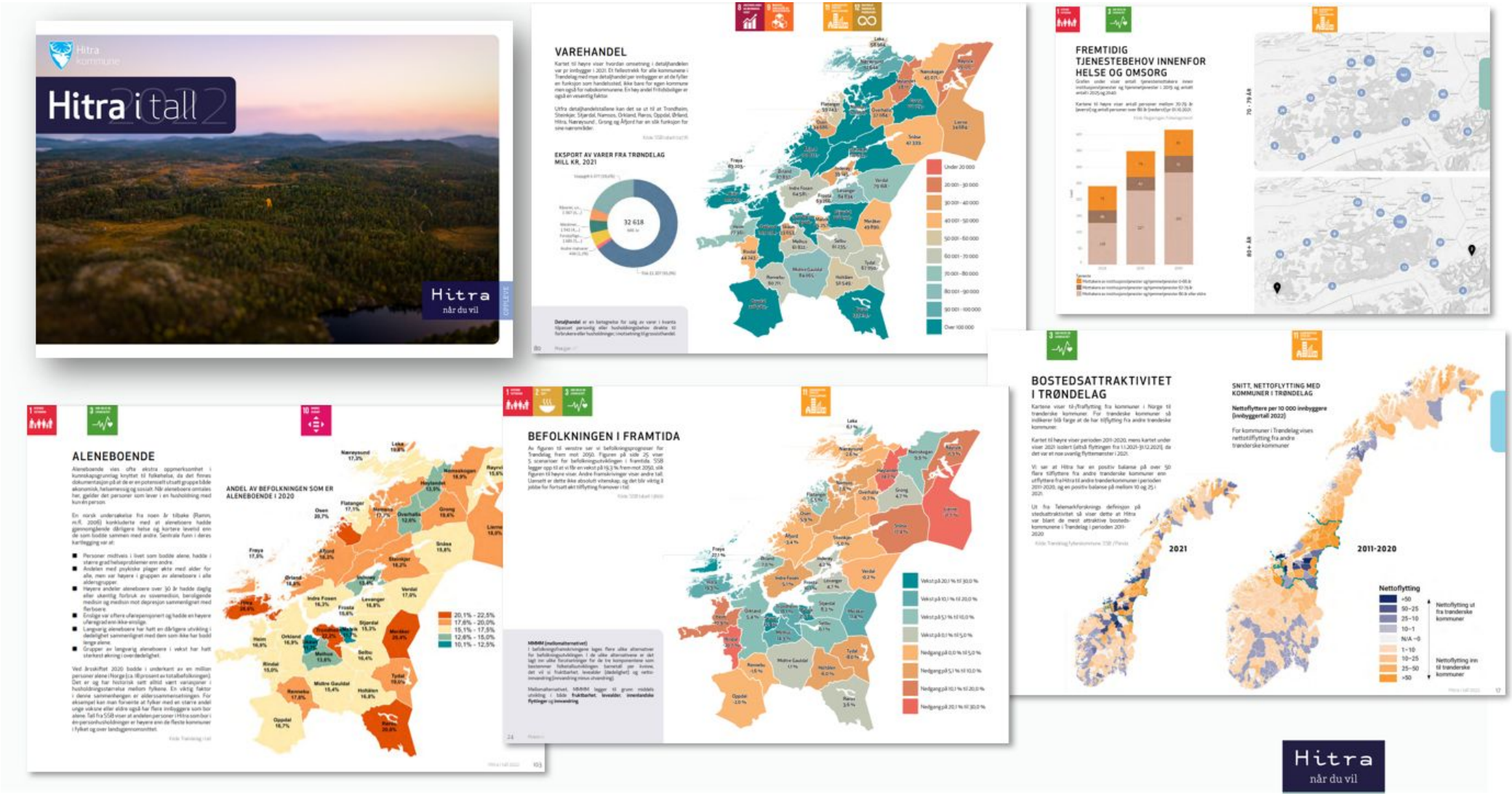

Holtålen kommune | Tettere, smartere og mer effektiv pleie- og omsorgstjeneste

Bakgrunn
I Holtålen har den demografiske utviklingen i lengre tid vist en økning i andelen eldre. Dette medfører en økning i behovet for pleie- og omsorgstjenester. Statistikk viste at det fra 2018 og utover ville være en stor økning i andel innbyggere over 80 år. Dette utfordringsbildet viste tydelige behov for mer arbeidskraft og kompetanse, samt økonomiske ressurser dersom det ikke ble gjort noen tiltak.

Ambisjon og mål
Ambisjonen ble ut ifra utfordringsbildet å tilrettelegge for en omsorgstjeneste som i størst mulig grad gjorde det mulig å følge opp målsettingene i kommunens omsorgsplan. I denne planen er omsorgstrappa et viktig prinsipp; hver enkelt skal få den hjelpa de har behov for og krav på, men de skal også klare seg selv så langt det er mulig. Et av målene i omsorgsplanen er å yte tilstrekkelig hjelp, på et lavest mulig nivå, ut ifra de ressursene en har til rådighet. Et annet viktig mål var å legge til rette for en løsning der ressursbruken ble effektivisert, både økonomisk og personalmessig. Stram kommuneøkonomi og fremtidige rekrutteringsutfordringer var i tillegg til økningen i andelen eldre viktige deler av det totale utfordringsbildet.

Strategi og tiltak
Omsorgsplanen lå til grunn for hele arbeidet. Strategien har vært å bygge ut flest mulig omsorgsboliger sentralt i nærheten til de andre helse- og omsorgstjenestene (Helsetunet). Det var et mål å samle hele pleie- og omsorgstjenesten under samme tak for å forenkle samarbeid. Politisk forankring av prosjektet ligger i omsorgsplanen. Politikerne har støttet opp om prosjektet hele veien, og har hatt tillit til at tiltakene og investeringene skulle virke på sikt. Det har vært en avgjørende faktor.

Beskrivelse av tiltak og prosess
Prosessen har vært bygd opp med bakgrunn i det som ligger i omsorgsplanen. Det ble med bakgrunn i dette startet bygging av 16 nye omsorgsboliger i nærhet til institusjon og de øvrige helse- og omsorgstjenestene. I tillegg ble det bygget 16 nye institusjonsboenheter. En del bygningsmasse som tidligere var brukt som boenheter og som ikke lengre var godt egnet til formålet ble bygd om til kontorlokaler for kommuneadministrasjonen. Netto tilvekst av prosjektet ble 18 nye boenheter, der de fleste var nye omsorgsboliger. En helt avgjørende faktor for prosjektet har vært investeringstilskuddet fra Husbanken. Dette utgjør 45 prosent av investeringen. Uten dette ville det trolig vært vanskelig å gjennomføre utbyggingen.

Resultat og effekt
Resultatet av tiltakene er en reduksjon i behovet for antall årsverk i takt med at andelen eldre øker. Andel innbyggere over 80 år har økt med 25 prosent siden 2018 da omsorgsplanen ble utarbeidet. Vi vet at vi kunne hatt behov for om lag 12 årsverk mer enn det vi har i dag om disse grepene ikke hadde blitt gjort. Når vi vet at det blir stadig mer utfordrende å rekruttere arbeidskraft kunne det ha vært en tøff jobb å rekruttere disse årsverkene. En annen effekt av utbyggingen er samlokalisering av pleie- og omsorgstjenesten. Med dette har en greid å utnytte kompetansen og ressursene på en mye bedre måte enn før.

Holtålen kommune | Tettere, smartere og mer effektiv pleie- og omsorgstjeneste

Konklusjon og læringspunkter
Hovedpoenget med tiltakene har vært å svare ut noen av de store hovedutfordringene som kommunen står i og ovenfor i årene som kommer; flere eldre, stram kommuneøkonomi og utfordringer med å rekruttere arbeidskraft og kompetanse. For Holtålen kommune har måloppnåelsen vært avgjørende for å møte disse utfordringene. Vi vet at andelen eldre fortsatt øker, og i tråd med omsorgsplanen må det bygges enda flere omsorgsboliger for å ha nok kapasitet. Kommunen har derfor i 2023 gjennomført en mulighetsstudie for å bygge flere omsorgsboliger i tilknytning til de som allerede er bygd. Planen er å realisere bygging i 2024 og 2025. På lang sikt mener en at dette er viktige tiltak, både sosialt og økonomisk, i et bærekraftperspektiv.

En har gjennom prosessen sett at det er noen viktige forutsetninger som har vært til stor hjelp for en slik satsing:

- Det har hele tida vært en felles forståelse mellom administrasjon og politikere av utfordringsbildet som lå til grunn
- Forankringen av tiltakene i omsorgsplanen har vært viktig
- Investeringstilskuddet fra Husbanken har vært avgjørende for å realisere prosjektet

> “Vi har investert for å ta ut effekter i den andre enden. Politikerne har vært med oss hele veien og sett at tiltakene svarer ut store og viktige framtidsutfordringer.”
>
> Ann Mari Grønli, Enhetsleder pleie og omsorg

Inderøy kommune | Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy

Bakgrunn

I perioden 2021-2023 deltok Inderøy i Folkehelseprogrammet i Trøndelag med prosjektet *Ung i lag*. Ung i lag ble rettet mot ungdom i alderen 13-18, for å øke livskvalitet og styrke psykisk helse blant unge i Inderøy, samt utjevne sosiale forskjeller i helse og aktivitetsdeltakelse. I tillegg ble det lagt stor vekt på at Ung i lag skulle involvere barn og unge selv, slik at det kunne bidra til å etablere gode rutiner for arbeidet med medvirkning for barn og unge i kommunen. Folkehelseprosjektet Ung i lag var en del av den tiårige nasjonale satsningen i samarbeid mellom kommunesektoren, KS og staten ved Helse- og omsorgsdepartementet Ung i lag må også ses i sammenheng med ABSOLUTT: En overbygning for samordning, medvirkning og langsiktig planlegging.

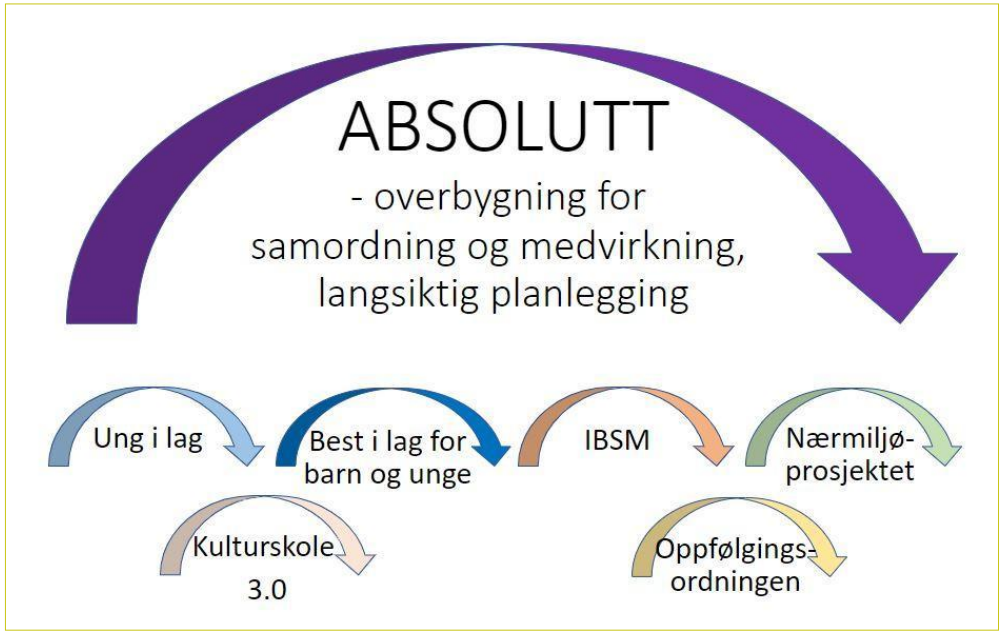

Figur: Illustrasjon over alle prosjekter kommunen har jobbet med som er rettet mot barn og unge de siste 5 årene.

Ambisjon og mål

I kommuneplanens samfunnsdel for 2021-2023 ble det vedtatt at «Inderøy skal være den beste kommunen å være ungdom i, med fokus på møteplasser og tilgjengelige voksne som bryr seg». Kommuneplanen er kommunens overordnede styringsdokument, og med målsettinger i denne skal vi sikre det langsiktige arbeid med ungdom som målgruppe.

Med utgangspunkt i ambisjonen ovenfor ble det utarbeidet mål og delmål for programmet:

Overordnede mål:

- Økt livskvalitet og styrket psykisk helse blant unge i Inderøy
- Utjevne sosiale forskjeller i helse og aktivitetsdeltakelse

Delmål:

- Et mer variert tilbud, ungdomsdrevne møteplasser
- Tilgjengelige trygge voksne på ungdoms fritidsarena
- Medvirkning i utvikling av lokalsamfunnet
- Kunnskap om hva som fremmer psykisk helse
- Mindre bruk av rusmidler blant unge

Inderøy kommune | Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy

Strategi og tiltak

Politisk forankring og ungdomsmedvirkning

Målene for Ung i lag er politisk forankret i kommuneplanens samfunnsdel og i flere temaplaner. Det har vært et gjennomgående strategisk valg at barn og unge selv skal få medvirke i arbeid rettet mot barn og unge.

I løpet av arbeidet med Ung i lag og ABSOLUTT, ble det utarbeidet en temaplan for ungdom. Jobben ble gjort av ungdomsrådet, med støtte fra ressurspersoner i prosjektene. Planen ble godkjent av kommunestyret i 2022. Ungdomsplanen oppsummeres med sitatet «ungdom i Inderøy trenger å bli sett, hørt og kjørt».

Å møte barn og ungdom i deres miljø

Metodikk og strategisk tilnærming har vært å møte barn og unge på sine arenaer. Det har derfor blitt gjennomført både fysiske og digitale treff med barn og unge. I tillegg har det blitt gjennomført undersøkelser hos frivillighet og offentlig ansatte.

For å legge til rette for best mulig medvirkning fra barn og unge har metodikk og strategisk tilnærming vært at barn og unge skal møtes på sine arenaer. Det har derfor blitt gjennomført både fysiske og digitale treff med barn og unge gjennom dialogkaféer, idédugnader og spørreundersøkelser. I tillegg har det blitt gjennomført undersøkelser hos frivillighet og offentlig ansatte.

Etter undersøkelsene ble det gjort et utvalg av tre strategiske områder for utvikling:

- Møteplasser for ungdom
- Ungdomskontakt/tilgjengelige voksne
- Transport for ungdom

I arbeidet med utvikling av nye møteplasser har vi særlig hatt fokus på:

- Å sette ungdom i stand til å realisere egne idéer til møteplasser og aktivitet
- Variasjon i type aktivitet
- Geografisk spredning av aktivitet i hele kommunen
- Ungdom som i dag ikke opplever tilhørighet i en fritidsarena

Beskrivelse av tiltak og prosess

Arbeidsprosess

Barn og ungdom har vært tungt involvert i tiltaksutvikling, fra planleggingsfase til gjennomføring:

- Innspill på aktiviteter (dialogkaféer på ungdomskaféen og ungdomsskolen)
- Workshop hvor de jobba videre med valgte aktiviteter, ble så kobla opp mot ressursperson i kommune eller lag/org. i nærmiljøet for hjelp til å utvikle aktiviteter og meldt seg som frivillige/arbeidsgrupper tilknytta møteplasser/aktiviteter
- Innspill på egenskaper en ungdomskontakt bør ha, til arbeid med utlysningstekst til ungdomskontakt
- Arbeidsgruppe med ungdom for konkrete aktiviteter

> … ok, kanskje ikke alt fikses med et knips, og kanskje ikke alt er perfekt her i Inderøy, men vi i ungdomsrådet opplever at ungdom blir tatt på alvor, og lyttet til. Når vi i tillegg har engasjerte voksne og ungdom som jobber frivillig for et bedre ungdomstilbud syns vi det blir bra". (jf. Oppsummeringa til ungdomsrådet i filmen Årets ungdomskommune kanskje)
>
> Ungdomsrådet uttalelser, høsten 2023

Inderøy kommune | Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy

Tiltak
Tiltakene i programmet er todelt. En del av tiltakene omhandler ungdoms opplevde medvirkning, den andre delen er konkrete tiltak gjennomført i kommunen.

Tiltak for medvirkning:

- Gjennomført spørreundersøkelser og dialogkaféer i flere faser i prosjektet. Disse ble gjennomført i ungdomsskolen, videregående og på ungdomskaféen.
- Etablert arbeidsgrupper med overvekt av ungdom for hver enkelt nye møteplass/aktivitet, bistand av voksne ressurspersoner til å få gjennomført idéer.

Tiltak for å styrke laget rundt ungdom i kommunen:

- Opprettelse av stilling for ungdomskontakt i kommunen. Ungdomskontakten ble ansatt høsten 2021
- Etablering av samarbeidsarena mellom offentlig og frivillig sektor med ungdom som fokusområde
- Koordinering med andre utviklingsprosesser og innarbeiding av rutiner for involvering av ungdom i kommunale planprosesser
- Kartlegging av samarbeidsmuligheter i frivillige organisasjoner
- Samlet oversikt over ulike tilbud til ungdom inn i en plattform for både offentlige og frivillige organisasjoner

Resultater og effekt
Ansettelse av ungdomskontakt
Prosjektet har ført til ansettelse av en ungdomskontakt i kommunen. Ungdomskontakten er tilgjengelig for ungdom på fritid, skole og sosiale media.

Nye møteplasser
Gjennom hele året er nye møteplasser som ungdomsklubb på Sundsøya og Inderøy spillklubb tilgjengelige for ungdommene i kommunen. Det er også prøvd ut et konsept med omreisende møteplass, rundt om i hele kommunen.

UNGDOM TEMAPLAN FOR UNGDOMMER INDERØY MOBILITET TRANSPORT

Ungdommer får «åpen omreisende møteplass»

MOBIL MØTEPLASS: F. v. Mattis, Aksel, Endre, Peder. Bak Torstein Ungdomskontakt og Marita fra EA Ungdomskafe. Foto: Harald Karlsen

Av Harald Baarseth Karlsen Publisert: 26.08.22 15:54 Del

Nå kan en viktig del i ungdommenes temaplan oppfylles. – Med den nye minibussen vi får kan vi gjøre mange spennende saker, sier Torstein Valvatne Ådnanes.

Transport for ungdom
Transport for unge i kommunen er et satsningsområde gruppen jobber med. Til nå er minibussen og omreisende møteplass prøvd ut, men det dekker ikke behovet i hverdagen. Det er ønskelig å ha fokus på dette i perioden fremover.

Inderøy kommune | Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy

Arbeidsmetode
Samhandling på ulike nivå har vært nødvendig for å oppnå målene i folkehelsearbeidet. Involvering av ungdom og frivillighet, og arbeid med Trøndelagsmodellen har vært sentrale milepæler for et godt resultat. Gjennom perioden har prosjektet gjennomført mange tiltak, men tiltakene vil variere i takt med nye ungdommer i kommunen, og de må være flytende for å ha en relevans for ungdommene. Vi ser at denne arbeidsmetoden gagner kommunen, frivilligheten og målgruppen (uavhengig av aldersgruppe).

Samskaping
Bruk av samskaping innad i kommunen, samt med frivilligheten og næringslingsliv, er styrket. Ungdommene er med og føler seg hørt og sett (jf. Ungdomsplan).

Medvirkning og samskapingsprosesser er viktig i prosjektet, og evaluering er en del av det. De som deltar bør også være med å evaluere, for læring og videre planlegging. Vi ønsker både tellinger og fortellinger – statistikk og dialog med ungdommen selv.

Konklusjoner og suksessfaktorer
I prosjektet vil vi trekke frem følgende ting som har fungert godt:

- Stort engasjement! Veldig mange har bidratt både innad i kommunen og fra næringsliv og frivilligheten
- Blitt bedre kjent på tvers, samordna ressurser/samarbeid
- Entreprenørskapstanken – ungdom skal «eie» aktivitetene
- Sammenheng med andre utviklingsprosjekter og satsinger. Alle drar i samme retning, og har samme mål

... og følgende ting som har vært utfordrende:

- Utålmodighet fra prosess til handling, tid oppleves lengre for barn og unge
- Forsinkelser og begrensninger pga. koronarestriksjoner
- Skifte av prosjektledelse undervegs
- Å få langsiktig finansiering

Noen suksessfaktorer som er verdt å trekke frem:

1) Helhet i prosjektarbeidet og bred involvering
Kommunen i sin helhet har sett viktigheten av at alt prosjektarbeid samhandler og drar i samme retning. Dette oppnådde vi med ABSOLUTT-prosjektet, som ble det overordnede prosjektet for helhetlig satsing på barn og unges oppvekstvilkår. I samme femårsperiode gjennomførte kommunen seks andre prosjekter rettet mot barn og unge. Bred involvering mellom offentlige, frivillige, innbyggere og næringsliv kan også være avgjørende for god koordinering og gjennomføring. Frivillighetssentralen hadde en nøkkelrolle i kontakt med frivillige organisasjoner og rekruttering av frivillige inn i folkehelsearbeidet for ungdom.

2) Involvering i hele prosessen
Involvering av målgruppen gjennom hele prosessen er avgjørende for å oppnå ønsket resultat. Ungdom ble i stor grad involvert i hele løpet med planlegging, utvikling og gjennomføring av tiltak.

3) Møt målgruppen på deres arenaer
Barn og unge ble oppsøkt på deres egne arenaer, og det ble tatt kontakt direkte med dem for å rekruttere til samskapingsprosesser.

4) Vis til resultater underveis
Et viktig læringspunkt er også å vise til resultater underveis i arbeidet. For barn og unge oppleves tiden fra planlegging til gjennomføring ofte som lang, og for å holde motivasjonen oppe er det viktig å arbeide med tiltak som lar seg gjennomføre underveis i prosessen. Vi må altså sørge for å ha noen lavthengende frukter, så de involverte kan se at det skjer noe, og at det gir mening å engasjere seg.

Inderøy kommune | Ung i lag - Folkehelseprogrammet Inderøy

UNGDOMSKONTAKT: *Torstein Valvatnet Odnanes har startet i den nyopprettede stillingen som ungdomskontakt i Inderøy.*

Ungdoms-satsing

INDERØY KOMMUNE skal være den beste kommunen å være ung i. Det ble vedtatt i kommunens Samfunnsplan i juni, noe ungdomsrådet er veldig fornøyd med!

ALLE SAKER som omhandler ungdom har ungdommen rett til å bli hørt i. Vi i Ungdomsrådet har vært med i styringsgrupper og arbeidsgrupper i flere prosjekter, f.eks. Ung i lag og ABSOLUTT, som handler om oppvekst.

VI HAR hatt ei spørreundersøkelse hvor vi har spurt ungdom om hva de syns mangla på Inderøy. Ut fra denne spørreundersøkelsen hadde vi en workshop, der vi fant ut at ungdom ønsket seg møteplasser og ungdomskontakt.

VI HAR kommet fort i gang. Gjennom prosjektene har vi fått hjelp fra flere frivillige aktører til å få i gang aktiviteter allerede. Ungdomskontakten har begynt å arbeide og fungerer veldig bra.

UNGDOMSRÅDET OPPLEVER at dette har vært året for medvirkning. Hvis Inderøy fortsetter sånn med ungdomsmedvirkning, så er vi på god veg mot å bli den beste kommunen å være ung i!

Hilsen Ungdomsrådet

Sintef skal evaluere prosjektet…
… uavhengig av resultatet, er opplevelsen til ungdom som har engasjert seg en viktig oppnåelse. Opplevelsen av å bli tatt på alvor, at deres bidrag betyr noe og gir synlige resultater i form av tilbud til ungdom her og nå, er sosial bærekraft i praksis. Det gir godt grunnlag for bedre psykisk helse og rekruttering av frivillige for bærekraftige lokalsamfunn fremover

Indre Fosen kommune | Mindre og smartere bilbruk

Bakgrunn
Prosjektet startet i 2019 med utspring i en opplevelse av at det ble kjørt mye fossilbil i kommunal tjenesteyting, og at sammenslåingen av kommunene Rissa og Leksvik medførte en betydelig økning i transportbehov. Det var ikke bare økt kjøring mellom de gamle kommunene, men også til nye administrasjonssteder i Trøndelag fylke. I tillegg var det mye kjøring som følge av samarbeid med de andre kommunene på Fosen. Kommunen så et klart behov for å endre rutinene sine på dette feltet.

Kommunen opplevde samtidig at det som var tilgjengelig av videomøteutstyr, og mangel på teknisk opplæring var til hinder for at det ble gjennomført digitale møter. Det var lettere for ansatte å velge bilkjøring fremfor å overkomme de tekniske hindringene, særlig for møter på Fosen med korte kjøreavstander.

Det ble utformet flere aktuelle tiltak:
1. Prosjektet ønsket å sette sammen et enkelt videomøte-kit bestående av en lydtallerken med mikrofon og et webkamera. Disse ville tilgjengeliggjøres via booking likt et møterom.
2. Prosjektet ønsket å stramme inn rutiner for bruk av bil i kommunens tjeneste. I de tilfellene der det måtte kjøres bil, ville prosjektet jobbe for å få størst mulig bruk av kommunale elbiler. For at dette skulle fungere måtte brukervennligheten forbedres med et nøkkelskap med kortleser der de ansatte hadde tilgang via nøkkelkortet. Samtidig kunne det sikres kontroll på hvem som hadde åpnet skapet. Dette i kombinasjon med elektronisk kjørebok ville gi mulighet til å kunne automatisere kostnadsfordelingen mellom avdelingene for bilbruken. Selve ladestrukturen lå tilgjengelig, og krevde ingen tiltak.
3. Det var viktig for prosjektet å sikre involvering med de andre kommunene på Fosen for at prosjektet skulle ha ønsket effekt. Dette gjaldt selvfølgelig i første rekke å forbedre utstyr og kompetanse til å gjennomføre digitale møter.

Prosjektet var ferdig planlagt og opplæring og tilrettelegging for digitale møter var godt i gang da pandemien traff.

Mål
Målet var å redusere utslipp knyttet til kjøring for kommunens administrasjon med 30% det første året. På litt lengre sikt var målet en reduksjon på minimum 50%.

De konkrete målene for prosjektet ble satt av kommunens administrasjon, men de var likevel godt forankret i flere vedtatte dokumenter. For Indre Fosen kommune sin del gjaldt dette både *Energi- og klimaplan* og *Guide for Folkehelse, miljø og estetikk.*

Strategi
Kommunen hadde to hovedstrategier:
1. God opplæring i teams og tilkobling av utstyr (og oppskrifter), i tillegg til oppgradering av utstyr der det var behov for det. Det ble lagt vekt på brukervennlighet.
2. Tilgjengelige elbiler som det var enkelt å booke, og som det var enkelt å få tak i nøkkel til. Dette måtte være uavhengig av åpningstidene i servicetorget. Utarbeide rutiner for bruk av bil i kommunens tjeneste der det blant annet kreves at kommunal elbil må brukes dersom det er en tilgjengelig. Ideen var at det var kun dersom det ikke var kommunal bil tilgjengelig at man kunne kreve km-godtgjørelse.

Indre Fosen kommune | Mindre og smartere bilbruk

Tiltak og prosess
Prosjektet ble kjørt som et samarbeid mellom Fosen IKT (opplæringsansvarlig og innkjøpsansvarlig), økonomisjef og rådgiver klima og miljø, i tillegg til representanter for de andre kommunene.

Det ble søkt om eksterne midler for å få gjennomført prosjektet. Kommunen fikk 250.000 kroner fra Miljødirektoratet gjennom klimasatsmidler. Politikerne ble ikke involvert før midlene ble tildelt, men orientering ble gitt dem i form av en informasjonssak.

Hovedtiltak:
1. Kursing av alle administrativt ansatte i alle kommunene på Fosen
2. Anskaffelse (leasing) av 4 elbiler til elbil-pool ved rådhuset i Rissa
3. Anskaffelse av nøkkelskap som kunne åpnes med nøkkelkort, og som er knyttet til et bookingsystem

Alt i alt har prosjektet vært vellykket for Indre Fosen kommune sin del. Når det gjelder de andre kommunene er det gjennomført opplæring og tilrettelagt for digitale møter. Digitale møter mellom kommunene på Fosen har nå blitt normen, med solid drahjelp av pandemien og prosjektet.

Resultater
1. Det ble gitt opplæring i bruk av teams i alle kommunene på Fosen. Det ble kjøpt inn enkle "møtekit" for å kunne bruke Teams/videokonferanse. Disse ble fordelt til de kommunene som hadde behov for det. Det ble innført nye rutiner for bruk av videokonferanseutstyr og bruk av bil ifbm møter. Pandemien har bidratt til at mange har tilegnet seg økt teknisk kompetanse, og at også kommunes ansatte ville hatt det samme utbyttet. Det var likevel viktig for fremdriften og implementeringen at Fosen IKT hadde opplæring med alle, og avgjørende for at kommunen var så godt forberedt da pandemien kom. I tillegg til digitale møter var også kommunene godt i gang med å opprette interne og interkommunale samarbeidsplattformer på Teams.
2. Det ble opprettet elbil-pool for administrasjonen i Indre Fosen kommune. Det ble samtidig innført ny løsning for booking av kommunale biler, og registrering av kjørelengde. Valgte løsning for dette heter Caradmin. Løsningen inkluderer nøkkelskap som åpnes med den enkelte ansattes nøkkelkort, og som leverer ut den bilen som har stått lengst på lading til neste bruker. Med denne løsningen er bilene tilgjengelige for ansatte også før og etter servicetorgets åpningstid. Registrering av kjørelengde skjer i forbindelse med tilbakelevering av nøkkel i nøkkelskapet. Dette er en langt bedre løsning for oss enn elektronisk kjørebok.
3. Kommunen har økt antallet el-biler fra 4 til 14 i løpet av prosjektperioden. 4 av bilene er satt i en felles bil-pool for ansatte på rådhuset, barnevernet og oppfølgingstjenesten. Bil-poolen skal erstatte bruk av privatbil. Dersom Indre Fosen kommune sammenligner utbetalt kjøregodtgjørelse for siste kvartal i 2019 med siste kvartal i 2020 er nedgangen på 39% for all kjøring. Den reelle nedgangen for kjøring for de som har tilgang på el-bilene er derfor større. Beregnet klimagassreduksjon er 88 tonn CO_2-ekvivalenter.
4. En positiv tilleggseffekt er at mange av de kommunale enhetene som ikke er lokalisert på rådhuset, men som er lokalisert i Rissa sentrum også har meldt sin interesse for å bruke elbil-poolen.

Leka kommune | Leknes gamle skole - et nytt samlingspunkt for frivilligheten bidrar til å skape et bærekraftig lokalsamfunn

Bakgrunn

Leknes gamle skole er en verneverdig bygning i Leka kommunes eie, som ligger et steinkast unna dagens skole og barnehage. Bygningen ble oppført i 1867 og var brukt som skole fram til den nye Leka barne- og ungdomsskole sto ferdig i 1960. Siden da har den stått ubrukt og har forfalt. Bygningen ble restaurert utvendig for ca. 20 år siden, noe som bidro til å berge bygningen. I 2020 kom erkjennelsen om at bygningen enten må bli ferdig restaurert og få et aktivt liv, eller må rives/fjernes/selges på rot. Samtidig kom også erkjennelsen om at flere lag og foreninger manglet faste lokaler hvor de kunne møtes og ha sin base. Leka har mange aktive lag og foreninger som er viktige for det frivillige engasjement.

Ambisjon og strategi

Politisk initiativ og vedtak om økonomisk bevilgning til istandsetting gjorde prosjektet realiserbart. Den politiske intensjonen var at lag og foreninger skulle få en ny møteplass. Den skulle være gratis. Gjennom felles lokaler skulle man styrke aktivitetene og samholdet, dele utstyr og låne av hverandre. Leka kommune skulle stå som eier og forvalter av bruk, der samhold, felles ansvar og folkehelse skulle være i fokus. Tiltaket ble et ledd i å forebygge utenforskap, bygge relasjoner og skape inkludering i samfunnet.

Kommunen kalte inn til møter med lag og foreninger for å kartlegge behovet. Det ble enighet om at Leknes gamle skole kunne bli et godt egnet lokale til dette formål.

Tiltak og prosess

Restaureringsarbeidet foregikk i perioden 2020 -2023. Lag og foreninger ble involvert i prosessen med restaurering/ombygging og innredning. Dette inkluderte bl.a. infrastruktur som innlegging vann og avløp. Uten å gå på akkord med bygningens historie/arkitektur med to store klasserom, fikk vi plass til både toalett, kjøkken og lagerrom. Utvendig ble det etablert parkeringsplass og universell adkomst. Bak skolen er det også etablert et uteområde med plen.

Som gjenytelse for å ha en gratis møteplass har lag og foreninger stilt seg til disposisjon med dugnadsarbeid for å bidra til å ta vare på lokaler, felles utstyr og uteområde.

Resultater og effekt

Restaureringen ble ferdigstilt og bygningen ble tatt i bruk av frivilligheten våren 2023.

I dag er skolen i bruk med faste aktiviteter alle hverdager, og er ofte brukt til ulike arrangementer både på hverdager og helgedager. Faste aktiviteter omfatter bl.a. bridge, sanitetsmøter, kor, teaterlag, bygdekvinnelag, ungdomsklubb, musikk-korps, og barselgruppe. Av sporadiske arrangementer kan nevnes åpen kafé, møtevirksomhet, bursdager, barnedåp, konfirmasjon, innsamlingsaksjon, filmkvelder, m.m.

Terskelen for å møtes er blitt mye lavere, og vi ser at flere deltar i aktiviteter. Dette representerer derfor en styrking av lokalsamfunnet og det frivillige arbeidet som bidrar til økt samhold, og til motvirkning av utenforskap.

Leka kommune | Leknes gamle skole - et nytt samlingspunkt for frivilligheten bidrar til å skape et bærekraftig lokalsamfunn

Konklusjon og læringspunkter
For å ivareta målsettingen om et bærekraftig lokalsamfunn er vi svært avhengig av en fungerende frivillighet. At det finnes fritidsaktiviteter i regi av lag og foreninger betyr svært mye for bo- og blilyst. Leknes gamle skole er blitt et fast og godt møtested som bidrar til trygghet, trivsel og kvalitet for befolkningen, noe som er særlig viktig for å inkludere alle og senke terskelen for deltakelse.

Kommunen har etablert egne retningslinjer for bruk og utleie av Leknes gamle skole som forvaltes av servicekontoret. Folkehelsekoordinatoren har vært en aktiv pådriver for tiltaket med jevnlige møter i prosessen, som har skapt engasjement og samarbeid mellom aktørene. Det har vært helt nødvendig at kommunen har tatt en aktiv pådriverrolle. Felles regler for bruk av lokalene ser ut til å fungere og har skapt samhold.

Etter et halvt års bruk ble det gjennomført en evaluering med alle brukerne sammen med kommunen. Evalueringen viste at det meste fungerer godt, og at lag og foreninger har en god dialog om bruk og utfordringer. Det ble også diskutert at lag og foreninger skal etablere et hus-styre for å koordinere bruk, drift og dugnader. Får vi til dette vil fellesskapet rundt Leknes gamle skole som møteplass styrkes ytterligere.

Foto av Leknes gamle skole, torsdag 14. desember 2023.
Det er lys i alle vinduer under et av flere julebord som er avholdt i lokalene.

Lierne kommune | Lierne - bærekraftig kommune 2030

Bakgrunn

Trenden er ganske tydelig i Lierne. Innbyggertallet går ned, hvilket også merkes tydelig blant annet i barnetall i barnehager og elevtall i skoler. En nedadgående trend i innbyggertall er en av flere årsaker til at kommunen noen år har hatt utfordringer med å få økonomisk handlingsrom i budsjettarbeidet for å kunne iverksette nye driftstiltak. Kommunen har også en demografisk utvikling som medfører en større andel av befolkning som er eldre.

Lierne kommune gjennomførte i 2021 et utviklingsprosjekt – Lierne – bærekraftig kommune 2030 – som i stor grad omhandlet å skape en bærekraftig organisasjon som skal levere gode tjenester inn mot 2030. Blant effektmålene i hovedprosjektet fant en blant annet følgende målsettinger:

1) Lierne er en bærekraftig kommune som tilbyr gode og fremtidsrettede tjenester for innbyggere og næringsliv i 2030, hvor ambisjoner er samstemt med tilgjengelige rammer og ressurser.
2) Lierne fremstår som en tilpasningsdyktig og endringsvillig kommune.

Ambisjon

Gjennom prosessen ble det utviklet flere resultatmål. FNs bærekraftsmål skal legges til grunn for kommunale planverk og prioriteringer. Det var også et mål gjennom arbeidet at en skulle definere og beskrive Lierne kommune sin forståelse av begrepet bærekraft. Et av resultatene av prosjektet ble derfor å utarbeide «Liernes bærekraftsider» som skulle beskrive FNs bærekraftsmål i et Lierneperspektiv på en enkel og forståelig måte.

Tiltak og prosess

Gjennom arbeidet med Lierne – bærekraftig kommune ble det en bred involveringsprosess hvor det kom mange innspill på mulige prioriteringer videre. Når det gjelder selve arbeidet med bærekraftsmålene var det en klar ambisjon å oversette bærekraftsmålene til noe forståelig og enkelt. Underveis kom derfor ideen om å bryte ned hvert enkelt av bærekraftsmålene til Liernenivå, samt også hva den enkelte innbyggeren kan gjøre for bidra innenfor det bærekraftsmålet. På den måten vil Liernes bærekraftsider kunne fungere som en liten huskeliste for innbyggerne.

Bærekraftsmålene inn mot Lierne som en bærekraftig kommune bygger på følgende forutsetninger mot 2030:

Bærekraftsidene til Lierne kommune ble behandlet som egen sak i kommunestyret i oktober 2021 med blant annet følgende punkt:

Bærekraftsidene vil være et viktig bidrag og grunnlag for at Lierne kommune skal være et bærekraftig samfunn i dag og i de kommende årene.

Lierne kommune | Lierne - bærekraftig kommune 2030

Nedbrytning av bærekraftsmålene

Hvert av de sytten bærekraftsmålene er brutt ned på følgende måte:

1. Dette er Lierne
2. Dette gjør Lierne kommune
3. Dette kan Libyggen gjøre

Et par eksempler på de ulike målene som er utformet:

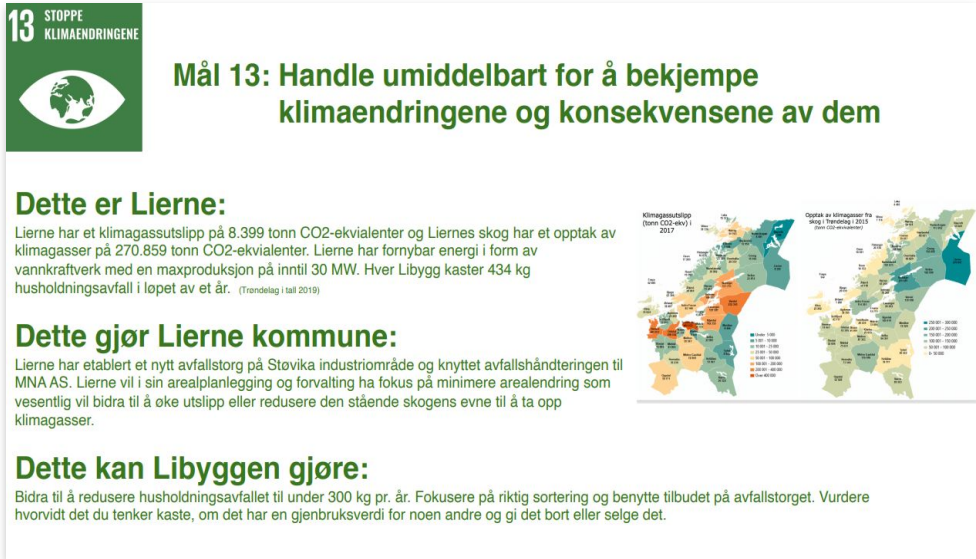

Resultater og effekter

Lierne kommune skal i løpet av 2024 utarbeide en ny kommuneplanens samfunnsdel. I dette arbeidet vil bærekraftsidene være et kunnskapsgrunnlag. Samtidig er det viktig å presisere at kommunale bærekraftsider ikke er statiske. Samfunnet er hele tiden i endring, og det har bare siden 2021 når bærekraftsidene ble besluttet skjedd enormt mye i verden rundt oss. En revidering av bærekraftsidene vil derfor være et viktig bidrag inn i arbeidet med samfunnsdelen. Samtidig må kommunen prioritere hva en skal legge ekstra vekt på i årene som kommer. Alle bærekraftsmålene er viktige og skal jobbes med kontinuerlig, men samfunnsdelen skal peke i retning av hva kommunen skal jobbe ekstra med fremover.

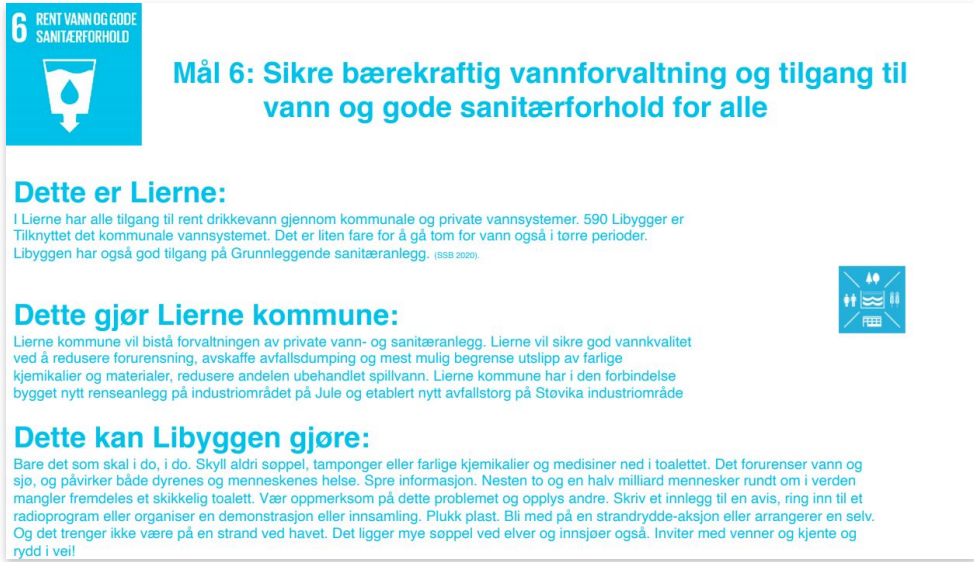

Malvik kommune | Heltidskultur og kvalitet i tjenestene i Malvik

Bakgrunn
Allerede i 2015 ble det etterlyst en høyere heltidsandel av kommunens politikere. Første politiske vedtak kom i 2017 med krav om minimum 60 prosent heltidsandel i løpet av planperioden frem til 2020. Kravet er senere økt hvert år ved behandling av handlings- og økonomiplanen til et mål om 72 prosent heltidsandel i løpet av 2026.

Organisering
Arbeidet ble bevisst ikke organisert som et prosjekt, men har blitt systematisk fulgt opp innenfor de gjeldende ansvarsstrukturene i organisasjonen. Det er heller ikke utarbeidet en egen plan, men arbeidet følges opp systematisk ved ansettelser og det rapporteres hver måned til administrasjonsutvalget. Alle stillingsutlysninger skal i utgangspunktet være heltid. Eventuell utlysning og ansettelse i deltid må begrunnes og godkjennes i forkant. Det har blitt innført noen langvakter som gjør det enklere å ha hele stillinger i turnus og samtidig unngå «ekstrahjelp» i små stillinger i helgene.

Det har vært et tett samarbeid med hovedtillitsvalgte og er etablert en arbeidsgruppe kalt «Overordnet gruppe – heltidskultur og kvalitet i tjenestene». Arbeidsgruppen er partssammensatt med hovedtillitsvalgte fra Fagforbundet, Norsk sykepleierforbund og Utdanningsforbundet, i tillegg til kommunalsjefene fra helse og oppvekst, samt HR-leder og organisasjonssjef. Arbeidsgruppen gjennomfører møter med formål å evaluere resultater og diskutere tiltak.

I tillegg blir administrativ ledelse på alle nivåer bevisstgjort gjennom gjentakende påminnelse og oppfølging på resultater.

Utfordringer
Den største utfordringen er at det er mange som velger å arbeide deltid selv om de ikke har andre ytelser ved siden av. Vi tror mye av dette skyldes holdninger til heltid, og mener det må en kulturendring til for å lykkes fullt ut, spesielt innenfor helse.

Resultat
- heltidsandelen har økt fra 55,4 prosent i 2017 til 71,2 prosent i juli 2023
- redusert fravær, stillingsprosentene 25 til 75 prosent har størst fravær
- bedre kontinuitet og økt tilstedeværelse bidrar til bedre kvalitet til de som mottar tjenestene

Vi får i dag positive tilbakemeldinger på hva heltidsarbeidet betyr for tjenestene, spesielt innenfor virksomhetene Hjemmesykepleien og Behandling og pleie

Bruker: Det er trygt å ha færre ansatte å forholde seg til – «er det du som kommer, ja, så godt å se deg igjen!»

Ansatt: «Jeg opplever at heltid bidrar til bedre kommunikasjon, samarbeid og flyt i gjennomføring av arbeidsoppgavene, og at jeg bidrar til et bedre arbeidsmiljø!»

Avdelingsleder: «Heltid fører til større stabilitet og kontinuitet i arbeidsstokken, og det er lettere å følge opp f.eks. utviklingsprosesser når ansatte arbeider i hel stilling.»

Vi tror at «heltid avler heltid». Kontinuitetsbærere i tjenesten gjør arbeidssituasjonen bedre for alle, både arbeidstakere og tjenestemottakerne.

Malvik kommune | Heltidskultur og kvalitet i tjenestene i Malvik

Hvordan oppnå gode tjenester, bidra til økt likestilling mellom kjønnene, reduksjon i økonomisk ulikhet og være en attraktiv arbeidsgiver i dagens og framtidas arbeidsmarked? Malvik kommune tror en sterk satsing på heltidsstillinger kan være et viktig bidrag!

Meråker kommune | Kartlegging av kritiske punkt i bekker og vassdrag

Bakgrunn
Formålet med kartleggingen var å få bedre kunnskap om ansvarsområder som kommunen skal drifte og forvalte.

Organisering
Prosjektet ble gjennomført av ansatte i kommunen fra områdene plan, byggesak, vei, vann og avløp, miljø, landbruk, kart og oppmåling i samarbeid med vannforvaltning ved vannområdekoordinator for Stjørdalsvassdraget vannområde. Hvor NVE har bidratt med tilskudd til gjennomføring av prosjektet.

Resultat
Kartleggingen er en del av et løpende arbeid i kommunen og gir nå et forbedret grunnlag for å styre arealbruken i Meråker. Gjennom regulering og byggesaksbehandling tas nødvendige hensyn i hele nedbørfeltet, og samfunnsutvikling reguleres til områder som ikke er utsatt for flom- og skred.

Flere av de episodene som er løftet i arbeidsgruppen er påvirket av aktivitet lenger opp i nedbørfeltet, som utbygging, drenering av utmark og skogsdrift med endrete grunnvannsforhold og terrenginngrep som leder vannet nye veier.

Prosjektet har dermed identifisert et behov for veiledning og informasjon om søknadsplikt i tilknytning til graving og andre fysiske inngrep i og nært vassdrag, både av hensyn til overvannshåndtering og vannmiljø i kommunene.

Midtre Gauldal kommune | Langsiktig drifts- og investeringsanalyse mot 2043
"Ved å være i forkant, er det mulig å omstille for å sikre en bærekraftig utvikling."

Bakgrunn
I 2022 ble det for første gang utarbeidet en langsiktig drifts- og investeringsanalyse for Midtre Gauldal kommune. Versjon 2.0 av dokumentet ble lagt fram for kommunestyret høsten 2023.

Bakgrunnen for at det er utarbeidet en slik analyse er behovet for et mer langsiktig og helhetlig planverk for kommunens eiendomsforvaltning. I særlig grad er det behov for å kunne se hvilke investeringskostnader og finansieringsbehov kommunen står overfor på lang sikt for å kunne møte de endrede behovene for kommunal tjenesteyting. Litt av grunnen er at ny kommunelov også legger sterkere vekt på langsiktig og helhetlig økonomistyring.

Ambisjon
Ambisjonen for arbeidet med den langsiktige drifts- og investeringsanalysen er å komplementere kommunens system for helhetlig virksomhetsstyring til også å omfatte eiendomsforvaltningen. For å få dette til har det vært nødvendig å få på plass et solid kunnskapsgrunnlag; det er en gjennomgående føring for alt utviklingsarbeid i Midtre Gauldal at det skal jobbes kunnskapsbasert.

Som et ledd i dette arbeidet har kommunestyret vedtatt kommunens eiendomsstrategi for perioden 2023 -2042. Gjennom denne er det avklart at kommunen skal ha følgende overordnede målsettinger for sin eiendomsforvaltning:

- Midtre Gauldal kommunes eiendomsforvaltning skal sikre en arealeffektiv og bærekraftig bygningsmasse.
- Eiendomsforvaltningen skal sikre at bygningsmassen teknisk, funksjonelt og kvalitativt opprettholdes og utvikles på et nivå som sikrer at den tilfredsstiller gjeldende lover og forskrifter. Det skal gjennomføres verdibevarende vedlikehold.
- Brukerne skal oppleve at inneklimaet er tilfredsstillende og at bygningene utvikles i takt med endrede funksjonelle behov.

Stram økonomi har over tid bidratt til et stort akkumulert vedlikeholdsetterslep, samtidig som kommunens egen kapasitet til å ivareta strategiske og operative oppgaver på dette området har vært begrenset. Målsettingen nå er at med utgangspunkt i drifts- og investeringsanalysen, kan arbeidet planlegges og utføres i et langsiktig og helhetlig perspektiv. Videre har kommunen en samlet og kvalitetssikret oversikt over samtlige investeringsbehov sammenholdt med en langsiktig analyse av kommunens økonomi. Overordnet føring for all planlegging og innsats i Midtre Gauldal er «tidlig innsats». Denne tenkingen er nå også gjort gjeldende for arbeidet med eiendomsforvaltningen.

I den langsiktige drifts- og investeringsanalysen sammenfattes altså en analyse av kommunens økonomi i et langsiktig perspektiv ut fra investeringsbehovene ved alle kommunens eiendommer og infrastruktur. Konkret betyr dette at planen inneholder en oversikt over:

- Dagens tilstand, behov for oppgradering og restaurering, og restlevetid for de kommunale formålsbyggene
- Behovet for nybygg
- Dagens tilstand, behov for oppgradering og restlevetid for det kommunale vann- og avløpsanlegget
- Dagens tilstand og behov for oppgradering for de kommunale veier, bruer, gatelys og medfølgende infrastruktur
- En langsiktig investeringsanalyse for kommunens eiendommer, vei, vann og avløp
- En langsiktig driftsanalyse – som viser de økonomiske konsekvensene av behovet for investeringer
- Vurdering av prioriteringer og mulige løsninger

Midtre Gauldal kommune | Langsiktig drifts- og investeringsanalyse mot 2043
"Ved å være i forkant, er det mulig å omstille for å sikre en bærekraftig utvikling."

Prosess
Arbeidet med langsiktig drifts- og investeringsanalyse er forankret hos kommunestyret, og et konkret oppdrag ble utformet og gitt til en egen arbeidsgruppe. Arbeidet er også solid forankret i kommunedirektørens ledergruppe. Arbeidsgruppen som har utført de konkrete kartleggingene og analysene har bestått av enhetsleder for eiendom og kommunalteknikk, kommunalsjef oppvekst, helsefaglig rådgiver, økonomisjef og assisterende kommunedirektør. Det har vært nyttig og lærerikt å jobbe flerfaglig, og det at arbeidet har vært organisert på denne måten har bidratt til økt forståelse for kompleksitet og sammenhenger, og ikke minst til god forankring i organisasjonen. Ny kompetanse i egen organisasjon har også bidratt til nytenking/innovasjon – stadig flere ser at nye løsninger må tas i bruk om det skal være mulig å få realisert nødvendig vedlikehold og nybygging.

Det er også innhentet ekstern kompetanse til å bistå med kvalitetssikring av kommunens egne vurderinger av tilstanden ved noen av byggene, og også til å komme med innspill og nye ideer til ulike løsninger.

> "Dette har gitt en systematisk måte å jobbe på for oss som sitter på behovene. Våre behov både defineres og de ses på som en del av helheten som kommunen utgjør."
>
> Kommunalsjef oppvekst

Resultater og effekt
Arbeidet er fremdeles bare i startfasen, men allerede nå ser vi klare effekter av denne måten å jobbe på:

- Analysene har til hensikt å gi kommunens beslutningstakere informasjon om utviklingstrender på lang sikt, og et bredere faktagrunnlag til å ta viktige økonomiske beslutninger på kort sikt i forbindelse med behandlingen av handlingsprogram med økonomiplan.
- Arbeidet har vist oss at utfordringsbildet framover i forhold til vedlikehold/investeringer er så stort at det er flere prinsipielle avgjørelser som bør tas før det besluttes igangsetting av konkrete investeringsprosjekt. Dette gjelder ikke minst spørsmålet om dekningsgrad når det gjelder antallet institusjonsplasser og boliger med heldøgns omsorg, samt også spørsmålet om framtidig barnehage-/skolestruktur. Mange avveininger griper inn i hverandre og kompliserer de valgene vi må ta.
- Gjennom denne måten å arbeide på, beveger vi oss bort fra en mer adhoc-tilnærming til en mer langsiktig og planmessig tilnærming.

Så er det også slik at denne typen kunnskapsgrunnlag først og fremst er til nytte dersom det er disponible økonomiske ressurser å bruke på vedlikehold/investeringer. Per nå er totalsituasjonen i Midtre Gauldal slik at det kreves aktive grep i dag og i årene framover for å gjenopprette og vedlikeholde kommunens økonomiske bæreevne. For å få klarlagt omstillingsbehovet totalt sett, må framtidige investeringsbehov, endringer i kommunens tjenestetilbud og endringer i kommunens driftsinntekter og -utgifter på lang sikt kartlegges. Drifts- og investeringsanalysen bidrar til at mye av dette er på plass.

Midtre Gauldal kommune | Langsiktig drifts- og investeringsanalyse mot 2043
"Ved å være i forkant, er det mulig å omstille for å sikre en bærekraftig utvikling."

Konklusjon og læringspunkter
Arbeidet med langsiktig drifts- og investeringsanalyse vil være en suksess dersom den brukes over tid til å styre kommunens bærekraft på området eiendomsforvaltning.

I drifts- og investeringsanalysen skisseres fire fokusområder vi må jobbe med for å opprettholde en sunn økonomi i det krevende langsiktige perspektivet som er beskrevet:

1. Egenfinansiering; økt grad av egenfinansiering av investeringene.
2. Ressursbruken i tjenestene; at alle investeringer gir reduksjon i driftsutgiftene.
3. Effektive tjenester i effektive bygg; investeringer i løsninger som krever mindre areal og som bidrar til å effektivisere tjenesteproduksjonen.
4. Offentlig/privat samarbeid (OPS); forpliktende samarbeid mellom offentlige og private aktører for å gjennomføre bestemte prosjekt/oppgaver.

> "Systematikk i oversikten over behov, kan både utfordre de ulike lederne av sektorer i kommunen til å se langsiktig på sitt område, samtidig som vi klarer å få fram helheten. Analysene gir oss grunnlag til å bygge en organisasjon som kan gjennomføre økte satsinger. Utfordringen er å få tilstrekkelig økonomi….."
>
> Enhetsleder for Eiendom og kommunalteknikk

> "Vi har nå fått et styrings- og planleggingsverktøy, som både gir oversikt/helhet og som knytter driftskonsekvenser til behov. Mer kunnskapsbasis og mindre ad hoc tilnærming er bra. Så er det fortsatt slik at handlingsrommet vi har til å gjøre noe mer det vi ser er trangt, og vi må i alle tilfelle sørge selv for god økonomisk styring"
>
> Kommunedirektør

Namsos kommune | Redusert matsvinn var hovedmålet med prosjektet - resulterte også i reduksjon av klimautslipp, reduserte kostnader og bedre ernæring

Bakgrunn
Sentralkjøkkenet ved Namsos leverer mat til sykehjemmet, flere bo- og velferdssenter og til hjemmeboende. Ansatte la merke til overfylte kjøleskap, at leveransen av mat ikke sto i samsvar til antall beboere og deres energibehov, og flere var fortvilte over mengden mat som ble kastet. Med bakgrunn i at Namsos kommune har vedtatt at kommunen skal være med på omstillingen til et grønt samfunn og være en foregangskommune innen miljø og klimatiltak ble det søkt om støtte til prosjektet: Reduksjon av matsvinn i Namsos kommune. Leder for avdelingen ernæring og service ble frikjøpt fra deler av sin stilling for å lede prosjektet når søknaden ble innvilget.

Prosjektet hadde flere målsettinger. Det ene var å redusere matsvinnet og dermed også kommunens klimagassutslipp. For å få til dette var det et mål å etablere bedre rutiner for både håndtering av råvarer, varebestillinger, avbestilling av mat og oppfølging som sikrer riktig mat til riktig bruker.

Tiltak
Det ble jobbet med flere tiltak parallelt:

- næringstette oppskrifter med mindre porsjoner
- holdningsarbeid med fokus på at alle må ta ansvar
- opprettelse av arbeidsgrupper der kjøkken og avdelinger var representert for å bedre samarbeidet og kommunikasjon innad og mellom aktører
- rutiner for avbestilling av mat
- mat-kort for å sikre riktig mat til riktig person
- innkjøp av IT-løsning med mulighet til å lage råvareoversikt basert på faktiske bestillinger og presentere maks- og minimumslager
- kursmateriell i hvordan håndtere rester og gitt undervisning i matkultur for flerkulturelle ansatte for å sikre riktig håndtering av mat
- Varelevering fra Nær Engros ble redusert fra tre til en gang i uken og grønnsaker, meieri og kjøtt levert sammen for å redusere utslipp fra transport

Resultat
Sentralkjøkkenet ved Namsos helsehus har redusert sitt matsvinn med nesten 6 tonn i året. Dette tilsvarer 110 kg per uke, og omtrent 396 kg CO_2-ekvivalenter redusert utslipp per uke. Tiltakene har også førte til reduserte kostnader: På et halvt år ble matinnkjøp redusert med 250.000 kroner.

Å redusere matsvinn startet som et klimasatsprosjekt, men er i dag videreført i daglig drift. Arbeidet har både bidratt til å redusere unødvendig ressursbruk og klimautslipp, samt bedre ernæring og helse for kommunens brukere.

Suksesskriterier

- Blant ansatte har prosjektet ført til økt engasjement og kunnskap om riktig ernæring og matsvinn
- For brukerne har prosjektet bidratt til bedre helse gjennom arbeid med ernæring og mat av kvalitet. Eksempelvis skal alltid to kokker smake på maten før den godkjennes, riktig nedkjøling skal dokumenteres og maten har blitt mer næringsrik. For å bidra til et mer bærekraftig kosthold ble det i menyen innført vegetar-alternativ og alternativ til rødt og bearbeidet kjøtt

Sentralkjøkkenet ved Namsos helsehus har vist hva som er mulig å få til og vi ønsker å bruke resultatene til inspirasjon og læring for andre som driver med tilbereding og servering av mat.

Involvering, ledelsesforankring og tydelige krav er viktig. Vi erfarte lojalitet og engasjement på både godt og ondt. Noen var imot å bruke tid på prosjektet fordi arbeidsdagen allerede var fylt opp med mange oppgaver. Resultatet av kartleggingen av matsvinnet i begynnelsen var imidlertid så voldsomt at de ansatte skjønte at noe måtte gjøres. Erfaringen er at det som er målbart, det gir mening, og synliggjøring med tall har vært viktig.

Nærøysund kommune | “Rydde med jobben-dagen” i Nærøysund sin skjærgård

Bakgrunn
Sammen med Hold Norge Rent, Oppdretternes Miljøservice, Oceanize og frivillige, gjennomførte kommunen i 2022 «Rydde med jobben-dagen» i Nærøysund sin skjærgård.

«Rydde med jobben-dagen» ble markert i Nærøysund kommune på grunn av mangeårig innsats med lokal strandrydding. Kommunen har Norges lengste strandlinje på ca. 3600 kilometer, som ligger åpent til mot sørvest. Nærøysund har stor aktivitet i kystsonen med havbruk, fiskeri og sjøfart. Det er ryddet 400 tonn med søppel, men fortsatt er en stor del av strandsonen ikke ryddet. Marin forsøpling er eierløst avfall som ikke reguleres av noe lovverk, og som mangler en overordnet og samordnet tiltaksstrategi.

Ambisjon
Nærøysund kommune skal være en foregangskommune på klima og miljø (kommuneplanens samfunnsdel 2021-2033). Kommunen har videre et mål om grønn omstilling og bærekraftig forvaltning av naturressursene. En av strategiene er å forvalte økosystemer i havet, langs kysten og på land slik at de er sunne og produktive i et langsiktig perspektiv. I utkast til temaplan for klima- og miljø har kommunen foreslått et mål om at Nærøysund kommune skal redusere marin forsøpling. I tilknytning til dette målet er det skissert to tiltak:

1. Søke samarbeid med EU/ Norden for utvikling av en forvaltningsstrategi og forvaltningspraksis for strandsonen i hele nordsjøområdet med fokus på marin forsøpling, tiltak, samarbeidspartnere og finansiering.
2. Stimulere til lokale ryddeaksjoner.

Hold Norge Rent ønsket å bidra til å markere den årelange strandryddeinnsatsen i Nærøysund gjennom å markere «Rydde med jobben-dagen» i strandryddeuka høsten 2022 sammen med kommunen, frivilligheten og lokale firma.

Tidligere Nærøy og Vikna kommuner og nå Nærøysund kommune har i mange år bevilget økonomisk støtte til lokalt ryddefirma, som har tilbudt ungdom sommerjobb med strandrydding, lagt til rette for at skoleklasser kunne dra på strandrydding og hentet alt oppsamlet avfall på strender der frivillige har ryddet.

Prosess
Oppdretternes Miljøservice (OMS) er kommunens hovedsamarbeidspartner og den profesjonelle strandrydder. De bidro med båter og mannskap for å kunne gjennomføre «Rydde med jobben-dagen». Firmaet Oceanize stilte opp for å synliggjøre deres innsats for å resirkulere brukt plast fra havbruk, i tillegg til representanter fra frivillige som rydder strender rundt om i kommunen.

Resultat
Ved hjelp av Hold Norge Rent fikk kommunen satt søkelys på et viktig arbeid og utfordring i strandsonen. Både hvilket arbeid som er gjort over mange år, og hvilke utfordringer vi står overfor i årene som kommer. Samarbeidet med Hold Norge Rent fikk også mye positiv omtale i medier og lokalaviser.

Gjennom samarbeidet om «Rydde med jobben-dagen» fikk kommunen muligheten til å samle viktige aktører, og synliggjort jobben de gjør. Ordfører deltok i arrangementet, og diskuterte muligheter og utfordringer sammen med aktørene. Med lang strandlinje og stor næringsaktivitet i kystsonen har Nærøysund en ekstra stor utfordring i å bidra til en bærekraftig forvaltning og utvikling i strandsonen og kystsonen.

Viktigheten av kontinuitet
Kommunestyret er positiv til den jobben som gjøres, og har støttet arbeid med strandrydding med ca. en halv million over flere år. De største utfordringen for å sikre kontinuitet og langsiktighet i arbeidet, er organisering og økonomi. I kommunens utkast til temaplan for klima og miljø tar kommunen høyde for at en bør ta initiativ til et samarbeid over landegrensene i EU og Nordsjølandene, både med tanke på hensiktsmessig organisering og en forutsigbar økonomi.

Nærøysund kommune | “Rydde med jobben-dagen” i Nærøysund sin skjærgård

En positiv effekt med “Rydde med jobben-dagen” er at innsatsen med strandrydding øker, og med en forståelse av at det nytter å rydde, men at det må gjentas.

Oppdal kommune | Flyktninger i Oppdal skal få et godt liv, egen inntekt og bli en del av det norske samfunnet

Bakgrunn
I 2015 besluttet Oppdal kommune å jobbe målrettet med mottak av flyktninger. Kommunens utfordring i årene frem til 2015 var at overgangen til jobb og/eller utdanning lå på under 10 prosent, langt under det nasjonale målet. Ambisjonen for arbeidet var å øke andelen av bosatte flyktninger i Oppdal kommune med overgang til jobb og/eller utdanning etter endt Introduksjonsprogram. Målet var å gi flyktninger et grunnlag til et godt liv med jobb, egen inntekt og være en del av det norske samfunnet.

Organisering
I 2015 ansatte Oppdal kommune en felles leder for Flyktningetjenesten, Voksenopplæringen samt kommunens Introduksjonsprogram. Disse tjenestene ble samlet under en felles avdeling som fikk navnet Innvandrertjenesten. Antall ansatte økte med ytterligere to personer samme år.

Etter omorganiseringen i 2015 ble samarbeidet mellom Voksenopplæringen, Flyktningetjenesten og Introduksjonsprogrammet mye bedre. Det ble avholdt regelmessig felles møter og det ble utarbeidet felles planer. Øvrige samarbeidspartnere har blant annet vært NAV Oppdal og Rennebu, Oppdal videregående skole, Oppdal Frivillighetssentral samt lokalt næringsliv.

Noen eksempler på tiltak de siste årene er:
Jobbmatch
Et samarbeid mellom Innvandrertjenesten, NAV Oppdal og Rennebu og lokalt næringsliv. Bedrifter med kortsiktig eller langsiktig rekrutteringsbehov inviteres til en jobbmesse hvor elever fra voksenopplæringen samt voksne elever fra videregående skole deltar. Bedriftene presenterer seg først i plenum før de får utdelt hver sin stand. Elevene går deretter rundt på de stands de mener er aktuelle for sin kompetanse.

Voksenklasse Oppdal videregående skole
Som følge av mange deltakere i kommunens Introduksjonsprogram, samt et antatt stort behov for ansatte innen helse i årene fremover, ble det siste skoleår startet en voksenklasse innen Helse & Oppvekst ved Oppdal videregående skole (Trøndelag Fylkeskommune). Samme tiltak ble gjort noen år tilbake, av disse elevene er det nå mange som har tatt fagbrev og er i fast jobb.

Frivillighetskoordinator
De siste årene har Innvandrertjenesten hatt en ansatt frivillighetskoordinator som har vært et viktig bindeledd mellom kommune og frivillighet med tanke på integrering.

Resultat
I 2022 gikk 63,6 prosent av bosatte flyktninger over til arbeid eller utdanning utover grunnskole ved avsluttet Introduksjonsprogram. Til sammenligning var tallet 0 prosent i 2013[1].

Suksesskriterier
- God forankring og organisering i kommuneorganisasjonen gjør det mulig å oppnå gode bærekraftseffekter
- Godt utviklet samarbeid mellom offentlig og privat, samt frivilligheten er viktig for å oppnå langsiktig bærekraftig utvikling

Oppdal kommune gikk til topps i Kommunebarometeret 2023
En måling som publiseres av Kommunal Rapport hvert år

1] IMDi

Oppdal kommune | Flyktninger i Oppdal skal få et godt liv, egen inntekt og bli en del av det norske samfunnet

Introduksjonsprogram er et tilbud alle norske kommuner er pålagt å gi til personer mellom 18 og 55 år som har fått asyl som flyktninger i Norge. Introduksjonsprogrammet skal ha et innhold som skal hjelpe i overgangen til utdanning og arbeid. Norskopplæring, grunnleggende opplæring i samfunnskunnskap og arbeidspraksis er eksempler på hva introduksjonsprogrammet kan inneholde. Deltagelse i introduksjonsprogrammet gir rett til introduksjonsstønad som er dobbelt folketrygdens grunnbeløp per år.

Orkland kommune | Fra varmtvann rett i sjøen til byutvikling, velvære og arbeidsplasser

Bakgrunn
En viktig del av omstillingen til et samfunn som skal baseres på fornybar energi, er å utnytte restenergi fra industriproduksjon. På Orkanger finnes et stjerneeksempel på hvordan kraftintensiv industri samarbeider med lokale aktører for å gi bedrifter og innbyggere miljøvennlig energi. Spillvarme fra Elkem Thamshavns produksjon av silisium blir til miljøvennlig energi. Alternativt ville det oppvarmede vannet havnet i sjøen – til ingen nytte.

Tiltak
I tillegg til at Elkem Thamshavn selv gjenvinner 30 prosent av spillvarmen som elektrisitet til egen virksomhet, er det i dag også tre øvrige aktører som utnytter denne miljøvennlige energikilden til ulike formål på Orkanger:

1. Via Orkland Energis fjernvarmenett blir varmen en del av en sirkulærøkonomi. Et biprodukt fra en bedrift inngår som en ressurs for en annen bedrift, som kan omsette dette i kommersiell drift. I dette tilfellet til næringsliv, offentlige bygg og større boligkomplekser.
2. Det er etablert egen rørledning fra Elkem Thamshavn til Idrettsparken på Orkanger, der spillvarme benyttes til å holde kunstgressbaner is- og snøfrie gjennom vinterhalvåret.
3. Da Orkland kommune åpnet Folkehelsesenteret i 2020, med publikumsuksessen Orklandbadet, utgjør spillvarmen fra Elkem Thamshavn en betydelig del av energien som benyttes til oppvarming av badevann og lokaler. Bygget framstår som svært energieffektivt basert på rene energikilder.

Organisering
I 2008 startet Orkland Energi Varme arbeidet med å utvikle fjernvarmenettet på Orkanger. Selskapet er eid av Orkland Energi, hvor Orkland kommune er eneeier. Oppvarming av kunstgressbanene er organisert gjennom et eget selskap, Idrettsparken Kunstgress AS (IKAS). Selskapet er eid av Orkanger IF, Orkla FK og Orkland kommune. Folkehelsesenteret er heleid av Orkland kommune.

Suksesskriterier
Fjernvarmen er et viktig konkurransefortrinn for Orkland som næringskommune nummer én i Trøndelag. Ved å utnytte spillvarme unngår vi unødvendig bruk av fossil energi og reduserer behovet for vindmøller og andre kontroversielle naturinngrep. I tillegg til miljøgevinsten er fjernvarme enkelt, vedlikeholdsfritt og konkurransedyktig. Samtidig gir den komfort i form av behagelig varme og godt inneklima for de som oppholder seg i bygningene.

> “Vi er i ferd med å utvikle småbyen Orkanger ved å benytte miljøvennlig energi til stadig flere formål. Det er fremdeles mye fornybar energi tilgjengelig. Vi arbeider kontinuerlig med å legge til rette for at flere bygg skal få fjernvarme og at nye bedrifter skal velge Orkanger som lokalisering for sin virksomhet.”
> Johan Skjølberg, daglig leder i Orkland Energi

Osen kommune | Svært god ladeinfrastruktur for elbil

Gjennom politisk vilje har Osen kommune fått etablert en svært god ladeinfrastruktur for elbil.

Bakgrunn
Frem til 2018/2019 hadde Osen kommune en ikke-tilfredsstillende ladeinfrastruktur. I arbeidet med Osen kommunes Klima- og energiplan i 2018 og 2019, ble behovet for utbygging av en fungerende ladestruktur for elbil identifisert. Dette ble ansett som viktig for egne innbyggere, og egne innbyggeres overgang fra fossilbil til el. I tillegg var det viktig for privatbiler på strekningen Steinkjer/Namsos til Åfjord, at Osen med sin geografiske plassering, fikk på plass en hurtiglader. Uten en hurtiglader i Osen, ble det umulig for den eldste elbilparken å kjøre denne strekningen uten en lang ladestopp.

Politisk og administrativt ble etablering av elbil-ladere en prioritet de kommende årene.

Prosess
I budsjettarbeidet for årene 2020 og 2021 ble det prioritert å sette midler til etablering av ladepunkter. I tillegg ble det søkt Trøndelag fylkeskommune om støtte til dette tiltaket. Gjennom tett oppfølging av eksterne leverandører og høy prioritet hos ansatte i kommunen, kom elbil-laderne raskt på plass.

Hva er oppnådd
Ved bruk av egne midler og noe støtte fra Trøndelag fylkeskommune var Osen kommune i stand til å:

- Etablere ladepunkter i tilknytning til de største arbeidsplassene, herunder skole, sykehjem og kommunehus
- Etablere ladepunkter for egne tjenestebiler ved sykehjem og kommunehus
- Etablere ladepunkt tilgjengelig for alle i tilknytning til bensinstasjon

Oppsummering og veien videre
Den etablerte elbil-ladeinfrastrukturen har blitt godt mottatt, og andelen elbiler er voksende. På grunn av kommunens lange avstander internt og til bysentra, er det fortsatt mange som ikke har tatt steget over til elbil. Men det at vi har ladere, og andres positive erfaringer med elbil bidrar forhåpentligvis til en vesentlig økt elbilandel i kommunen de nærmeste årene.

Videre fremover er det ønskelig å etablere enda raskere elbil-ladeinfrastruktur. Men det er i stor grad avhengig av tilgjengelig strømforsyning til kommunen, noe som Osen kommune ikke styrer selv.

Overhalla kommune | Kommunens tilrettelegging for barnefamilier førte til utbygging av Norges første svanemerkede barnehage

Bakgrunn
Overhalla kommune traff blink når kommunen lanserte salg av rimelige, familievennlige tomter på Skagen. Med et økende antall barnefamilier i området, vokste også behovet for barnehageplasser utover hva kommunen hadde kapasitet til å tilby. Dette ble sett på som en gylden mulighet til å bygge en ny barnehage som ikke bare skulle fylle et behov, men også representere kommunens engasjement for miljøet.

Ambisjon
Kommunen satte som mål å etablere en fremtidsrettet barnehage i Skage, bygd på de positive erfaringene fra en nylig miljøfokusert utbygging av kommunens ungdomsskole. Ambisjonen var å strekke seg enda lenger denne gangen, med et spesifikt fokus på å oppnå en barnehage som var svanemerket og tilnærmet et nullenergibygg. Et svanemerket bygg ville ivareta og forbedre livskvaliteten for kommunes yngste innbyggere, og det stod i tråd med kommunens visjon om å fremme bærekraftig utvikling av området. Barnehagens energisystem skulle utformes med en teknologisk avansert tilnærming, som kombinerer solceller, solfangere, varmtvannstanker og bergvarme for å sikre en optimal og miljøvennlig oppvarming. På solrike dager ville solfangerne fange og utnytte varmen enten direkte for oppvarming eller lagre den i berget for senere bruk. I perioder med kaldere eller overskyet vær, ville varmesystemet kunne trekke på denne lagrede varmen i berget for å varme opp barnehagen. Parallelt med dette var det planlagt at bygningens arkitektoniske utforming skulle muliggjøre den mest gunstige plasseringen av solceller, for å maksimere solenergiutnyttelsen.

Organisering
Ambisjonsnivået for barnehagen ble godt forankret på alle nivåer i kommunen. Det ble etablert en byggekomité som inkluderte representanter fra kommunens politiske miljø, barnehagepersonalet, og nøkkelpersoner fra administrasjonen. Kommunen inngikk et samarbeid med totalentreprenør GL Bygg AS, som skulle stå for selve utbyggingen i samarbeid med flere andre lokale leverandører. For å sikre oppfølging av svanemerkets krav ble tett dialog med Svanemerkets rådgiver opprettholdt gjennom alle faser i prosjektet. Samarbeidet fremmet gode diskusjoner og læring på alle nivåer og sikret et sterkt fokus på miljøvennlige valg, fra byggematerialer til energibruk, med en spesiell oppmerksomhet på detaljer som bidro til å skape et sunt og sikkert innemiljø.

Resultat
Resultatet av dette gode samarbeidet er kommunen særdeles stolte av. Skage barnehage var ved sin ferdigstilling Norges første svanemerkede barnehage[1,2], og har forhåpentligvis satt standarden for etterfølgende prosjekter. Vi har fått en topp moderne barnehage som har bidratt til et styrket lokalsamfunn og en forbedret hverdag for familier. Ved å fremme kompetanse om svanemerket og bærekraftig praksis, resulterte prosjektet også i en kompetanseheving i det lokale næringslivet. Erfaringer fra dette prosjektet har gjort lokale selskaper konkurransedyktige også i andre byggeprosjekter i Trøndelag. Barnehagen har videre åpnet døren for ytterligere utvikling og bosetting i Skage-området. Kommunen jobber i disse dager med å tilrettelegge flere tomter for salg til barnefamilier noe som vil bidra til at vi forhåpentligvis blir flere overhallinger framover.

Utfordringer
Selv om prosjektet har vært en markant suksess, har reisen også medført en del utfordringer. Å ta i bruk nye, innovative løsninger i et byggeprosjekt av denne skalaen krever et godt samarbeid mellom alle involverte parter. Særlig viktig er nødvendigheten av å etablere robuste kommunikasjonskanaler for å sikre at ideer, bekymringer og løsninger kan deles fritt blant partene. Prosjektet har også støtt på tekniske hindringer, blant annet utfordringer knyttet til de valgte teknologiske løsningene som skal sikre at bygget holder seg nært nullutslipp. De tekniske løsningene har vist seg å være følsomme for spenningssvingninger som følge av lynnedslag. Samtidig ble det benyttet en del skreddersydde komponenter fra utlandet, noe som har gitt utfordringer med tilgang på reservedeler til det tekniske anlegget. Disse erfaringene har avdekket viktigheten av å ha en proaktiv tilnærming til problemhåndtering av slike anlegg.

1] Svanemerket, 2] Barnehage.no

Rennebu kommune | Ungdom i sentrum

Bakgrunn
Det ble etablert fritidsklubb i Rennebu i 1983. I 2010 flyttet fritidsklubben inn i nye lokaler, samlokalisert med Rennebu barne- og ungdomsskole. Lokalene ble delt med skolens SFO. Fra 2022 måtte fritidsklubben flytte ut av sine lokaler uten å ha nye lokaler å flytte inn i. I mangel av fritidsklubbtilbud ble det registrert uønsket samling av ungdommer på nærbutikkene og forebyggende tjenester, og ungdommene var selv tydelige på behovet for ny fritidsklubb. Rennebu kommune vedtok ny samfunnsdel i 2023 med mål om å være «Barnas Rennebu – raus, trygg og spennende!». Dette, kombinert med behovet for et møtested for ungdom, dannet bakgrunnen for prosjektet «Ungdom i sentrum» gjennom Program for folkehelse.

Ambisjon
«Ungdom i sentrum» er et folkehelseprosjekt av Rennebu kommune gjennom deltakelse i Program for folkehelsearbeid i Trøndelag. Tema for programmet er psykisk helse og rusforebyggende arbeid blant barn og unge. Målsettingen med prosjektet var samskaping av en trygg og aktiv møteplass for barn og unge i 7.-10. trinn, i form av en fritidsklubb i Rennebu sentrum. Dette er et tiltak for å styrke barn og unges psykiske helse ved å fremme engasjement, tilhørighet og relasjonsbygging i bygda.

Tiltaket "Ungdom i sentrum" har todelt betydning. Det handler om å sette ungdommens behov og ønsker i sentrum, og skape et fysisk møtested i Rennebu sentrum. Ungdommenes medvirkning er selve grunnmuren i prosjektet. I tillegg anses det som nøkkelfaktorer å:

- Skape samarbeid på tvers av sektorer, ha en klubbleder med kunnskap om ungdommens historie og særpreg, samt etablere et klubbstyre med lokale og gode rollemodeller.
- Lage en modell for systematisk evaluering av klubben og dens innhold.

En gjennomgående og tydelig strategi var å involvere et bredt spekter av kommunale enheter og frivillige sammen med ungdommene, og selvfølgelig sørge for at ungdommene alltid var i sentrum. Det ble gjennomført idédugnad med ungdommer fra 7.-10.trinn, der ble det også laget en tidsplan for prosjektet. Det ble også gjennomført logokonkurranse etter idédugnaden. Flere av ideene ble tatt videre til tre medvirkningsverksted: Street-art, grafittikurs, samt innredning og innflytting. Ungdommene bygde resepsjon, skohyller, laget eget MOT-rom, monterte spill, og innredet kinorom/spillrom. Åpningen av Sentrum fritidsklubb med omvisning, servering og taler hadde omtrent 70 deltakere.

Prosess
Strategisk lederteam var styringsgruppe for prosjektet, hvor det ble dannet en prosjektgruppe og to arbeidsgrupper. Prosjektet hadde bred involvering fra blant annet leder folkehelsekoordinator, leder fritidsklubb, kulturskolerektor, driftsleder teknisk, MOT, politi, ungdomsarbeider og frivilligsentral. Leder og nestleder ungdomsråd var samarbeidspartnere i prosjektet og fulgte prosessen tett. FAU, Røde Kors, lokalavisa, helsestasjon for ungdom, rektorer ved offentlig og privat skole var også viktige samarbeidspartnere. For hvert gjennomførte medvirkningsverksted ble det skrevet refleksjonslogg for å evaluere tiltakene, og til god nytte for kommende prosjekter i kommunen. Prosjektet har vært tilknyttet FoU-veileder fra RKBU Midt-Norge.

Rennebu kommune | Ungdom i sentrum

Resultater

a) Offisiell og høytidelig åpning av ny fritidsklubb med 60-70 fremmøtte. Hovedfunnene fra evalueringen var at mange ungdommer som tidligere har brukt ungdomsklubb ser også for seg at de fremover vil bruke "Ungdom i Sentrum". Viktige faktorer for deltakelse var attraktive og relevante aktiviteter, gode vennerelasjoner og trygge voksne på klubben. Ungdommene er tydelige på at det har vært enkelt å bidra i prosjektet. De føler de har hatt påvirkningskraft og ser resultatene. Huset står ferdig og tilbudet er i normal drift. Vi vurderer det derfor slik at vi har nådd målet om samskaping av en aktiv og trygg møteplass.

b) Tiltaket har bidratt til at vi har etablert et sterkere tverretatlig samarbeid. Vi har nå en felles forståelse for hva fritidsklubben er. Vi har en felles forståelse av rollen til de ansatte i klubben og hvordan fritidsklubben kan være en arena for endringsarbeid i ungdomsmiljøet. "Ungdom i Sentrum" er tatt inn som et tiltak i handlingsplanen til folkehelseplanen. Fritidsklubben er en rusfri klubb med nulltoleranse. MOT-rommet i huset synliggjør dette og alle som ønsker å delta i klubben får en individuell samtale der de skriver under på en kontrakt på rusfrihet i huset.

c) Prosjektet har bidratt til at ungdommene selv ser viktigheten av en trygg møteplass der det er rom for alle. De beskriver hvordan de nå har et sted der alle kan møtes på like premisser. Dette er et godt utgangspunkt for videre arbeid. Det å ha en aktiv og trygg møteplass er et kontinuerlig arbeid og vil derfor videreføres etter prosjektets slutt.

Konklusjon

Den nye fritidsklubben reduserer sosial ulikhet i psykisk helse ved at det er en gratis møteplass der det finnes et rom for alle. Uansett om du liker støy og høy aktivitet eller roligere omgivelser og aktiviteter, finnes det et sted for deg i huset. Man har mulighet til å delta på et stort utvalg aktiviteter og samtidig trekke seg tilbake når man har behov for det. Dette fører til en lavere terskel og større grad av sosialisering på deltakernes premisser.

Alle trenger et sted å høre til – noe Sentrum Fritidsklubb kan være. Vi har utformet et årshjul der blant annet "plan for ungdomsmedvirkning" og informering om tiltaket blir satt i system. Her finner du årlig tid for "Allmøter" der alle klubbmedlemmer, ansatte i og rundt klubben og ungdomsrådet deltar. Ungdomsrådet skal da ta informasjon som blir drøftet i Allmøte opp i Hovedutvalget for oppvekst og omsorg. I tillegg finner man informasjonsrunde i AIK (Avdeling for integrering og kvalifisering) i årshjulet, for å sikre at alle føler seg velkommen inn i klubben.

Våre viktigste læringspunkter i prosessen har vært å sette av nok tid til å skape en felles forståelse av utfordringen og velge tiltak deretter. Det er også viktig at med en kontinuerlig innsats for å sikre god forankring gjennom hele prosessen. Et godt tiltak trenger ikke å være så kostbart, og det er fordeler med å ha flere delmål som gjennomføres på kort tid. Det er viktig å ikke ha for høye forventninger til ungdommene, men heller lytte til dem og iverksette tiltak deretter. Stabile og trygge voksne er avgjørende for å skape en trygg møteplass. Det er også viktig å dokumentere på de kanalene ungdommene følger med på, som for eksempel Snapchat, Instagram, TikTok og lignende.

Røros kommune | Miljøfyrtårnsertifisering har vært en viktig faktor for Røros kommunes grønne omstilling

Bakgrunn
Røros kommune kunne i 2020 gladelig melde at de ble et miljøfyrtårn, eller rettere sagt 23 miljøfyrtårn. Noe over 50 personer fordelt på 25 virksomheter ta æren for. Omtrent samtidig som at Greta Thunberg og hundretusenvis av barn marsjerte i gatene for miljøomstilling bestemte en samlet kommuneledelse at kommunen skulle ta grep – at den skulle bli et fyrtårn for miljøet. Og det kan kommunen nå stolt si at de har fått til.

> Vi mente at om Røros skulle bli mer miljøvennlig, så måtte vi starte med oss selv først. Vi måtte feie for egen dør før vi kunne be andre om det.
>
> Hanne Bryde, samfunnsplanlegger

Ambisjon og mål
I 2018 ble kommunens klima- og miljøplan vedtatt. Og et av strategiene for å lykkes med miljømål langsiktig var at kommunen skulle jobbe strukturelt. Omstilling til lavutslippssamfunnet krever økt vekt på institusjonalisering. Kommunen ønsket blant annet å etablere årlige klima budsjetter og regnskap, skape et tverrfaglig miljønettverk i kommunen og øke miljøkunnskapen i kommunen.

Strategi og tiltak
Tidlig ble det å bli et miljøfyrtårn sett på som et godt grep for å få til kommunens ambisjoner om strukturelle endringer. I tillegg til at miljøarbeidet ble institusjonalisert bidro det også med konkrete endringer i kommunen. 25 virksomheter har jobbet iherdig mot målet om å bli miljøfyrtårn. Det er to miljøfyrtårnansvarlige på hvert av kommunens bygg, som betyr at over 50 dedikerte personer har bidratt. I tillegg hadde ikke dette vært mulig uten en aktiv kommuneledelse. Ledere på alle nivå har gjort en utrolig god organisatorisk jobb for å få dette til. Dette viser god samhandling både internt i virksomhetene og på tvers av nivå og virksomhetene.

Resultat
Kommunen har fortsatt en lang vei å gå, men har gjort gode grep og stilt om organisasjonen. Kommunen har blant annet anskaffet elbiler både til hjemmetjenesten og i administrasjonen. Nå får ikke ansatte kjøregodtgjørelse ved bruk av egen bil om det er en elbil tilgjengelig. I tillegg endrer kommunen måten den gjør innkjøp på, slik at pengene i større grad retter seg mot miljøvennlige produkter og tjenester. Kommunen har også nå avfallsmøbler til sortering rundt i hele organisasjonen. Kommunen begrenser papirutskriftene, lager barnehage- og skoleplaner med fokus på miljø, legger om til miljøvennlige kjemikaliebruk og endrer reisevanene til de ansatte. I tillegg har kommunen fått etablert en utlånssentral der innbyggere kan låne utstyr til fritidsaktiviteter. Dette er noen av tiltakene kommunen er godt fornøyd med at de har fått til.

> Og kommunen klarte det! Å bli miljøfyrtårnsertifisert er et av de store tiltakene vi hadde i kommunens klima- og miljøplan «Fra kobber til klima», og en stor milepæl er nådd.
>
> Isak Veierud Busch, ordfører

Røros kommune | Miljøfyrtårnsertifisering har vært en viktig faktor for Røros kommunes grønne omstilling

Konklusjon
Røroshistorien forteller oss hvordan et lite sted kan ha store ringvirkninger. Kobberet og gruvedriften bygget opp et samfunn, og Røros er kjent for sin kobbergruvevirksomhet. Samtidig hadde gruvedriften omfattende konsekvenser for naturen og miljøet.

Røros er allerede kjent for å være bærekraftig. Mange bedrifter er allerede svært miljøorientert. I tillegg er merkevaren Røros ofte forbundet med god kvalitet – enten det er håndverk og bevaring, bedrifter og enkeltprodukter, eller som reisemål. Omdømmet er møysommelig bygget opp gjennom mange år ved at man har vært opptatt av lokalt særpreg og kvalitet. På Røros er også er kultur- og opplevelsesbasert økonomi i høysetet, og innbyggere her har gode alternativ til tanketomt forbruk.

Kommunen har en viktig rolle i det grønne skiftet, både som foregangsvirksomhet for befolkningen og som inspirasjon og pådriver for næringslivet. Det at Røros kommune jobber effektivt med sitt miljø- og klimaarbeid viser at engasjementet er genuint. Og kommunens praksis skaper et ytterligere engasjement i det private næringslivet.

> Vi har fortsatt en lang vei å gå, men vi har virkelig gjort grep og stilt om organisasjonen."
>
> Kjersti Forbord Jensås, kommunedirektør

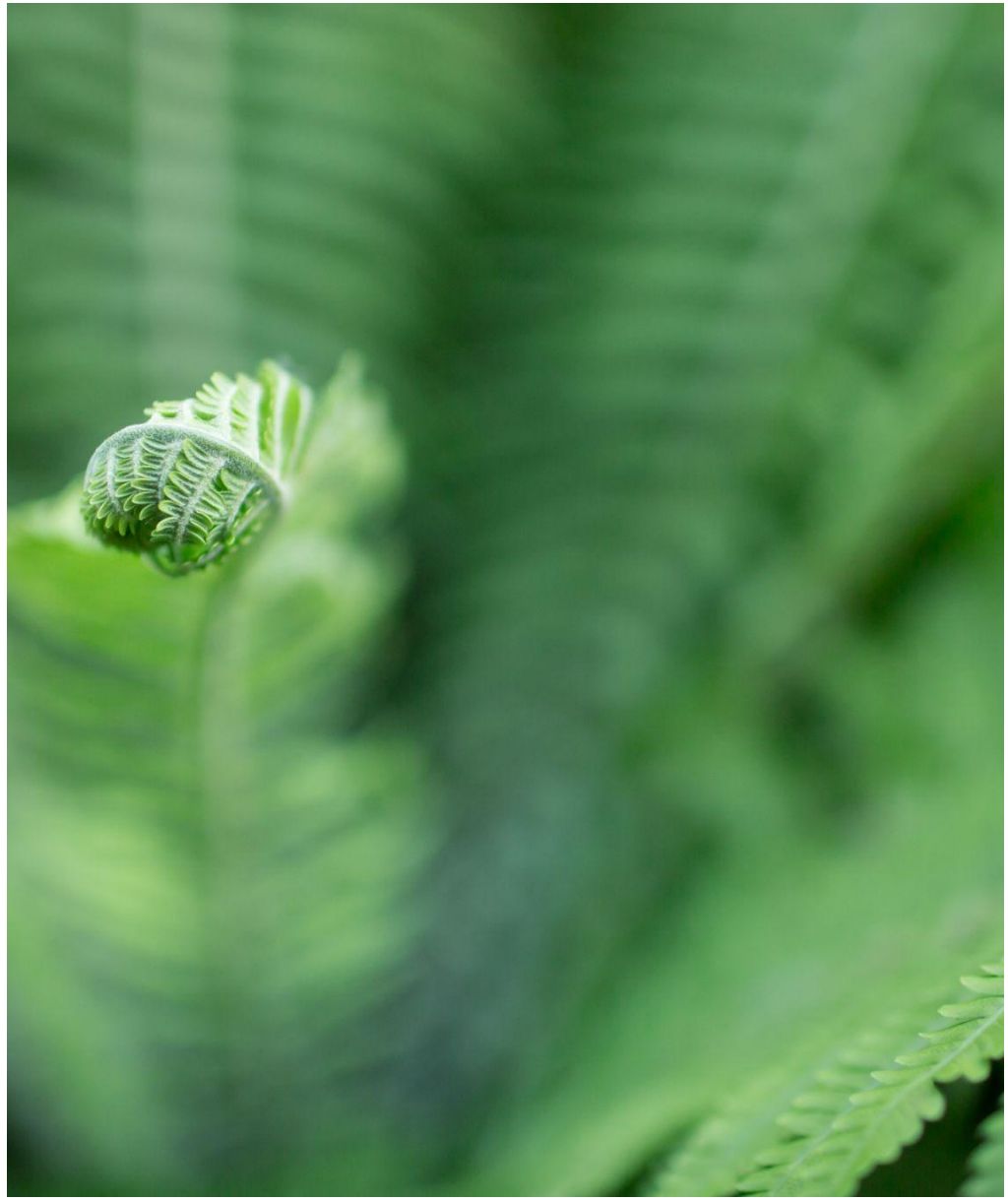

Selbu kommune | Bærekraftige investeringsprosjekter

Bakgrunn

Selbu kommune har de siste årene gjennomført flere store investeringsprosjekter. Bygningsmassen i kommunen var preget av høy alder og ikke lengre tilpasset dagens behov og krav. Det er bygget nytt sykehjem, ungdomsskole og senter med omsorgsboliger.

Ambisjon

Det har vært en målsetting at prosjektene skal være fremtidsrettet, bærekraftige og gi økt trivsel for brukere og ansatte, og befolkningen for øvrig. Det har vært fokus på energibruk, gjenbruk og flerbruk ved anleggene.

Det er viktig for en liten kommune som Selbu å skape arenaer hvor flere funksjoner og aktiviteter kan samles. Da vil det bli mer aktivitet i hvert bygg, og tiden hvor bygg står tom og ubrukt vil bli mindre. Ved å samle aktivitet i nye bygg med moderne teknisk anlegg, vil også det totale energiforbruket bli lavere.

Prosess

I planleggingen av prosjektene ble det satt sammen grupper for hvert bygg bestående av brukere, ansatte og interessenter. Tidlig inkludering ble vurdert som viktig for å skape gode løsninger for samfunnet i Selbu.

Det ble eksempelvis vurdert:

- Gjenbruk av gammel bygningsmasse eller nytt bygg?
- Hvilke funksjoner kan man fylle byggene med?
- Hvilke energikilder kan benyttes?
- Hvilke materialer ønskes benyttet?

Etter utvikling av skisseprosjekter, ble involveringen videreført inn i detaljprosjektene. På den måten fikk alle involverte en god eierfølelse med prosjektene.

Resultat

Etter 6 års arbeid på disse prosjektene står anleggene nå ferdigstilt, og er tatt i bruk.

Selbu sykehjem og Nestatunet

Her er det bygget nytt sykehjem i forlengelse av det gamle. Det er benyttet Geovarme som oppvarmingskilde. Bygget er satt i drift med moderne teknologi.

I forlengelse av denne prosessen ble det gamle sykehjemmet bygget om til omsorgsboliger. Her ble det gamle betongbæresystemet gjenbrukt. I tillegg ble eksisterende tak bevart, og deler av yttervegg ble gjenbrukt. I sokkel ble det gjennomført ombygging i eksisterende rom.

Ved å bygge det nye sykehjemmet i forlengelse av det gamle, gav det mulighet for innvendig adkomst mellom byggene og samling av tjenester under samme tak. Her er sykehjem, hjemmetjeneste, administrasjon og kjøkken samlet. I tillegg er legesenter, fysioterapi og frivilligtjeneste samlet i samme bygningsmasse.

Ved å samle byggene i en felles bygningsmasse fikk vi også mulighet til å samle de tekniske løsningene. Vi har nå ett varmeanlegg som betjener hele bygningsmassen. Det ble inkludert et forsamlingsareal som rommer 80-100 sitteplasser. Her er det daglig servering av måltider som tilberedes i storkjøkken i sokkel. Prosjektet ga en bedre løsning for kjøkken da maten nå kun trenger å transporteres kort vei innendørs.

I tillegg er det etablert arealer for frisør/fotpleie.

Selbu kommune | Bærekraftige investeringsprosjekter

Selbu ungdomsskole
I tidlig prosess for ny ungdomsskole ble det besluttet at det gamle bygget skulle rives. Man så også muligheten for at et nytt bygg kunne inkludere en kultursal, noe som lenge har vært etterspurt i kommunen.

Resultatet ble en ny ungdomsskole med kultursal, aktivitetssal og basseng. Her er det mange arenaer som favner om svært mange forskjellige brukere.
I tillegg ble det etablert et meget allsidig uteareal som inneholder bl.a. kunstgressbane, isbane, pump-track og skatepark. Dette er at areal som er tilgjengelig for allmennheten døgnet rundt hele året.

Anlegget er hovedsakelig oppvarmet med geovarme, med fjernvarme fra biologisk virke som reserve.

Konklusjon
I disse prosjektene har Selbu Kommune tatt et stort løft, og skapt varige arenaer

- Det er etablert gode energiløsninger for anleggene.
- Gjenbruket av betong ved Nestatunet førte til bygningsmessig og miljømessig besparelse.
- Det er skapt arenaer som legger til rette for flerbruk.
- Vi har lagt til rette for trivselsfremmende aktivitet i alle grupper i samfunnet.

Utfordringer
Utvikling og gjennomføring av større prosjekter fører alltid med seg noen utfordringer. Som eksempel på dette kan nevnes:

- Mange involverte parter gir mange behov/ønsker. Ikke alle kan innfris.
- Kommunikasjon i prosjektene gjennom COVID-pandemien var utfordrende.
- De involverte i brukergruppene måtte delta her på toppen av en allerede travel hverdag.

Skaun kommune | Sammen om fremtidens helsetjenester

Bakgrunn
Skaun kommune er med i et interkommunalt prosjekt med tittelen «Sammen om fremtidens helsetjenester». Prosjektet startet 2021 og skal vare til ut året 2025. Kommunene Skaun, Melhus og Midtre Gauldal deltar og vi har en felles leder og hver sin lokale leder. Prosjektet har hatt 5 viktige satsningspunkt, heltidskultur, faglig utvikling, veiledningssystem, arbeidsvilkårspolitikk og kommunikasjon og omdømmebygging.

Bakgrunnen for å delta i prosjektet var mangel på søkere på fagstillinger, framtidige utfordringer med gradvis eldre bemanning, stor turnover, kannibalisme på arbeidstakere kommunene i mellom og utfordringer med omdømme og ikke minst mange små stillinger.

Ambisjon og strategi
Ambisjonen med å delta i prosjektet var å få jobbet med kvaliteten i tjenestene slik at man kan tilby godt faglig drevet tjenestesteder hvor det utøves utvidet lederskap og ansatte har høy grad av trivsel – fordi det er faglig utviklende å jobbe her.

Strategien har vært å involvere HMS-gruppene i de ulike enhetene, få en samlet diskusjon om oppgavedelingen fag i mellom men også hva innbyggerne kan gjøre selv og hva vi som kommune skal tilby.

Tiltakene har vært fagdager sammen de andre kommunene om ulike tema og samlinger lokalt ledet av lokal leder, sammen med samarbeidspartnere fra SINTEF, Framlent m.m.

Konklusjon
Ved å tenke fremtidsrettet, etablere gode HMS-grupper med god metodikk for medbestemmelse, drøfting og faglig utvikling har vi løftet faget og omdømmet i kommunen.

I mai 2022 hadde vi 0 søkere til sykepleierstillinger i Hjemmetjenesten. Ved å bruke det vi lærer i prosjektet om turnus, heltidstenkning, alternative måter å løse oppgaver på hadde vi noen få måneder senere 27 søkere. Når vi utlyste stillinger innen tjenester til utviklingshemmede hadde vi 99 søkere. I tillegg har vi lært oss å jobbe effektivt på tvers av fagene. Dette har medført at vi har fått på plass tiltak blant annet som har gjort at vi fikk bukt med en voksende utfordring med utskrivningsklare pasienter vi ikke hadde plass til å ta ut fra sykehuset. Etter å ha fått kommunestyret med på å åpne 6 nye langtidsplasser, hjemmetjenesten har utvidet mulighetsområdet sitt ved å reetablere leiligheter i et gammelt sykehjem har vi gått fra 3-5 utskrivningsklare kontinuerlig til at regelen er at vi håndtere alle utskrivningsklare fortløpende og ikke trenger at disse tar opp unødig plass på sykehuset.

Hovedpoenget med denne historien er at vi i Skaun Helse og mestring har benyttet lærdommen vi har fått gjennom prosjektet «Sammen om fremtidens helsetjenester» til å gjøre oss mer attraktiv som arbeidsplass fordi vi jobber faglig godt og tverrfaglig. Man ser mer på helheten av tjenestene vi skaper enn å bare løse enkeltproblemer hver for seg. Dette har gitt oss en stadig mer bærekraftig helse og mestringstjeneste.

Stjørdal kommune | Fosslia omsorgssenter - kortreist energi gir klima- og kostnadskutt

Bakgrunn
Stjørdal kommune har som mål om å være en foregangskommune innen klima- og miljøtiltak, og har satt seg ambisiøse klimamål:

- I 2030 er de direkte klimagassutslippene i Stjørdal kommune redusert med 58 prosent sammenlignet med referanseåret 2009
- I 2030 er klimafotavtrykket til kommunens virksomhet redusert med 40 prosent sammenlignet med referanseåret 2015

Det ble tidlig klart at Fosslia omsorgssenter skulle være et byggeprosjektet med høye ambisjoner for miljø og bærekraft. Dette med fokus både på energi, materialer, innemiljø og byggeplass. Ambisjonene skulle omfattet både byggeprosessen, og selve driften av bygget i etterkant.

Godt beslutningsgrunnlag
For å finne de gode løsningene jobbet organisasjonen mye med å innhente kunnskap, og å gjøre denne kunnskapen tilgjengelig for politikere. Mange av løsningene er ganske tekniske, derfor var det viktig å utstyre kommunepolitikere med et godt kunnskapsgrunnlag.

I 2020 fikk Stjørdal kommune 300 000 kroner i klimasatsmidler fra Miljødirektoratet for å vurdere ulike klimatiltak ved utvidelsen av Fosslia omsorgssenter. For å skaffe seg ytterligere kunnskap investerte kommunen i en termisk responstest for å finne ut av hvor godt egnet fjellmassene under Fosslia var til en brønnpark. Resultatene fra testbrønnen viste god varmeledningsevne. Basert på dette kunne ingeniørene beregne hvor mange energibrønner det var hensiktsmessig å investere i.

I planleggingen var det viktig å ikke se seg blind på investeringskostnadene, som ofte kan være høyere for klimavennlige løsninger. Investeringene må ses i sammenheng med driftskostnader. Da blir bildet ofte annerledes. Jo før i prosessen dette regnestykke kommer fram, jo bedre.

Finansiering med grønne lån og tilskudd
Stjørdal kommune er en pådriver for å få gjennomført prosjekter med en grønn profil, og er Norges beste kommune på grønne lån. Tall fra KNB viser at Stjørdal kommune i volum benytter ordningen med grønne lån 315 % mer enn gjennomsnittet blant norske kommuner.

Fosslia omsorgssenter er et av flere kommunale prosjekter som er finansiert av grønne lån. Prosjektet har også fått støtte fra ENOVA.

Grønne lån gir årlige besparelser på 1.5 millioner kroner for Stjørdal kommune, og de tre store prosjektene som har fått innvilget disse lånene har i tillegg spart miljøet for 275 tonn CO_2-ekvivalenter. Det tilsvarer produksjonen av 68 750 kg plast.

Den norske stats kommunale bank (KNB) tilbyr grønne lån med lavere rente til investeringer som løser framtidens klima- og miljøutfordringer. Prosjektene er bra for miljøet, og gir i tillegg store besparelser i form av både lavere renter og reduserte strømkostnader.

Samspillsmodellen gir kostnadskontroll og gode løsninger
Prosjektet er gjennomført som en samspillsentreprise, der prosjektledelsen fra kommunen og entreprenør bærer risikoen sammen for å få best mulig resultat ut fra gitte ressursrammer. Modellen skal bidra til at partene velger de beste løsningene for prosjektet; uten frykt for at den ene parten lar individuelle mål være styrende. Dette krever både åpenhet, tillit og god kommunikasjon.

Partene satte seg sammen rundt bør før bygget i det hele tatt var tegnet og dette har bidratt til at det har vært lettere å få inn gode og effektive klimatiltak tidlig prosessen.

Stjørdal kommune | Fosslia omsorgssenter - kortreist energi gir klima- og kostnadskutt

Energibrønner og solceller
Fosslia er for en stor del selvforsynt med kortreist energi. Hadde ikke kommunen tatt denne investeringen, ville omsorgssenteret måttet kjøpe inn store mengder energi hvert eneste år.

Dette er noen av nøkkeltallene for energiproduksjonen på Fosslia:

- Solcelleanlegget på taket består av 152 paneler med en estimert produksjon på 50 224 kWh per år. Solcelleanlegget har per midten av september 2023 produsert 39 637 kWh. Planen er at strømmen i all hovedsak skal brukes i senteret, minimalt skal ut på strømnettet.
- 16 varmebrønner er gravd ned til 300 meter dyp. Beregninger viser at brønneparken kombinert med varmepumpe kan levere drøye 300 000 KWh per år. Fra brønneparken er det per midten av september 2023 hentet 341235 kWh varmeenergi og 29 300 kWh kjøleenergi, totalt 370 535 kWh «gratis energi» fra bakken.
- Varmepumpen trenger et strømforbruk på rett under 100 000 kWh. Varmebehov ut over det varmepumpen klarer å forsyne, dekkes av en elektrokjel.

Fosslia har ikke vært i drift et helt år, men anslagsvis vil innkjøpt energi ligge på ca. 80-85 kwh/m^2, og et faktisk forbruk i bygget, inklusiv brønnenergi, på 145 kWh/m^2. Et sammenlignbart sykehjemsbygg bruker ca. 260 kWh pr m^2.
Stemmer dette anslaget, vil kommunen etter et driftsår ha spart 90,2 tonn CO_2 ved å hente energi fra brønnpark og solcellepanel fremfor rent elforbruk.

Fasadekledning, takvann og Breeam
Et annet viktig bidrag for å redusere klimafotavtrykket til bygget er bruk av lavkarbonbetong klasse A. Lavkarbonbetong A sparer miljøet for hele 120 kg CO_2 per m^3 betong produsert, noe som gir store utslag i større prosjekter.

Det ble også valgt en fasadekledning av gjennomimpregnert gran med en forventet levetid på 60 år. Trekledningen trenger verken å males, beises eller vedlikeholdes. Dessuten binder tre CO_2 og er mer klimavennlig enn flere andre alternativer. Trekledning er også estetisk pent, holder godt på varmen og gir et godt inneklima.

Bygget bruker også et system for gjenbruk av takvann. Når det regner, føres vannet ned og ut til en tank som ligger nedgravd i sansehagen, derfra kan vannet føres videre ut til et selvvanningssystem. Slik kan hagen holder seg grønn med et redusert behov for å bruke energi.

Prinsippene for BREEAM er lagt til grunn for prosjektet, og flere av de gode tiltakene som er gjennomført, har gitt prosjektet en score tilsvarende breeam «very good». Dette blant annet på bakgrunn av bevisst materialvalg, klimagassutslipp og lavemitterende materialer.

Resultat
14. november 2022 kunne beboere og ansatte flytte inn i det nye omsorgssenteret på Fosslia i Stjørdal. Prosjektet har gitt 76 nye plasser tilpasset mennesker med kognitiv svikt og demens. Tall fra første driftsår viser 90,2 tonn CO_2 spart fra bruk av brønnpark og solceller framfor bruk av elkraft.

Læringspunkter
Noe av det viktigste vi tar med oss fra dette prosjektet er at økonomi og klima, kan gå hånd i hånd, så lenge man ikke ser seg blind på investeringskostnaden. Gode klimatiltak kan ha en høy investeringskostnad, men gir store besparelser på sikt med reduserte driftskostnader. Dette er det viktig å få belyst for alle parter tidlig i byggeprosessen. Kommunen ser også at samspillsmodellen er en modell som kan gi grobunn til innovasjon innen miljøriktige bygging og energieffektivisering, i tillegg til kostnadsbesparelser.

Trondheim kommune | +CityxChange - To energipositive distrikt

Bakgrunn
I to bydeler i Trondheim kjøpes og selges det strøm mellom bygninger. Løsningen er unik, og gir kutt både i strømforbruk og utslipp. Flere bygg på Brattøra og Sluppen i Trondheim er knyttet sammen i et lokalt strømmarked. Målet er å utnytte energien de selv produserer maksimalt, som solcellene på Powerhouse – et av verdens mest miljøvennlige bygg. Pirsenteret og Rockheim er med. Det samme er BI Campus, Kjølelageret på havna, bussladeren til AtB og varmekablene på gangbrua over jernbanen. Alle enheter er koblet til et stort felles batterilager. På den måten kan de utnytte ledig kapasitet uten å belaste strømnettet.

> “Vi har vist at vi har fått det til, for i de to bydelene produserer byggene nå mer energi enn de selv forbruker i løpet av et år. Hvis et bygg produserer for mye, selger de det overskuddet til nabobygget, til en busslader eller lader et batteri.”
>
> Klaus Livik, rådgiver Trondheim kommune, +CityxChange

Ambisjon
Trondheim og Limerick i Irland ble i 2018 valgt til å være såkalte fyrtårnbyer, som skulle utvikle og teste grønne energiløsninger for fremtiden. 33 aktører fra ti land har vært med i prosjektet, som ledes av NTNU. Trondheim kommune har samarbeidet tett med næringslivet, og nylig ble resultatene presentert på en større energikonferanse. Målet er at Trondheim på sikt skal bruke mindre strøm enn de produserer, og de nye løsningene som nå er testet ut i to bydeler viser at det er mulig.

Trondheim har kunnskapsmiljøer og teknologibedrifter med guts for å lykkes, og kommunen tror at dette kan spille en viktig rolle også internasjonalt. Prosjektet har allerede fått dispensasjon fra myndighetene for å få lov til å selge strøm lokalt mellom bygninger.

Kommunen har videre stilt krav til energiløsninger og klimautslipp, og mener at både stat og kommuner må være tydeligere i kravene til utbyggere fremover for at Norge skal nå målene i Parisavtalen innen 2030.

> “Det er klart at vi er stolt over det som er skapt.”
>
> Morten Volden, kommunedirektør

Trondheim kommune | Nytt prosjekt skal gjøre det enklere å ombruke byggematerialer

Bakgrunn
Trondheim kommune satser på å bli den første norske kommunen som gjenbruker byggematerialer i stor skala. Nå har de utlyst en konkurranse.

Bygg- og anleggsbransjen i Norge er den næringen med høyest utslipp av klimagasser. Gjenbruk av byggematerialer vil derfor være viktig for å nå klimamålene. Trondheim kommune har jobbet med gjenbruk av byggematerialer i et par år og et av problemene de støter på, er det å kunne dokumentere egenskapene til ombruksmaterialene. Med konkurransen Klar-til-bruk ønsker de derfor å komme i kontakt med innovative startups som kan hjelpe dem med å løse dette problemet.

> "Er det litt eldre materialer som man ikke har noe dokumentasjon på, så må man lage ny dokumentasjon og da må man teste materialene for de egenskapene som man ønsker å vite noe om. Klart-til-bruk handler om akkurat den biten med å teste og produsere dokumentasjon som gjør at man kan gjenbruke byggematerialer i henhold til Byggteknisk forskrift."
>
> Petter Nerbye, gjenbrukskoordinator Trondheim kommune

Prosess
Kommunen har utarbeidet en behovsbeskrivelse, og i første omgang skal deltakerne kun levere en idéskisse på hvordan de ser for seg at det kan gjennomføres. Så vil kommunen evaluere idéskissene og ta med seg inntil seks stykker videre. Målet er å ha et gryteklart produkt i starten av 2024.

En potensiell bruker av den nye løsningen, vil være gjenbrukslageret til Trondheim kommune hvor det er mulig å mellomlagre byggematerialer. Det er sjelden at fremdriftsplanene på et prosjekt som skal rives og et som skal bygges stemmer overens, hvor muligheten til å mellomlagre materialene gir et større handlingsrom for å klare å ta det i bruk igjen.

Gjenbrukslageret kartlegger prosjekter og tilgjengeliggjør ombruksmaterialene via markedsplassen Loopfront. Det har de holdt på med siden januar 2022, og har resultert i en avfallsbesparelse på 165 tonn. Dersom man har et prosjekt hvor man skal rive en gammel skole, gjennomfører man en ombrukkartlegging hvor man kartlegger brukbare materialer i databasen og sjekker om det kan brukes videre i det nye byggeprosjektet. Resten legges ut på en intern markedsplass i kommunen via databasen Loopfront. Varene de får inn blir solgt eller gitt bort til andre offentlige aktører, for eksempel Trøndelag fylkeskommune, videregående skoler og NTNU.

Ambisjoner
Trondheim kommune er den eneste kommunen i Norge som har et gjenbrukslager. I tillegg har Formannskapet vedtatt at kommunen skal ta en rolle som tilrettelegger for offentlig-privat samarbeid for å lykkes med mer ombruk. Derfor pågår det nå et utredningsarbeid for å se på innretningen av fremtidens gjenbrukslager i byen.

> "Håpet mitt er å få til en avtale med en bred forankring blant entreprenører, byggherrer, grossister og byggevarehus, hvor man kan være medlem i gjenbrukslageret og forplikte seg til å levere materialer i bytte mot å kunne kjøpe ombruksmaterialer."
>
> Petter Nerbye, gjenbrukskoordinator Trondheim kommune

Trondheim kommune | Innbyggernes modell - 16 millioner direkte til innbyggerne

Bakgrunn
I 2020 ble Trondheim kommune med i den nasjonale satsingen Pilot for programfinansiering. Satsningen innebærer en samordning av statlige tilskudd rettet mot utsatte barn og unge mellom 0 og 24 år og deres familier.

I mange år har vi i kommunen prøvd å løse de utfordringene vi står i med flere ressurser. Prosjektledelsen var klar over at hvis vi gjør det vi alltid har gjort vil vi få de svarene vi alltid har fått, derfor trenger vi å tenke nytt. Innbyggernes modell bruker 16 millioner direkte til det innbyggerne i målgruppene sier at de trenger for å få et bedre liv. Målgruppene er lavinntektsfamilier med små barn og ungdommer. Når ansatte i kommunen samarbeider med innbyggerne for å identifisere muligheter og løse utfordringer, blir løsningene mer bærekraftige.

Organisering
Innbyggernes modell er organisert med flere lokale delprosjekter i Trondheim og har blitt en del av tjenesteutviklingen i områdesatsingen i Trondheim kommune.

Delprosjektet “Sammen på Lademoen” er en integrert del av tjenesteutviklingen i områdesatsning på Lademoen. Dette prosjektet tar utgangspunkt i Voldsminde og Lademoen barnehage, og er rettet mot barn og familier som tilhører disse barnehagene. Samarbeidet mellom barnehagene og en rekke viktige samarbeidspartnere som Nav, Helse- og velferdskontoret, politiet, kulturenheten, Rosendal teater, Barne- og familietjenesten, biblioteket og Lilleby skole, er preget av at disse aktører ikke kun operer fra sine kontorer, men aktivt bidrar til å støtte innbyggerne i sitt eget nærmiljø, der de lever sine liv.

Måten å jobbe på har utfordret kommunen til å tenke annerledes. Kommunen må innta nye roller i møtet med innbyggerne, hvor det åpnes for en ny type maktfordeling enn man tidligere har vært vant til. Innbyggernes modell bygger på mindre detaljstyring og at løsningene skal komme nedenfra. Modellen oppleves som et konkret virkemiddel i møte med sosial ulikhet og utenforskap.

Innbyggernes modell bygger på 8 prinsipper: innbyggerne i sentrum, fokus på relasjoner, penger, tenke utenfor boksen, ta ansvar for det tverrfaglige samarbeidet, bruke handlingsrommet, familieperspektiv og fleksibilitet

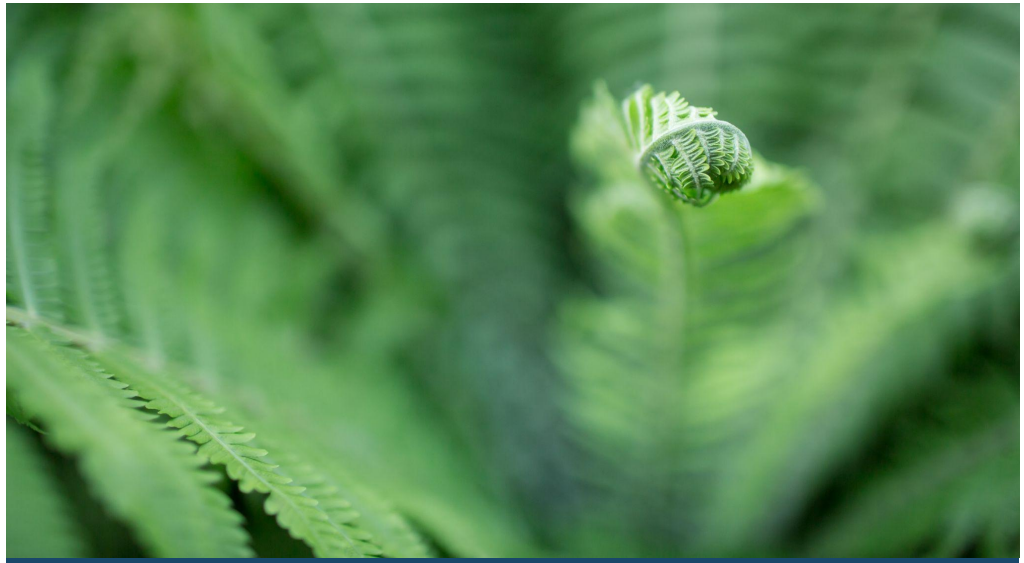

> “Innbyggernes modell er en oppskrift på tverrfaglig samarbeid med kjapp respons, fra beslutning til innsats og resultat på svimlende kort tid”
>
> Johan Niklas Ljungstedt, enhetsleder Voldsminde barnehage

Tydal kommune | Nytt helse- og administrasjonsbygg

Tydal Kommune er i gang med stort prosjekt om utredning av **Nytt helse og administrasjonsbygg** i kommunen.

Bakgrunn
Dagens bygg og fremtidens behov gjør at vi nå snart vil møte store utfordringer når det kommer til å kunne ivareta de behov og forpliktelsene vi har overfor innbyggerne. Eldrebølge, stor og utdatert bygningsmasse og etter hvert store driftsutgifter er noen av de utfordringene vi nå har og vil få flere av.

Dagens bygningsmasse er på ca. 25.000 kvm noe som gir nesten 34 kvm pr innbygger. Sammenlignbare små kommuner har i gjennomsnitt ca. 9,5 kvm pr innbygger. Med dette som utgangspunkt har vi startet kartlegging av fremtidige behov og ikke minst muligheten for å redusere areal, gjenbruk av bygg og byggematerialer.

«Tydal framover»
Målsetningen for prosjektet er bygg tilpasset fremtiden, redusert areal og -fremtidige driftsutgifter. Det er også viktig å skape attraktive arbeidsplasser med bred kompetanse og gode lokaler å jobbe i for våre ansatte. Vi trenger flere møteplasser. Fellesområder og sambruk skal være noen av de synergiene vi ønsker å oppnå. Prosjektet vil ikke være bare et byggeprosjekt, men skal være en viktig brikke i sentrumsutvikling, rekruttering og fremtidig bo lyst i Tydal.

Kommuneplanens samfunnsdel 2018-2028
«Denne kommuneplanen legger opp til et fortsatt livskraftig tydalssamfunn, uansett framtidig kommunestruktur. Tydal skal bygge kapasitet til å sikre egne ressurser og beholde sin identitet som lokalsamfunn»

«Lokalsamfunnet Tydal skal bestå og utvikles på en bærekraftig måte til det beste for bygdas innbyggere, hyttefolk og tilreisende.»

Aktiviteter og tiltak

- **Dialogkonferanse** - I november 2023 startet vi med å invitere til Dialogkonferanse i Trondheim. Denne ble kunngjort i Doffin. Hensikten med konferansen var å fortelle markedet om kommunens planer og behov for å få innspill, ideer og nettverk for videre arbeid med prosjektet. Et av temaene i møtet var «Gjenbruk i nye byggeprosjekter» og vi hadde derfor invitert Trondheim kommune for å fortelle hvordan de jobber.
- **Samarbeid andre kommuner** – Tydal kommune har innledet samarbeid med Trondheim Kommune om mulig deling av ombruksmaterialer og opplæring. Kommunen har vært på befaring i Trondheim og i møte med prosjektledere i Trondheim Eiendom for tips og råd tidlig i prosjektet. Vi har og fått tilgang på informasjonsmateriell og maler de bruker. Tanken er at byggematerialer en ikke selv bruker i egen kommune gjøres tilgjengelig for en andre kommuner.
- **Anskaffelse digital plattform** - På bakgrunn av etablert samarbeid med Trondheim kommune og ønske om et utvidet samarbeid for mest mulig ombruk i prosjekt og i forvaltning av egne bygg gikk Tydal kommune ut med en intensjonskunngjøring om anskaffelse av samme digitale plattform som Trondheim kommune. Tydal kommune anskaffet produkt fra Loopfront som base for registrering av byggematerialer, løst og fast inventar med mulighet for deling med andre kommuner. Ansatte i kommunen har sammen med ombrukskartleggerne hatt opplæring i bruk med Loopfront og i sommer hadde vi og et felles møte hvor også valgte arkitekter for mulighetsstudien tomtevalg var med.
- **Holdningsskapende arbeid og innbyggerinvolvering** – Det er gjennomført en bred involveringsprosess opp mot alle aldersgrupper. For alle barn i barnehage og skole ble det gjennomført en tegnekonkurranse med tema «Tydal i 2050» Her var fokus bærekraft, ombruk og alternative energikilder. Utstillingen av arbeidene henger oppe i Tydal.

Tydal kommune | Nytt helse- og administrasjonsbygg

- **Mulighetsstudie tomtevalg 3 tomter -** Tydal Kommune har gjennom anskaffelsesprosess våren 2023 inngått avtale med PKA Arkitekter og Agraff om bistand i tomtevalg. Mulighetsstudien ble presentert kommunestyret 15.08.2023 og det ble vedtatt å utrede 2 alternativ i et skisseprosjekt som skal være ferdig i april 2024.

Mulighetsstudien tar utgangspunkt i innspill, behov, bærekraft, logistikk, sambruk og reduksjon av areal mm. Kriteriene er vektet og anbefalt tomt er den med størst gjenbruksgrad.

Fra studien
BÆREKRAFT vekttall 80 - Tomtevalg er vurdert opp mot bærekraftsmål. Det er tatt utgangspunkt i sertifiseringsstandarder som gir best mulig bærekraft ved utbygging ved den aktuelle tomta. Konkret er dette vurdert opp mot bærekraftsertifisering BREEAM-NOR, og hvilke forutsetninger et framtidig tomtevalg vil gi for et best mulig utgangspunkt for ny bebyggelse. Videre er aktuelle tema i BREEAM Communities og hvilke sertifiseringskriterier de ulike tomtene vil gi ved en fremtidig regulering. For bærekraftsertifisering av bebyggelse går dette i hovedsak ut på: tomtens plassering, økologi og forbedringspotensialet, mobilitet og ombruk (av konstruksjoner, bygningsdeler og inventar), samlokalisering. I videre prosjektering vil materialvalg, byggemetoder, energiløsninger og klimagassregnskap (LCA) bli sentrale sertifiseringskrav. Tomtene er bare vurdert ut fra de valgene som får følge av tomtevalg.

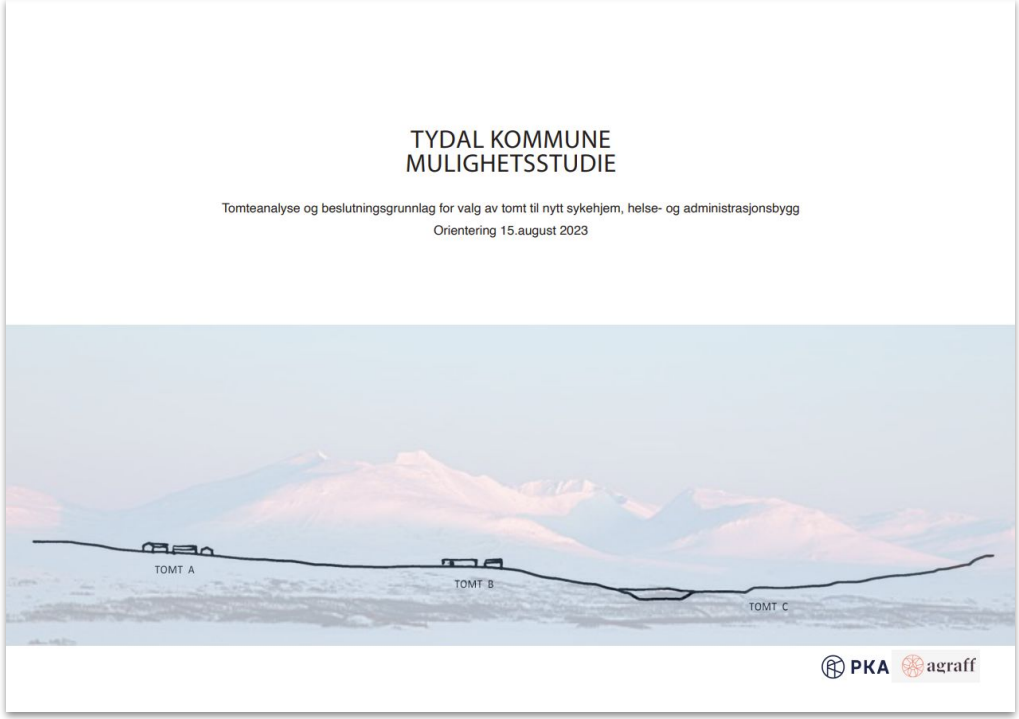

Tydal kommune | Nytt helse- og administrasjonsbygg

LCA - Life Cycle Assement
LCA (Life Cycle Assement) eller “livsløpsvurdering» er en systematisk kartlegging og vurdering av miljø- og ressurs- påvirkninger gjennom hele livsløpet til et produkt/produktsystem.

For å kunne sammenligne utbyggingsalternativenes påvirkning på klimagassutslippet gjennom hele livsløpet er det utarbeidet enkle LCA-analyser for alle tomtene. Både klimagassutslipp fra rivning av eksisterende bebyggelse (tomt A og B), rehabilitering av eksisterende bebyggelse (tomt B) og ny bebyggelse (tomt A, B og C) er tatt med i vurderingen.

Det beregnede klimagassutslippet tar utgangspunkt i bygningsmessige konstruksjoner og inkluderer verken energibruk i driftsfasen, tekniske installasjoner, møblering eller utomhus arealer. Materialbruk og konstruksjonsprinsipper er basert på overordnede antagelser: konstruksjonen for nybygg er antatt som kombinert betong-/trekonstruksjoner og det er forutsatt ombruk av bygningsdeler både i samtlige nybygg og i forbindelse med rehabilitering av eksisterende bebyggelse. Hittil gjennomførte LCA-beregning tar ikke hensyn til følgende vurderinger: -Ved tomt A og tomt B er det muligheter for ombruk av materialer fra lokale donorbygg mens ny bebyggelse på tomt C forutsetter ombruk fra donorbygg fra «andre steder». Klimagassutslipp fra transport av ombrukte byggevarer er ikke inkludert i vurderingen.

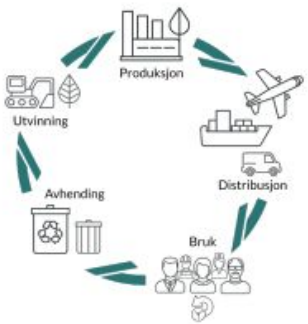

-Tomt A og B er knyttet til eksisterende infrastruktur og utomhus areal mens dette må etableres på tomt C. LCA-vurderingen nedenfor gir et godt grunnlag til å kunne sammenligne tomtealternativene, men siden regnskapet baserer seg på mange overordnete anslag vil det endelige klimagassutslippet også bli påvirket av valgene senere i prosjektet. I denne sammenhengen vil vi spesielt trekke frem konstruksjonsprinsipp, fundamenteringsmåte, energikonsept og omfang på ombrukte bygningsdeler som viktige påvirkningsfaktorer. LCA beregningen er basert på Norsk referanse bygg 2022 og klimagassutslipp i dokumentasjonen er for 60 år levetid.

		Areal (kvm)	GWP* CO2 (kg CO2e)	Informasjon	Gjenbruk materialer	Bilde
Tomt A	Ny bygg	Ca. 5400	1 424 857	Konstruksjon: Betong og tre 17m * 105m Høyde over bakken :7.2 m 2 etasjer + kjeller Yttervegger 80% tre Yttervegger 20% betong	30% innvendige dører 70% utvendige dører 50% vinduer 30% glassvegger	
	Riving ,Transport, Avfallsbehandling, Avhending (rådhus + gamle skole +vertshus)	1710 + 1500	70 713	Konstruksjon: Betong og tre Yttervegge: tre stenderverk, Innervegger: stålstenderverk Kledning : tre	_____	Riving
mer info	GWP = Global Warming Potential					

- De totale utslippene for nybygg på tomt A, rivning, transport, avfallsbehandling, avhending er beregnet til 1495570 kgCO2-ekv.
- De totale utslippene for nybygg på tomt B, rivning, transport, avfallsbehandling, avhending, og rehabilitering av eksisterende bygg er beregnet til 1495570 kgCO2-ekv.
- De totale utslippene for nybygg på tomt C er beregnet til 1424857 kgCO2-ekv.

Tydal kommune | Nytt helse- og administrasjonsbygg

Rekruttering for ombrukskartlegging
For å kunne gjennomføre og se på mulighetene med ombruk i prosjektet ble det bestemt å engasjere 2 personer i sommermånedene. Vi søkte da etter personer med kompetanse innen bygg, bærekraft og arkitektur. Det meldte seg 13 godt kvalifiserte søkere og valget falt på to meget gode kandidater. De ble engasjert for 6 og 9 uker og har gjort en meget god jobb.

Solveig Irgens er til daglig prosjektleder og seniorrådgiver i Virke innenfor sirkulærøkonomi, med ulik erfaring blant annet med eiendomsforvaltning og som rådgiver i Direktoratet for byggekvalitet. Hun fikk permisjon fra jobb for å få praksis rundt ombruk inn i nye bygg.

Julie Meghedi Orbelians med master i arkitektur fra University of Art i Teheran, Iran og master i bærekraftig arkitektur fra NTNU.

Bilde: Fra presentasjon for kommunestyret august 2023 (Avis: Selbyggen)

Resultater så langt

- **Areal** - Oversikt over dagens areal og muligheter for reduksjon ved samlokalisering og samdrift.
- **Ombrukskartlegging** – Oversikt over aktuelle bygg og hva som eventuelt kan gjenbrukes. Samarbeid med andre kommuner om deling av systemer og kompetanse Trondheim Eiendom og Verdal Kommune.
- **Logistikk** – Oversikt over muligheter og utfordringer i prosjektet
- **Materialvalg og byggemetoder** – Ombruk inn i prosjektet der dette er mulig.
- **Energiløsninger under bygging og drift** – Tydal kommune har mulighet til å benytte overskuddsvarme fra datalagring inn i prosjektet. Dette jobbes det med parallelt.
- **Synergier for kommunens egen eiendomsforvaltning** - Anskaffelsen av et digitalt verktøy for bedre oversikt over kommunens bygg og inventar blir viktig i fremtiden. Verktøyet, erfaringen og opplæringen som er gitt vil forhåpentligvis gi oss mulighet til en bedre og mer bærekraftig drift.

Verdal kommune | Miljøassistenter på Verdal bo- og behandlingssenter

Bakgrunn

Det har de siste årene vært en kraftig økning i unge uføre. Antall uføretrygdede mellom 25 og 29 år har siden 2010 økt med hele 177 prosent. Økningen er også kraftig blant de som er yngre. I aldersgruppen 20 til 24 år har antallet uføre mer enn doblet seg siden 2010. Verdal ligger også mye høyere enn landsgjennomsnittet på 10,5 %. Til sammenligning har Verdal en andel på 14,8 % uføre (juni 2021). For tiden er målgruppen ofte omtalt i den politiske debatten, og er en samfunnsutfordring som engasjerer.

Vi står overfor en eldrebølge og en nødvendig vridning av ressurser. Ifølge bedriftsundersøkelsen til NAV hvert år, vil og er utfordringene størst innen helse og pleie. Vi har ikke nok hender i bransjen, og mangel på arbeidskraft vil øke.

Paradokset i fremtidens arbeidsmarked – stor mangel på arbeidskraft – flere i utenforskap og fattigdom. Hvordan mobilisere arbeidskraft fra utenforskapet?

Ambisjon

Hvordan mobilisere arbeidskraft fra utenforskapet for å møte fremtiden utfordringer med mangel på faglærte i pleie og helse?

Samarbeidet tar utgangspunkt i Verdal kommune sitt behov, men ved bruk av ulike metoder skapes det en merverdi som gjør det interessant og ofte lønnsomt å ansette folk som sliter med å få en jobb på vanlige vilkår. Kan Verdal kommune prøve ut en strategi hvor man tenker nytt rundt bemanning og rekruttering?

Verdal kommune hadde behov for å se på alternative løsninger for å få løst sine utfordringer knyttet til å bruke riktig kompetanse på riktig jobb?

Ved oppstart i prosjekteringen av vårt nye Verdal bo- og behandlingssenter er det kartlagt at helsepersonell og andre ansatte har mange tilleggsoppgaver som det er utfordrende å finne tid til å utføre. Dette er gjerne oppgaver som kommer i tillegg til stillingsinstruks, og som man i en travel hverdag ikke alltid får gjennomført. Ofte går disse oppgavene også på bekostning av tid med pasientene og brukerne. I den forbindelse har Verdal kommune opprettet et samarbeid med VekstTorget AS og bistand av unge uføre, på mange av helsehusets daglige oppgaver.

Målet med samarbeidet

- Å bistå og avlaste kommunalt ansatte innen flere arbeidsområder
- Å bruke riktig kompetanse på riktig jobb
- Være en bidragsyter til trivsel for beboere, ansatte og besøkende
- Gi mulighet til unge uføre om å bidra og arbeide i eget lokalsamfunn
- Økt arbeidsinkludering og verdiskapning for alle
- Mulighet for vekst, ansettelse, utvikling og kvalifisering

Verdal kommune | Miljøassistenter på Verdal bo- og behandlingssenter

Strategi
Miljøassistenter på Verdal bo- og behandlingssenter – ble en av løsningene.

VekstTorget AS er en del av virkemiddelapparatet for å nå kommunens sosialpolitiske målsettinger, og skal tilby Verdal kommune kvalitative tiltak som åpner for sysselsetting, deltakelse og inkludering i det ordinære arbeidsmarkedet.

VekstTorget har ansatt en arbeidsleder som sammen med 5 årsverk i VTA tiltaket danner et serviceteam på VBB. Arbeidslederen er kontaktperson i den daglige driften, og er ansvarlig for oppdragsutførelse og veiledning av deltakerne. Avtalen er forankret i en avtale mellom Verdal kommune og VekstTorget ved kjøp av tjenesten.

Arbeidsoppgaver og ansvarsområder:

- Varemottak
- Mattransport
- Avfallshåndtering
- Postkjøkken langtidsavdelingen
- Postkjøkken på korttid og rehabilitering
- Bistå på dagtilbudet
- Kafé, ekspedisjon og servicevert

Tiltak og prosess
Avtalen er forankret hos Kommunalsjef helse og velferd og virksomhetsleder Institusjonstjenesten – Verdal kommune.

Ved opprettelse av avtalen er det sammensatt en arbeidsgruppe bestående av Verdal kommune og VekstTorget. Her deltok kommunalsjef, virksomhetsleder, avdelingsledere, Daglig leder VekstTorget, Tiltaksansvarlig VekstTorget og jobbspesialister fra VekstTorget.

Faste samarbeidsmøter i forkant, men også i den videre driften (d.d.) for å evaluere, korrigere og justere innhold, arbeidsoppgaver og samarbeidssaker.

Arbeidstakerorganisasjonene i Verdal kommune var også deltakende for ivaretakelse av ansattegruppen på VBB.

I ettertid har også Fylkeskommunen fått en rolle i samarbeidet, da Verdal bo- og behandlingssenter også har blitt arena for alternative læreløp innen helsefag, som VekstTorget følger opp og koordinerer.

Gevinster

- Nye bærekraftige jobber som samtidig er lønnsomme og gir merverdi for Verdal kommune.
- Man bruker i større grad rett kompetanse på rett jobb. Sykepleiere får gjøre mer pleie og ivaretakelse av pasienter, og helserelaterte oppgaver nært brukeren.
- Kvalifisering og utdanning av unge uføre og unge som står utenfor arbeidslivet.
- Arbeidsinkludering av unge utenfor arbeid og utdanning, og unge med redusert arbeidsevne.
- Et bedre tilbud for beboere og pårørende hos VBB, som får økt ressurs til bistand, trivselstiltak og hjelp.
- Stress og travel arbeidshverdag reduseres for fagarbeidere og sykepleiere.
- En vinn-vinn situasjon hvor man løser mangel på arbeidskraft på en alternativ måte med mennesker fra utenforskapet.

Verdal kommune | Miljøassistenter på Verdal bo- og behandlingssenter

Konklusjon og læringspunkter
Arbeidskraft er en av vår tids største utfordringer og i noen bransjer er fremtidsutsiktene verre enn hos andre. I pleie og helse vil kommunene få store utfordringer med drift og bemanning, og «Miljøassistentene» er en av løsningene som vil kunne redusere fremtidens ressursmangel. Mennesker som har redusert arbeidsevne, men fortsatt noe arbeidsevne, vil kunne ha verdiskaping. Deres ressurser må i større grad mobiliseres inn i ordinært arbeidsliv, enn vi har gjort tidligere. Miljøassistentene viser at med noe oppfølging og gode rammer vil dette kunne være mulig i langt større grad fremover.

Miljøassistentene er for mange noe nytt – og hvilke rammer og oppfølging man setter rundt et slikt prosjekt er avgjørende. For vår del er fortsatt ikke korrigering og justering ferdigarbeidet, da dette er et kontinuerlig arbeid.

Sosial dumping og utnyttelse er tema som har blitt diskutert mye – og dette støtter igjen opp under at rammer, struktur og oppfølging blir viktig ved en slik tilnærming. Dersom miljøassistentene har mulighet til å nå opp til mer ordinære krav eller mer formell kvalifisering bør man alltid legge til rette og gi muligheter her.

Åfjord kommune | Åfjord kommune - et mer bærekraftig reisemål

Bakgrunn
Masterplan Reiseliv ble utarbeidet i 2018 og vedtatt av kommunestyret i 2020. Dette er den grunnleggende strategien for reiselivsarbeidet. Her var merkeordningen et av de prioriterte innsatsområdene. I prosjektet ble det også utarbeidet en egen handlingsplan for bærekraftig reisemålsutvikling.

Ambisjon
Ambisjonen var å gjennomføre et utviklingsprosjekt med kommune, næringsliv og næringsselskap, der målsettingen var å oppnå merket for bærekraftig reisemål. Dette målet samsvarer med den overordnede Masterplan reiseliv, som eies av kommunen og reiselivsnæringen.

Prosess
Prosessen hadde ikke vært mulig hvis kommunen, reiselivsnæringen og næringslivselskap ikke hadde gått i samme retning. Det ble etablert en styringsgruppe med representanter med hver av disse virksomheten.

I utarbeidelse av handlingsplanen ble øvrige innbyggere bredt involvert – det ble gjennomført møte med ungdomsråd, eldreråd, frivillige, lag og foreninger og andre viktige aktører på reisemålet. Dette ga oss et godt kunnskapsgrunnlag når det gjelder hva som er viktig for folk i bærekraftsutvikling. Det ble belyst utfordringer som reisemålet hadde, og skissert muligheter for reisemålet fremover.

Resultat
Etter to og et halvt år med langsiktig jobbing har Åfjord kommune oppnådd merket som bærekraftig reisemål. Som en attraktiv hytte- og besøksdestinasjon var behovet for å samle næringen og skape enighet om en felles retning stort.

Åfjord er en kommune som tør å løfte og satse på bærekraftig utvikling på flere områder, og oppnåelse av merket beviser dette.

Et viktig resultat er at man gjennom alle møtepunktene i prosessen har fått en mer samlet reiselivsnæring, noe som også har resultert i etablering av et destinasjonsselskap. Underveis i prosessen har det også kommet til flere reiselivsprodukter, som Fosen via Ferrata og Vettantrappa i Bessaker.

Prosessen har medført flere positive effekter i kommunen, eksempelvis

- Økt bevissthet og kunnskap om bærekraft
- Økt satsning fra kommunen på bærekraftsarbeidet generelt, for eksempel ved opprettelse av en egen bærekraftskoordinator
- Økt turisme pga. nye etableringer
- Styrking av lokalsamfunnet med tilbud som kommer samfunnet til gode
- Lokalsamfunnet har blitt inkludert i deler av reiselivsarbeidet
- Økt positivt omdømme av reisemålet
- Ringvirkninger ved at bærekraft generelt har fått økt fokus på andre området
- Det har blitt etablert en egen gjenbruksbutikk
- Generelt mer fokus på klima og miljøtiltak
- Samfunnsplanen er bygd opp rundt bærekraftsmålene

Konklusjon
Som en konklusjon vil vi si at prosjektet har gitt en styrket og samlet næring, som igjen er løftet i helhet – reiselivsnæringen har fått en økt «standing» i kommunen.

Utfordringer

- Pandemien førte til utfordringer for både næringen selv, men også det å holde tak i arbeidet når man ikke kunne møtes fysisk.
- Arbeidet med bærekraft er en langsiktig prosess som krever utholdenhet. Det er ikke gitt at man får noen kortsiktige gevinster, men man må jobbe ut ifra de langsiktige målene.
- Samarbeid i en travel hverdag krever at alle aktører og aktuelle prioriterer det, selv når det ikke er en lovpålagt oppgave.

Denne rapporten er utarbeidet for Trøndelag fylkeskommune i samsvar med Kontrakt datert 16.08.2023. Våre vurderinger bygger på faktainformasjon som har fremkommet i intervjuer med Trøndelag fylkeskommune og i dokumentasjon som Trøndelag fylkeskommune har gjort tilgjengelig for oss, samt offentlig tilgjengelige data. PricewaterhouseCoopers (PwC) har ikke foretatt noen selvstendig verifisering av informasjonen som har fremkommet, og vi innestår ikke for at den er fullstendig, korrekt og presis. PwC har ikke utført noen form for revisjon eller kontrollhandlinger av Trøndelag fylkeskommunes virksomhet. Trøndelag fylkeskommune og har rett til å benytte informasjonen i denne rapporten i sin virksomhet, i samsvar med Kontrakten. Rapporten og/eller informasjon fra rapporten skal ikke benyttes for andre formål eller distribueres til andre uten skriftlig samtykke fra PwC. PwC påtar seg ikke noe ansvar for tap som er lidt av Trøndelag fylkeskommune eller andre som følge av at vår rapport eller utkast til rapport er distribuert, gjengitt eller på annen måte benyttet i strid med disse bestemmelsene eller Kontrakt.

PwC beholder opphavsrett og alle andre immaterielle rettigheter til rapporten samt ideer, konsepter, modeller, informasjon og know-how som er utviklet i forbindelse med vårt arbeid. Enhver handling som gjennomføres på bakgrunn av vår rapport foretas på eget ansvar.